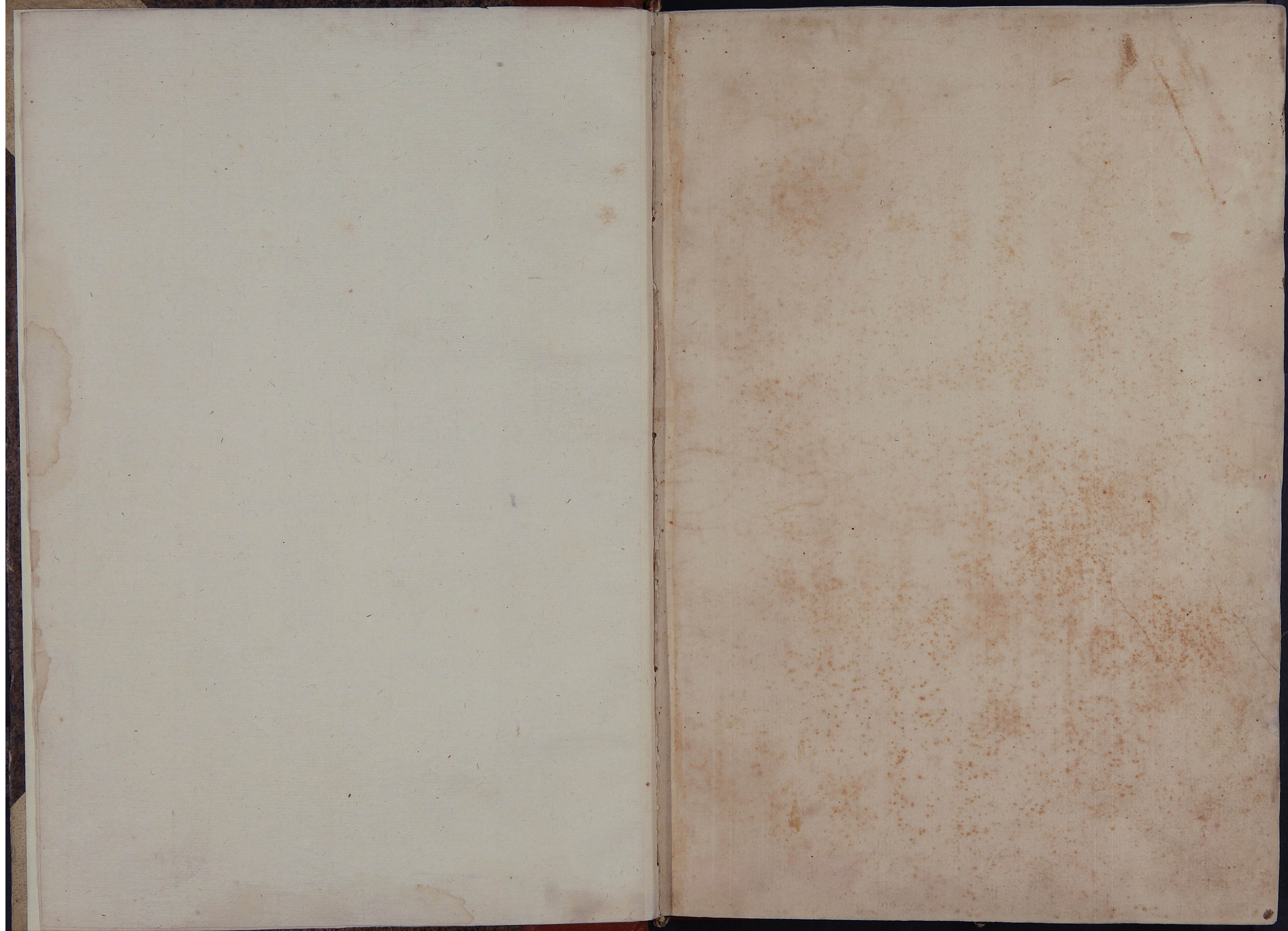
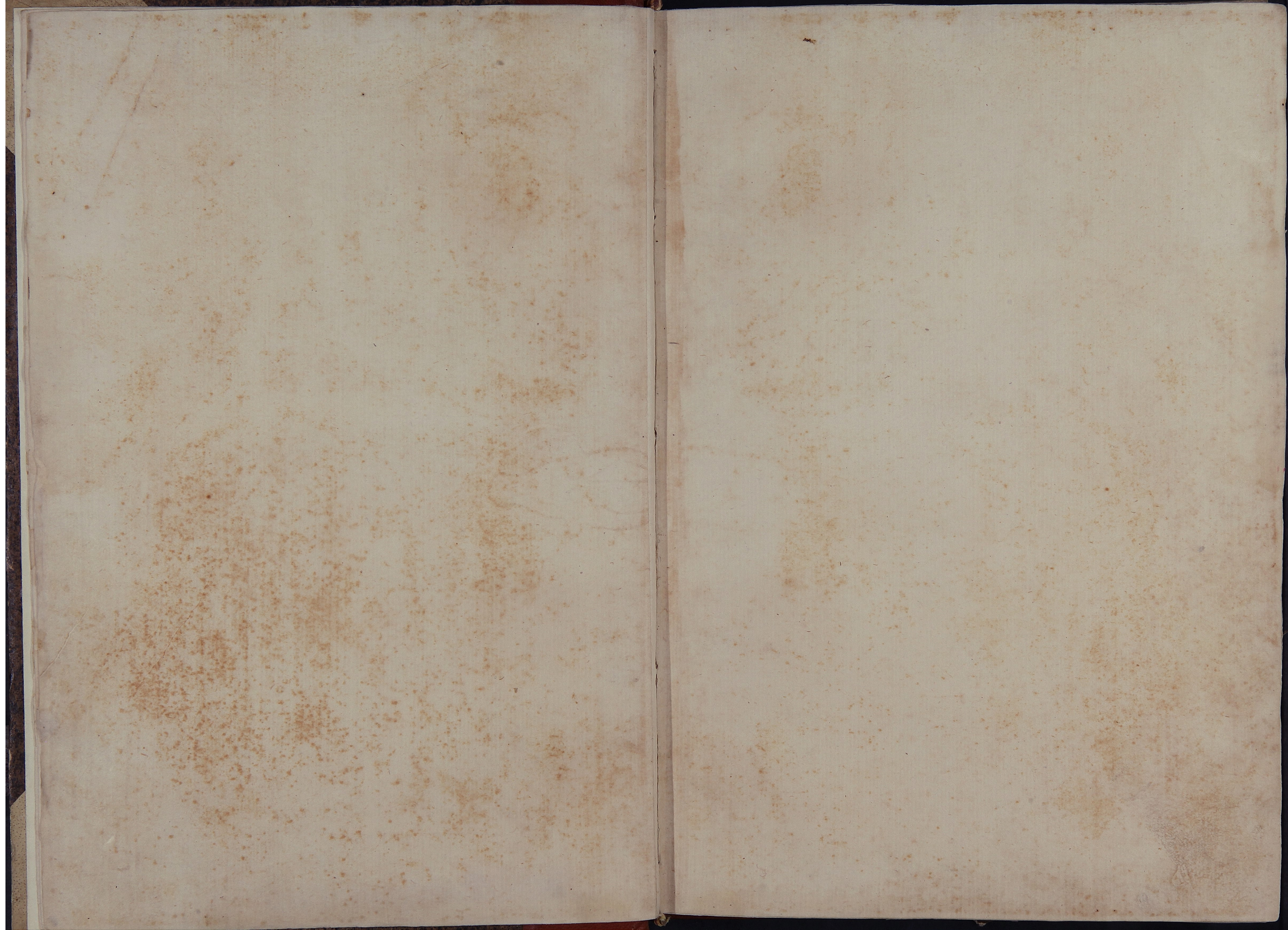
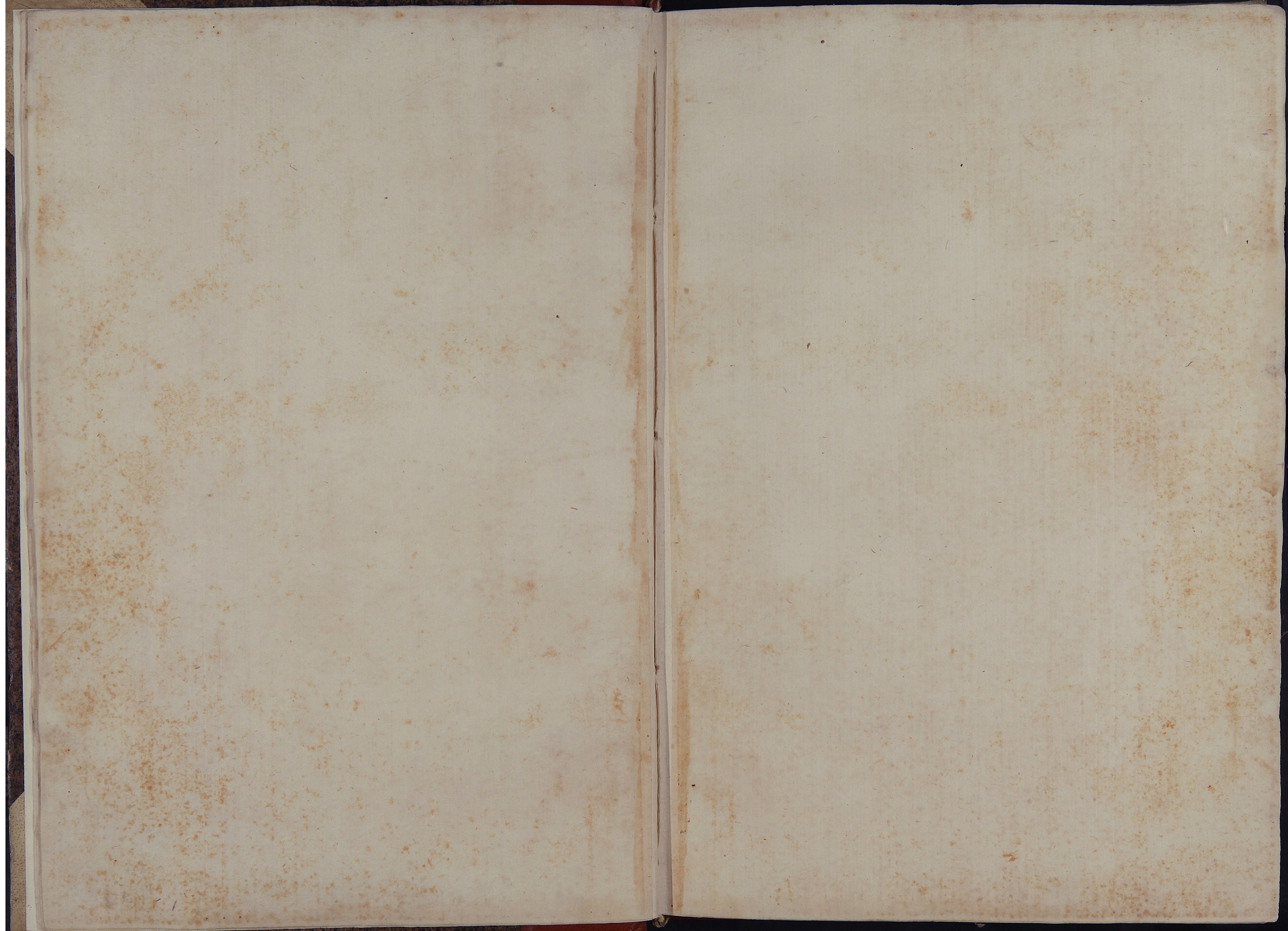
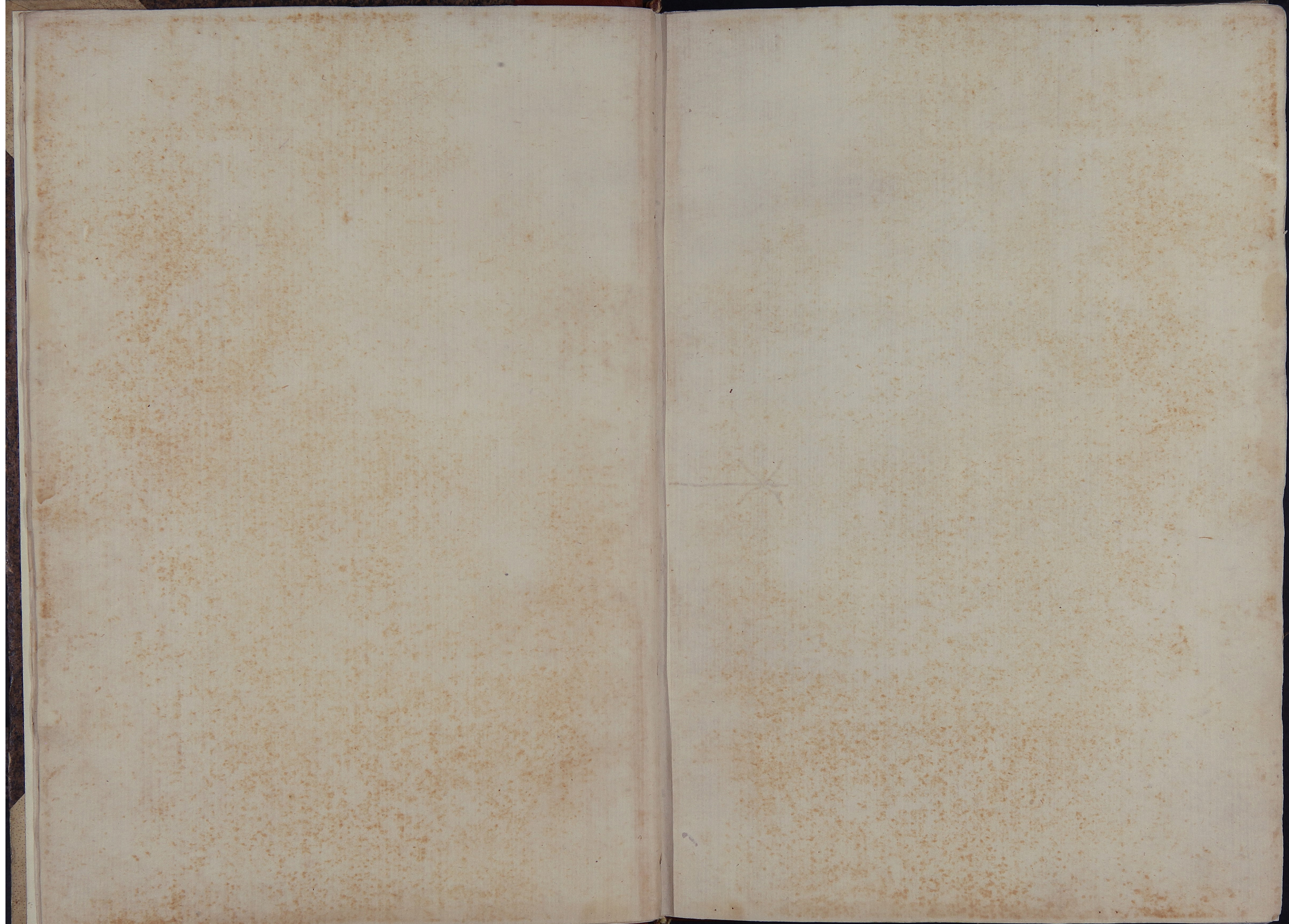
Ms. segn. Conv. Soppr. J. IV. 26
Ci sono degli errori nella numerazione dei vari Capitoli

Ms.		Ediz. Teubneriana
Capitolo X	=	Capit. IX
" XI	=	" X
" XII	=	" XI
" XIII	=	" XII
" XIV-XV	=	" XIII
" XVI	=	" XIV
" XVII	=	" XV
" XVIII	=	" XVI
" XIX	=	" XVII
" XX	=	" XVIII
" XXI-XXII	=	" XIX
" XXIII	=	" XX

·A·GELLI·NOCTIUM·ATTICARUM·LIBER·X·COEPTUS·EST·

COMM HAEC·INSUNT·

.XVI. Quod plinium secundum non hominem indoctum fugerit latueritque in-
tium argumenti ΑΝΤΙCΤΡΕΦΟΝ. Graeci dicunt.

.A. GELLI. NOCTIUM. ATTICARUM. LIBER. X. INCIP. FELICITER

.Q. claudius in undeuicesimo annali. cum oppidum a metello procon-
sule oppugnari. contra ab oppidanis desuper e muris propugnari
describeret. ita scripsit. Sagittarius cum funditore utrumque summo studio
spargunt fortissime. sed sagittam atque lapidem deorsum an sursum mit-
tas. hoc interest. nam neutrum potest deorsum uersum recte mitti. sed
sursum utrumque optime. quare milites metelli sauciabantur multo minus.
et quod maxime opus erat a pinnis hostis defendebant facillime. Perco-
tabar ego Antonium iulianum rhetorem cur hoc idem usu uenire et qui .. ita
quadrigarius dixisset. ut contigui magis directioresque ictus fiant. si uel
lapidem uel sagittam sursum uersus iaciat quam deorsum. cum procli-
uior faciliorque iactus sit ex supernis in infima quam ex infimis insu-
perna. tum iulianus comprobato genere quaestionis. quod de sagitta
inquit et lapide dixit. hoc de omni fere missili telo dici potest. facilior
autem iactus est. sicuti dixisti si desuper iacias. si quid iacere tantum ue-
lis non ferire non ferire. sed cum modus et impetus iactus temperan-
dus derigendusque est. tum si in prona iacias moderatio atque ratio mit-
tentis praecipitantia ipsa et pondere cadentis teli corrumpitur. at
si in editiora mittas. et ad percutiendum superne aliquid manum
et oculos collinees quo modus a te datus tulerit. eo telum ibit quod iece-
ris. Ad hanc ferme sententiam iulianus super istis. Q. claudi. uerbis
nobiscum sermocinatus est. Quod autem idem. q. claudius. a pinnis ho-
stis defendebant facillime. animaduertendum est usum esse eum uerbo
defendebant non ex uulgari consuetudine. sed admodum proprie et lati-
ne

nam defendere et offendere inter sese aduersa sunt. quorum alterum
significat. ΕΝΠΟΔΩΝ ΕΧΙΝ. idest incurrere in aliquid et incidere
alterum ΕΚΠΟΔΩΝ ΠΟΤΕΙΝ. idest auertere atque depellere. quod hoc
in loco. a. q. claudio. dicitur.

.II. Ad herodem atticum consularem uirum ingenioque amoeno et graeca fa-
cundia celebrem adiit nobis praesentibus palliatus quispiam et crinitus.
barbaque prope ad pubem usque porrecta. ac petit aes sibi dari ΕΙC ΑΡΤΟΥC.
Tum herodes interrogat quisnam esset. atque ille uultu sonituque uocis obiur-
gatorio philosophum sese esse dicit. et mirari quoque addit cur quaeren-
dum putasset quod uideret. uideo inquit herodes. barbam et pallium. phi-
losophum non dum uideo. quaeso autem te cum bona uenia dicas mihi quibus
nos uti posse argumentis existimas. ut esse te philosophum noscitemus.
Interibi aliquot ex his qui cum herode erant. erraticum esse hominem .. interibi
dicere et nulli rei. incolamque esse sordentium ganearum. ac nisi accipi-
at quod petit conuitio turpi solitum incessere. Atque ibi herodes. demus
inquit huic aliquid aeris cuicuimodi est. tanquam homines non tanquam
homini. et iussit dari praetium panis triginta dierum. tum nos aspici-
ens qui eum sectabamur. musonius inquit aerusca nti cuipiam id ge-
nus et philosophum sese ostentanti dari iussit mille nummum. et cum
plerique dicerent nebulonem esse hominem malum et malitiosum. et nul-
la re bona dignum. tum musonium subridentem dixisse aiunt ΑΞΙΟC
ΟΥΝ ΕCΤΙΝ. ΑΡΓΥΡΙΟΥ. sed hoc potius inquit dolori mihi et aegri-
tudini est. quod istiusmodi animalia spurca atque probra nomen usur-
pant sanctissimum et philosophi appellantur. maiores autem mei athe-
nienses. nomina iuuenum fortissimorum harmodii et aristogitonis.
qui libertatis reciperandae gratia. hippiam tyrannum interficere ad-
orsi erant ne umquam seruis indere liceret decreto publico sanxe-
runt. quoniam nefas ducerent nomina libertati patriae deuota serui-

li contagio pollui · cur ergo nos patimur nomen philosophiae inlustris
simum in hominibus deterrimis exsordescere · simili autem inquit exe
plo ex contraria specie antiquos romanorum audio praenomina pa
triciorum quorundam male de re p. meritorum · & ob eam causam
capite damnatorum censuisse · ne cui eiusdem gentis patricio inde
rentur · ut uocabula quoq; eorum defamata atq; demortua cum ipsis uide
rentur ·

III

gentium nationumq; multarum potiri coepe[rant]

Philippus amyntae filius terrae macedoniae rex · cuius uirtute industri
aq; macetae locupletissimo imperio aucti erant · & cuius uim atq; ar
ma toti graeciae cauendam metuendamq; inclytae illae demosthenis
orationes contionesq; uociferant · is philippus cum in omni fere tempore
negotiis belli uictoriisq; adfectus exercitusq; esset · a liberali tamen
musa · & a studiis humanitatis numquam afuit quin lepide comiterq;
pleraq; & faceret & diceret · feruntur adeo libri epistularum eius mundi
tiae et uenustatis & prudentiae plenarum · uelut sunt illae litterae qb.
aristoteli philosopho natum esse sibi alexandrum nuntiauit · ea epi
stola quoniam curae diligentiaeq; in liberorum disciplinas hortamentum
est · exscribenda uisa est · ad commonendos parentum animos · exponenda
est igitur ad hanc ferme sententiam · Philippus · Aristoteli · salutem
dicit · filium mihi genitum scito · quod equidem dis habeo gratiam ·
non proinde quia natus est quam pro eo quod eum nasci contigit tem
poribus uitae tuae · spero enim fore · ut eductus eruditusq; a te dign[us]
exsistat & nobis & rerum istarum susceptione · ipsius autem philippi uer
ba haec sunt · ΦΙΛΙΠΠΟC · ΑΡΙCΤΟΤΕΛΕΙ ΧΑΙΡΕΙΝ · ΙCΘΙ ΜΟΙ ΓΕ
ΓΟΝΟΤΑ ΥΙΟΝ ΠΟΛΛΗΝ ΟΥΝ ΤΟΙC ΘΕΟΙC ΕΧΩ ΧΑΡΙΝ · ΟΥ
ΧΟΥΤΩC ΕΠΙ ΤΗ ΓΕΝΕCΕΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΟC ΩC ΕΠΙ ΤΩ ΚΑΤΑ
ΤΗΝ CΗΝ ΗΛΙΚΙΑΝ ΑΥΤΟΝ ΓΕΓΟΝΕΝΑΙ ΕΛΠΙΖΩ ΓΑΡ ΑΥ
ΤΟΝ ΥΠΟ CΟΥ ΤΡΑΦΕΝΤΑ ΚΑΙ ΠΕΔΕΥΘΕΝΤΑ ΑΞΙΟΝ Ε

CΕCΘΑΙ ΚΑΙ ΗΜΩΝ ΚΑΙ ΤΗC ΤΩΝ ΠΡΑΓΜΑΤΩΝ ΔΙΑΔΟΧΗC ·

· IIII ·

Cum e graecia in italiam rediremus · & brundusium iremus · egressiq; e
naui in terram in portu illo inclyto spatiaremur · quem · q · ennius ·
remotiore paulum sed admodum scito uocabulo praepetem appellauit ·
fasces librorum uenalium expositos uidimus · atq; ego auide statim pgo
ad libros · erant autem isti omnes libri graeci · miraculorum fabularumq;
pleni · res inauditae · incredulae · scriptores ueteres non paruae auctoritatis ·
Aristeas proconesius · & isigonus nicaeensis · & ctesias & onesicritus · & poly
stephanus & hegesias · ipsa autem uolumina ex diutino situ squalebant ·
& habitu aspectuq; taetro erant · accessi tamen percontatusq; pretium
sum · & adductus mira atq; insperata uilitate · libros plurimos aere pa
uco emo · eosq; omnis duabus proximis noctibus cursim transeo · atq; in le
gendo carpsi · exinde quaedam & notaui mirabilia & scriptoribus fere no
stris intemptata · eaq; his comentariis aspersi · ut qui eos lectitabit · is ne
rudis omnino & ΑΝΗΚΟΟC · In istiusmodi rerum auditiones reppe
riatur · erant igitur in illis libris scripta huiuscemodi · scythas illos peni
tissimos qui sub ipsis septentrionibus aetatem agunt · corporibus hominu[m]
uesci · eiusq; uictus alimento uitam ducere · & ΑΝΘΡΩΠΟΦΑΓΟΥC
nominari · Item esse homines sub eadem regione caeli unum oculum in
frontis medio habentes qui appellantur arimaspi · qua fuisse facie cy
clopas poetae ferunt · Alios item esse homines apud eandem caeli plagam
singularis uelocitatis uestigia pedum habentis retro porrecta · non ut
ceterorum hominum prospectantia · praeterea traditum esse memora
tumq; in ultima quadam terra quae albania dicitur · gigni homines
qui in pueritia canescant · & plures cernant oculis per noctem quam
interdiem · Item esse compertum & creditum sauromatas qui ultra
borysthenen fluuium longe colunt · cibum capere semper diebus tertiis ·
medio abstinere · id etiam in isdem libris scriptum offendimus · quod postea

in libro quoq; plinii secundi naturalis historiae septimo[6]. Legi esse quasdā.
in terra africa hominum familias uoce atq; lingua effascinantium. qui
si impensius forte laudauerint pulchras arbores. segetes laetiores. infan
tes amoeniores. egregios equos. pecudes pastu atq; cultu optimas. emori
antur repente haec omnia. nulli aliae causae obnoxia. oculis quoq; exi
tialem fascinationem fieri. in isdem libris scriptum est. traditurq; esse ho
mines in illyriis qui interemant uidendo quos diutius irati uiderint.
eosq; ipsos mares feminasq; qui uisu tam nocenti sunt. pupillas in singu
lis oculis binas habere. Item esse in montibus terrae indiae. homines ca
ninis capitibus & latrantibus. eosq; uesci auium & ferarum uenatibus.
Atq; esse item alia apud ultimas orientis terras miracula. homines qui
monocoli appellantur. singulis cruribus saltuatim currentes. uiuacissi
mae pernicitatis. quosdam etiam esse nullis ceruicibus oculos in umeris
habentes. Iam uero hoc egreditur omnem modum admirationis. quod idē
illi scriptores gentem esse aiunt apud extrema indiae corporibus hirtis.
& auium ritu plumantibus. nullo cibatu uescentem. sed spiritu florum na
ribus hausto uictitantem. pygmaeos quoq; haud longe ab his nasci. quoꝝ
qui longissimi sint non longiores esse quam pedes duo. & quadrantem. haec
atq; alia istiusmodi plura legim⁹. sed cum ea scriberemus. tenuit nos non
idoneae scripturae tedium. nihil ad ornandum iuuandumq; usum uitae
pertinentis. Libitum tamen est in loco hoc miraculoꝝ notare id etiam quod
plinius secundus uir in temporibus aetatis suae ingenii dignitatisq; gratia
auctoritate magna praeditus. non audisse neq; legisse. sed scire sese atq;
uidisse in libro naturalis historiae septimo scripsit. uerba igitur haec quae
infra posui ipsius sunt ex eo libro sumpta. quae profecto faciunt ut neq;
respuenda neq; ridenda sit notissima illa ueterum poetarum. de caenide
& caenaeo cantilenae. ex feminis inquit mutari in mares non est fabu
losum. inuenimus in annalibus. q. licinio crasso. c. cassio longino. cos.

monomeri

. c. asini puerum factum ex uirgine sub parentibus. iussuq; haruspicum
deportatum in insulam desertam. Licinius mucianus prodidit uisum esse
á se argis arescontem cui nomen arescusae fuisset. nupsisse etiam mox
barbam & uirilitatem prouenisse. uxoremq; duxisse eiusdem sortis. &
zmyrnae puerum á se uisum. ipse in africa uidi mutatum in marē
die nuptiarum. L. cossitium ciuem thysdritanum. uiuebatq; cum pro
derem haec. Idem plinius eodem in libro uerba haec scripsit. gignun
tur homines utriusq; sexus. quos hermaphroditos uocamus. olim andro
gynos uocatos & in prodigiis habitos. nunc uero in deliciis.

.V.

De uoluptate ueteres philosophi. diuersas sententias dixerunt. epicurus uo
luptatem summum bonum esse ponit. eam tamen ita definit. CAPKOC
ЄYCTAΘЄC KATACTHMA. Antisthenes socraticus summum malū
dicit. eius namq; hoc uerbum est. MANЄIHN MAΛΛON HЄCΘЄIHN.
speusippus uetusq; omnis academiae uoluptatem & dolorem duo mala esse
dicunt opposita inter sese. bonum autem esse quod utriusq; medium fo
ret. Zeno censuit uoluptatem esse indifferens. id est neutrum. neq; bonū
neq; malum quod ipse graeco uocabulo. AΔIAΦOPON. appellauit. crito
laus peripateticus. & malum esse uoluptatem ait. & multa alia mala.
parere ex sese iniurias. desidias. obliuiones. ignauias. plato ante
hos omnes ita uarie & multiformiter de uoluptate disseruit. ut cun
ctae istae sententiae quas supra posui uideantur ex sermonū eius fon
tibus profluxisse. Nam proinde unaquaq; utitur. ut & ipsius uolup
tatis fert natura quae est multiplex. & causarum quas tractat rerū
q; quas efficere uult ratio desiderat. taurus autem noster quotiens fa
cta mentio epicuri erat. in ore atq; in lingua habebat uerba haec hiero
clis stoici uiri sancti & grauis. HΔONHC TЄΛOC ΠOPNHC ΔOΓMA
OYKЄCTIN ΠPONOIA OYΔЄΠOPNHC ΔOΓMA.

.VI.

Ab eo quod est ago. & egi uerba sunt quae appellant grammatici fre
quentatiua. actito & actitaui. haec quosdam non sane indoctos uiros

audio ita pronuntiare. ut primam in his litteram corripiant rationemque dicunt. quom in uerbo principali quod est ago prima littera breuiter pronuntiatur. cur igitur ab eo quod est edo & ungo. in quibus uerbis prima littera breuiter dicitur. esito & unctito quae sunt eorum frequentatiua prima littera longa promimus. & contra dictito ab eo uerbo quod est dico correpte dicimus. Num ergo potius actito & actitaui producenda sunt. quom frequentatiua ferme omnia eodem modo in prima syllaba dicuntur quo participia praeteriti temporis ex his uerbis unde ea profecta sunt in eadem syllaba pronuntiantur. sicuti lego lectus facit lectito. ungo unctus unctito. scribo scriptus scriptito. moueo motus. motito. pendeo pensus pensito. edo esus esito. dico autem dictus dictito. facit. gero gestus. gestito. ueho uectus uectito. rapio raptus. raptito. capio captus captito. facio factus. factito. sic igitur actito producte in prima syllaba pronuntiandum. quom ex eo fit quod est ago & actus.

VII. Vulgo & scriptum & creditum est. folia olearum arborum brumali & solstitiali die conuerti. & quae pars eorum fuerit inferior atque occultior eam supra fieri atque exponi ad oculos & ad solem quod nobis quoque semel atque iterum experiri uolentibus ita esse propemodum uisum est. Sed de fidibus rarius dictu & mirabilius est. quam rem & alii docti uiri. & Suetonius etiam Tranquillus in libro ludicrae historiae primo satis compertam esse. satisque super ea re constare adfirmat. neruias in fidibus brumali die alias digitis pelli. alias sonare.

VIII. Verum est profecto quod obseruato rerum usu sapientes uiri dixere. multis egere qui multa habeat. magnamque indigentiam nasci non ex inopia magna sed ex magna copia. multa enim desiderari ad multa quae habeas tuenda. quisquis igitur multa habens cauere atque prospicere uelit ne quid egeat. neue quid desit. iactura opus esse non quaestu. & minus habendum esse ut minus desit. hanc sententiam memini a fauorino inter

ingentes clamores detornatam inclusamque uerbis his paucissimis. ΤΟΝ ΓΑΡ ΜΥΡΙΩΝ ΚΑΙ ΠΕΝΤΑΚΙΣΧΕΙΛΙΩΝ. ΧΛΑΜΥΔΩΝ ΔΕΟΜΕΝΟΝ ΟΥΚ ΕΣΤΙ ΜΗ ΠΛΕΙΟΝΩΝ ΔΕΙΣΘΑΙ ΟΙΣ ΓΑΡ ΕΧΩ ΠΡΟΣΔΕΟΜΕΝΟΣ ΑΦΕΛΩΝ. ΩΝ ΕΧΩ ΑΡΚΟΥΜΑΙ ΟΙΣ ΕΧΩ.

omnium

VIIII. Quando ex poematis graecis uertendae imitandaeque sunt insignes sententiae. non semper aiunt enitendum ut omnia omnino uerba in eum in quem dicta sunt modum uertamus. perdunt enim gratiam pleraque si quasi inuita & recusantia uiolentius transferantur. Scite ergo & considerate uergilius. cum aut homeri aut hesiodi aut apollonii aut parthenii aut callimachi aut theocriti aut quorundam aliorum locos effingeret. partem reliquit alia expressit. sicuti nuperrime apud mensam cum legerentur utraque simul bucolica theocriti & uergilii. animaduertimus reliquisse uergilium quod graecum quidem mire quam suaue est. uerti autem neque debuit neque potuit. sed enim quod substituit pro eo quod omiserat non abest quin iucundius lepidiusque sit. ΒΑΛΛΕΙ ΚΑΙ ΜΑΛΟΙΣΙ ΤΟΝ ΑΙΠΟΛΟΝ Α ΚΛΕΑΡΙΣΤΑ ΤΑΣ ΑΙΓΑΣ ΠΑΡΕΛΑΝΤΑ ΚΑΙ ΑΔΥ ΤΙ ΠΟΠΠΥΜΑΖΕΙ. Malo me galatea petit lasciua puella. & fugit ad salices & se cupit ante uideri. illud quoque alio in loco animaduertimus caute omissum. quod est in graeco uersu dulcissimum. ΤΙΤΥΡΕ ΜΙΝ ΤΟ ΚΑΛΟΝ ΠΕΦΙΛΗΜΕΝΕ ΒΟΣΚΕ ΤΑΣ ΑΙΓΑΣ. ΚΑΙ ΠΟΤΙ ΤΑΝ ΚΡΑΝΑΝ ΑΓΕ ΤΙΤΥΡΕ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΝΟΡΧΑΝ ΤΟΝ ΛΙΒΥΚΟΝ ΚΝΑΚΩΝΑ ΦΥΛΑΣΣΕ ΟΜΗ ΤΥ ΚΟΡΥΞΗ. quo enim pacto diceret. ΤΟ ΚΑΛΟΝ ΠΕΦΙΛΗΜΕΝΕ

Verba hercle non translatitia sed cuiusdam natiuae dulcedinis. hoc igitur reliquit & cetera uertit non infestiuiter. nisi quod caprum dixit. quem theocritus ΕΝΟΡΧΑΝ appellauit. auctore enim M. uarrone. is demum latine caper dicitur qui excastratus est. Tityre dum redeo breuis est uia pasce capellas. & potum pastas age tityre. & inter agendum oc-

cursare capro cornu ferit. ille caueto. & quom de transferendis sentētiis
Loquor. memini audisse me ex ualerii probi discipulis docti hominis. & in
Legendis pensitandisq; ueteribus scriptis bene callidi. solitum eum dicere
nihil quicquam tam inprospere uergilium ex homero uertisse. quam uer
sus hos amoenissimos quos de nausica homerus fecit. ΟΙΗ Δ ΑΡΤΕΜΙ
CΕΙCΙ ΚΑΤ ΟΥΡΕΟC ΙΟΧΕΛΙΡΗ ΚΑΤΑ ΤΗΥΓΕΤΟΝ ΠΕΡΙΜΗΚΕ
ΤΟΝ Η ΕΡΥΜΑΝΘΟΝ · ΤΕΡΠΟΜΕΝΗ ΚΑΠΡΟΙCΙ ΚΑΙ ΩΚΕ
ΑΙC ΕΛΑΦΟΙCΙΝ ΤΗ ΔΕ Θ ΑΜΑ ΝΥΜΦΑΙ ΚΟΥΡΑΙ ΔΙΟC ΑΙΓΙΟ
ΧΟΙΟ · ΑΓΡΟΝΟΜΟΙ ΠΑΙΖΟΥCΙ ΓΕΓΗΘΕ ΔΕ ΤΕ ΦΡΕΝΑ ΛΗΤΩ
ΠΑCΑ ΩΔΥ · ΠΕΡ ΗΓ ΕΚΑΡΗ ΕΧΕΙ Η ΔΕ ΜΕΤΩΠΑ ΡΕΙΑ ΔΑ
ΡΙΓΝΩΤΗ · ΠΕΛΕΤΑΙ ΚΑΛΑΙ ΔΕ ΤΕ ΠΑCΑΙ ·
Qualis in eurotae ripis aut per iuga cinthi exercet diana choros. quam mille
sequutae. hinc atq; hinc glomerantur oriades: illa pharetram fert hume
ro. gradiensq; deas supereminet omnis. Latonae tacitum pertemptant
gaudia pectus. primum omnium diuisum esse dicebant probo. quod apud
homerum quidem uirgo nausica. Ludibunda inter familiares puellas in
Locis solis recte atq; commode confertur. cum diana uenante in iugis mon
tium inter agrestes deas. Nequaquam autem conueniens uergilium fecisse
quom dido in urbe media ingrediens inter tyrios principes: cultu atq; in
cessu serio instans operi sicut ipse ait regnisq; futuris. nihil eius similitu
dinis capere possit. quae Lusibus atq; uenatibus dianae congruat. tum po
stea quod homerus studia atq; oblectamenta in uenando dianae honeste
aperteq; dicit. uergilius autem cum de uenatu deae nihil dixisset. phare
tram tantum facit eam ferre in umero. tanquam si onus et sarcinam.
Atq; illud impense probum esse demiratum in uergilio dicebant. quod ho
merica quidem ΛΗΤΩ gaudium gaudeat gēnuinū & intimū. atq; in
ipso penetrali cordis & animae ingens. siquidem non aliud est ΓΕΓΗΘΕ
ΔΕ ΤΕ ΦΡΕΝΑ ΛΗΤΩ. Ipse autem imitari hoc uolens. gaudia fecerit
pigra & Leuia & cunctantia. & quasi in summo pectore supernantia.

.. genuinū

nescire enim sese quid significaret aliud pertemptant. praeter ista omnia
florem ipsius totius loci uergilium uideri omisisse. quod hunc homeri uer
sum exigue sequutus sit. ΡΕΙΑ Δ ΑΡΙΓΝΩΤΗ ΠΕΛΕΤΑΙ ΚΑΛΑΙ ΔΕ
ΤΕ ΠΑCΑΙ. Quando nulla maior cumulatiorq; pulchritudinis Laus
dici potuerit quam quod una inter omnis pulchras excelleret. una facile
ex omnibus nosceretur.

.X.

ANNIANUS poeta & pleriq; cum eo eiusdem musae uiri. summis adsiduis
q; Laudibus. hos uergilii uersus ferebant. quibus uulcanū & uenerem
iunctos mixtosq; iure coniugii rem lege naturae operiendam uerecun
da quadam translatione uerborum. cum ostenderet & demonstraretq; pro
texit. sic enim scripsit. ea uerba Locutus optatos dedit amplexus. placidū
q; petiuit. coniugis infusus gremio per membra soporem. minus autem
difficile esse arbitrabantur istiusmodi rëticenda uerbis uti uno atq;
altero breui tenuiq; ea signo demonstrantibus. sicuti homerus dixerit.
ΠΑΡΘΕΝΙΗΝ ΖΩΝΗΝ ΚΑΙ ΛΕΚΤΡΟΙΟ ΘΕCΜΟ̄ ΕΤΕΡΓΑ ΦΙΛΟ
ΤΗCΙΑ. Tot uero & tam audentibus actam non praetextatis sed pu
ris honestisq; uerbis uenerandum illud concubitū pudici secretum. nemi
nem quemquā alium dixisse. sed annaeus cornutus. homo sane pleraq;
alia non indoctus neq; imprudens. in secundo tamen librorum quos de
figuris sententiarum composuit. egregiam totius istius uerecundiae La
udem. insulsa nimis & odiosa scrutatione uiolauit. Nam cum genus hoc
figurae probasset. & satis circūspecte factos esse uersus. dixisset. membra
tamen inquit paulo incautius nominauit.

.. redigenda

.XI.

De maximo ualerio qui coruinus appellatus est. ob auxilium propugna
tionemq; corui alitis. haudquisquam est nobilium scriptorum qui secus di
xerit. ea res prorsus admiranda sic profecto est in libris annalibus me
morata. adulescens tali genere editus. L. furio. claudio. appio coss.
tribunus militaris. atq; in eo tempore. copiae gallorum ingentes agrū

gratia dimicandi

pomptinum insederant. instruebanturque acies a consulibus. de vi ac mul
titudine hostium satis agentibus. dux interea gallorum vasta & ardua proce
ritate armisque auro praefulgentibus grandia ingrediens. & manu telum
reciprocans incedebat. perque contemptum & superbiam circumspiciens despi
ciensque omnia. venire iubet & congredi si quis pugnare secum ex omni
romano exercitu audeat. tum valerius tribunus ceteris inter metum pu
doremque ambiguis impetrato prius a consulibus ut in gallum tam imma
niter adrogantem pugnare sese permitterent. progreditur intrepide
modesteque obviam. & congrediuntur & consistunt. & conserebantur iam
manus. atque ibi vis quaedam divina fit. corvus repente improvisus ad
volat. & super galeam tribuni insistit. atque in adversarii os atque oculos
pugnare incipit. insilibat obturbabat unguibus manum laniabat & pro
spectum alis arcebat. atque ubi satis saevierat. revolabat in galeam tribu
ni. sic tribunus spectante utroque exercitu & sua virtute nixus & opera
alitis propugnatus. ducem hostium ferocissimum vicit interfecitque. atque ob
hanc causam cognomen habuit corvinus. id factum est annis quadringentis
quinque post romam conditam. statuam corvino isti divus augustus in foro suo
statuendam curavit. in cuius statuae capite corvi simulachrum est. rei pu
gnaeque quam diximus monumentum.

ales.

propugnantis

XII.

Ut formidolosus dici potest & qui formidat & qui formidatur. ut invidiosus &
qui invidet & cui invidetur. ut suspiciosus. & qui suspicatur & qui suspectus
est. ut ambitiosus. & qui ambit & qui ambitur. ut item gratiosus. & qui ad
hibet gratias & qui admittit. ut laboriosus. & qui laborat & qui labori est.
ut pleraque alia huiuscemodi in utramque partem dicuntur. ita infestus quoque
ancipiti significatione est. Nam & is infestus appellatur qui malum infert
cuipiam. & contra cui aliunde impendet malum is quoque infestus dicitur.
sed quod prius posui profecto exemplis non indiget. sic adeo multi loquuntur
ut infestum dicant inimicum atque adversum. alterum autem illud ignorabilius

obscuriusque est. quis enim e medio facile dixerit infestum esse cui alter
infestus est? sed & veteres plerique ita dixerunt. & M. Tullius in oratione
qua pro CN. plancio scribsit. vocabulo hoc sic usus est. Dolebam inquit iud.
& acerbe ferebam si huius salus ob eam ipsam causam esset infestior. quod
is meam salutem atque vitam sua benivolentia praesidio custodiaque texisset.
Nos igitur de origine & ratione verbi quaerebamus. atque ita in nigidianis
scriptum invenimus. infestum a festinationendo dictum. Nam qui instat
inquit alicui. cumque properans urget opprimereque eum studet festinatque. at
contra de alicuius periculo & exitio festinatur. is uterque infestus dicitur ab
instantia atque imminentia fraudis quam vel facturus cuipiam vel passurus
est. ne quis autem de suspicioso quod supra posuimus & de formidoloso in
eam partem quae minus usitata est exemplum requirat. inveniet de su
spicioso apud M. Catonem de re floria ita scriptum. sed nisi qui palam
corpore pecuniam quaereret. aut se lenoni locavisset. & si famulosus &
suspiciosus fuisset. vim in corpus liberum non aequum censuere adferri.
suspiciosum enim cato hoc in loco suspectum significat non suspicantem. for
midolosum autem qui formidetur. Sallustius in catilina ita dicit. Igi
tur talibus viris non labor insolitus non locus ullus asper aut arduus e
rat. non armatus hostis formidulosus. Item C. calvus in poematis. labo
riosus dicit non ut vulgo dicitur qui laborat sed in quo laboratur. du
rum inquit rus fugis sed laboriosum. eadem ratione laberius quoque in
sororibus. ecastor inquit multum somniculosum. & cinna in poematis. som
niculosam ut poenus aspidem psyllus. metus quoque & iniuria atque alia
quaedam id genus. sic utroque versu dici possunt. Nam metus hostium recte
dicitur & cum timent hostes & cum timentur. Itaque sallustius in historia
prima. metum pompeii non quo pompeius metueret quod est usitatius.
sed quod metueretur. verba haec sallusti sunt. id bellum excitabat me
tus pompei victoris hiensalem in regnum restituentis. item alio in loco. post
quam remoto metu punico simultates exercere vacuum fuit. iniurias itidem

dicimus. tam illorum qui patiuntur quam qui faciunt. quarum dictionum
exempla sunt facilia inventu. illud etiam dictum a vergilio eandem habet
formam communicatae ultro & citro significationis. & vulnere inquit tardus
ulyxi. cum diceret vulnus non quod accepisset ulixes sed quod dedisset. ne
scius quoque dicitur is qui nescitur quam qui nescit. sed super eo qui nescit fre
quens huius vocabuli usus est. infrequens autem est de eo quod nescitur. igna
rus aeque utroqueversum dicitur non tantum qui ignorat sed qui ignora
tur. plautus in rudente quae incolis nesciuus nescias pessimus. sallustius.
more humanae cupidinis ignara visendi. vergilius ignarum laurens ha
bet ora numanta.

.XIII. .T. Manlius summo loco natus. adprimeque nobilis fuit. & manlio cogno
mentum factum est torquatus. causam cognomenti fuisse accepimus. tor
quis ex auro induviae. quam ex hoste quem occiderat detractam induit.
sed quid hostis & quid genus. & quam formidandae vastitatis. & quantum
insolens provocator. & cuimodi fuerit pugna decertatum. Q. claudius.
primo annalium purissime atque inlustrissime simplicique & incompta ora
tionis antiquae suavitate describsit. quem locum ex eo libro philosophus fa
vorinus cum legeret non minoribus quati adficique animum suum motibus
pulsibusque dicebat. quam si ipse coram depugnantis eos spectaret. verba. q.
claudi. quibus pugna ista depicta est adscribsi. cum interim gallus quidam
nudus praeter scutum & gladios duo. torque atque armillis decoratus. pro
cessit. qui & viribus & magnitudine & adulescentia simulque virtute cete
ris antistabat. is maxime proelio commoto atque utrisque summo studio pu
gnantibus. manu significare coepit utrique quiescerent. pugnae facta pausa
est. extemplo silentio facto. cum voce maxima conclamat si quis secum de
pugnare vellet uti prodiret. nemo audebat propter magnitudinem atque im
manitatem facies. deinde gallus irridere coepit. atque lingua exertare.
id subito perdolitum est cuidam .T. manlio. summo genere gnato. tantum

flagitium civitati adcidere e tanto exercitu neminem prodire. is ut dico
processit. neque passus est virtutem romanam ab gallo turpiter spoliari. scuto
pedestri & gladio hispanico cinctus contra gallum constitit. metu magno ea
congressio in ipso ponte. utroque exercitu inspectante facta est. Ita ut ante
dixi constiterunt. gallus sua disciplina scuto proiecto cantabundus. manlius
animo magis quam arte confisus. scuto scutum percussit. atque statum galli
conturbavit. dum se gallus iterum eodem pacto constituere studet. mallius
iterum scuto scutum percutit. atque de loco hominem hominem iterum deiecit.
eo pacto ei sub gallicum gladium successit. atque hispanico pectus hausit. deinde
continuo umerum dextrum eodem concessu incidit neque recessit usquam
donec subvertit ne gallus impetum icti haberet. ubi eum evertit. caput prae
cidit. torquem detraxit. eamque sanguinulentam sibi in collum imponit.
quo ex facto ipse posterique eius torquati sunt cognominati ab hoc .T. manlio.
cuius hanc pugnam quadrygarius descripsit. imperia & aspera & immitia
manlia dicta sunt. quem postea bello adversum latinos cum esset consul
filium suum securi percussit. qui speculatum ab eo missus. interdicto hoste
a quo provocatus fuerat. occiderat.

Quod autem supra scriptum est. in. Q. claudi verbis. propter magnitudinem .XIIII.
atque immanitatem facies id nos aliquot veteribus libris inspectis explora
vimus. atque ita esse ut scriptum est comperimus. sic enim pleraque aetas ve
terum declinavit. haec facies huius facies. quod nunc propter rationem gram
maticam faciei dicitur. corruptos autem quosdam libros repperi. in quibus fa
ciei scriptum est. illo quod ante scribtum erat oblitterato. meminimus etiam
in tiburti bibliotheca invenire nos in eodem claudii libro scriptum utrum
que facies & faciei. sed facies in ordine scriptum fuit. & contra per .i. gemi
num facii. neque id abesse a quadam consuetudine prisca existimavimus.
Nam & ab eo quod est hic dies. tam huius dii. & ab eo quod est haec fames
quam huius fami dixerunt. q. ennius. in .XVI. annali dies scripsit pro diei.
in hoc versu. postrema longinqua dies confecerit aetas. Ciceronem quoque ad

Firmat caesellius in oratione quam pro . P . sestio fecit . dies scripsisse pro diei
quod ego impensa opera conquisitis ueteribus libris plusculis . ita ut caesel
lius ait scriptum inueni . verba sunt haec . M . Tullii . equites uero daturos
illius dies poenas quorum facta hercle est : ut facile his credam qui scrip
serunt idiographum librum uergilii se inspexisse . in quo ita scriptum est .
Libra dies somnique pares ubi fecerit horas . idest libra diei somnique : sed sicut
hoc in loco dies a uergilio scriptum uidetur . ita in illo uersu non dubium
est quin dii scripserit pro diei . munera laetitiamque dii . quod imperitiores
dei legunt ab insolentia scilicet uocis istius abhorrentes . Sic autem dies
dii a ueteribus declinatum est . ut fames fami . pernicies pernicii . proge
nies progenii . luxuries luxurii . acies acii . M . enim cato in oratione
quam de bello carthaginiensi composuit . ita scripsit . pueri atque mulieres
extrudebantur fami causa . Lucilius in . xii . rugosum atque fami plenum .
Sisenna in historiarum libro . vi . romanos inferendae pernicii causa ue
nisse . Pacuuius in paulo . pater supreme nostrae progenii patres . CN .
matius in iliadis . xxi . altera pars acii uitassent fluminis undas . idem
matius in . xiii . an maneat specii simulachrum in morte silentum . C .
gracchus de legibus promulgatis . ea luxurii causa aiunt institui . & ibi
dem infra ita scribtum est . non est ea luxuries quae necessario parentur
uitae causa . per quod apparet cum ab eo quod est luxuries luxurii patrio
casu dixisse . M . quoque tullius in oratione qua sextum roscium defendit .
pernicii scribtum reliquit . uerba haec sunt . quorum nihil pernicii cau
sa diuino consilio . sed ui ipsa & magnitudine rerum factum putamus .
aut facies ergo in casu patrio . aut facii . quadrigarium scribsisse existiman
dum est . facie autem in nullo ueteri libro scriptum repperi . in casu autem
dandi . qui purissime loquuti sunt . non faciei uti nunc dicitur . sed facie di
xerunt . Lucilius in saturis . primum inquit facie quod honeste tantis
accedit . Lucilius in libro . vii . qui te diligat . aetatis facieque tuae se fautorem
ostendat se fore amicum polliceatur : sunt tamen non pauci qui utrubique facii
legant . sed . C caesar in libro de analogia secundo . huius die & huius specie
dicendum putat . ego quoque in iugurtha sallustii summae fidei & reueren
dae uetustatis libro . die casu patrio scriptum inueni . uerba haec ita erant .
Vix decima parte die reliqua . Non enim puto argutiolam istam recipiendam
ut die dictum quasi ex die existimemus .

· XV ·

Cum antonio iuliano rhetore per feriarum tempus aestiuarum decedere
ex urbis aestu uolentes . neapolim concesseramus . atque ibi erat adulescens tunc
quispiam ex ditioribus . cum utriusque linguae magistris meditans & exer
cens ad causas romae orandas . eloquentiae latinae facultatem . atque is ro
gat iulianum uti sese audiat declamantem . It auditum iulianus . imusque
nos cum eo simul introit adulescens . & praefatur adrogantius & elatius
quam aetati eius decebat . ac deinde iubet exponi controuersias . aderat
ibi nobiscum iuliani sectator iuuenis promptus & proficiens . & offendens
iam in eo quod ille apud iuliani aures in praecipiti stare . & subitaria dicti
one periculum sui facere audebat . exponit igitur temptamenti gratia con
trouersiam parum consistentem . quod genus graeci . ΑΠΟΡΟΝ . uocant .
Latine autem id non nimis incommode inexplicabile dici potest . ea controuer
sia fuit huiusmodi . de reo septem iudices cognoscant . eaque sententia sit rata
quam plures ex eo numero dixerint . cum septem iudices cognouissent duo
censuerunt reum exilio multandum . duo alii pecunia . tres reliqui capite
puniendum . petitur ad supplicium ex sententia trium iudicum & contradi
cit . hac ille audita nec considerata neque aliis ut proponerentur expecta
tis . incipit statim mira celeritate in eandem hanc controuersiam . princi
pia nescio quae dicere . & inuolucra sensuum uerborumque uolumina uo
cumque turbas fundere . ceteris omnibus ex cohorte eius qui audire eum so
liti erant clamore magno exultantibus . iuliano autem male ac misere
rubente & sudante . sed ubi deblatteratis uersuum multis milibus finem
aliquando fecit . egressique inde sumus . amici familiaresque eius iulianum

prosequuti quidnam existimaret percontati sunt. atque ibi iulianus festivis-
sime. nolite quaerere inquit quid sentiam. adulescens hic sine controversia disertus est.

·XVI· Plinius secundus existimatus est esse aetatis suae doctissimus. is libros reliquit
quos studiosorum inscripsit. non medius fidius usquequaque aspernandos.
in his libris multa varie ad oblectandas eruditorum hominum aures
ponit. refert etiam plerasque sententias. quas in declamandis controver-
siis lepide argutque dictas putat. sicuti hanc quoque sententiam ponit ex
huiuscemodi controversia. Vir fortis praemio quod optaverit donetur. qui
fortiter fecerat petit alterius uxorem in matrimonium & accepit. is de-
inde cuius uxor fuit fortiter fecit. repetit eandem. contradicitur. ele-
ganter inquit & probabiliter ex parte posterioris viri fortis uxorem
sibi reddi postulantis hoc dictum est. si placet lex. redde. si non placet.
redde. fugit autem plinium sententiolam istam quam putavit esse ar-
gutissimam vitio non carere quod graece ΑΝΤΙΣΤΡΕΦΟΝ. dicitur.
& est vitium insidiosum & sub falsa laudis specie latens. Nihil enim
minus converti ex contrario id ipsum adversus eundem potest. atque
ita a priore illo viro forte dici. si placet lex non reddo. si non placet
non reddo.

·A· GELLII· NOCTIVM· ATTICARVM· LIBER· X· EXPLICITVS·

·C· Aurelii· romuli·
Cecropias noctes doctorum exempla virorum
Donat habere viri nobilis eustochius.
Vivat & aeternum laetus bona tempora ducat.
Qui sic dilecto tanta docenda dedit.

·A· GELLII· NOCTIVM· ATTICARVM· LIBER· XI· COEPTVS·

·XI· COMMENTARIO· HAEC· INSVNT·

·XVIIII· Non purgari neq; leuari peccatum cum praetendatur peccatorum quae alii quoq; peccauerunt similitudo · atq; inibi uerba ex oratione super ea re demosthe- nis.

·XX· Quid sit rogatio · quid lex · quid plebisscitum · quid priuilegium & quantum ista omnia differant :

·XXI· Quam ob causam · M · Cicero · his omnino uerbis · nouissime · & nouissimus obseruantissime uitarit.

ignorant :

·XXII· Locus exemptus · ex platonis libro qui inscribitur gorgias · de falsae philosophiae probris · quibus philosophos temere incessunt · qui emolumenta uerae philosophiae.

·XXIII· Verba ex oratione · M · Catonis · de mulierum ueterum uictu & moribus · atq; inibi quod fuerit ius marito in adulterio uxorem deprehensam necare.

·XXIIII· Die pristini : die crastini & die quarti & die quinti qui elegantius loquuti sunt dixisse non ut ea nunc uulgo dicuntur.

·XXV· Telorum & iaculorum · gladiorumq; atq; inibi nauium quoq; uocabula quae scribta in ueterum libris reperiuntur.

·XXVI· Inscite ab asinio pollione reprehensum sallustium quod transfretationem transgressum dixerit · & transgressos qui transfretassent.

·XXVII· historia de populo romano · deq; populo poenico · quod pari propemodum uigore fuerint aemuli.

·XXVIII· De aetatum finibus · pueritiae · iuuentae · senectae · ex tuberonis historia sumptum.

uariamq;

Quod particula atq; non complexiua tantum sit · sed uim habeat plusculam

·I· Familiari meo cuipiam litteras athenis romam misi · in his scribtum fuit · me illi iam tertium scripsisse · is ad me rescribsit · petiuitq; ut rationem dicerem cur tertium ac non tertio scripsissem · idetiam adscribsit ut eadem quid super illo quoq; mihi uideretur facerem se certiorem · tertiumne consul & quartum · an tertio & quarto dicendum esset · quom romae doctum uirum dicere audisset tertio & quarto consul · non tertium quartumq; · idq; in principio libri · coelium scribsisse · & · q · claudium · in libro undeuicesimo · C · marium creatum septimo consulem dixisse · ad haec ego rescribsi nihil amplius quam uerba · M · uarronis · hominis opinor quam

fuit claudius ·

fuit claudius cum coelio doctioris · quibus uerbis utrumq; de quo ad me scribserat decideretur · Nam & uarro satis aperte quid dici oporteret edocuit · & ego aduersus eum qui doctus esse dicebatur · litem meam facere absens nolui · uerba · M · uarronis · ex libro disciplinarum quinto · haec sunt · Aliud est quarto praetorem fieri & quartum · quod quarto locum adsignificat · ac tres ante factos · quartum tempus adsignificat · & ter ante factum · igitur ennius recte quod scribsit quintus pater quartum fit consul · & pompeius timide quod in theatro ne adscriberet · consul tertium aut tertio extremas litteras non scripsit · quod de pompeio uarro breuiter & subobscure dixit · tiro tullius ciceronis libertus in epistula quadam enarratius scribsit ad hunc ferme modum · Cum pompeius inquit aedem uictoriae dedicaturus foret · cuius gradus uicem theatri essent · nomenq; eius & honores inscriberentur · quaeri coeptum est utrum consul tertio inscribendum esset an tertium · eam rem pompeius exquisitissime retulit ad doctissimos ciuitatis · cumq; dissentiretur · & pars tertio alii tertium scribendum contenderent · rogauit inquit ciceronem pompeius · ut quod ei rectius uideretur scribi iuberet · tum ciceronem iudicare de uiris doctis ueritum esse · ne quorum opinionem improbasset · ipsos uideretur improbasse · persuasit igitur pompeio ut neq; tertium neq; tertio scriberetur · sed ad secundum usq; · T · fierent litterae · ut uerbo non perscribto · res quidem demonstraretur · sed dictio tamen ambigua uerbi lateret · id autem quod & uarro & tiro dixerunt · in eodem nunc theatro non est ita scribtum · Nam cum multis annis postea scaena quae prociderat refecta esset · numerus tertii consulatus non uti initio primoribus litteris · sed tribus tantum lineolis incisis significatus est · in · M · autem catonis · quarta origine ita perscribtum est · carthaginienses sextum de foedere decessere · id uerbum significat quinquies ante eos fecisse contra foedus · & tum sextum · graeci quoq; in significandis huiuscemodi rerum numeris · ΤΡΙΤΟΝ ΚΑΙ ΤΕΤΑΡΤΟΝ · dicunt · quod con

grui cum eo quod latine dicitur tertium quartumq:

. II. Aristoteles philosophus. memoriae tradidit mulierem in aegypto uno par
tu quinq: pueros enixam. eumq: esse finem dixit multiiugae hominum
partionis. Neq: plures umquam simul genitos compertum. hunc autem
esse numerum aut rarissimum. sed & diuo augusto imperante. qui tē
porum eius historiam scribserunt. ancillam caesaris augusti in agro la
urente peperisse quinq: pueros dicunt. eosq: pauculos dies uixisse. ma
trem quoq: eorum non multo post quam peperit mortuam. monumen
tumq: ei factum iussu augusti in uia laurentina. inq: eo scribtum esse
numerum puerperii eius de quo diximus.

. III. Fortis ac uehemens orator existimatur esse. C. gracchus. nemo id negat.
sed quod nonnullis uidetur seuerior. acrior ampliorq: esse. M. Tullio fer
ri id qui potest. Legebamus adeo nuper orationem gracchi de legibus pro
mulgatis. in qua. M. Marium. & quosdam ex municipiis italicis honestos
uiros. uirgis per iniuriam caesos á magistratibus populi. r. quanta maxuma
inuidia potest conqueritur. uerba haec sunt quae super ea re fecit. nuper
teanum sidicinum consul uenit. uxor dix se in balneis uirilibus lauari uel
le. quaestori sidicino á m. mario. datum est negotium. uti balneis exigeren
tur qui lauabantur. uxor renuntiat uiro parum cito sibi balneas tradi
tas esse & parum lautas fuisse. idcirco palus destitutus est in foro. eoq: ad
ductus suae ciuitatis nobilissimus homo. M. marius. uestimenta detracta
sunt. uirgis caesus est. caleni ubi id audierunt edixerunt ne quis in balne
is lauisse uellet. cum magistratus romanus ibi esset. Ferentini ob eandem
causam. praetor noster quaestores arripi iussit. alter se de muro deiecit.
alter prensus & uirgis caesus est. in tam atroci re ac tam misera atq: mae
sta iniuriae publicae contestatione. et quid est quod aut ampliter insigni
terq: aut lacrimose atq: miseranter aut multa copiosaq: inuidia. graui
q: & penetrabili querimonia dixerit. breuitas sane & uenustas & munditiës.

orationis est qualis haberi ferme in comoediarum festiuitatibus solet. Itē
gracchus alio in loco ita dicit. quanta libido quantaq: intemperantia
sit hominum adulescentium. unum exemplum uobis ostendam. his annis pa
ucis. ex asia missus est qui per id tempus magistratum non ceperat homo a
dulescens pro legato. is in lectica ferebatur. ei obuiam bubulcus de plebe
uenusina aduenit. & per iocum cum ignoraret qui ferretur. rogauit num
mortuum ferrent. ubi id audiuit. lecticam iussit deponi. struppis quibus le
ctica deligata erat usq: adeo uerberari iussit dum animā efflauit. haec
quidem oratio super tam uiolento atq: crudeli facinore nihil profecto abest
á quotidianis sermonibus. at cum in simili causa apud. M. tullium ciues
romani innocentes uiri. contra ius contraq: leges uirgis caeduntur. aut
supplicio extremo necantur. quae ibi tunc miseratio quae comploratio?
quae totius rei sub oculos subiectio. quod & quale inuidiae atq: acerbitatis
fretum effleruescit. animum hercle meum cum illa. M. ciceronis lego i
mago quaedam & sonus uerborum & uocum & heiulationum circumple
ctitur. uelut sunt ista quae de. C. uerre dicit. quae nos ut in praesens
potuimus. quantum memoria subpeditabat adscribsimus. ipse inflam
matus scelere & furore in forum uenit. ardebant oculi. toto ex ore crude
litas eminebat. expectabant omnes quo tandem progressurus aut quidnā
acturus esset. cum repente hominem proripi atq: in foro medio nudari
ac deligari & uirgas expediri iubet. iam haec medius fidius sola uerba
nudari ac deligari & uirgas expediri iubet. tanti motus horrorisq: sūt.
ut non narrari quae gesta sunt sed rem geri prorsus uideas. gracchus
autem non querentis neq: implorantis sed nuntiantis uicē. palus inqt
in foro destitutus est. uestimenta detracta sunt. uirgis caesus est. sed enī
. M. cicero praeclare cum diutina repraesentatione non caesus est. sed
caedebatur inquit uirgis in medio foro messanae ciuis. r. cum interea
nullus gemitus nulla uox illius miseri inter dolorem crepitumq: plagarū.

audiebatur. nisi haec. ciuis. r. sum. hac commemoratione ciuitatis om
nia uerbera depulsurum. cruciatumque a corpore deiecturum arbitra
batur. complorationem deinde tam acerbae rei. & odium in uerrem
detestationemque apud ciuis. r. incense atque acriter atque inflammanter
facit. cum haec dicit o nomen dulce libertatis
o ius eximium nostrae ciuitatis. o lex porcia legesque semproniae. o
grauiter desiderata & aliquando reddita plebi romanae tribunicia
potestas. hucine tandem haec omnia reciderunt. ut ciuis. r. in pro
uincia. p. r. in oppido foederatorum. ab eo qui beneficio. p. r. fasces ac
securis haberet deligatus in foro uirgis caederetur. quid cum ignes.
ardentesque laminae. ceterique cruciatus admouebantur. si te illius
acerba imploratio & uox miserabilis non leniebat. ne ciuium quidem
romanorum qui tum aderant fletu gemituque maximo commouebare.
haec. M. Tullius. atrociter. grauiter. apte copioseque miseratus est. sed
si quis est tam agresti aure ac tam hispida quem lux ista & amoenitas
orationis uerborumque modificatio parum delectat. amat autem prio
ra idcirco quod incompta & breuia & non operosa sed natiua quadam
suauitate sunt. quodque in his umbra & color quasi opacae uetustatis.
est. is si quid iudicii habet. consideret in causa pari. m. catonis. anti
quioris hominis orationem ad cuius uim & copiam gracchus nec adspi
rauit. intelleget opinor catonem contentum eloquentia aetatis suae
non fuisse. & id iam tum facere uoluisse quod cicero postea perfecit. in
eo namque libro qui de falsis pugnis inscriptus est. ita de. q. termo conque
stus est. dixit a decemuiris parum sibi bene cibaria curata esse. iussit ue
stimenta detrahi atque flagro caedi. decem uiros bruttiani uerberauere.
uidere multi mortales. quis hanc contumeliam. quis hoc imperium quis
hanc seruitutem ferre potest. Nemo hoc rex ausus est facere. ea ne fie

ri bonis bono genere gnatis. boni consultis. ubi societas. ubi fides maiorum
insignitas iniurias. plagas. uerbera. uibices. eos dolores atque carnificinas
per dedecus atque maximam contumeliam. inspectantibus popularibus suis.
atque multis mortalibus. te facere ausum esse. sed quantum luctum. quantum
gemitum. quid lacrimarum quantum fletum factum audiui. serui in
iurias nimis aegre ferunt. quid illos bono genere natos. magna uirtute
praeditos opinamini animi habuisse. atque habituros dum uiuent. quod
cato dixit. bruttiani uerberauere. ne quis fortasse de bruttianis requirat.
id significat. cum hannibal poenus cum exercitu in italia esset. & ali
quot pugnas. populus romanus aduersas pugnauisset. primi totius ita
liae bruttii ad hannibalem desciuerunt. id romani aegre passi. postquam
hannibal italia decessit. superatique poeni sunt. bruttios ignominiae causa
non milites scribebant. nec pro sociis habebant. sed magistratibus in prouin
ciam euntibus parere. & praeministrare seruorum uicem iusserunt. ita
que hi sequebantur magistratus tamquam in scaenicis fabulis qui dicebant
tur lorarii. & quos erant iussi uinciebant aut uerberabant. quod autem
ex bruttiis erant. appellati sunt bruttiani.

. IIII .

Nomina uerbaque non positu fortuito. sed quadam ui & ratione naturae facta
esse. p. nigidius. in grammaticis commentariis docet. rem sane in philosophi
ae dissertationibus celebrem. quaeri enim solitum apud philosophos. ΦY
CEI TA ONOMATA. sunt. H ΘECEI. In eam rem multa argumenta
dicit cur uideri possint uerba esse naturalia magis quam arbitraria. Ex quibus
hoc uisum est. lepidum & festiuum. uos inquit cum dicimus. motu quodam oris
conueniente cum ipsius uerbi demonstratione utimur. & labias sensim pri
mores emouemus. ac spiritum atque animam porro uersum & ad eos quibus
cum sermocinamur intendimus. at contra cum dicimus nos neque profuso
intentoque flatu uocis. neque proiectis labris pronuntiamus. sed & spiritum
& labeas quasi intra nosmetipsos coercemus. hoc idem fit & in eo quod

dicimus tu ego & tibi & mihi. nam sicuti cum adnuimus & abnuimus mot⁹
quidam ille uel capitis uel oculorum a natura rei quam significat nō abhor
ret. ita in his uocibus quasi gestus quidam oris & spiritus naturalis est. ea
dem ratio est in graecis quoque uocibus quam esse in nostris animaduertimus.

·V· Auarus non simplex uocabulum sed iunctum copulatumque esse nigidius
dicit in cōmentariorum undetricesimo. auarus enim inquit appellat⁹
qui auidus aeris est. sed in ea copula. e. littera inquit detrita est. Item
locupletem dictum ait ex compositis uocibus qui pleraque loca. hoc est qui
multas possessiones teneret. sed probabilius id firmiusque est quod de locu
plete dixit. Nam de auaro ambigitur. cur enim non uideri possit ab uno
solum uerbo inclinatum. quod est ab eo eademque esse fictura. qua est ama
rus de quo nihil dici potest quin duplex non sit.

·VI· Non in facta modo sed in uoces etiam petulantiores publice uindicatum est. ita
enim debere esse uisa est romanae disciplinae dignitas inuiolabilis. appi namque
illius caeci filia a ludis quos spectauerat exiens turba undique confluentis
fluctuantisque populi iactata est. atque inde egressa cum se male habitam dice
ret. quid me nunc factum esset inquit. quantoque artius pressiusque conflicta
ta essem. si p. claudius frater meus nauali proelio classem nauium cum in
genti ciuium numero non perdidisset. Certe quidem maiore nunc copia popu
li oppressa interiissem. sed utinam inquit reuiuiscat frater. aliamque clas
sem in siciliam ducat. atque istam multitudinē perditum eat. quae me nunc
male miseram conuexauit. ob haec mulieris uerba tam improba ac tam in
ciuilia. c. fundanius. & ti. sempronius aediles plebei multam dixerunt
ei aeris grauis uiginti quinque milia. id factum esse dicit capito ateius in
cōmentario de iudiciis publicis bello poenico primo. Fabio. Licinio. & T. a
cilio crasso consulibus.

·VII· Omnium fluminum quae in maria qua imperium romanū est fluunt.
quam graeci THENEI CW ΘΑΛΑCCAN. appellant. maximū esse
nilum consentitur. proxima magnitudine esse histrum scripsit sallusti⁹.
uarro autem cum de parte orbis quae europa dicitur dissereret. in tribus
primis eius terrae fluminibus rhodanum esse ponit. per quod uidetur eū
facere histro aemulum. histrus enim quoque in europa fluit.

Fuit haec quoque antiquitus militaris animaduersio iubere ignominiae causa ·VIII·
militi uenam solui. & sanguinem dimitti. cuius ~~potui non extat~~ rei ratio
in litteris ueteribus quas equidem inuenire potui non extat. sed opinor
factum hoc primitus in militibus stupentis animi & a naturali habitu
declinatis. ut non tam poena quam medicina uideretur. postea tamen
ob pleraque alia delicta idem factitatum esse credo per consuetudinem quasi
minus sani uiderentur omnes qui delinquerent.

Vocabula sunt militaria quibus instructa certo modo acies appellari solet. ·VIIII·
frons. subsidia. cuneus. orbis. globus. forfices. serra. alae. turres. haec &
quaedam item alia inuenire est in libris eorum qui de militari discipli
na scripserunt. tralata autem sunt ab ipsis rebus quae ita proprie nomi
nantur. earumque rerum in acie instruenda sui cuiusque uocabuli imagi
nes ostenduntur.

Veteres graecos anulum habuisse in digito accipimus sinistrae manus qui ·X·
minimo est proximus. romanos quoque homines aiunt sic plerumque anul⁹
usitatos. causam esse huius rei appion in libris aegyptiacis hanc dicit.
quod insectis apertisque humanis corporibus ut mos in aegypto fuit quas
graeci ΑΝΑΤΟΜΑC appellant. repertum est neruum quendam tenuis
simum ab eo uno digito de quo diximus ad cor hominis pergere ac per
uenire. propterea non inscitum uisum esse eum potissimū digitum tali
honore decorandum qui continens quasi & quasi cōnexus esse cum prin
cipatu cordis uideretur.

Mature nunc significat propere & cito contra ipsius uerbi sententiam. ·XI·

aliud enim est mature quam dicitur propterea. P. Nigidius. homo in om-
nium bonarum artium disciplinis egregius. mature inquit est. quod neq;
citius est neq; serius. sed medium quiddam & temperatum est. bene atq;
proprie nigidius. nam & in frugibus & in pomis. matura dicuntur
quae neq; cruda & immitia sunt. neq; caduca & decocta. sed tempore
suo adulta maturataq;. quom autem id quod non segniter fiebat. ma-
ture fieri dicebatur. progressa plurimũ uerbi significatio est. & non iam
quod non segnius sed quod festinatius fit. id fieri mature dicitur. quã-
do ea quae praeter sui temporis modum properata sunt immatura
uerius dicantur. illud uero nigidianum rei atq; uerbi temperamentũ.
diuus augustus duobus graecis uerbis elegantissime exprimebat. nam
& dicere in sermonibus. & scribere in epistulis solitum esse aiunt.
CΠΕΥΔΕ ΒΡΑΔΕωC. per quod monebat ut ad rem agendam si-
mul adhiberetur & industriae celeritas & diligentiae tarditas. ex qb[us]
duobus contrariis fit maturitas. Vergilius quoq; si quis animum adtẽ-
dat duo ista uerba properare & maturare tanquã plane contraria
scitissime separauit in hisce uersibus. Frigidus agricolam si quando con-
tinet imber. Multa forent quae mox caelo properanda sereno. matura-
re datur. elegantissime duo uerba ista diuisit. Namq; in praeparatu
rei rusticae per tempestates pluuias. quom otium est. maturari potest.
per serenas quom tempus instat properari necessum est. cum significandũ
autem est coactius quid factum & festinatius. tum rectius praemature
factum id dicitur. quam maturae. sicuti afranius dixit in togata cui
titulus nomen est. adpetis dominatum demens praemature praecocem.
in quo uersu animaduertendum est quod praecocem inquit. non praeco-
quem. est enim casus eius rectus non praecocis sed praecox.

XII

Librum esse democriti nobilissimi philosophorum de ui & natura chamele-
ontis. eumq; se legisse plinius secundus. in naturalis historiae uicesimo
octauo refert. multaq; uana atq; intolleranda auribus. deinde quasi a
democrito scripta tradit. ex quibus pauca haec inuiti meminimus. quia
pertaesum est. Accipitrem auium rapidissimã a chameleonte humi
reptante. si eum forte superuolet detrahi & cadere ui quadam in terra
ceterisq; auibus laniandum sponte sua obicere sese & dedere. Item a-
liud ultra humanã fidem. caput & collum chameleontis. si uratur
ligno quod appellatur robur. imbres & tonitrus fieri derepente. idq;
ipsum usu uenire si iecur eiusdem animalis in summis tegulis uratur.
Item aliud quod hercle an ponerem dubitaui. ita est deridiculae ua-
nitatis. Nisi idcirco plane posui quod oportuit nos dicere quid de istius-
modi admirationum fallaci inlecebra sentiremus. qua plerumq; ca-
piuntur & ad perniciem elabuntur ingenia maxime sollertia. eaq;
potissimũ quae discendi cupidiora sunt. Sed redeo ad plinium. sini-
strum pedem ait chameleontis ferro ex igni calefacto torreri cum her-
ba quae appellatur eodem nomine chameleontis ferro & utrumq;
macerari unguento conligiq; in modum pastilli. atq; in uas mitti li-
gneum. & eum qui id uas ferat etiam si is in medio palam uersetur
a nullo uideri posse. his portentis atq; praestigiis a plinio secundo scr[ip]-
tis. non dignum esse cognomen democriti puto. uel illud quale est qd
idem plinius in decimo libro democritum scripsisse adseuerat. aues
quasdam esse certis uocabulis. & earum auium confuso sanguine gigni
serpentem. eum si quis ederit linguas auium & conloquia interpreta-
turum. multa autem uidentur ab hominibus istis male sollertibus hui-
scemodi cõmenta in democriti nomen data. nobilitatis auctoritatisq;
eius perfugio utentibus. Sed id quod archytam pythagoricum cõmen-

tum esse · atq: fecisse traditur · neq: minus admirabile · neq: tamen ua
num aeque uideri debet · Nam & pleraq: nobilium graecoꝝ & fauori
nus philosophus memoriarum ueterum exequentissimus adfirmatissi
me scripserunt · simulachrum columbae é ligno ab archyta ratione
quadam disciplinaq: mechanica factum · uolasse · ita erat scilicet libra
mentis suspensum & aura spiritus inclusa atq: occulta concitum · Libet
hercle super re tam abhorrenti á fide ipsius fauorini uerba ponere ·
ΑΡΧΥΤΑC · ΤΑΡΑΝΤΙΝΟC · ΑΛΛΑ · ΚΑΙ ΜΗΧΑΝΙΚΟC ΩΝ ΕΠΟΙ
ΗCΕΝ · ΠΕΡΙCΤΕΡΑΝ · ΞΥΛΙΝΗΝ · ΠΕΤΟΜΕΝΗΝ ΑΠΟΤΕ
ΚΑΘΗCΕΙΕΝ ΟΥΚΕΤΙ ΑΝΙCΤΑΤΟ ΜΕΧΡΙ ΓΑΡ ΤΟΥΤΟΥ ·

· XIII ·

Partim hominum uenerunt plerumq: dicitur quod significat · pars ho
minum uenit · idest quidam homines · Nam partim hoc in loco aduer
bium est · neq: in casus inclinatur · sicuti cum partim hominum dici po
test · idest cum quibusdam hominibus · & quasi cum quadam parte homi
num ·· M · cato · in oratione · de re floria · ita scribsit · ibi pro scorto fuit in
cubiculum subrectitauit é conuiuio · cum partim illoꝝ iam saepe ad eu
dem modum erat · imperitiores autem cum parti legunt · tanquã decli
natum sit · quasi uocabulum non dictum quasi aduerbium · Sed · q · clau
dius · in uicesimo primo annali · insolentius paulo hac figura est · ita usus ·
enim cum partim copius hominũ adulescentium placentem sibi · Item · q ·
Claudi · in uicesimo tertio annali · uerba haec sunt · sed idcirco me fecisse
quod utrum nec legentia partim magistratum an auaritia an calami
tate populi · r · euenisse dicam nescio ·

· XIIII ·

Audio illi iniuriam factum iri · audio contumeliam dictum iri · uulgo q q:
ita dici uulgo & istam esse uerborum figuram · iam in medio loquendi
usus idcircoque exemplis supersedeo · sed cõtumelia illi uel iniuria factũ
iri tur · paulo est remotius · exemplum igitur ponemus · M · Cato pro se co

tra · C · cassium · atq: euenit ita quirites uti in hac contumelia quae mihi
per huiusce petulantiam factum itur · rei · quoq: publicae · medius fidius mi
serear quirites · sicut autem cõtumeliam factum iri significat iri ad contume
liam faciendam · idest operam dari quo fiat contumelia · ita factum itur ca
su tantum immutato · idem dicit ·

· XV ·

Caerimoniae impositae flamini diali multae · item castus multiplices · quos
in libris qui de sacerdotibus publicis compositi sunt · Item in fabii pictoris
librorum primo scriptos legimus · unde haec ferme sunt quae cõmeminim̃ ·
é quo dialem flaminem uehi religio est · classem procinctam extra pomeriũ ·
idest exercitum armatum uidere · idcirco rarenter flamen dialis creatus
consul est · cum bella consulibus mandabantur · item iurare dialem fas nun
quam est · item anulo uti · nisi peruio cassoq: fas non est · ignem é flaminia
idest flaminis dialis domo · nisi sacrum efferri ius non est · uinctum si aedes
eius introierit solui necessum est · & uincula per impluuium in tegulas sub
duci · atq: inde foras in uiam dimitti · nodum in capite neq: in cinctu ne
q: alia in parte ullum habet · si quis ad uerberandum ducatur · si ad pedes
eius supplex procubuerit eo die uerberari piaculum est · capillum dialis nisi
qui liber homo est non detonset capram & carnem incoctam & hederam &
fabam · Neq: tangere diali mos est · neq: nominare · propagines é uitibus al
tius praetentus non succedes · pedes lecti in quo cubat · luto tenui circũ
litos esse oportet · & de eo lecto trinoctium continuũ non decubat · neq: in
eo lecto cubare ne alium fas est · neq: apud eius lecti fulcrum capsulam esse
cum strue atq: ferto oportet · unguium dialis & capilli segmina subter arbo
rem felicem terra operiuntur · dialis quotidie feriatus est sine apice sub
diuo esse licitum non est sub tecto uti liter & non pridem á pontificibus co
stitutum · Masurius sabinus scribsit & alia quaedam remissa gratia quae
aliquot caerimoniarum facta dicitur · farinam fermento imbutã attin
gere ei fas non est · tunicã intima nisi in locis tectis non exuisse sub caelo tã
quam sub oculis iouis nudus sit · super flaminem dialem in cõuiuio · nisi rex

intimam

nisi

sacrificulus haud quisquam alius accumbit. uxorem si amisit flaminio
decedit. matrimonium flaminis nisi morte dirimi ius non est. Locu[m]
in quibus [in quo] bustum est numquam ingreditur. mortuum numquam attin
git. funus tamen exequi non est religio. eaedem ferme caerimoniae
sunt. flaminicas diales seorsum aiunt observitare. veluti est quod be
ne nato operitur. & quod in rica surculum de arbore felici habet. &
quod scalas quae graece [κλιμακτο] appellantur eas escendere ei plus tribus gradibus
religiosum est. atq: etiam cum it ad argeos quod neq: comit caput. ne
q: capillum depectit. verba praetoris ex edicto perpetuo de flamine
diali. & de sacerdote vestae adscribsi. sacerdotem vestalem & flaminem
dialem in omni mea iurisdictione iurare non cogat. Verba. M. var
ronis ex secundo rerum divinarum super flamine diali haec sunt. is
solum album habet galerum. vel quod maximus. vel quod iovi immo
lata hostia albato fieri oporteat.

·XVI· Reprehendit hyginus vergilium correcturumq: eum fuisse existimat
quod in libro sexto scribtum est. palinurus est apud inferos. petens ab ae
nea ut suum corpus requirendum & sepeliendum curet. is hoc dicit.
eripe me his invicte flammis [malis]. aut tu mihi terram inice. Namq: potes
portusq: require velinos. quo inquit modo aut palinurus novisse & no
minare potuit portus velinos. & aeneas ex eo nomine locum invenire
cum velia oppidum a quo portum qui in eo loco est velinum dixit. ser
vio tullio romae regnante. post annum amplius sescentesimum quam
aeneas in italiam venit conditum in agro lucano & eo nomine ap
pellatum est. nam qui ab harpalo inquit regis cyri praefecto ex ter
ra phocide fugati sunt. alii veliam partim massiliam condiderunt.
inscitissime igitur petit ut aeneas portum velinum requirat cum id
nomen eo tempore fuit nusquam gentium. neq: simile inquit illud

C D ...

videri debet quod est in primo carmine. Italiam fato profugus Laviniaq:
venit Littora. & aeque in sexto libro. calchidicaq: levis tandem superasti
tit arce. quoniam poetae ipsi quaedam ΚΑΤΟ ΠΡΟΛΗΝΨΙΝ. histo
ria dicere ex sua persona concedi solet quae facta ipse postea sciri potuit.
sicut vergilius sciuit de Lavinio oppido. & de colonia calchidinensi. sed
palinurus. qui potuit id inquit scire ea quae post annos sescentos facta
sunt. Nisi quis eum divinasse apud inferos putat. proinde ut animae
defunctorum solent. sed & si ita accipias quamquam non ita dicitur. ae
neas tamen qui non divinabat quo pacto potuit requirere portum ve
Linum. cui nomen tunc sicut diximus nullum usquam fuit. Item hoc
quoq: in eodem libro reprehendit. & correcturum esse vergilium putat.
nisi mors occupasset. Nam cum thesea inquit inter eos nominasset qui
ad inferos adissent ac redissent. dixissetq:. quid thesea magnum. quid
memorem alciden & mihi genus ab iove summo est. postea tamen infert.
sedet aeternumq: sedebit. Infelix theseus. qui autem inquit fieri potest
ut aeternum apud inferos sedeat. quem supra cum iis nominat qui descen
derint illuc atq: inde rursum evaserint. praesertim cum ita sit fabu
La de theseo. atq: si hercules eum evellerit e petra & in lucem ad superos
eduxerit. item in his versibus errasse vergilium dicit. eruet ille argos.
agamemnoniasq: mycenas. ipsumq: eaciden genus armipotentis achil
Li. ultus avos troiae templa intemerata minervae. Confudit inquit.
& personas diversas & tempora. Nam neq: eodem tempore neq: per eos
dem homines cum acheis & cum pyrrho bellatum est. pyrrhus enim quem
dicit aeacidae de epiro in italiam transgressus. cum romanis depugna
vit adversus manium curium in eo bello ducem. argivum autem bel
Lum id est achaicum multis post annis. a. L. mummio imperatore gestum

est · potest igitur inquit medius . xiiii . uersus . qui de pyrrho importune
inmissus est . quem uergilius procul dubio exempturus inquit fuit .

· XVII ·

Democritum philosophum in monumentis historiae graecae scriptum est . uirū
praeter alios uenerandum · auctoritateq; antiqua praeditū . Luminib;
oculorum sua sponte se priuasse · quia existimaret cogitationes comen
tationesq; animi sui in contemplandis naturae rationibus . uegetiores
& exactiores fore . si eas uidendi inlecebris & oculorum impedimentis li
berasset · id factum eius modumq; ipsum quo caecitatem facile sollertia sub
tilissima conscivit . Laberius poeta in mymo quem scribsit restionem uer
sibus quidem satis munde atq; graphice factis describsit . sed causam uolun
tariae caecitatis finxit aliam · uertitq; in eam rem quam tum agebat .
non incōcinniter : est enim persona quae hoc apud Laberium dicit diuitis
auari & parci sumptum plurimū asotiamq; adulescentis uiri deploran
tis · uersus Laberiani sunt · democritus abderites physicus philosophus · cli
peum constituit contra exortum hyperionis · oculos effodere ut posset splendo
re aereo · ita radiis solis aciem effodit Luminis malis bene esse ne uideret
ciuibus · sic ego fulgenti splendore in pecuniae uelo Lucificare exitum ae
tati meae · Ne in re bona uideam esse nequam filium .

· XVIII ·

Artemisia mausolum uirum amasse fertur supra omnis amorum fabulas .
ultraq; adfectionis humanae fidem · mausolus autem fuit ut . m · tullius .
ait . rex terrae cariae . ut quidam graecarum historiarum scriptores pro
uinciae graece praefectus · CATPAΠHN · Graeci uocant · Is mausolus .
ubi fato perfunctus inter Lamenta & manus uxoris funere magnifico
sepultus est . Artemisia Luctu atq; desiderio mariti flagrans uxor ossa cine
remq; eius mixta odoribus contusaq; in faciem pulueris aquae indidit e
bibitq; multaq; alia uiolenti amoris indicia fecisse dicitur · molita quoq;
est ingenti impetu operis conseruandae mariti memoriae sepulchrum illud
memoratissimum dignatumq; numerari inter septem omnium terrarum
spectacula · id monumentum artemisia cum diis manibus sacris mausoli di
caret agona idest certamen Laudibus eius dicundis facit · posuitq; praemia
pecuniae · aliarumq; rerum bonarum amplissima ad eas Laudes decertā
das uenisse dicuntur uiri nobiles ingenio atq; Lingua praestabili · theopom
pus · theodectes · naucrites . sunt etiam qui isocratem ipsum cum iis certauisse
memoriae mandauerint · sed eo certamine uicisse theopompum iudicatū
est · is fuit isocratis discipulus · extat nunc quoq; theodecti tragoedia · quae
inscribitur mausolus · in qua eum magis quam in prosa placuisse hyginus
in exemplis refert ·

· XVIIII ·

Incessebat quempiam taurus philosophus seuera atq; uehementi obiurgatione
adulescentem · a rhetoribus & facundiae studio ad disciplinas philosophiae trās
gressum · quod factum quidam esse ab eo diceret inhoneste & improbe · at
ille non ibat infitias fecisse · sed id solitum esse fieri defendebat · turpitudi
nemq; delicti exemplorum usu & consuetudinis uenia deprecabatur · Atq;
ibi taurus isto ipso defensionis genere inritatior · homo inquit stulte & nihi
li . si te a malis exemplis auctoritates & rationes philosophiae non abducunt
ne illius quidem demosthenis uestri sententiae tibi in mentem uenit · quae
quia Lepidis & uenustis uocum modis uincta est quasi quaedam cantilena
rhetorica facilius adhaerere memoriae tuae potuit . Nam si me inquit non fal
lit quod quidem in primori pueritia Legerim uerba haec . sunt demosthenis
aduersus eum qui ut tu nunc facis peccatum suum peccatis alienis exemp
tum purgatumq; ibat · CYΔΕΜΕΛΕΓΕΩC · ΓΕΤΟΝ · ΕΥΤΟ ΠΟΛΛΑ
ΚΙC · ΑΛΛΩCΥΤΟΡ · ΠΡΟC ΗΚΕΙΓΙΓΝΕCΕ ΔΙΟΥΤΑΡΕΙΤΙ ΠΩ
ΠΟΓΕΜΗ · ΚΑΤΑΤΟΥC ΝΟΜΟΥC ΕΓΙΡΑΧΕΗ CΥ ΔΕΤΟΥ · ΤΟ
ΕΜΙΜΗCΩ ΔΙΑΤΟΥΤΟ ΑΠΟΦΥΓΟΙC ΚΑΝ ΔΙΚΑΙΩC · ΑΛΛΑ
ΠΟΛΛΩ ΛΑΩ · ΜΑΛΑ ΩΝΑ ΛΙCΚΟΙΟC ΠΕΡΤΑ ΡΕΙΤΙC ΕΑΛΩCΥ

ΤΑΥΤΑ ΚΟΥΚΑΝ ΕΓΡΑΦΑ · COΥΤωC · CANCΥΝΥΝ ΑΚΗΗ
ΑωC · ΑΛΛωCΡΟΥ ΓΡΑΨΕΙ ·

Sic taurus omni suasionum admonitionumque genere utens sectatores
suos ad rationis bonae inculpataeque indolis ducebat.

· XX · Quaeri audio quid lex sit · quid plebiscitum · quid rogatio · quid privilegium ·
Ateius capito · publici privatique iuris peritissimus · quid lex esset hisce ver
bis definivit · Lex inquit est generale iussum populi · aut plebis rogante
magistratus · ea definitio si probe facta est · Neque de imperio · CN · pompei ·
neque de reditu · M · Ciceronis · neque de caede · p · clodi quaestio · neque alia
id genus populi plebisve iussa leges vocari possunt · non sunt enim genera
lia iussa · neque de universis civibus · sed de singulis concepta · quocirca pri
vilegia potius vocari debent · quia veteres priva dixerunt quae nos sin
gula dicimus · quo verbo Lucilius · in primo satyrarum libro usus est · ab
domina thynni advenientibus priva dabo · cephalea quae a carne ·
plebem autem capito in eadem definitione seorsum á populo divisit · quoniam
in populo omnis omnis pars civitatis omnesque eius ordines contineantur ·
plebes vero ea dicitur in qua gentes civium patriciae non insunt · plebisci
tum igitur est · secundum eum capitonem lex quam plebes non populus
accipit · sed totius huius rei iurisque · sive cum populus sive cum plebis rogatur
sive quod ad universos pertinet · caput ipsum & origo & quasi fons roga
tio est · Ista enim omnia vocabula censentur continenturque rogationes pri
cipali genere & nomine · Nam nisi populus aut plebs rogetur · nullum ple
bis aut populi iussum fieri potest · sed quamquam haec ita sunt · in veteribus
tamen scriptis non magnam vocabulorum istorum differentiam esse animad
vertimus · Nam & plebiscita & privilegia translato nomine leges appella

verunt · eademque omnia confuso & indistincto vocabulo rogationes dixerunt ·
Sallustius quoque proprietatum in verbis retinentissimus consuetudini conces
sit · & privilegium quod de · CN · pompei reditu ferebatur · legem appella
vit · Verba ex secunda eius historia haec sunt · Nam sullam consulem de
reditu eius legem ferentem · ex composito · tr · pl · C · herennius prohibuerat ·

· XXI · Non paucis verbis quorum frequens usus est · Nunc & fuit · M · Ciceronem ·
noluisse uti manifestum est · quod ea non probaret · velut est · & novissi
mus & novissime · Nam cum & · M · Cato · & Sallustius · & alii quoque ae
tatis eiusdem verbo isto promisce usitati sint · multi etiam non indocti
viri in libris id subscripserint · abstinuisse eo tamen tanquam non lati
no videtur · quoniam qui doctissimus eorum temporum fuerat · L · aelius
stilo · ut novo & improbo verbo uti vitaverat · propterea quid · M · quoque
varronis ex libro de lingua latina ad ciceronem sexto · demonstrandum
putavi · quod extremum inquit dicebatur dici novissimum coeptum vul
go · quod mea memoria ut aelius · sic senes alii quod nimium novum verbum
esset vitabant · cuius origo ut á vetere vetustius · ac veterrimum · sic á no
vo declinatum novius & novissimum ·

· XXII · Plato veritatis homo amicissimus · eiusque omnibus exhibendae promptissi
mus quae omnino dici possint indesinens istas ignavosque qui obtentu phi
losophiae nomine inutile otium & linguae vitaeque tenebras sequuntur ·
ex persona quidem non gravi neque idonea · vere tamen ingenueque dixit ·
Nam & si callicles · quae mihi dicere haec facit · vere philosophiae ignarus in
honesta dignaque in philosophos confert · proinde tamen accipienda sunt
quae dicuntur · ut nos sensim moneri intellegamus · ne ipsi quoque cul
pationes huiuscemodi mereamur · neve inerti inanique desidia cultum
& studium philosophiae mentiamur · Verba ipsa super hac re platonis
ex libro qui appellatur gorgias scribsi · quoniam vertere ea consilium

indesides istos
·· in
· nos

non fuit. cum ad proprietates eorum nequaquam possit Latina oratio a-
spirare. ac multo minus etiam meae. ΦΙΛΟCΟΦΙΑ ΓΑΡ ΤΟΙ ΕCΤΗΝ.

Haec plato sub persona quidem sicuti dixi non proba sed cum sensu tamen intellegentiaeq: communis fide & cum quadam indissimulabili ueritate disserit. Non de illa scilicet philosophia quae uirtutum omnium disciplina est. quaeq: in publicis simul & priuatis officiis excellit. ciuitatesq: & rem. p. si nihil prohibeat. constanter & fortiter & perite administrat. sed de ista futili atq: puerili meditatione argutiarum nihil ad uitam neq: tuendam neq: ordinandam promouentem qua id genus homines consenescunt male feriati quos philosophos esse & uulgus putat & is putabat ex cuius persona haec dicta sunt.

· XXIII · Qui de uictu atq: cultu p̄r. scripserunt. mulieres romae atq: in Latio aetatem abstemias egisse. hoc est uino semper quod temetum prisca Lingua appellabatur abstinuisse dicunt. institutumq: ut cognatis osculum ferrent reprehendendi causa. ut odor indicium faceret si bibissent. bibere autem solitas ferunt. Loream. passum. murrinā & quae id genus sapiant potu dulcia. atq: haec quidem in his quibus dixi libris peruulgata sunt. Sed. M. cato non solum existimatas sed multatas quoq: a iudice mulieres refert non minus si uinum in se quam si probrum & adulterium admisissent. Verba. M. Catonis. adscripsi. ex oratione quae inscribitur de dote. in qua id quoq: inscriptum est. in adulterio uxoris deprehensas ius fuisse maritis necare. uir inquit cum diuortium fecit mulieri. iudex pro censore est. imperium quod uidetur habet. si quid peruerse taetreq: factum est a muliere multatur. si uinum bibit. si cum alieno uiro probri quid fecit condemnatur. de iure autē occidendi ita scriptum. in adulterio uxorem tuam si praehendisses. sine iudicio impune necares. illa te si adulterares. siue tu adulterarere digito non auderet contingere neq: ius est.

epotant

bibissent

· XXIIII · Die quarto & die quinto. quod graeci. ΕΙϹ ΤΕΤΑΡΤΗΝ ΚΑΙ ΕΙϹ ΠΕΜΠΤΗΝ. dicunt ab eruditis nunc quoq: dici audio. & qui aliter dicit.

pro rudi atq: indocto ·

pro rudi atq: indocto despicitur. Sed. M. Tullio aetas ac supra eam nō opinor ita dixerunt. die quinte enim & die quinti pro aduerbio copulate dictum est. & secunda in eo syllaba correpta. diuus etiam augustus. Linguae Latinae non nescius munditiarumq: patris sui in sermonibus sectator. in epistulis plurifariam significatione ista dierum non aliter usus est. satis autem erit perpetuae ueterum consuetudinis demonstrandae gratia. uerba solemnia praetoris ponere quibus more maiorum ferias concipere solet. quae appellantur compitalia. ea uerba haec sunt. die noni. p̄r. quiritibus compitalia erunt. quando concepta fuerit nefas. die noni praetor dicit non die nono. Neq: praetor solum sed pleraq: omnis uetustas sic Loquuta est. Venit ecce illius uersus pomponiani in mentem qui est ex atellania quae meuia adscribitur. dies hic sextus cum nihil egi die quarte moriar fame. suppetit etiam coelianum illud ex libro historiarum secundo. si quis mihi equitatum dare & ipse cum cetero exercitu me sequi die quinti romae in capitolium curabo tibi cena sit cocta. Et historiam autem & uerbum hoc sumpsit coelius. ex origine. M. Catonis. in quo ita scriptum est. Igitur dictatorem Karthaginiensium magister equitum monuit. mitte mecum romā equitatum die quinti in capitolio tibi cena cocta erit. extremam istius uocis syllabam. tum per. e. tum per. i. scriptam legi. Nam sane quam consuetum is ueteribus fuerit Litteris is plerumq: uti indifferenter sicuti praefiscinae & praefiscini. procliui & procliue atq: alia item multa hoc genus uarie dixerunt. die pristini quoq: eodem modo dicebatur quod significabat die pristino. idest priore. quod uulgo pridie dicitur. conuerso compositionis ordine quasi pristino die. atq: idem simili figura die crastini dicebatur. Id erat crastino die. sacerdotes populi. r. cum condicunt in diem tertium. diem perendini dicunt. sed ut plerique die pristini. ita. M. cato in oratione contra furium die proximi dixit. quar

Tulii aetate

memoriae ueteris exceptissimus

quoq:

to autem. CN. mattius homo impense doctus in mimiambis pro eo
dicit quod nudius quartus nos dicimus. in his uersibus. Nuper die quar
to ut recordor & certe aquarium urceum unicum domi fregit. hoc
igitur interrit ut die quarto quidem de praeterito dicamus die quar
te autem de futuro.

·XXV·

T elorum iaculorum gladiorumq: uocabula quae in historiis ueteribus scrib
ta sunt. item nauigiorum genera & nomina. Libitum forte nobis est seden
tibus in rheda conquirere. neq: idem aliarum ineptiarum uacantem
stupentemq: animum occupare. quae tum igitur suppetierant. haec
sunt. hasta. pilum. phalarica. semiphalarica. soliferrea. gaesa. Lancea.
spari. rumigeltri. faces. tragulae. frameae. mesanculae. cateiae.
rumpiae. scorpii sibones. siciles. ueruta enses. sicae. macherae. spathae.
Lingulae. pugiones. clunacula. de lingula. quom est minus frequens ad
monendum existimo. Lingulam ueteres dixisse gladiolum oblongum in
speciem Linguae factum. cuius meminit neuius. in tragoedia haesio
na. uersum neui apposui. sine mihi gerere morem. uidear lingua ue
rum lingula. Item rupia genus teli est. thraecae nationis. positumq: hoc
uocabulum in. q. enni annalium. XIIII. Nauium autem quas reminisci tunc
potuimus. appellationes hae sunt. gauli. corbitae. caudicae. Longae. hippa
gines. cercuri. celoces. uelut graeci dicunt. celetes. Lembi. oxiae. renun
culi. actuariae quas graeci histo opus uocant uel epicaridas. prosumiae.
uel gesoretae. uel orioles. cattae. scaphae. pontones. uetutiae. moedia.
phaseli. parones. myoparones. Lintres. caupulica. marae. placidae.
cydarum. ratariae. catascopium.

·XXVI·

A sinio pollioni in quadam epistula. quam ad plancum scripsit & quibusdam
aliis. C. sallusti iniquus dignum nota uisum est. quod in primo historiarum
maris transitum tramissumq: nauibus factum. transgressum appellauit.
eosq: qui fretum transmiserant quos transfretasse dici solitum est. transgres
sos dixit. uerba ipsa sallusti posui. Itaq: sertorius Leui praesidio relicto in
mauretaniam nactus obscuram noctem aestu secundo furtim aut celerita
te uitare proelium in transgressu conatus est. Ac deinde infra ita scribsit.
transgressos omnis recipit mons praeceptus a Lusitanis. hoc igitur & minus
proprie. & nullo graui auctore dictum aiunt. Nam transgressus inquit
a transgrediendo dicuntur. idq: ipsum ab ingressu & a pedum gradu
appellatum. idcirco uerbum transgredi conuenire non putauit. neq: uo
Lantibus neq: serpentibus. neq: nauigantibus. sed his solis qui gradiuntur.
& pedibus iter emetiuntur. propterea negant apud scriptorem idoneum
aut nauium transgressum repperiri posse. aut pro transfretatione trangres
sum. sed quaero ego cur non sicuti cursus nauium recte dici solent. ita tras
gressus etiam nauibus factus dici possit. praesertim cum breuitas tam angu
sti freti. qui terram africam hispaniamq: interfluit. elegantissime trans
gressionis uocabulo quasi paucorum graduum spatium definita sit. qui aucto
ritatem autem requirunt. & negant dictum ingredi transgrediue in na
uigantibus. uolo uti respondeant quantum existiment inter esse. ingrediat
q: ambulare. At M. cato. in Libro de re. rustica. fundus inquit eo in Loco.
habendus est. ut & oppidum prope amplum sit. & mare aut amnis qua na
ues ambulant. appetitas porro huiusmodi translationes. habitasq: esse pro
honestamentis orationis. Lucretius quoq: testimonium in hac eadem uoce dicit.
in quarto enim Libro. clamorem per arterias. & per fauces gradientem dicit.
quod est nimio confidentius quam illud de nauibus sallustianum. uersus
Lucreti hi sunt. praeterea tradit uox fauces saepe facitq: asperiora foras gra
diens arteria clamor. propterea sallustius in eodem Libro. non eos solum
qui nauibus ueherentur. sed & scaphas quoq: nantes progressas dicit. uerba
ipsa de scaphis posui. earum aliae paululum progressae. nimio simul & incer
to onere cum pauor corpora agitauerat deprimebantur.

·XXVII·

I n Litteris ueteribus. memoria extat. quod par quondam fuit uigor & acritudo

amplitudoq; p. r. atq; poeni. neq; immerito aestimatum. cum aliis quidem populis de uniuscuiusq; rep. cum poenis autem de omnium terrarum imperio decertatum. eius rei specimen est. in illo utriusq; populi uerbo factumq; q. fabius imperator romanus. dedit ad Karthaginienses epistulam. ibi scriptum fuit. p. r. misisse ad eos hastam & caduceum signa duo belli aut pacis. ex quis utrum uellent eligerent. quod elegissent ad unum ut esse missum existumarent. Karthaginienses responderunt neutrum sese eligere. sed posse qui adtulissent utrum mallent relinquere. quod reliquissent. id sibi pro lecto futurum. M. autem uarro non hastam ipsam. neq; ipsum caduceum missa dicit. sed duas tesserulas. in quarum altera caduceum in altera hastae simulachra fuerunt incisa.

.XXVIII. K. Tubero in historiarum primo scripsit seruium tullium regem populi r. cum illas quinque classes iuniorum census faciendi gratia institueret. pueros esse existumasse qui minores essent annis septem decem. atq; inde ab anno septimo decimo quo idoneos iam esse rei. publicae arbitraretur. milites scribsisse. eosq; ad annum quadragesimum sextum iuniores. supraq; eum annum seniores appellasse. eam rem propterea notaui ut discrimina quae fuerint iudicio moribusq; maiorum. pueritiae. iuuentae. senectae. ex ista censione serui tulli: prudentissimi regis noscerentur.

.XXVIIII. Atq; particula. a grammaticis quidem coniunctio esse dicitur conexiua. & plerumq; sane coniungit uerba & conectit. sed interdum alias quasdam potestates habet non satis notas nisi in ueterum litterarum tractatione atq; cura exercitis. Nam & pro aduerbio ualet cum dicimus aliter ego feci atq; tu. significat enim aliter quam tu. & si gemina fiat. auget incenditq; rem de qua agitur. ut animaduertimus. in. q. enni. annalibus. nisi memoria in hoc uersu labor. atq; atq; accedit muros romana iuuentus.

cui significationi contrarium est quod itidem a ueteribus dictum est deq;. & praeterea pro alio quoq; aduerbio dicitur. idest statim. quod in his uergilii uersibus existimatur obscure & inconsequenter particula ista posita esse; sic omnia fatis in peius ruere ac retro sublapsa referri. non aliter quam qui aduerso uix flumine lembum. Remigiis subigit si brachia forte remisit. Atq; illum in praeceps. prono rapit alueus amni.

.A. GELLI. NOCTIUM. ATTICARUM. LIBER. XI. EXPLICIT. FELICITER.

INCIPIT. LIBER. XII. IN. HOC COMMENTARIO. HAEC INSUNT.

Sobria & pulcherrima Romuli Responsio circa vini usum.

· XIII · Quid · T · castricius · de uerbis deq: sententia quadam · C · gracchi existimarit quodq: esse eam sine ullo sensus emolumento docuerit ·

· XIIII · De ludibundo & errabundo · atq: id genus uerborum productionibus · & qd Laberius sic amorabundam dixit ut dicitur · ludibunda & errabunda · atq: inibi quod sisenna per huiuscemodi uerbum noua figura usus est ·

· XV · Quod graecorum uerborum quorundam difficillima est in Latinam linguā mutatio quelut quod graece dicitur ·

· XVI · Quid significet in ueteribus praetorum edictis quod flumina reptanda publice redempta habent ·

· XVII · Qua poena draco atheniensis · in legibus quas populo atheniensi scripsit fures adfecerit · & qua postea solon · & qua item decemuiri nostri qui duodecim tabulas scripserunt · atq: inibi adscriptum quod apud aegyptios furta licita & permissa sunt · apud Lacedemonios autem cum studio quoq: adfectata & pro exercitio utili celebrata · ac praeterea · M · catonis · de poeniendis furtis digna memoria sententia ·

· A · GELII · NOCTIVM · ATTICARVM · LIBER · XII · INCIP · FELICITER ·

· I · Timaeus · in historiis · quas oratione graeca de rebus · p · r · composuit · & · M · uarro · in antiquitatibus rerum humanarum · terram italiam de graeco uocabulo appellatam scripserunt · quoniam boues graeca uetere lingua italoe uocitati sunt · quorum in italia magna copia fuerit · bucetaq: in ea terra gigni pascique solita sint complurima · coniectare autem possumus ob eandē causam quod italia tunc esset armentosissima · Multam quae appellatur suprema institutam in singulos dies · duarum ouium · boum triginta · pro copia scilicet boum · proq: ouium penuria · sed cum eiusmodi multa pecoris armentiq: á magistratibus dicta erat · adigebantur boues ouesq: alias pretii parui · alias maioris · eaq: res faciebat in aequalem multae poenitionem · idcirco po-

stea lege aternia constituti sunt in oues singulas aeris deni · in boues aeris centeni · minima autem multa est · ouis unius · suprema multa est eius numeri cuius diximus · ultra quem multam dicere in dies singulos ius nō est · & propterea suprema appellatur idest summa & maxima · quando igitur nunc quoq: á magistratibus · populi · r · more maiorum multa dicitur · uel minima uel suprema · obseruari solet · ut oues genere uirili appellentur · atq: ita · M · uarro · uerba haec legitima quibus minima multa diceretur · concepit · M · Terentio quando citatus · neq: respondit neq: excusatus est · ego ei unum ouem multam dico · ac nisi eo genere diceretur · negauerunt iustam uideri multam · uocabulum autē ipsum multae · idem · M · uarro · in uno uicesimo rerum humanarum · non Latinum sed sabinum esse dicit · idq: ad suam memoriam mansisse ait in lingua samnitium qui sunt á sabinis orti · sed turba grāmaticorum nouitia · cataantiphrasin ut quaedam alia hoc quoq: dici tradiderunt · cum autē usus & mos sermonum sit ut ita & nunc loquamur ut pleriq: ueterum locuti sint · multa dixit & multa dicta est · non esse ab re putaui notare quod · M · cato aliter dixit · Nam in iiii · originum uerba haec sunt · imp noster si quis extra ordinem depugnatum iuit · ei multam facit · potest autē uideri consulta elegantia uitasse uerbum · cum in castris & in exercitu multa multa fieret · Non in comitio nec ad populum diceretur ·

undeuicesimo

· II · Elegans homo non dicebatur cum laude · sed id fere uerbum ad aetatem · M · catonis · uitii non laudis fuit · est namq: hoc animaduertere · cum in quibusdam aliis · tum in libro catonis qui inscribtus est · carmen de moribus · ex quo libro uerba haec sunt · auaritia, omnia uitia habere putabant · sumptuosus · cupidus · elegans · uitiosus · inritusq: habebatur · is laudabatur · ex quibus uerbis apparet elegantem dictum antiquitus · nō ab ingenii elegantia sed qui nimis lecto amoenoq: cultu uictuq: esset ·

postea elegans reprehendi quidem desiit sed laude nulla dignabatur nisi.
cuius elegantia erat moderatissima. sic. M. Tullius. L. crasso. & q. scae
uolae. non meram elegantiā. sed multam parsimoniam. mixta laudi
dedit. crassus inquit erat parcissimus elegantium. scaeuola parcorum
elegantissimus. praeterea ex eodem libro catonis haec etiam sparsim &
intercise commeminimus. uestiri inquit in foro honeste mos erat domi.
quod satis erat. equos carius quam coquos emebant. poeticae artis ho
nos non erat. si quis in ea re studebat aut sese ad conuiuia adplicabat
grassator uocabatur; Illa quoq: ex eodem libro praeclarae ueritatis sen
tentia est. Nam uita inquit humana. prope uti ferrum est. si exerceas
conteritur. si non exerceas tamen rubigo interficit. Item homines exer
cendo uidemus conteri. si nihil exerceas inertia atq: torpedo plus detri
menti facit quam exercitatio.

. III. Quando ab arbitris negotiisq: otium est. & motandi corporis gratia aut
spatiamur aut uectamur. quaerere non numquā apud memetipsum
soleo. res eiusmodi paruas quidem minutasq: & hominibus non bene e
ruditis aspernabiles. sed ad ueterum scripta penitus noscenda. & ad scien
tiam linguae latinae cum primis necessarias. uelut est quod forte nuper
in praenestino recessu uespertina ambulatione solus ambulans considerabā
qualis quantaq: esset particularum quarundam in oratione latina uarie
tas. quod genus est. praepositio. pro. aliter enim dici uidebam pontifices
pro conlegio decreuisse. aliter quempiam testem introductum. pro testimo
nio dixisse. aliter. M. catonem. in originum quarto. proelium factum
depugnatumq: pro castris scripsisse. & item in quinto. urbes insulasq: om
nis. pro agro illyrio esse. aliter etiam dici pro aede castoris. aliter pro ro
stris. aliter pro tribunali. aliter pro contione. Atq: aliter tribunum ple
bis pro potestate intercessisse. sed has omnes dictiones qui aut omnino simi

les & pares. aut usq: quaq: diuersas existimaret errare arbitrabar.
nam uarietatem istam eiusdem quidem fontis & capitis. non eiusdem ta
men esse finis putabam. quod profecto facile intelleget si quis adhibeat
ad meditationem suam intentionem. & habeat ueteris orationis usum
atq: notitiam celebriorem.

. IIII. Euripidis uersus sunt in hecuba uerbis sententia breuitate insignes inlu
stresq: haecuba est ad ulixen dicens. ΤΟ ΑΞΙΩΜΑ ΚΑΝ ΚΑΚΟΣ
ΛΕΓΗ ΤΟΝ ΣΟΝ ΝΙΚΑ ΛΟΓΟΣ ΓΑΡ ΕΚ ΤΕ ΑΔΟΞΟΥΝΤΩΝ Ι
ΩΝ ΚΑΚ ΤΩΝ ΔΟΚΟΥΝΤΩΝ ΑΥΤΟΣ ΟΥ ΤΑΥΤΟΝ ΣΘΕΝΕΙ.
Hos uersus. q̄. ennius. cum eam tragoediam uerteret. non sane incōmode
aemulatus est. Versus totidem enniani hi sunt. haec tu & si peruerse di
ces. facile achiuos flexeris. nam cum opulenti loquuntur pariter atq: i
gnobiles eadem dicta eademq: oratio aequa non aeque ualet. bene sicu
ti dixi ennius. sed ignobiles tamen & opulenti. ΑΝΤΙ ΑΔΟΞΟΥΝΤΩΝ
ΚΑΙ ΔΟΚΟΥΝΤΩΝ. satisfacere sententiae non uidentur. Nam neq:
omnes ignobiles. ΑΔΟΞΟΥΣ

. V. Quos pyrrhonios philosophos uocamus. hi grae
co cognomento scepticoe appellantur. id ferme significat quasi quaesitores.
& consideratores. Nihil enim decernunt. nihil constituunt. sed in quaeren
do semper considerandoq: sunt. quidnam sit omnium rerum de quo decer
ni constituiq: possit. ac ne uidere quoq: plane quicquam neq: audire se
se putant. sed ita pati adficiq: quasi uideant uel audiant. eaq: ipsa q̄
adfectiones istas in sese efficiant qualia & cuiusmodi sint cunctantur atq:
insistunt. omniumq: rerum fidem ueritatemq: mixtis confusisq: signis
ueri atq: falsi ita inpensibilem uideri aiunt. ut quisquis homo est non prae
ceps neq: iudicii sui prodigus his uti uerbis debeat quibus auctorem philo
sophiae istius pyrrhonem esse usum tradunt. ΟΥ ΜΑΛΛΟΝ ΟΥΤΩΣ
ΕΧΕΙ ΤΟΔΕ Η ΕΚΕΙΝΩΣ Η ΟΥΘΕΤΕΡΩΣ. Indicia enim rei

cuiusq: & sinceras proprietates negant posse nosci & percipi . idq: ipsum .
docere atq: ostendere multis modis conantur . super qua re fauorinus qq:
subtilissime argutissimeq: decem libros composuit quos . ΠΥΡΡΩΝΙ
ΩΝ ΤΡΟΠΩΝ . inscribit . uetus autem quaestio & á multis scriptoribus
graecis tractata . an quid & quantum pyrronios & academicos philosophos .
intersit . utriq: enim . СΚΕΠΤΙΚΟΙ ΕΦΕΚΤΙΚΟΙ . ΑΠΟΡΗΤΙΚΟΙ .
dicuntur . quom utriq: nihil adfirmant . nihilq: comprehendi putant . sed
ex omnibus rebus proinde uisa fieri dicunt quas ΦΑΝΤΑСΙΑС . appellat .
non ut rerum ipsarum natura est . sed adfectio animi corporisue est eorum
ad quos ea uisa perueniunt . Itaq: omnes omnino res quae sensus hominum
mouent . ΤΩΝ ΠΡΟС ΤΙ . esse dicunt . id uerbum significat nihil esse quic
quam quod ex sese constet . nec quod habeat uim propriam & naturam . sed
omnia prorsum ad aliquid referri . taliaq: uideri esse qualis sit eorum species
dum uidentur . qualiaq: apud sensus nostros quo peruenerunt creantur .
non apud sese unde profecta sunt . Cum haec autem consimiliter tam pyr
rhonii dicant quam academici . differre tamen inter sese & propter alia
quaedam . & uel maxime propterea existumati sunt . quod academici quidem
ipsum illud nihil posse comprehendi quasi comprehendunt . & nihil posse
decerni quasi decernunt . pyrrhonii ne id quidem ullo pacto uerum
uideri dicunt . quod nihil esse uerum uidetur .

· VI ·

In ueteribus scriptis . neq: mulieres romanae per herculem deiurant . neq:
uiri per castorem . sed cur illae non iurauerint herculem non obscurum
est . Nam herculaneo sacrificio abstinent . cur autem uiri castorem iuran
tes non appellauerint non facile dictu est . nusquam igitur scriptum inue
nire est . apud idoneos quidem scriptores . aut me hercle feminam dicere
aut me castor uirum . edepol autem quod iusiurandum per pollucem est .
& uiro & feminae commune est . sed . M . uarro adseuerat antiquissimos
uiros . neq: per castorem neq: per pollucem deiurare solitos . sed id iusiuran

dum fuisse tantum feminarum ex initiis eleusiniis acceptum . paulatim .
tamen inscitia antiquitatis . uiros dicere edepol coepisse . factumq: esse
ita dicendi morem . sed me castor á uiro dici in nullo uetere scripto inue
niri .

· VII ·

Verbis uti aut nimis obsoletis exculcatisq: aut insolentibus nouitatisq:
durae & inlepidae . par esse delictum uidetur . sed molestius equidem .
culpatiusq: esse arbitror uerba noua incognita inaudita dicere . quam
inuolgata & sordentia . noua autem uideri dico etiam ea quae sunt inu
sitata & desita . tam & si sunt uetusta . est adeo id uitium plerumq: serae
eruditionis quam graeci . ΟΨΙΜΑΘΙΑΝ . appellant . ut quod nunquam di
diceris diu ignoraueris . cum id scire aliquando coeperis magnifacias . quo in
Loco cumq: & quacumq: in re dicere . ueluti romae nobis praesentibus . uetus
celebratusq: homo in causis sed repentina & quasi tumultuaria doctrina .
praeditus . cum apud praefectum urbi uerba faceret & dicere uellet inopi
quemdam miseroq: uictu uiuere . & furfureum panem esitare . uinumq: e
ructum & faetidum potare . hic inquit eques romanus . apludae dat . &
flocces bibit . aspexerunt omnes qui aderant . alius alium . primo tristiores tur
bato & requirente uoltu . quidnam illud utriusq: uerbi foret . post deinde qua
si nescio quid tusce aut gallice dixisset . uniuersi riserunt . Legerat autem ille
apludam ueteres rusticos frumenti furfurem dixisse . idq: á plauto in co
media si ea plauti est quae astraba inscripta est . positum esse . item flocces .
audierat prisca uoce significare uini faecem é uinaceis expressam . sicuti fla
ces olei . idq: apud caecilium in polumenis Legerat . eaq: sibi duo uerba ad
orationum ornamenta seruauerat . alter quoq: á Lectionibus id genus pau
cis apirocalus cum aduersarius causam differri postularet . rogo praetor in
quit . subueni succurre . quonam usq: nos bouinator hic demoratur . atq: id
uoce magna ter quater ne inclamauit . bouinator est . commurmuratio fieri
coepta est á plerisq: qui aderant quasi monstrum uerbi admirantibus . at

apludam edit

ille iactans & gestiens. Non enim Lucilium inquit legisti qui tergiuersatorem bouinatorem dicit. est autem in Lucili. XI. uersus hic strichosus bouinatorq: ore improbus duro.

. VII. I uste uenusteq: admodum reprehendisse dicitur. A. albinū. M. Cato. Albinus qui cum. L. Lucullo consul fuit res romanas oratione graeca scriptitauit. in eius historiae principio scribtum est ad hanc sententiā. Neminē suscensere sibi conuenire. si quid in his libris. parum composite aut minus eleganter scribtum foret. Nam sum inquit homo romanus. natus in Latio. graeca oratio a nobis alienissima est. ideoq: ueniam gratiamq: male existimationis si quid esset erratum postulauit. Eam cum legisset. M. Cato. ne tu inquit aule nimium nugator es. cum maluisti culpam deprecari quā culpa uacare. Nam petere ueniam solemus: aut cum imprudentes errauimus. aut cum compulsi peccauimus. tibi inquit oro te quis perpulit ut id committeres quod prius quam faceres peteres ut ignosceretur. Scriptum hoc est in libro cornelii nepotis de inlustribus libris. XIII.

c. uiris

. VIII. C ritolaus scribsit legatos mileto publicae rei causa uenisse athenas fortasse an dixerit auxilii petendi gratia. tum qui pro sese uerba facerent. quos insumserat aduocauisse. aduocatos uti erat mandatum uerba pro milesiis ad populum fecisse. demosthenen milesiorum postulatis acriter respondisse. neq: milesios auxilio dignos. neq: ex re. p. id esse contendisse. rem in posterum diem prolatam. legatos ad demosthenen uenisse. magnoq: opere orasse uti contra ne diceret. eum pecuniam petiisse. & quantam petiuerat abstulisse. postridie cum res agi denuo coepta esset. demosthenen lana multa collum ceruicesq: circumuolutum. ad populum prodisse. & dixisse se synanchen pati. eo contra milesios loqui non quire. tum e populo unum exclamasse non synanchen quod demosthenes pateretur sed argyranchen esse. ipse etiam demosthenes. ut idem critolaus refert non id postea concelauit quin gloriae quoq: hoc sibi adsignauit. Nam cum interrogasset

angina

angustia

aristodemum actorem fabularum quantum mercedis uti ageret accepisset. & aristodemus. talentum respondisset. at ego plus inquit accepi ut tacerē.

Q uod in capite superiore â critolao scriptum esse diximus super demosthene. id. C. gracchus in oratione qua legem auferiam dissuasit. in demaden contulit uerbis hisce. Nam uos quirites. si uelitis sapientia atq: uirtute uti. & si quaeritis. neminem nostrum inuenietis sine pretio huc prodire. omnes nos qui uerba facimus aliquid petimus. Neq: ullius rei causa quisquam ad uos prodit. nisi ut aliquid auferat. ego ipse qui apud uos uerba facio uti uectigalia uestra augeatis quo facilius uestra cōmoda & rem. p. administrare possitis. non gratis prodeo. uerum peto á uobis non pecuniam sed bonam existimationem & honorem. qui prodeunt dissuasuri ne hanc legem accipiatis. petunt non honorem á uobis uerum á nicomede pecuniam. qui suadent ut accipiatis. hi quoq: petunt non á uobis bonam existimationem: uerum á mithridate rei familiaris suae pretium & praemium. qui autē ex eodē loco atq: ordine placent. hi uel acerrimi sunt. Nam ab omnibus pretium accipiunt & omnis fallunt uos cum putatis eos ab his rebus remotos esse. impertitis bonam existimationem legationes autem á regibus cum putant eos sua causa reticere. sumptus atq: pecunias maximas praebent. uti in terra graecia quo in tempore tragoedus gloriae sibi ducebat talentum magnum ob unam fabulam datum esse. homo eloquentissimus ciuitatis suae demades ei respondisse dicitur. mirum tibi uidetur si tu loquendo talentum quaesisti. ego ut tacerē decem talenta á rege accepi. idem nunc isti pretia maxima ob tacendum accipiunt.

. X.

atq:

V erba sunt ipsa haec. p. nigidii. hominis in studiis bonarum artium praecellentis. quem. M. cicero. ingenii doctrinarumq: nomine. summe reueritus ē. inter mendacium dicere & mentiri distat. qui mentitur ipse non fallitur. alterum fallere conatur qui mendacium dicit. ipse fallitur. item hoc ad

. XI.

dicit. qui mentitur inquit fallit. quantum in se est. At qui mendacium
dicit ipse non fallit quantum in se est. Item hoc quoq: super eadem re
dicit uir bonus inquit praestare debet ne mentiatur. prudens ne men
dacium dicat. Alterum incidit in hominem. alterum non. uarie meher
cule & lepide nigidius tot sententias in eandem rem. quasi aliud atq: a
liud dicere& disparauit.

XII. Chrysippus ait omne uerbum ambiguum natura esse. quoniam ex eodem duo
uel plura accipi possunt. diodorus autem cui crono cognomentum fuit.
Nullum inquit uerbum est ambiguum. Nec quisquam ambiguum dicit aut
sentit. nec aliud dici uideri debet quam quod se dicere sentit is qui dicit.
at cum ego inquit aliud sensi tu aliud accepisti. obscure magis dictum ui
deri potest quam ambigue. ambigui enim uerbi natura illa esse debuit.
ut qui dicere& duo uel plura dicere&. nemo autem duo uel plura dicit
qui se sensit unum dicere.

XIII. Apud T. castricium disciplinae rhetoricae doctorem graui atq: firmo iudicio
uirum. Legebatur oratio. C. gracchi. in. p. populum. in cuius orationis prin
cipio conlocata uerba sunt accuratius modulatiusq: quam ueterum oratorum
consuetudo fert. Ea uerba sicuti dixi composita haec sunt. quae uos cupide
per hosce annos appetistis atq: uoluistis. Ea si temere repudiaritis abesse nõ
potest quin aut olim cupide adpetisse. aut nunc temere repudiasse dicami
ni. cursus igitur hic & sonus rotundae uolubilisq: sententiae eximie nos &
unice delectabat. tanto id magis. quod iam tunc. C. graccho uiro inlustri &
saeuero eiusmodi compositionem fuisse cordi uidebamus. Sed enim cum eadem
ipsa uerba saepius petentibus nobis lectitarentur. admoniti a castricio sumus
ut consideraremus quae uis quodue emolumentum eius sententiae foret. ne
q: pateremur ut aures nostrae cadentes apte orationis modis eblanditae ani
mum quoq: nobis uoluptate inani perfunderent. Cumq: nos admonitione
ista adtentiores fecisset. inspicite inquit penitus quid efficiant uerba haec.
dicatq: mihi quaeso aliqui uestrum. an sit ulla huiusce sententiae grauitas aut
gratia. quae uos cupide per hosce annos adpetistis atq: uoluistis. ea si temere
repudiaritis abesse non potest quin aut olim cupide adpetisse. aut nunc teme
re repudiasse dicamini. cui enim omnium hominum in mentem non uenit.
id profecto usu uenire. ut quod cupide adpetieris. cupide adpetisse. & quod te
mere repudiaueris. temere repudiasse dicaris. at si opinor inquit ita scriptum
esset. quae uos per hosce annos adpetistis atq: uoluistis. ea nunc si repudiaritis
abesse non potest quin aut olim cupide adpetisse aut nũc temere repudiasse.
dicamini. si ita inquit diceretur grauior scilicet solidiorq: fieret sententia. &
acciperet aliquid iuste in audiendo expectationis. Nunc autem uerba haec cu
pide & temere. in quibus uerbis omne momentum rei est. non in concludenda
sententia tantum dicuntur sed supra quoq: nondum desiderata ponuntur. &
quae nasci oririq: ex ipsa rei conceptione debebant ante omnino quam res po
stulat dicuntur. Nam qui ita dicit. si hoc feceris cupide fecisse diceris. rem dic
sensus alicuius ratione conlectam & confectam. qui uero ita dicit. si cupide feceris
cupide fecisse diceris. non longe secus dicit. atq: si dicere&. si cupide feceris cupide
feceris. haec ego inquit admonui. non ut. C. graccho uitio darem. dii enim
mentem meliorem mihi. nam si quicquam in tam fortis facundiae uiro. uitii uel
erroris esse dici potest id omne & auctoritas eius exhausit & uetustas consumpsit.
sed uti caueretis ne uos facile praestringere& modulatus aliqui currentis facun
diae sonitus. atq: ut uim ipsam rerum uirtutemq: uerborum prius pensitaretis.
& si quidem grauis atq: integra & sincera sententia diceretur. tum si ita uide
retur. gressibus quoq: ipsis orationis. & gestibus plauderetis. si uero frigidi &
leues & futiles sensus in uerba apte numerosetq: posita includerentur. non esse
id secus crederetis quam cum homines insigni deformitate ad facienda ridicula
imitantur histriones & gestiunt.

Simplicissima suauitate & rei & orationis. L. piso frugi usus est in primo anna
li. cum de romuli regis uita atq: uictu scribere&. ea uerba quae scribsit haec sunt.

eundem romulum dicunt ad cenam uocatum . ibi non multum bibisse . quia
postridie negotium haberet . ei dicunt romule si istuc omnes homines faciat
uinum uilius sit . his respondit immo uero carum si quantum quisq; uolet
bibat . nam ego bibi quantum uolui .

· XIIII ·

Laberius in Lacu auerno . mulierem amantem uerbo inusitatius ficto . amora
bundam dixit . id uerbum caesellius uindex in comentario Lectionum antiq̃x
ex figura scriptum dixit . qua Ludibunda & errabunda dicitur . Ludens &
ridens & errans . Terentius autem scaurus . diui hadriani temporibus . grã
maticus uel nobilissimus fuit . inter illa quae de caeselli erroribus cõposuit .
in hoc quoq; uerbo errasse eum scribit . quod idem esse putauerit . Ludens &
Ludibunda . ridens & ridibunda . errans & errabunda . Nam Ludibunda
inquit & ridibunda & errabunda . ea dicitur . quae Ludentem uel riden
tem uel errantem agit aut simulat . sed qua ratione scaurus adductus sit .
ut caesellium in eo reprehender& non hercle reperiebamus . Non est enim
dubium quin haec genere ipso dumtaxat idem significent quod ea demonstrat .
à quibus producuntur . quid esset autem ludentem agere uel imitari non in
tellegere uideri maluimus . quam insimulare eum tanquam ipsum minus
intellegentem . quin magis scaurum oportuit comentaria caeselli criminan
tem . hoc ab eo praeteritum requirere quod non dixerit an quid & quantu
Lum differet à ludibundo Ludens . & errabundo errans . ceteraq; horum similia .
an à principalibus uerbis paulum aliquid distarent . & quam omnino uim ha
beret particula haec extrema eiusmodi uocabulis addita . hoc enim fuit potius
requirendum in istiusmodi figurae tractatu . sicuti requiri solet in uinulento
& Lutulento & turbulento uacuane & inanis sit istec productio eiusmodi
sunt quae . ΠΑΡΑΓΩΓΑC . graeci dicunt . an extrema illa particula habe
at aliquid suae propriae significationis . cum reprehensionem aute illam scauri
notaremus . in memoriam nobis rediit quod sisenna in quarto historiarũ eiusdẽ
figurae uerbo ita usus est . populabundus inquit agros ad oppidum peruenit .

quod scilicet significat cum agros popularetur . non ut scaurus in consimilib'
uerbis ait cum populantem ager& uel eum imitaretur . sed inquirentibus no
bis . quaenam ratio & origo esset huiuscemodi figurae populabundus & errabũ
dus & Laetabundus & Ludibundus . multorumq; aliorum id genus uerborum .
euepibolos hercle apollinaris noster uideri sibi ait particulam istam postre
mam in quam uerba talia exeunt . uim & copiam & quasi abundantiam rei
cuius id uerbum esset demonstrare ut Laetabundus is dicatur qui abunde Lae
tus sit . & errabundus qui longo atq; abundanti errore sit . ceteraq; omnia
ex ea figura ita dici ostendit ut productio haec & extremitas Largam &
fluentem uim & copiam declarar& .

· XIIIII ·

Adiecimus saepe animum ad uocabula rerum non pauciussima quae neq; sin
gulis uerbis ut à graecis . neq; si maxime pluribus eas res uerbis dicamus . tam
dilucide tameq; apte demonstrari Latina oratione possunt quam graeci ea
dicunt . priuis uocibus . nuper etiam cum allatus esset ad nos plutarchi Liber
et eius Libri indicem Legissemus qui erat . ΠΕΡΙ ΠΟΛΥΠΡΑΓΜΟCΥΝΗC .
pertentanti cupiam qui & Litterarum & uocum graecarũ expers fuit . cuius
nam liber & qua de re scriptus esset . Nomen quidem scriptoris statim diximꝰ .
rem de qua scriptum fuit dicturi haesimus . ac tum quidem primo quia non sa
tis cõmode opinabar interpretaturum esse si dicerem Librum scriptum de
negotiositate . aliud institiũ apud me exquirere quod ut dicitur uerbum de
uerbo expressum esset . nihil erat prorsus quod aut meminissem Legere me .
aut si etiam uellem fingere quod non insigniter asperum absurdumq; esset . si ex
multitudine & negotio uerbum unum compingerem . sicuti multiiuga di
cimus . & multicolora & multiformia . sed non minus inlepide ita diceretur
quam si interpretari uoce una uelis . ΠΟΛΥΦΙΛΙΑΝ . aut polytropian .
aut p ΠΟΛΥCΑΡΚΙΑΝ . Quamobrem cum diutule tacitus in cogitando
fuissem . respondi tandem . non uideri mihi significari eam rem posse uno no

mine. & idcirco inuicta oratione quid uellet graecum id uerbum pararam
dicere. ad multas igitur res adgressio earumq; omnium rerum actio.
ΠΟΛΥΠΡΑΓΜΟΣΥΝΗΝ. quam graece dicitur. de qua hunc librum
compositum esse inscriptio ista indicat. tum ille opicus uerbis meis inchoa
tis & inconditis adductus uirtutemq; esse. ΠΟΛΥΠΡΑΓΜΟΣΥΝΗΝ.
hortatur inquit nos profecto nescio quis hic plutarchus ad negotia capessenda
& ad res obeundas plurimas cum industria & celeritate. nomenq; ipsius uir
tutis de loquuturus esset libro ipsi sicuti dicis non incommode praescribsit.
minime inquam uero. neq; enim ista omnino uirtus est. cuius graeco nomine
argumentum hoc libri demonstratur. neq; id quod tu opinare aut ego me
dicere sentio aut plutarchus facit. deterret enim nos hoc quidem in libro
quam potest maxime a uarietate promiscua & non necessaria rerum cuiusce
modi plurimarum & cogitatione & petitione. sed huius inquam tui erro
ris culpam esse intellego in mea scilicet infacundia. qui ne pluribus quidem
uerbis potuerim non obscurissime dicere quod a graecis perfectissime uno uer
bo & planissime dicitur.

πολυπραγμοσύνη ing
[illegible]

.XVI.

Edicta ueterum praetorum. sedentibus forte nobis in bibliotheca templi traia
ni & aliud quid requirentibus. cum in manus incidissent. legere atq; cognosce
re libitum est. tum in quodam edicto antiquiore. ita scribtum inuenimus.
qui flumina retanda publice redempta habent. si quis eorum ad me eductus fu
erit qui dicatur quod eum ex lege locationis facere oportuerit non fecisse. re
tanda igitur quid esset quaerebatur. dixit ibi quispiam nobiscum sedens a
micus meus. in libro segani de origine uocabulorum. VII. legisse retas uocari ar
bores quae aut ex ripis fluminum eminerent. aut in alueis eorum extarent.
appellatasq; esse a retibus quod praetereuntes naues impedirent & quasi inre
tirent. idcircoq; sese arbitrari retanda flumina locari solita esse. id est pur
ganda. nequid aut morae aut periculi nauibus in ea uirgulta incidentibus fi
eret.

.XVII.

Draco atheniensis uir bonus. multaq; esse prudentia existimatus est. iurisq;
diuini & humani peritus fuit. is draco leges quibus athenienses uterentur
primus omnium tulit. in illis legibus furem cuiusmodi. cuiusq; furti sup
plicio capitis poeniendum esse & alia pleraq; nimis seuere censuit sanxitq;.
eius igitur leges quoniam uidebantur impendio acerbiores. non decreto ius
suq; sed tacito inlitteratoq; atheniensium consensu oblitteratae sunt. postea
legibus aliis mitioribus. a solone compositis usi sunt. is solo e septem illis in
clutis sapientibus fuit. is sua lege in fures non ut draco antea mortis. sed du
pli poena uindicandum existimauit. decemuiri autem nostri qui post reges
exactos leges quibus p. r. uteretur. in .XII. tabulis scribserunt. Neq; pari
seueritate in poeniendis omnium generum furibus. neq; remissa nimis leni
tate usi sunt. Nam furem qui manifesto furto prensus esset. tum demum occi
di permiserunt. si aut cum faceret furtum nox esset. aut interdiu telo se
cum prenderetur defenderet. ex ceteris autem manifestis furibus. liberos
uerberari addiciq; iusserunt ei cui furtum factum esset. si modo id luci fe
cissent. neq; se telo defendissent. seruos item furti manifesti prensos uerberib;
adfici & e saxo praecipitari. sed pueros impuberes praetoris arbitratu uerbe
rari uoluerunt. noxiamq; ab his factam sarciri. ea quoq; furta quae per
lancem liciumq; concepta essent. proinde ac si manifesta forent uindicaue
runt. Sed nunc a lege illa decemuirali discessum est. Nam si qui super
manifesto furto iure & ordine experiri uelit. actio in quadruplum datur.
manifestum autem furtum est. ut ait massurius quod deprehenditur dum
fit faciendi finis est. cum perlatum est quo ferri coeperat furti concepti item
oblati tripli poena est. sed quod sit oblatum quod conceptum & pleraq; a
lia ad eam rem ex egregiis ueterum moribus accepta. neq; inutilia cogni
tu neq; iniucunda qui legere uolet inueniet. sabini librum cui titulus est
de furtis. in quo id quoq; scribtum est quod uolgo inopinatum est. non ho
minum tantum neq; rerum mouentium quae auferri occulte & subrepi

possunt. sed fundi quoq; & aedium fieri furtum. condemnatum quoq; furti colonum qui fundo quem conduxerat uendito. possessione eius dominum in teruertisset: atq; id etiam quod magis inopinabile est sabinus dicit. furem esse hominis iudicatum. qui cum fugitibus praeter oculos forte domini iret. obtentu togae tanquam se amiciens ne uideretur á dn̄o. obstitisset. aliis de inde furtis omnibus quae nec manifesta appellantur poenā im̄posuerunt dupli. id etiam memini legere me in libro aristonis iure consulti. haud quā quam indocti uiri. apud ueteres aegyptios quod genus hominum constat. & in artibus repperiendis sollertes extitisse. & in cognitione rerum indaganda sagaces. furta omnia fuisse licita. & poenita. apud lacedemonios quoq; so brios illos & acres uiros. cuius rei non adeo ut aegyptiis fides longuinqua est. non pauci neq; ignobiles scriptores. qui de moribus legibusq; eorum memorias condiderunt ius atq; usum fuisse furrandi dicunt. idq; á iuuentute eorum nō ad turpia lucra. neq; ad sumptum libidini praebendum comparandamue opulentiam. sed pro exercitio disciplinaeq; rei bellicae factitatum. quod & ex furandi sollertia & adsuetudo acueret firmaretq; animos adulescentium. & ad insidiarum actus & ad uigilandi tolerantiam & obrepandi celeritatem. sed enim. M. Cato. in oratione quam de praeda militibus diuidenda scribsit. uehementibus & inlustribus uerbis de inpunitate peculatus atq; licentia cō queritur. ea uerba quom nobis impense placuerant. adscribsimus. Fures inquit priuatoꝝ furtorum in neruo atq; in cōpedibus aetatem agunt. fu res publici in auro atq; in purpura. quam caste autē ac religiose á prudē tissimis uiris. quid esset furtum definitum sit. praetereundum nō puto. ne quis eum solum esse furem putet qui occulte tollit aut clam subrepit. uer ba sunt sabini ex libro iuris ciuilis secundo. qui alienam rem adtrectauit cū id se inuito dn̄o facere iudicare deber&. furti tenetur. Item alio capite qui alienum tacens lucri faciendi causa sustulit. furti obstringitur. sine scit cuius sit siue nescit. haec quidem sic in eo quo nunc dixi sabinus scribsit.

de rebus furti faciendi causa adtrectatis. sed meminisse debemus secundum. ea quae supra scribsi. furtum sine ulla quoq; adtrectatione fieri posse. sola mēte atq; animo ut furtum fiat adnitente. quo circa ne id quidem sabinus dubitare se ait quin dominus furti sit condemnandus. qui seruo suo uti furtū faceret impe rauit.

A. GELLI. NOCTIUM. ATTICARUM. LIBER. XII. EXPLICITUS.

INCIPIT. LIBER. XIII. FELICITER. COMMENTARIO. XIII. HAEC INSUNT.

.XIIII. Saltem particula: quam vim habeat & quam originem.

.XV. Quod Sisenna in Libris historiarum adverbiis huiuscemodi saepenumero u-
sus est. celatim. vellicatim. saltuatim.

.A. GELLI. NOCTIUM. ATTICARUM. LIBER. XIII. EXPLICITUS.

Nuntiatum quondam est Favorino philosopho nobis praesentibus: uxorem audi-
toris sectatorisq; sui. paululum ante enixam. auctumq; eum esse nato filio.
eamus inquit & puerperam visum & patri gratulatum. Is erat Loci senatoriu
ex familia nobiliore. imus una qui tum aderamus. prosequutiq; eum sumus.
ad domum quo pergebat. & cum eo simul introgressi sumus. tum in primis ae-
dibus complexus hominem congratulatusq; adsedit. atq; percontatus est quam
diutinum puerperium. & quam laboriosi nixus fuissent. puellamq; defessam
Labore ac vigilia somnum capere cognovit. fabulari instituit prolixius. & nihil
inquit dubito quin filium Lacte suo nutritura sit. sed cum mater puellae par-
cendum esse ei diceret. adhibendasq; puero nutrices. ne ad dolores quos in e-
nitendo tulisset. munus quoq; nutricationis grave ac difficile accederet. oro
te inquit mulier sine eam totam integram matrem esse filii sui. quod est e-
nim hoc contra naturam imperfectum atq; dimidiatum matris genus. pe-
perisse ac statim ab sese abiecisse. aluisse in utero sanguine suo nescio quid quod
non videret. non alere nunc suo Lacte quod videat. iam viventem iam homi-
nem iam matris officia implorantem. an tu quoq; inquit putas naturam fe-
minis mammarum ubera quasi quosdam venustiores nevulos non liberum
alendorum sed ornandi pectoris causa dedisse. sic enim quod a vobis scili-
cet abest pleraeq; istae prodigiosae mulieres. fontem illum sanctissimum corpo-
ris generisq; humani educatorem. arefacere & extinguere cum periculo quoq;
aversi corruptiq; Lactis Laborant. tanquam pulchritudinis sibi insignia de-
venustet. quod quidem faciunt eadem vecordia qua quibusdam commenticiis

fraudibus nituntur ut fetus quoq; ipsi in corpore suo concepti aboriantur.
ne aequor illud ventris inrugetur. ac de gravitate oneris & Labore partus
fatiscat. quod cum sit publica detestatione communiq; odio dignum in ip-
sis hominem primordiis dum fingitur. dum animatur. inter ipsas artificis
naturae manus interfectum ire. quantulum hinc abest iam perfectum. iam
genitum iam filium propriu atq; consueti atq; cogniti sanguinis alimonia
privare. sed nihil interest hoc enim dicitur dum alatur & vivat. cuius
id Lacte fiat. cur igitur iste qui hoc dicit si in capessendis naturae sensibus.
tam obsurduit. non id quoq; nihil interesse putat cuius in corpore cuius-
q; ex sanguine concretus homo & coalitus sit. an quia spiritu multo & ca-
Lore exalbuit. non idem sanguis est nunc in uberibus qui in utero fuit.
nonne hac quoq; in re sollertia naturae evidens est. quod postquam san-
guis ille opifex in penetrabilibus suis omne corpus hominis finxit. adve-
tante iam partus tempore in supernas se partis perfert ad fovenda vitae
atq; Lucis rudimenta presto est. & recens natis notum & familiarem victu
offertur. quamobrem non frustra creditum est sicut valeat ad fingendas
corporis atq; animi similitudines. vis & natura seminis. non secus ad eam
dem rem Lactis quoq; ingenia & proprietates valere. neq; in hominibus
id solum. sed in pecudibus quoq; animadversum. Nam si ovium Lacte
haedi aut caprarum agni alantur. constat ferme in his Lanam durio-
rem. in illis capillum gigni teneriorem. in arboribus etiam & frugibus ma-
ior plerunq; vis & potestas est. ad earum indolem vel detrectandam vel
augendam aquarum atq; terrarum quae alunt quam ipsius quod iaci-
tur seminis. ac saepe videas arborem Laetam & nitentem in Locum alium
transpositam: deterioris terrae suco deperisse. quae malum igitur ratio
est nobilitatem istam nati modo hominis. corpusq; & animum bene ingeni-
atis primordiis inchoatum insitivo degenerq; alimento Lactis alieni cor

hac sunt

rumpere · praesertim si ista quam ad praebendum Lactem adhibebitis ·
aut serua aut seruilis est · & ut plerumq; solet externae & barbarae na
tionis est · si improba · si informis · si impudica si temulenta est · nam ple
rumq; sine discrimine quaecumq; id temporis Lactens est adhiberi solet ·
patiemur ne igitur infantem hunc nostrum pernitioso contagio infici ·
& spiritum ducere in animum atq; in corpus suum ex corpore & animo
deterrimo · id hercle ipsum est quod saepenumero miramur quosdam
pudicarum mulierum Liberos parentum suor̄ neq; corporibus neq; ani
mis similes existere · scite igitur & perite noster maro quod cum uersus
illos homeri consectaretur · ΟΥΚΑΡΑCΟΙΓΕΠΑΤΗΡΗΝΙΠΠΟΤΑ ·
ΠΗΛΕΥCΟΥΔΕΘΕΤΙC · ΜΗΤΗΡΓΛΑΥΚΗΔΕCΕΤΙΚΤΕΘΑΛΑC
CΑΠΕΤΡΑΙΤΗΛΙΒΑΤΟΙΟΤΙΤΟΙΝΟΟCΕΠΝΑΠΗΝΗC · Non
partionem solam tanquā ille quem sequebatur · sed alituram quoq; ferā
& saeuam criminatus est · addidit enim hoc de suo · hyrcanaeq; admorūt
ubera tigres · quoniam uidelicet in moribus inolescendis · magnam fere
partem ingenium altricis & natura Lactis tenet quae iam a principio
imbuta paterni seminis concretione ex matris etiam corpore · & animo
recentem indolem configurat · & praeter haec autē quis illud etiam ne
glegere aspernariq; possit · quodq; partus suos deserunt ablegantq; a se
se & aliis nutriendos dedunt · uinculum illud coagulumq; animi atq;
amoris quo parentes cum filiis natura consociat interscindunt · aut certe
quidem diluunt deteruntq; · Nam ubi infantis aliorsum dati facta ex
oculis amolitio est · uigor ille maternae flagrantiae sensim atq; paulati ·
restinguitur · omnisq; impatientissimae sollicitudinis strepitus consilescit ·
Neq; multo minor amendati ad nutricem aliam filii quam morte amis
si obliuio sunt · ipsius quoq; infantis adfectio animi amoris consuetudinis
in ea sola unde alitur occupatur · & proinde ut in expositis usu uenit ma

tris quae genuit · neq; sensum ullum neq; desiderium capit · ac propterea ·
obliteratis & abolitis natiuae pietatis elementis · quicquid ita educati liberi ·
amare patrem atq; matrem uidentur · magnam fere partem non natura
lis ille amor est · sed ciuilis & opinabilis · haec fauorinum dicentem audiui
graeca oratione · cuius sententias cōmunis utilitatis gratia quantum memi
nisse potui rettuli · amoenitates uero & copias ubertatesq; uerborum · Latina
omnis facundia uix quaedam indipisci potuerit · mea tenuitas · nequaquam ·

De annaeo seneca · partim existumant · ut de scriptore minime utili · cuius Li · II ·
bros adtingere nullum pretium operę sit · quod oratio eius uulgaris uideatur
& protrita · res atq; sententiae aut inepto inaniq; impetu sint · aut ut Leui
& quasi dicaci argutia · eruditio autem uernacula & plebeia · nihilq; ex ue
terum scriptis habens · neq; gratiae neq; dignitatis · alii uero elegantiae qdē
in uerbis parum esse · non inficias eunt · sed & rerum quas dicat scientiam
doctrinamq; ei non deesse dicunt · & in uitiis morum obiurgandis seuerita
tem grauitatemq; non inuenustam · mihi de omni eius ingenio deq; omni
scripto iudicium censuramq; facere non necessum est · Sed quod de · M · cicero
ne · & · q · ennio · & · P · uirgilio · iudicauit · ea res · cuimodi sit ad conside
randum ponemus · In Libro enim uicesimo secundo epistularum moralium
quas ad Lucilium cōposuit · deridiculos uersus · q · ennium · de cethego anti
quo uiro fecisse hos dicit · Is dictus ollis popularibus olim · qui tum uiuebant
homines · atq; aeuum agitabant flos delibatus populi · suada medulla · ac de
inde scribit · de isdem uersibus · uerba haec · admiror eloquentissimos uiros ·
& deditos ennio · pro optimis ridicula Laudasse · Cicero certe inter bonos eius
uersus & hos refert · atq; id etiam de cicerone dicit · Non miror inquit fuisse
qui hos uersus scriberet · cum fuerit qui Laudaret · nisi forte cicero summus
orator · agebat causam suam · & uolebat hos uersus uideri bonos · postea hoc e
tiam addidit insulsissime · apud ipsum quoq; ciceronem · inuenies etiam in · · inquit

prosa oratione quaedam ex quibus intellegas illum non perdidisse operam quod
ennium legit. ponit deinde quae apud ciceronem reprehendat quasi ennia-
na. quod ita scripserit in libris de re p. ut menelao laconi quaedam fuit
suauiloquens iucunditas. & quod alio in loco dixerit breuiloquentiam indi
cendo colat atque ibi homo nugator ciceronis errores deprecatur. & non
fuit inquit ciceronis hoc uitium sed temporis. necesse erat haec dici. cum
illa legerentur. deinde adscribit ciceronem haec ipsa interposuisse ad ef
fugiendam infamiam nimis lasciuae orationis & nitidae. de uergilio quoque
eodem in loco uerba haec ponit. Vergilius quoque noster non ex alia causa
duros quosdam uersus & enormes & aliquid supra mensuram trahentis
interposuit quam ut ennianus populus adgnosceret in nouo carmine
aliquid antiquitatis. sed iam uerborum senecae piget. haec tamen inep-
ti & insubidi hominis ioca non praeteribo. quidam sunt inquit tam ma
gni sensus. q. ennii. ut licet scripta sint inter hircosos. possint tamen inter
unguentatos placere. & cum reprehendisset uersus quos supra de cethego
posuimus. qui huiuscemodi inquit uersus amant liqueat sibi eosdem ad
mirari & soterici lectos. dignus sane seneca uideatur lectione ac studio
adulescentium. qui honorem coloremque ueteris orationis soterici lectis com
pararit. quasi minimae scilicet gratiae & relictis iam contemptisque. a
udias tamen commemorari ac referri pauca quaedam quae idem ipse
seneca benedixerit. quale est illud quod in hominem auarum & auidum
& pecuniae sitientem dixit. quid enim refert quantum habeas. multo
illud plus est quod non habes. bene hoc sane bene. sed adulescentium in
dolem non tam iuuant quae benedicta sunt. quam inficiunt quae pes-
sime. multoque tanto magis si et plura sunt quae deteriora sunt. & quae
dam in his non pro ΕΝΘΥΜΗΜΑΤΑ aliquo rei paruae ac simpli-

cis. sed in re ancipiti pro consilio dicuntur.

III.

Valgius rufus in secundo librorum quos inscripsit de rebus per epistulam quaesitis. li
ctorem dicit a ligando appellatum esse. quod cum magistratus p. r. uirgis quempiam
uerberari iussissent. crura eius & manus ligari uincirique a uiatore solita sint.
isque qui ex conlegio uiatorum officium ligandi haberet. lictor sit appellatus. utitur
que ad eam rem testimonio M. Tulli. uerbaque eius refert ex oratione quae
dicta est pro C. rabirio. Lictor inquit conliga manus. haec ita ualgius.
& nos sane cum illo sentimus. Sed tiro tullius M. ciceronis libertus.
Lictorem uel a limo uel a licio dictum scribit. Licio enim transuerso.
quod limum appellatur qui magistratibus inquit praeministrabant cincti
erant. si quis autem est qui propterea putat probabilius esse quod tiro
dixit. quoniam prima syllaba in lictore sicuti in licio producta est. &
in eo uerbo quod est ligo correpta est. nihil ad rem istuc pertinet. Nam
sicut a ligando lictor. & a legendo lector. & a uiuendo uictor. & tuendo
tutor. & struendo structor. productis quae corripiebantur uocalibus dicta sunt.

IIII.

Descriptum definitumque est a q. ennio in annali septimo graphice ad-
modum sciteque sub historia gemini seruilii uiri nobilis. quo ingenio. qua
comitate. qua modestia. qua fide. qua linguae parsimonia. qua loquendi
oportunitate. quanta rerum antiquarum. morumque ueterum ac nouorum
scientia. quantaque seruandi tuendique secreti religione. qualibus denique ad
minuendas uitae molestias fomentis. leuamentis. solaciis amicum esse co
ueniat. hominis genere & fortuna superioris. Eos ego uersus non minus
frequenti adsiduoque memoratu dignos puto. quam philosophorum de officiis
decreta. ad hoc color quidam uetustatis in his uersibus tam reuerendus est.
suauitas tam impromisca. tamque a fuco omni remota est. ut mea quidem
sententia pro antiquis sacratisque amicitiae legibus obseruandi tenendi
colendique sint. quapropter adscribendos eos existimaui. si quis iam statim.

desideraret. haec eloquutus uocat quod cum bene saepe libenter mensam ser
monesque suos rerumque suarum comiter impertit. magnam cum lassus diei parte
fuisset de summis rebus regundis: consilio indu foro lato sanctoque senatu. cui
res audacter magnas paruasque iocumque eloquentur. & cunctam. aliisque &
bona dictu enomeret si qui uellet tutoque locaret. quo cum multa uolup gau
dia clamque palamque: ingenium cui nulla malum sententia suadet. ut face
ret facinus. leuis haud malus doctus. fidelis. suauis. homo facundus. suo con
tentus. beatus. scitus. secunda loquens. in tempore commodus. uerbum paucorum.
multa tenens. antiqua sepulta uetustas. quae facit & mores: ueteresque no
uosque tenentem. multorum ueterum leges. diuumque hominumque. prudentem
qui dicta loqui ue tacereque posset. hunc inter pugnas compellat seruilius sic.
.T. aelium stilonem dicere solitum ferunt. q. ennium. de semetipso haec scrip
sisse. picturamque istam morum & ingenii ipsiusque .q. ennii factam esse.

.V. Cum delphos ad pythia. conuentumque totius ferme graeciae uisendum phi
losophus taurus. iret. nosque ei comites essemus. Inque eo itinere lebadiam ue
nissemus quod est oppidum atticum in terra boetia. adfertur ibi ad taurum
amicum eius quempiam nobilem in stoica disciplina philosophum. aegra uale
tudine oppressum decumbere. tunc omisso itinere quod alioqui maturan
dum erat. & relictis uehiculis. pergit eum propere uidere. Nosque de more
quem in locum cumque iret sequuti sumus. & ubi ad aedes in quis ille aegro
tus erat peruenimus. uidemus hominem doloribus cruciatibusque alui quod
graeci ΚΟΛΟΝ. dicunt. & febri simul rapida adflictari. gemitusque ex
eo complexus erumpere. spiritusque & hanelitus e pectore eius enadere.
non dolorem magis indicantes. quam pugnam aduersum dolorem. post de
inde cum taurus & medicos accersisset. conloquutusque de facienda medela
esset. & eum ipsum ad retinendam patientiam testimonio tollerantiae quam
uidebat perhibito stabilisset. egressique inde ad uehicula & ad comites redire

mus. uidistis inquit taurus non sane iucundum spectaculum sed cognitu tamen
utile. congredientes compugnantesque philosophum & dolorem. faciebat uis illa
& natura morbi quod erat suum. distractionem cruciatumque membrorum. fa
ciebat contra ratio & natura animi. quod erat aeque suum. perpetiebatur et
cohibebat coercebatque infra sese uiolentias effrenati doloris. nullos heiulatus.
nullas complorationes. ne ullas quidem uoces indecoras edebat. signa tamen
quaedam sicut uidistis exsistebant uirtutis & corporis. de possessione hominis
pugnantium. tum e sectatoribus tauri iuuenis in disciplinis philosophiae no
ignauus. si tanta inquit doloris acerbitas est. ut contra uoluntatem contraque
iudicium animi nitatur. inuitumque hominem cogat ad gemendum confitendum
que de malo morbi saeuientis. cur dolor apud stoicos indifferens esse dicitur non
malum. cur deinde aut stoicus homo cogi aliquid potest aut dolor cogere. cum
& dolorem stoici nihil cogere. & sapientem nihil cogi posse dicant. Ad ea tau
rus. uultu iam propemodum laetiore. delectatus enim uidebatur inlecebra
quaestionis. si iam amicus inquit hic noster melius ualeret. gemitus eiusmodi
necessarios a calumnia defendisset. & hanc opinor tibi quaestionem dissoluisset.
me autem scis cum stoicis non bene conuenire uel cum stoica potius. est enim
pleraque & sibi & nobis incongruens. sicut libro quem super ea re composuimus
declaratur. sed ut tibi a me ~~ne~~ mos geratur. dicam ego indoctius ut aiunt
& apertius quae fuisse dicturum puto sinuosius atque sollertius. si quis nunc
adesset stoicorum. nosti enim credo uerbum illud uetus & peruolgatum.
ΑΜΑΘΕϹΤΕΡΟΝ. ΠΩϹ ΕΙΠΕ ΚΑΙ ϹΑΦΕϹΤΕΡΟΝ ΛΕΓΕ. Atque
hinc exorsus de dolore atque de gemitu stoici aegrotantis. ita disseruit. Na
tura inquit omnium rerum. quae nos genuit. induit nobis inoleuitque
in ipsis statim principiis quibus nati sumus amorem nostri & caritatem ita pror
sus ut nihil quicquam esset carius pensiusque nobis quam nosmetipsi. atque hoc
esse fundamentum ratast conseruandae hominum perpetuitatis. si unusquisque

nostrum simul atque editus in lucem foret · haec prius rerum sensum adfectio
nemque caperet · quae a ueteribus philosophis · ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΚΑΤΑ ΦΥCΙΝ ·
appellata sunt · ut omnibus scilicet corporis sui commodis gauderet · ab incom
modis omnibus abhorreret · postea per incrementa aetatis exorta e semi
nibus suis ratio est · et utendi consilii reputatio · et honestatis utilitatisque
uerae contemplatio · subtiliorque et exploratior commodorumque dilectus · atque
ita prae ceteris omnibus enituit et praefulsit decori et honesti dignitas ·
ac si ei retinendae optinendaeue incommodum extrinsecus aliquod ob
staret contemptui est · neque aliud esse uere et simpliciter bonum nisi ho
nestum aliud quicquam malum nisi quod turpe esset existimatum est · reliqua
omnia quae in medio forent ac neque honesta essent · neque turpia neque bo
na esse neque mala decretum est · productiones tamen · et relationes suis quae
que momentis distinctae diuisaeque sunt · quae ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ ΚΑΙ
ΑΠΟΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ · ipsi uocant · propterea uoluptas quoque et
dolor quod ad finem ipsum bene beateque uiuendi pertinet · et in mediis
relicta · et neque in bonis neque in malis iudicata sunt · sed enim quoniam his
primis sensibus doloris uoluptatisque ante consilii et rationis exortum re
cens natus homo imbutus est · et uoluptati quidem natura conciliatus · a
dolore autem quasi a graui quodam inimico abiunctus alienatusque est ·
idcirco adfectiones istas primitus penitusque inditas ratio post addita con
uellere abstirpe atque extinguere uis potest · pugnat autem cum his semper
et exultantis eas opprimit obteritque · et parere sibi atque oboedire cogit ·
itaque uidistis philosophum ratione decreti sui nixum cum petulantia
morbi dolorisque exultantia conluctantem · nihil cedentem · nihil confi
tentem · neque ut plerique dolentes solent heiulantem atque lamentantem ·
ac miserum sese et infelicem appellantem · sed acres tantum hanelitus ·

et robustos gemitus edentem · signa atque indicia non uicti nec oppressi
a dolore sed uincere eum atque opprimere enitentis · sed haud scio in
quit an dicat aliquis ipsum illud quod pugnat quod gemit · si malum
dolor non est · cur necesse est gemere et pugnare · quia enim omnia
quae non sunt mala · molestia quoque omni non carent · sed sunt plera
que noxa quidem magna · et pernicie priuata quia non sunt turpia ·
contra naturae tamen consuetudinem lenitatemque opposita sunt et infe
sta per obscuram quandam et necessariam ipsius naturae consequentiam ·
haec ergo uir sapiens tolerare et cunctari potest non admittere omnino
in sensum sui non potest · ΑΝΑΛΓΗCΙΑ · enim atque ΑΠΑΘΙΑ ΝΟΝ ·
non meo tantum inquit sed quorundam etiam ex eadem porticu pru
dentiorum hominum · sicuti iudicio panaetii grauis atque docti uiri im
probata abiectaque est · sed cur contra uoluntatem suam gemitus facere co
gitur philosophus stoicus quem nihil cogi posse dicunt · nihil sane potest
cogi uir sapiens · cum est rationi optinendae locus · cum uero natura cogit
ratio quoque a natura data cogitur · quare etiam si uidetur cur manu a
licuius ad oculos suos repente agitata inuitus conniueat · cur fulgente
caelo a luminis iactu non sua sponte · et caput et oculos declinet · cur to
nitru uehementius facto sensim pauescat · cur sternumentis quatiatur ·
cur aut in ardoribus solis aestuet aut in pruinis inmanibus obrigescat ·
haec enim et pleraque alia non uoluntas nec consilium nec ratio modera
tur · sed naturae necessitatisque decreta sunt · fortitudo autem non ea est
quae contra naturam monstri uicem nititur · ultraque modum eius egre
ditur · aut stupore animi aut inmanitate aut quadam misera et ne
cessaria in perpetiendis doloribus exercitatione · qualem fuisse accepi
mus ferum quendam in ludo caesaris gladiatorem · qui cum uulne-

racinis a medicis exsecabantur ridere solitus fuit. sed ea uera & proba fortitudo est quam maiores nostri scientiam esse dixerunt rerum toleran darum & non tolerandarum. per quod apparet esse quaedam intol lerabilia quibus fortes uiri aut obeundis abhorreant aut sustinendis. Cum haec taurus dixisset uideretur q: in eandem rem plura etiam di cturus. peruentum est ad uehicula & conscendimus.

·VI·

Quae graeci dicunt enigmata. hoc genus quidam e nostris ueteribus scirpos appellauerunt. quale est quod nuper inuenimus. per hercle antiquum perquam lepidum tribus uersibus senariis compositum enig ma. quod reliquimus inenarratum. ut legentium coniecturas in requi rendo acueremus. uersus tres hi sunt. Semel minus ne an bis minus non sit sat scio. An utrumq: eorum ut quondam audiui ipsi dicier. Ioui regi no Luit concedere. hoc qui nolet diutius apud sese quaerere inueniet quid sit in M. uarronis de sermone Latino ad marcellum. Libro secundo.

·VII·

Ad. CN. dolabellam proconsulari imperio prouinciam asiam obtinentem. deducta mulier smyrnea est. eadem mulier uirum & filium eodem tempore uenenis clam datis uita interfecerat. atq: id fecisse se confi tebatur. dicebatq: habuisse se faciendi causam quoniam idem illi maritus & filius alterum filium mulieris ex uiro priore genitum adulescentem opti mum & innocentissimum exceptum insidiis occidissent. idq: ita esse factum controuersia non erat. dolabella retulit ad consilium. Nemo quisquam ex consilio sententiam ferre in causa tam ancipiti audebat. quod & confes sum ueneficium quo maritus & filius necati forent. non admittendum impu nitum uidebatur. & digna tamen poena in homines sceleratos uindicatum fuisset. dolabella eam rem athenas ad areopagitas. ut ad iudices grauiores exercitationesq: reiecit. areopagitae cognita causa: accusatorem mulieris & ipsam quae accusabatur. centesimo anno adesse iusserunt. sic neq: absolutum mulieris beneficium est. quod per Leges non Licuit. neq: nocens damnata poe nitaq: quae digna uenia fuit. scripta haec historia est in Libro ualerii maximi factorum & dictorum memorabilium. nono.

·VIII·

P. Africanus. superior. & tiberius gracchus. tiberii & C. gracchorum pater. rerum gestarum magnitudine. & honorum atq: uitae dignitate inlustres uiri dis senserunt saepenumero de re p. & ea sine quam alia re non amici fuerunt. ea simultas cum diu mansisset: & sollemni die epulum ioui Libaretur. atq: ob id sacrificium senatus in capitolio epularetur. fors fuit ut apud eandem mensam duo illi iunctim Locarentur. tum quasi diis immortalibus arbitris. in conuiuio iouis optimi maximi. dexteras eorum conducentibus. repente amicissimi facti. neq: solum amicitia incepta. sed adfinitas simul instituta. Nam p. scipio filiam uirginem habens. iam uiro maturam. ibi tunc eodem in Loco de spondit eam. tiberio graccho. quem probauerat elegeratq: exploratissimo iudicii tempore. dum inimicus est. aemilius quoq: Lepidus. & fuluius flaccus. nobili genere amplissimisq: honoribus. & summo loco in ciuitate praediti. odio inter sese graui. & simultate diutina conflictati sunt. postea populus eos si mul censores facit. atq: illi ubi uoce praeconis renuntiati sunt. ibidem in cam po statim nondum dimissa contione ultro uterq: & pari uoluntate coniuncti complexiq: sunt. exq: eo die & in ipsa censura & postea iugi concordia fidis sime amicissimeq: uixerunt.

·VIIII·

Est plurifariam uidere atq: animaduertere in ueteribus scriptis pleraq: uoca bula. quae nunc in sermonibus uulgi unam certamq: rem demonstrent. ita fuisse media & communia. ut significare & capere possent duas inter se res contrarias. ex quibus quaedam satis nota sunt. ut tempestas. ualetudo. faci nus. dolus. gratia. industria. haec enim fere iam uulgatum est ancipitia esse. & utroq: uersus dici posse. periculum etiam & uenenum & contagium non uti nunc dicuntur. pro malis tantum dicta esse. multum exemplorum huiusmodi

repperias. sed honorem quoq: mediam uocem fuisse & ita appellatum ut
etiam malus honos diceretur & significaret iniuriam. id profecto rarissimum est. q. autem metellus. numidicus. in oratione quam de triumpho suo dixit. his uerbis usus est; quia in re quanto uniuersi me unorum
antistatis. tanto uobis quam mihi: maiorem iniuriam atq: cotumeliā
facit quirites. & quanto probi iniuriam facilius accipiunt quam alteri
tradunt. tanto ille uobis quam mihi peiorem honorem habuit. Nam
me iniuriam ferre uos facere uult quirites. ut hic conquestio. istic uituperatio relinquatur: honorem inquit peiorem uobis habuit. quam gratiā
mihi. cuius uerbi sententia est. quam ipse quoq: supradicit. maiore uos ad
fecit iniuria. & contumelia quam me. praeter huius antē uerbi notione
adscribendam esse hanc sententiā. ex oratione. q. metelli. existimaui. ut
desinoremus socratis esse decretum ΚΑΚΙΟΝ ΕΙΝΑΙ ΤΟ ΑΔΙΚΕΙΝ Η
ΤΟ ΑΔΙΚΕΙϹΘΑΙ.

·X·

Aeditumus. uerbum latinum est & uetus. ea forma dictum qua finitumus
& legitumus. sed pro eo a plerisq: nunc aedituus dicitur noua & commentitia usurpatione. quasi a tuendis aedibus. appellatus. satis hoc esse potuit
admonendi gratia dixisse. propter agrestes quosdam & indomitos certatores. qui nisi auctoritatibus adhibitis non comprimuntur. M. varro. in
libro secundo ad marcellum de latino sermone. aeditumum dici oportere censet. magis quam aedituum. quod alterum sit recenti nouitate
fictum. alterum antiqua origine incorruptum. Laeuius quoq: ut opinor
in protesilaodamia claustritumum dixit. qui claustris ianuae praeesset. eadem scilicet figura qua aeditumum dici uidebat. qui aedibus
praeest. in uerrem. M. tullii. in exemplaribus fidelissimis. ita inueni
scriptum. aeditumi custodesq: mature sentiunt. in libris autē hoc uulgarius. aeditui scriptum est. pomponii fabula atellania est. quae ita scripta est. aeditumus. in qua hic uersus est. qui postquam tibi appareo atq: aeditumor in templo tuo. T. autem. Lucretius in carmine suo: pro aedituis
aedituentes. appellat.

Deo

·XI·

Philosophum nomine peregrinū. cui postea cognomentum proteus factum est.
uirum grauem atq: constantem uidimus. cum athenis essemus deuersantem in quodam tugurio extra urbem. cumq: ad eum frequenter uentitaremus. multa hercle dicere eum utiliter & honeste audiuimus. in quib
id fuit. quod praecipuū auditum meminimus. uirum quidem sapientem non peccaturum esse dicebat. etiam si peccasse eum dii atq: homines ignoraturi forent. Non enim poenae aut infamiae metu non esse peccandum censebat. sed iusti honestiq: studio & officio. si qui tamen nō
essent tali uel ingenio uel disciplina praediti ut se ui sua ac sponte facile a peccando tenerent. eos omnis tunc peccare procliuius existimabat.
cum latere posse id peccatum putarent. impunitatemq: ex ea latebra
sperarent. ac si sciant inquit homines nihil omnium rerum diutius posse celari. se pressius pudentiusq: peccabitur. propterea uersus istos sophocli prudentissimi poetarū in ore esse habendos dicebat. ΠΡΟϹ ΤΑΥΤΑ
ΚΡΥΠΤΕ ΜΗΔΕΝ ωϹ Ο ΠΑΝΤ' ΟΡωΝ ΚΑΙ ΠΑΝΤΑ ΑΚΟΥωΝ ΠΑΝΤΑ ΑΝΑΠΤΥϹϹΕΙ ΧΡΟΝΟϹ. Alius quidam ueterum
poetarum. cuius nomen mihi nunc memoriae non est. ueritatem tēporis filiam esse. dixit.

·XII·

Haec quoq: disciplina rhetorica est. callide. & cum
astu res criminosas citra periculum confiteri. ut si obiectum sit turpe aliquid quod negari non queat. responsione ioculari eludas. & rem facias risu
magis dignam quam crimine. sicut fecisse ciceronem scriptum est. cum id
quod infitiari non poterat. urbano facetoq: dicto diluit. Nam cum emere
uellet in palatio domum. & pecuniam in praesens non haberet. a. p. sulla.
qui tum reus erat mutua sestertium uicies tacita accepit. ea res tamen
priusquam emeret prodita est. & in uulgus exiuit. obiectumq: ei est quod
pecuniam domus emendae causa a reo accepisset. tum cicero inopinata

·opprobratione permotus· accepisse se negavit· ac domum quoq: se empturum
negavit· atq: adeo inquit verum sit accepisse me pecuniam· si domu[m] emero·
sed cum postea emisset· & hoc mendacium in senatu ei ab inimicis obiice
retur· risit satis atq: interridendum· ΑΚΟΙΝΟΝΟΗΤΟΙ· inquit ho
mines estis· cum ignoratis prudentis & cauti patris familias esse· quod
emere velit empturum sese negare propter competitores emptionis·

·XIII· C um romae a consulibus· iudex extra ordine[m] datus· pronuntiare intra
·KL· iussus essem· sulpicium apollinarem doctum homine[m] percontatus sum
an his verbis· intra· Kal· ipsae quoq: Kalendae tenerentur· dixiq: ei me
videlicet datum is Kal· quae mihi prodictas· ut intra eum diem pronun
tiarem· cur inquit hoc me potius rogas· quam ex istis aliquem peritis
studiosisq: iuris quos adhibere in consilium iudicaturi soletis· tum illi ego
ita respondi· si aut de vetere inquam iure aut recepto· aut controverso
& ambiguo· aut novo & constituto discendum esset· issem plane sciscitatu[m]
ad istos quos dicis· sed cum verborum Latinorum sententia usus ratio explora[n]
da sit· scaevus profecto & caecus animi forem si cum haberem tui copiam is
sem magis ad alium quam ad te· audi igitur inquit de ratione verbi q[uo]d
existimem· sed eo tamen pacto ut facias: non quod ego de proprietate disse
ruero· sed quod in ea re omnium pluriumve consensu observari cogno
veris· non enim verborum tantu[m] co[m]munium· verae atq: propriae signi
ficationes Longiore usu mutantur· sed Legum quoq: ipsarum iussa con
sensu tacito obliterantur· tum deinde disseruit· me & plerisq: aliis a
udientibus in hunc ferme modum· cum dies inquit ita praefinita est·
ut iudex intra· Kal· pronuntiet· occupavit iam haec omnes opinio·
non esse dubium quin ante· Kal· iure pronuntietur· & id tantum
ambigi video quod tu quaeris· an Kalendis quoq: iure pronuntietur·
ipsum autem verbum· sic proculdubio natum est· atq: ita sese habet· ut

iudicem

cum dicitur intra· Kal· non alius accipi dies debeat quam solae Kalendae·
nam tres istae voces· intra· citra· ultra· quibus certi locorum fines demonstrantur
singularibus apud veteres· syllabis appellabantur: IN· CIS· VLS· haec
deinde particulae· quoniam parvo exiguoq: sonitu obscurius promebantur·
addita est tribus omnibus· eadem syllaba· & quod dicebatur: cis· tiberi[m]·
& uls· tiberim· dici coeptum est· citra tiberim· & ultra tiberim· Item
quod erat· in· accedente eadem syllaba· intra factum est· sunt ergo haec
omnia quasi contermina iunctis inter se finibus· cohaerentia· intra op
pidum· ultra oppidum· citra oppidum· ex quibus· intra sicuti dixi· in·
significat· Nam qui dicit intra oppidum· intra cubiculum· intra ferias· non
dicit aliud quam in oppido· in cubiculo· in feriis· intra· Kal· igitur non an
te· Kal· est· sed in· Kalendis· idest eo ipso die quo Kalendae sunt· itaq: secu[n]
dum verbi ipsius rationem· qui iussus est· intra Kalendas pronuntiare· nisi
Kalendis pronuntiet· contra iussum vocis facit: Nam si ante id fiat· non in
tra pronuntiat sed citra· nescio quo autem pacto recepta vulgo interpreta
tio est absurdissima· ut intra Kalendas significare videatur· etiam citra
Kalendas: vel ante· Kal· Nihil enim ferme interest atq: insuper dubita
tur· an· Kalendis quoq: pronu[n]tiari possit· quando neq: ultra neq: citra·
sed quod inter haec medium est intra· Kal· idest· Kal· pronuntiandum sit·
sed nimirum consuetudo vicit· quae cum omnium domina rerum tum maxi
me verborum est· Ea omnia cum apollinaris scite perquam atq: enucle
ate disputavisset· tum ego haec dixi· cordi inquam mihi fuit prius quam
ad te irem: quaerere explorareq: quonam modo veteres nostri particula
ista qua de agitur usi sint· atq: ita invenimus tullium· in tertia in ver
rem scribsisse· est aut[em] modo locus intra oceanum iam nullus est· neq: tam lo[n]
ginquus neq: tam reconditus· quo non per haec tempora nostrorum hominu[m]
Libido iniquitasq: pervaserit· intra oceanum dicit contra rationem tuam·
non enim vult opinor dicere in oceano· terras enim demonstrat omnis quae

oceano ambiuntur. ad quas a nostris hominibus adiri potest. quae sunt citra.
oceanum non in oceano. neq: enim uideri potest insulas significare nescio q̃s
quae penitus esse intra aequora ipsa oceani dicuntur. tunc sulpicius apol
linaris renidens. non mercule inargute inquit nec incallide opposuisti hoc
tullianum. sed cicero intra oceanum non ut tu interpretare citra ocea
num dixit. quid enim potest dici citra oceanum esse cum undiq: oceanũ
circũscribat omnis terras & ambiat. nam citra quod est. id extra est. qui
autem potest intra esse dici quod extra est. sed si ex una tantum parte or
bis oceanus for&. citra oceanum esse dici posset uel ante oceanũ. cum ue
ro omnis terras omnifariam & undiq: uersum circumfluat. nihil citra eũ
est. sed inclarum illius ambitu terris omnibus conuallatis in medio eius sũt
omnia quae intra oras eius inclusa sunt. sicuti hercle sol non citra caelum uer
titur sed in caelo. & intra caelum. haec tunc apollinaris scite acuteq: dice
re uisus est. sed postea in libro. M. tullii. epistularum ad seruium sulpiciũ.
sic dictum esse inuenimus. intra modum. ut intra. kal. dicunt. qui dicere
citra kalendas uolunt. uerba haec ciceronis sunt quae adposui. sed tamen
quom effugi eius occasionem qui fortasse arbitrarentur me hanc rem imperi
te non putare si perpetuo tacerem. modice hoc faciam aut etiam intra modũ.
ut & illius uoluntati & meis studiis seruiam. modice dixerat. hoc idest cum
modo aequo & pari. deinde quasi hoc displicer&. & corrigere id uellet. ad
dit. aut etiam intra modum. per quod ostendit minus saepe id facturum
esse quam quod fieri modice uideretur. id est non ad ipsum modum sed re
tro paululũm & citra modum. in oratione etiam quam pro. P. sestio scrib
sit intra montem taurum. sic dicit. ut non significet in monte tauro. sed
usq: ad montem cum ipso monte. uerba sunt haec ipsius. M. tullii. ex ea q̃
dixi oratione. antiochum magnum illum maiores nostri magna belli conten
tione terra mariq: superatum. intra montem taurum regnare iusserũt.

asiam qua illum multarunt attalo ut is in ea regnaret condonarunt.
intra montem inquit taurum. regnare iusserunt. quod non proinde est
ut intra cubiculum dicimus. nisi uideri potest. id esse intra montem quod
est intra regiones quae tauri montis obiectu separantur. Nam sicuti qui
intra cubiculum est. is non in cubiculi parietibus. sed intra parietes est q̃bus
cubiculum includitur: qui tamen ipsi quoq: parietes in cubiculo sunt. ita
qui regnat intra montem taurum. non solum in monte tauro regnat. sed
in his etiam regionibus quae tauro monte clauduntur. num igitur secũ
dum istam uerborum. M. tullii similitudinem. qui iubetur intra kal. pro
nuntiare. is & ante kal. & ipsis kalendis. iure pronuntiare potest. Neq:
id fit quasi priuilegio quodam inscitae consuetudinis. sed certa rationis obser
uatione. quom omne tempus quod kalendarum die includitur. intra ka
lendas esse recte dicitur.

Saltem particula quam haberet principem significationem. quaeq: uocis eius
origo esset quaerebamus. ita enim primitus factam esse appar&. ut non uide
atur sicuti quaedam supplementa orationis temere & incondite adsumpta.
atq: erat qui dicer& legisse se in grammaticis comentariis. p. nigidii. saltẽ
ex eo dictum quod esset si aliter. idq: ipsum dici solitum per defectionem. nã
plenam esse sententiam si aliter non potest. sed id nos. in hisdem comentariis.
nigidii. cum eos non opinor incuriose legissemus. nusquam inuenimus. uiden
tur autem uerba ista si aliter non potest. a significatione quidem uoculae huius
de qua quaerimus: non abhorrere. sed tot uerba tamen in paucissimas litte
ras cludere. improbae cuiusdam subtilitatis est. Fuit etiam qui dicer&.
homo in libris atq: in litteris adsiduus. saltem sibi dictum uideri. ~~et~~ u. littera
media extrita. salutem enim ante dictum quod nos saltem diceremus. Nam
cum alia quaedam petita & non impetrata sunt. tum solemus inquit quasi ex
tremũ aliquid petituri quod negari minime debeat dicere hoc saltem fieri aut

. XIIII .

Nota de saltem [illegible]

dare oportere · tanquam salutem postremo petentes · quam impetrari certe · & optineri sit aequissimum · sed hoc itidem non in Lepide quidem fictum · nimis tamen esse uidetur commentitium censuimus · igitur amplius quaerendum ·

· XV · Cum Lectitaremus historiam sisennae · adsidue huiuscemodi figurae aduerbia in oratione eius animaduertimus · cuiusmodi sunt haec · cursim · properatim · celatim · uellicatim · saltuatim · ex quibus duo prima quia sunt notiora exempli non indigebant · reliqua in historiarum sexto sic scripta sunt · quam maxime celatim poterant in insidiis suos disponit · item alio in Loco · Nos una aestate in asia & graecia gesta Litteris idcirco continentia mandauimus · ne uellicatim aut saltuatim scribendo Lectorum animos impediremus ·

· A · GELLII · NOCTIUM · ATTICARUM · LIBER · XIII · EXPLICITUS ·

QUATUORDECIMO · COMMENTARIO · HAEC · INSUNT ·

· I · In quisitio uerborum istorum · M · tulli · curiosior · quae sunt in primo antonianarum Libro · multa autem impendere uidentur praeter ~~etia~~ naturam etiam praeterque fatum · tractatumque · an idem duo ista significent · fatum atque natura · an diuersum ·

· II · Super poetarum pacuuii & accii conloquio familiari in oppido tarentino ·

· III · An uocabula haec · necessitudo & necessitas · differenti significatione sint & descripta alexandri ·

· IIII · De aristotele & theophrasto & menedemo philosophis · deque eleganti uerecundia aristotelis successorem diatribae suae eligentis ·

· V · Quid ueteres Latini dixerint quas graeci · appellant · & item quod uocabulum barbarismi non usurpauerint · neque romani antiquiores neque attici ·

· VI · Diuersum de natura Leonum dixisse homerum in carminibus & herodotum in historiis ·

· VII · Quod afranius poeta prudenter & Lepide · sapientiam filiam esse usus & memoriae dixit ·

· VIII · Quid tullius tiro in commentariis scripserit de suculis & hyadibus quae sunt stellarum uocabula ·

· VIIII · Quod sororis & tymon esse dixerit Labeo antistius & quod fratris nigidius ·

· X · Quem · M · uarro aptum iustumque esse numerum conuiuarum existumauerit · ac de mensis secundis · & de bellariis ·

Tribunos plebis ·

· XI · Tribunos plebis prensionem habere · uocationem non habere ·

· XII · Quod in Libris humanarum · M · uarronis · scribtum est · aediles & quaestores · p · r · in ius a priuato ad praetorem uocari posse ·

· XIII · Verba ex Libro messalae auguris · quibus docet qui sint minores magistratus · & consulem praetoremque conlegas esse & quaedam alia de auspiciis ·

· XIIII · Item uerba eiusdem messalae disserentis aliud esse ad populum loqui · aliud cum populo agere · & qui magistratus a quibus auocent comitiatum ·

· XV · humanitatem non significare id quod uulgus putat · sed eo uocabulo qui sinceriter Loquuti sunt · magis proprie esse usos ·

· XVI · Quid apud · M · catonem significent uerba haec · inter os atque offam ·

· XVII · De genere atque nominibus familiae porciae ·

· XVIII · Quod a scriptoribus elegantissimis maior ratio habita sit sonitus uocum atque uerborum iucundioris · quae a graecis · dicitur · quam regulae disciplinaeque · quae a grammaticis reperta est · non decoro ·

XVIIII · Verba · T · castricii · rhetoris · ad discipulos adulescentes · de uestitu atque calciatu ·

· XX · Quaesitum tractatumque · quid sint manubiae · atque inibi dicta quaedam de ratione utendi uerbis pluribus idem significantibus · pertinentia

· XXI · Verba · P · nigidii · quibus dicit in nomine ualeri in casu uocandi primam syllabam acuendam esse · & item alia ex eiusdem uerbis ad rectam scripturam ·

· XXII · De uersibus quos uergilius · sectatus uidetur homeri ac partheni ·

· XXIII · De sententia panaetii philosophi quam scripsit · in Libro de officiis secundo quâ hortatur ut homines ad cauendas iniurias in omni loco intenti paratique sint ·

· XXIIII · Quod quadrigarius · cum multis mortalibus dixit · an quid & quantum differret si dixisset cum multis hominibus ·

· XXV · Non hactenus esse faciem qua uulgo dicitur ·

· XXVI · Quid sit in satura · M · uarronis · caninum prandium ·

· A · GELLII · NOCTIUM · ATTICARUM · LIBER · XIIII · INCIPIT ·

· FELICITER ·

Comprecationes quae ritu romano diis expositae sunt in libris sacerdotum inter quas marti nerienem tribuunt · & quod Neriene se Nerio nomen importet ·

Marci Catonis consularis & censorii pulcherrima exprobratio contra philosophantes nomine & non re ·

·I· ·M·cicero · in primo antonianarum ita scribtum reliquit · hunc igitur ut sequae
rer properaui · quem praesentes non sunt sequuti · non ut proficerem aliqd
neq; enim sperabam id nec praestare poteram · sed ut si quid mihi humani
tus accidisset · multa autem impendere uidentur praeter naturam & etiam
praeterq; fatum · huius diei uocem testem · rei · p · relinquerem meae per
petuae erga se uoluntatis · praeter naturam inquit · praeterq; fatum ·
an utrumq; idem ualere uoluerit fatum atq; naturam · & duas res · ΚΑ
ΤΑ ΕΝΟC ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟΥ · posuerit an uero diuiserit separarit
q; ut alios casus natura ferre uideatur · alios fatum · considerandum e
quidem puto · atq; id maxime requirendum · qua ratione dixerit accide
re multa humanitus posse praeter fatum · quando sic ratio & ordo · &
insuperabilis quaedam necessitas fati constituitur · ut omnia intra fatū
claudenda sint · nisi illud sane homeri sequutus est · ΜΗ ΚΑΙ ΥΠΕΡ
ΜΟΙ ΡΑΝ ΔΟΜΟΝ Α ΕΙΔΟC ΕΙCΑΦΙΚΗΑΙ · Nihil autem dubiū
est quin uiolentam & inopinatam mortem significauerit · quae qdē
potest recte uideri accidere praeter naturam · sed cur id quoq; genus
mortis extra fatum posuerit · neq; operis huius est explorare neq; tēporis ·
illud tamen non praetermittendum est · quod uergilius quoq; id ipsum qđ
cicero de fato opinatus est · cum hoc in quarto libro dixit · de elissa · quae
mortem per uim potita est · Nam quia nec fato merita nec morte peribat ·
tanquam in faciendo fine uitae quae uiolenta sunt non uideantur ē
fato uenire · Demosthenes autem uiri prudentia pari atq; facundia prae
diti · uerba idem fere significantia · de natura atq; fato · M · cicero sequu
tus uidetur · Ita enim scribtum est · in oratione illa egregia · cui titulus
est · ΥΠΕΡ CΤΕΦΑΝΟΥ Ο ΜΕΝ ΤΟΙC ΓΟΝΕΥCΙΝ · Ο ΜΙΖω
ΜΟΝΟΝ ΓΕΓΕΝΗCΘΑΙ ΤΟ̄ ΤΗC ΕΙΜΑΡΜΕΝΗC · ΚΑΙ ΤΟΝ
ΑΥΤΟΜΑΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ ΠΕΡΙΜΕΝΕΙ Ο ΔΕ ΚΑΙ ΤΗ ΠΑΤΡΙ

ΔΙ ΥΠΕΡ ΤΟΥ ΜΗ ΤΑΥΤΗΝ ΕΠΙΔΕΙΝ ΔΟΥΛΕΥΟΥCΑΝ ·
ΑΠΟΘΝΗCΚΕΙΝ ΒΟΥΛΕΥCΕΤΑΙ · Quod cicero fatum atq; na
turam uidetur dixisse · id multo ante demosthenes · ΤΗΝ ΠΕΠΡω
ΜΕΝΗΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΥΤΟΜΑΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ · appellauit · ΑΥ
ΤΟΜΑΤΟC · enim · ΘΑΝΑΤΟC · quasi naturalis & fatalis nulla ex
trinsecus ui coactus uenit ·

·II· Quibus otium & studium fuit uitas atq; aetates doctorum hominum quae
rere ac memoriae tradere · de · M · paccuuio · & · L · accio · tragicis poetis
historiam scribserunt huiuscemodi · cum pacuuius inquiunt · grandi iam ae
tate & morbo corporis diutino · adfectus · tarentum ex urbe roma concessis
set · accius tunc haud paruo iunior proficiscens in asia cum in oppidum ue
nisset deuertit ad pacuuium · comiterq; inuitatus · plusculisq; ab eo diebus
retentus · tragoediam suam cui atreus nomen est desideranti legit · tum pac
cuuium dixisse aiunt · sonora quidem esse quae scribsisset & grandia · sed uide
ri tamen ea sibi duriora paulum & acerbiora · ita est inquit accius · uti di
cis · neq; id me sane penitet · meliora enim fore · spero quae deinceps scribam ·
Nam quod in pomis itidem inquit esse aiunt in ingeniis · quae dura &
acerba nascuntur post fiunt mitia & iucunda · sed quae gignuntur statim
uieta & mollia · atq; in principio sunt uuida · non matura mox fiunt ·
sed putria · relinquendum igitur uisum est in ingenio quot dies atq; ae
tas mitificet ·

·III· Risu prorsus atq; ludo res digna est · & cum plerīq; grāmaticorum adseuerant
necessitudinem & necessitatem mutare longe differreq; ideo quod necessi
tas sit uis quaepiam premens & cogens · necessitudo autē dicatur · ius quod
dam & uinculum religiosae coniunctionis · idq; unum solitarium significet ·
sicut autē nihil quicquā interest suauitudo dicas an suauitas · sanctitudo an
sanctitas · acerbitudo an acerbitas · acritudo · an quod accius in neoptolemo
scribsit · acritas · ita nihil rationis dici potest quin necessitudo & necessitas se

parentur. Itaq: in libris ueterum uulgo reperias necessitudinē dici pro eo
quod necessum est. sed necessitas sane pro iure officioq: obseruantiae adfi
nitatisne infrequens est. quāquam qui ob hoc ipsum ius adfinitatis fa
miliaritatisue coniuncti sunt necessarii dicuntur. repperi tamen in
oratione. C. Caesaris qua plautiam rogationem suasit. necessitatem di
ctam pro necessitudine. id est iure adfinitatis. uerba haec sunt. equidē
mihi uideor pro nostra necessitate. non labore non opera non industria de
fuisse. hoc ego scribsi de utriusq: uocabuli indifferentia. admonitus for
te uerbi istius. cum legerem sempronii asellionis ueteris scriptoris quartū
ex historia librum. in quo de. p. africano. pauli filio. ita scriptum est. nā
se patrem suum audisse dicere. L. aemilium. paulum. nimis bonū impe
ratorē. signis conlatis decertare. nisi summa necessitudo. aut summa ei oc
casio data esset. In plerisq: monumentis rerum ab alexandro gestarum.
& pauloante in libro. M. uarronis. qui inscribitus est. orestes uel de insa
nia. olympiadem philippi uxorem festiuissime rescribsisse legimus ale
xandro filio. Nam cum is ad matrem ita rescribsisset. rex alexander io
uis hammonis filius. olympiadi matri salutē dicit. olympias ei rescrib
sit ad hanc sententiam. amabo inquit mi fili. quiescas. neq: deferas me
neq: criminere aduersum iunonem. malum mihi prorsum illa magnum
dabit. cum tu me litteris tuis paelicem esse illi confiteris. ea mulieris
scitae atq: prudentis erga ferocem filium comitas. sensim & comiter ad
monuisse eum uisa est. deponendam esse opinionē uanam quam ille ingē
tibus uictoriis & adulantium blandimentis & rebus supra fidem prosperis
imbiberat. genitum esse sese de ioue.

.IIII. Aristoteles philosophus annos iam fere natus duo & sexaginta. corpore
egro adfectoq: ac spe uitae tenui fuit. tunc omnis eius sectatorum cohors.

ad eum accedit. orantes obsecrātesq: ut ipse deligeret loci sui & magisterii
successorem. quo post summum eius diem proinde ut ipso uterentur ad studia
doctrinarum complenda excolendaq: quibus ab eo imbuti fuissent. erant
tunc in eius ludo boni multi sed praecipui duo. theophrastus & menedemus.
ingenio hi atq: doctrinis ceteros praestabant. alter ex insula lesbo fuit.
menedemus autem rhodo. Aristoteles respondit facturum esse quod uellet.
cum id sibi foret tempestiuū. postea breui tempore cum idem illi qui de ma
gistro destinando petierant praesentes essent. uinum ait quod tum biberet
non esse id ex ualetudine sua. sed insalubre esse atq: asperum. ac propte
rea quaeri debere exoticum uel rhodium aliquod uel lesbium. id sibi u
trumq: ut curarent petiuit. usurumq: eo dixit. quod sese magis iuuisset.
eunt. curant. inueniunt. adferunt. tum aristoteles rhodium petit. degu
stat firmum inquit hercle uinum & iucundum. petit mox lesbium. quo
item degustato. utrumq: inquit oppido bonum sed ΗΔΕΙΩΝ Ο ΛΕϹ. Id
ubi dixit nemini fuit dubium quin lepide simul & uerecunde successorē
illa uoce sibi non uinum delegisset. is erat e lesbo theophrastus. suauitate
homo insigni. linguae pariter atq: uitae. itaq: non diu post aristotele uita
defuncto. ad theophrastum omnes concesserunt.

.V. Quas graeci ΠΡΟϹΩΔΙΑϹ dicunt. eas ueteres docti. tum notas uocum
tum moderamenta. tum accentunculas. tum uoculationes appellabant.
quod nunc autem barbare quem loqui dicimus. id uitium sermonis non bar
barum esse sed rusticum. & cum eo uitio loquentes. rustice loqui dictitabāt.
.P. nigidius. in commentariis grammaticis. rusticus fit sermo inquit. si ad
spires perperam. itaq: id uocabulum quod dicitur uulgo barbarismus. qui
ante diui augusti aetatem pure atq: integre loquuti sunt. an dixerint non
dum equidem inueni.

.VI. Leaenas. inter omnem uitam semel parere. eoq: uno partu nunquam

edere plures quam unum · Herodotus in tertia historia scriptum reliquit ·
verba ex eo libro haec sunt · ΗΔΕΔΗΛΕΑΙΛΕΟΝΙϹΧΥΡΟΝ ΚΑΙΘΡΑ
ϹΥΤΑΤΟΝΑΠΑΞ ΕΝΤΩΒΙΩΤΙΚΤΕΙ ΕΝΤΙΚΤΟΥϹΑΓΑΡ ϹΥΝΕ
ΚΒΑΛΛΕΙ ΤΟΤΕΚΝΩ ΤΑϹΜΗΤΡΑϹ · Homerus autem Leones sic e
nim feminas quoque virili genere appellat · quod grammatici ΕΠΙΚΟΙΝΟΝ ·
vocant pluris gignere atque educare catulos dicit · versus quibus hoc aperte
demonstrat hi sunt · ΙϹΤΗΚΕΙΩϹΤΙϹΤΕΛΕΩΝ ΠΕΡΙ ΟΙϹΙΤΙ ΕΚΕ
ϹΙΝ ΩΡΑΓΕΝΗΠΙΑΓΟΝΤΙ · ϹΥΝΑΝΤΗϹΩΝΤΑΙ ΕΝΥΛΗΑΝ
ΔΡΕϹ ΕΠΑΚΤΗΕϹ · Item alio in loco idem significat · ΠΥΚΝΑΜΑ
ΛΑϹΤΕΝΑΧΩΝΩϹΤΕΛΕΙϹΙΥΓΕΝΕΙΟϹ ΩΡΑΘΥΠΟϹ
ΚΥΜΝΟΥϹ · ΕΛΑΦΗΒΟΛΟϹ ΑΡΠΑϹΗΑΝΥΡΥΛΗϹ ΕΚΠΥ
ΚΙΝΗϹ · Ea nos dissensio atque diversitas cum agitaret · inclutissimi poe
tarum & historicorum nobilissimi · placuit libros aristotelis philosophi inspici ·
quos de animalibus exquisitissime composuit · in quibus quod super ista re
scriptum inveniremus · cum ipsius aristotelis verbis in his commentariis scribe
mus ·

.VII. Eximie hoc atque verissime afranius poeta de gignenda comparandaque sapi
entia opinatus est · quod eam filiam esse usus & memoriae dixit · eo namque
argumento demonstrat qui sapiens rerum esse humanarum velit · non libris
solis · neque disciplinis rhetoricis dialecticisque opus esse · sed oportere eum versari ·
quoque exercerique in rebus comminus noscendis periclitandisque · eaque omnia
acta & eventa firmiter meminisse · & proinde sapere atque consulere ex
his quae pericula ipsa rerum docuerint · non quae libri tantum aut magi
stri per quasdam inanitates verborum & imaginum tanquam in mimo aut in
somnio delectaverint · versus afranii sunt in togata cui sellae nomen est ·
usus me genuit · mater peperit memoria · sophiam vocant me grai · vos sapien
tiam · Item versus est in eandem ferme sententiam pacuvii · quem macedo phi
losophus vir bonus familiaris meus scribi debere censebat : pro foribus omnium ·

templorum · Ego odi homines ignava opera & philosopha sententia nihil enim
fieri posse indignius neque intollerantius dicebat quam quod homines ignavi ·
ac desides operti barba & pallio · mores & emolumenta philosophiae in lin
guae verborumque artes converterent · & vitia facundissime accusarent · in
tercutibus ipsi vitiis madentes ·

.VIII. Tullius tiro · M · ciceronis · alumnus · & libertus adiutorque in litteris studiorum
eius fuit · is libros compluris · de usu atque ratione linguae latinae · item de
variis atque promiscis quaestionibus composuit · in his esse praecipui videntur
quos graeco titulo · ΠΑΝΔΕΚΤΑϹ · inscribsit · tanquam omne rerum
atque doctrinarum genus continentis · Ibi de his stellis quae appellantur su
culae hoc scriptum est · adeo inquit veteres romani litteras graecas nescie
runt · & rudes graecae linguae fuerunt ut stellas quae in capite tauri sunt
propterea suculas appellarint · quod eas graeci ΥΑΔΑϹ · vocant · tanquam
id verbum latinum graeci verbi interpretamentum sit quia graece ΥΕϹ ·
sues latine dicantur · sed ΥΑΔΕϹ · inquit ΟΥΚΑΠΟΤΩΝΥΩΝ ·
idest nona suibus ita ut nostri opici putaverunt · sed ab eo quod est ΥΕΙΝ ·
appellantur · Nam & cum oriuntur & cum occidunt tempestates pluvias
largosque imbres cient · pluere autem graeca lingua ΥΕΙΝ · dicitur · haec quidem
tiro in pandectis · sed enim veteres nostri non usque eo rupices & agrestes
fuerunt ut stellas hyadas idcirco suculas nominarent quod ΥΕϹ · Latine
sues dicantur · sed ut quod graeci ΥΠΕΡΝΟϹ nos super dicimus · quod
illi ΥΠΓΙΟϹ · Nos supinus · quod ΥΦΟΡΒΟϹ · Nos subulcus · quod item
illi ΥΠΝΟϹ · Nos primo somnus · deinde per · y · graecae latinaeque litterae
cognationem somnus · sic quod ab illis · ΥΑΔΕϹ · a nobis primo syades · dein
de suculae appellatae · stellae autem istae non in capite tauri sunt ut tiro di
cit · Nullum enim videtur praeter eas stellas tauri caput · sed hae ita circu
lo qui zodiacus dicitur sitae locataeque sunt · ut ex earum positu species quae
dam & simulachrum esse videatur tauri capitis · sicuti ceterae partes & reli

qua imago tauri conformata & quasi depicta est. Locis regionibusque eorum stellarum quas graeci ΠΛΕΙΑΔΑC nos uergilias uocamus.

.VIIII. Labeo antistius iuris quidem ciuilis disciplinam principali studio exercuit & consulentibus de iure publice responsitauit. ceterarum quoque bonarum artium non expers fuit. & in grammaticam sese atque dialecticam litterasque antiquiores altioresque penetrauerat. Latinarumque uocum origines rationesque percalluerat. eaque praecipue scientia ad enodandos plerosque iuris laqueos utebatur. sunt adeo libri post mortem editi. qui posteriores inscribuntur. quorum librorum tres continui. tricensimus octauus. & tricensimus nonus. & quadragensimus. pleni sunt id genus rerum ad enarrandam & inlustrandam linguam latinam conducentium. praeterea in libris quos ad praetoris edictum scribsit multa posuit. partim lepide atque argute reperta. sicuti hoc est quod in quarto ad edictum libro scriptum legimus. soror inquit appellata est. quod quasi seorsum nascitur separaturque ab ea domo in qua nata est. & in aliam familiam transgreditur. fratris autem uocabulum. p. nigidius. homo inpense doctus. non minus arguto subtilique ΕΤΥΜΩ. interpretatur. frater inquit est dictus. quasi fere alter.

.X. Lepidissimus liber est. M. uarronis. ex satyris menyppaeis qui inscribitur nescis quid uesper serus uehat. in quo disserit de apto conuiuarum numero. deque ipsius conuiuii habitu cultuque. dicit autem conuiuarum numerum incipere oportere a gratiarum numero. & progredi ad musarum. id est. proficisci a tribus. & consistere in nouem. ut cum paucissimi conuiuae sint. non pauciores sint quam tres. cum plurimi. non plures quam nouem. Nam multos inquit esse non conuenit. quod turba plerumque est turbulenta. & romae quidem constat. sed & athenis nusquam autem cubat. ipsum deinde conuiuium constat inquit ex rebus quattuor. & tum denique omnibus suis numeris absolutum est. si belli homunculi conlecti sunt. si electus locus. si tempus lectum. si apparatus non neglectus. nec loquaces autem inquit conuiuas nec mutos legere oportet. quia eloquentia in foro & apud subsellia. silentium uero non in conuiuio sed in cubiculo esse debet. sermones igitur id temporis habendos censet. non super rebus anxiis aut tortuosis. sed iucundos atque inuitabiles. & cum quadam inlecebra & uoluptate utiles. ex quibus ingenium nostrum uenustius fiat & amoenius. quod profecto inquit eueniet si de id genus rebus. ad communem uitae usum pertinentibus confabulemur. de quibus in foro atque in negotiis agendis loqui non est otium. dominum autem inquit conuiuii esse oportet non tam lautum quam sine sordibus. & in conuiuio legi non omnia debent sed ea potissimum quae simul sint ΒΙωφΕΛΗ. & delectent. neque non de secundis quoque mensis cuiusmodi esse eas oporteat praecipit. his enim uerbis utitur. bellaria inquit ea maxime sunt mellita quae mellita non sunt. ΠΕΜΜΑCΙΝ enim cum ΠΕΨΕΙ. societas infida. quod uarro hoc in loco dixit bellaria ne quis forte in ista uoce haereat. significat id uocabulum omne mensae secundae genus. Nam quae ΠΕΜΜΑΤΑ graeci aut ΤΡΑΓΗΜΑΤΑ. dixerunt. ea ueteres nostri bellaria appellauerunt. uina quoque dulciora est inuenire in comoediis antiquioribus hoc nomine appellata. dictaque esse ea liberi bellaria.

.XI. In quadam epistula atei capitonis scribptum legimus. Labeonem antistium legum atque morum populi. r. iurisque ciuilis doctum adprime fuisse. sed agitabat inquit hominem libertas quaedam nimia atque uecors usque eo ut diuo augusto iam principe & rem publicam obtinente. ratum tamen pensumque nihil haberet nisi quod iustum sanctumque esse in romanis antiquitatibus legisset. ac deinde narrat. quid idem labeo per uiatorem a tribunis plebi. uocatus responderit. cum a muliere inquit quadam tribuni plebis aduersum eum aditi gellianum ad eum misissent ut ueniret & mulieri responderet. iussit eum qui missus erat redire & tribunis dicere

ius cos non habere. neq: se neq: alium quenquam uocandi. quom moribus
maiorum. tribuni plebis prensionem haberent. uocationem non haberent.
posse igitur cos uenire & prendi se iubere sed uocandi absentem ius nō
habere. cum hoc in ea capitonis epistula legissemus. id ipsum postea in
.M. uarronis rerum humanaꝝ uno & uicensimo libro. enarratius scrib
tum inuenimus. uerbaq: ipsa super ea re uarronis adscribsimus. in ma
gistratu inquit habent alii uocationem. alii prensionem. alii neutrum.
uocationem. ut consules & ceteri qui habent imperium. prensionem ut
tribuni plebis & alii qui habent uiatorem. neq: uocationem neq: prensio
nem. ut quaestores & ceteri qui neq: lictorem habent neq: uiatorem. qui
uocationem habent idem prendere. tenere abducere possunt. & haec om
nia siue adsunt quos uocant siue acciri iusserunt. tribuni plebis uocatio
nem habent nullam. neq: minus multi imperiti proinde atq: haberet
ea sunt usi. Nam quidam non modo priuatum sed etiam consulem in ro
stra uocari iusserunt. ego triumuirum uocatus. a. p. porzio tribuno. pl.
non iui auctoribus principibus. & uetus ius tenui. item tribunus cum
essem uocari neminem iussi. nec uocatum a conlega parere inuitum.
huius ego iuris. quod. M. uarro. tradit. Labeonem arbitror uana tūc
fiducia cum priuatus esset. uocatum a tribunis non isse. quae malum aut
ratio fuit uocantibus nolle obsequi. quos confiteare ius habere prendendi.
Nam qui iure prendi potest. etiam in uincula duci potest. Sed quaerenti
bus nobis quam ob causam tribuni qui haberent summā coercendi potestate
ius uocandi non habuerint. quod tribuni plebis antiquitus creati uidentur
non iuri dicundo. nec causis querelisq: de absentibus noscendis. sed inter
cessionibus faciendis quibus presens fuisset. ut iniuria quae coram fieret
arceretur ac propterea ius abnoctandi ademptū. quom ut uim fieri ueta
rent adsiduitate eoꝝ & praesentium oculis opus erat.

.XII.

Cum ex angulis secretisq: libroꝝ ac magistroꝝ in medium iam hominum &
in lucem fori prodissem: quaesitum esse memini in plerisq: romae stationib⁹
ius publice docentium aut respondentium. an quaestor populi. r. ad prae
torem in ius uocari posset. id autem non ex otiosa quaestione agitabatur.
sed usus forte natae rei ita erat ut uocandus esset in ius quaestor. non pau
ci igitur existimabant ius uocationis in eum praetori non esse. quom magi
stratus populi. r. procul dubio esset. & neq: uocari. neq: si uenire nollet capi
atq: prendi. salua ipsius magistratus maiestate posset. sed ego qui tum adsidu
us in libris. m. uarronis fui. cum hoc quaeri dubitariq: animaduertissem.
protuli unum & uicensimum rerum humanaꝝ. in quo ita scribtum fuit. Qui
potestatem neq: uocationis populi uiritim habent neq: prensionis. eos magistra
tus a priuato in ius quoq: uocari est potestas. M. Laeuinus. aedilis. curulis.
a priuato ad praetorem in ius est eductus. nunc stipati seruis publicis non mo
do prendi non possunt. sed etiam ultro summouent populum. hoc uarro in ea
libri parte de aedilibus. supra autem in eodem libro quaestores. neq: uocatio
nem habere neq: prensionem dicit. utraq: igitur libri parte recitata. in uarro
nis omnes sententiam concesserunt. quaestorq: in ius ad praetorem uocatus est.

.XIII.

Pomerium quid esset. augures. pr. qui libros de auspiciis scribserunt. istius
modi sententia definierunt. pomerium est locus intra agrum effatum. per
totius urbis circuitum pone muros. regionibus certeis determinatus. qui
facit finem urbani auspicii. antiquissimum autē pomerium quod a romu
lo institutum est palati montis radicibus terminabatur. sed id pomerium.
pro incrementis. rei. p. aliquotiens prolatum est. & multos editosq: colles cir
cumplexum est. habebat autem ius proferendi pomerii. qui. populum. r. agro
de hostibus capto auxerat. propterea quaesitum est. ac nunc etiam in quae
stione est. quam ob causam ex septem urbis montibus cum ceteri sex. intra
pomerium sint. auentinus solum quae pars non longinqua nec infrequens ē.

extra pomerium sit. neque id Servius Tullius rex. neque Sulla qui proferen
di pomerii titulum quaesivit: neque postea divus Iulius. cum pomerium pro
ferret. intra effatos urbis fines incluserint. huius rei Messala aliquot causas
videri scribsit. sed praeter eas omnis ipse unam probat. quod in eo monte
Remus urbis condendae gratia auspicaverit. avesque irritas habuerit. supe
ratusque in auspicio a Romulo sit. idcirco inquit omnes qui pomerium protule
runt montem istum excluserunt quasi avibus obscenis ominosum. sed de
Aventino monte praetermittendum non putavi. quod non pridem ego
in Elydis grammatici veteris commentario offendi. in quo scribtum erat.
Aventinum antea sicuti diximus extra pomerium exclusum. post auctore
divo Claudio receptum & intra pomerii fines observatum. In edicto consulum
quo edicunt quis dies comitiis centuriatis futurus sit scribitur ex vetere for
ma perpetua. ne quis magistratus minor de caelo servasse velit. quaeri igitur
solet qui sint magistratus minores. super hac re meis verbis nil opus fuit. quoniam
Liber M. Messalae auguris de auspiciis primus: cum hoc scriberemus forte adfuit.
propterea ex eo libro verba ipsius Messalae subscribsimus. patriciorum auspicia in
duas sunt divisa potestates. maxima sunt consulum. praetorum censorum.
neque tamen eorum omnium inter se eadem aut eiusdem potestatis. ideo quod
conlegae non sunt censores consulum aut praetorum. praetores consulum
sunt. ideo neque consules aut praetores censoribus. neque censores consulibus aut
praetoribus turbant aut retinent auspicia. at censores inter se rursus
praetores consulesque inter se & vitiant & optinent. praetor & si conlega
consulis est. neque praetorem neque consulem iure rogare potest. ut quidem nos a
superioribus accepimus. aut ante haec tempora servatum est. & ut in com
mentario tertiodecimo C. Tuditani patet. quia imperium minus praetor.
maius habet consul. & a minore imperio maius aut maiore conlega rogare
iure non potest. nos his temporibus praetore praetores creante. veterum

auctoritatem sumus sequuti. neque his comitiis in auspicio fuimus. censores ae
que non eodem rogantur auspicio. atque consules & praetores reliquorum magi
stratuum minora sunt auspicia. ideo illi minores. hi maiores magistratus ap
pellantur. minoribus creatis magistratibus tributis comitiis magistratus. sed
iustus curiata datur lege. maiores centuriatis comitiis fiunt. ex his omnibus
verbis Messalae manifestum fit & qui sint magistratus minores. & quam
obrem minores appellentur. sed & conlegam esse praetorem consuli docet.
quod eodem auspicio creantur. maiora autem dicuntur auspicia habere. quia
eorum auspicia magis rata sunt quam aliorum.

I dem Messala in eodem libro de minoribus magistratibus ita scribit. consul .XIIII.
ab omnibus magistratibus. & comitiatum & contionem avocare potest. prae
tor & comitiatum & contionem usquequaque avocare potest. nisi a consule.
minores magistratus nusquam. nec comitiatum nec contionem avocare
possunt. ea re qui eorum primus vocat ad comitiatum. is recte agit. quia
bifariam cum populo agi non potest. nec avocare alius alii posset. si contionem
habere volunt. uti ne cum populo agant. quamvis multi magistratus simul
contionem habere possunt. ex his verbis Messalae manifestum est aliud esse
cum populo agere. aliud contionem habere. Nam cum populo agere est. roga
re quid populum. quod suffragiis suis aut iubeat aut vetet. contionem autem
habere est. verba facere ad populum sine ulla rogatione.

Q ui verba Latina fecerunt quique his probe usi sunt. humanitatem non id es .XV.
se voluerunt quod volgus existimat. quodque a Graecis ΦΙΛΑΝΘΡΩ
ΠΙΑ dicitur. & significat dexteritatem quandam benivolentiamque erga
omnis homines promiscam. sed humanitatem appellaverunt id propemodum
quod Graeci ΠΑΙΔΕΙΑ vocant. nos eruditionem institutionemque in bo
nas artis dicimus. quas qui sinceriter cupiunt adpetuntque ii sunt vel ma
xime humanissimi. huius enim scientiae cura & disciplina ex universis a
nimantibus uni homini datast. idcircoque humanitas appellata est. sic igitur

eo uerbo ueteres esse usos. & cum primis. M. uarronem. M. q. tullium om̄s
ferme libri declarant. quam obrem satis habui unum interim exemplum
promere. Itaq: uerba posui uarronis. é libro rerum humanarum primo. cuius
principium hoc est. praxiteles. qui propter artificium egregiū nemini est
paulum modo humaniori ignotus. humaniori inquit non ita ut uulgo
dicitur facili & tractabili & beniuolo. tam & si rudis litterarum sit. hoc enī
cum sententia nequaquam conuenit sed eruditiori doctiorīq: qui praxitelē
quid fuerit. & ex libris & ex historia cognouerit.

·XVI· Oratio est. M. catonis. censorii de aedilibus uitio creatis. Ex ea oratione uer
ba haec sunt. Nunc ita aiunt in segetibus in herbis bona frumenta esse. noli
te ibi nimiā spem habere. saepe audiui inter os atq: offam multa interue
nire posse. uerum uero inter offam atq: herbam ibi uero longū interuallū
est. Erucius clarus. qui praefectus urbi. & bis consul fuit. uir morum & lit
terarum ueterum studiosissimus. ad sulpicium apollinarem scribsit. homi
nem memoriae nostrae doctissimū. quaerere sese & petere. uti sibi rescribe
ret. quaenam esset eorum uerborum sententia. Tum apollinaris nobis praesen
tibus. nam id temporis ego adulescens romae sectabar eum discendi gratia.
rescribsit claro ut uiro erudito breuissime. uetus esse prouerbium. inter os.
& offam idem significans quod graecus ille ΠΑΡΟΙΜΙΩΔΗϹ. uersus.

·XVII· ΠΟΛΛΑ ΜΕΤΑΞΥ ΠΕΛΕΙ ΚΥΛΙΚΟϹ ΚΑΙ ΧΕΙΛΕΟϹ ΑΚΡΟΥ. uer
sus est notae uenustatis senarius. ϹΟΦΟΙ ΤΥΡΑΝΝΟΙ ΤΩΝ ϹΟΦΩΝ
ΞΥΝΟΥϹΙΑ. cum uersum plato in theaeteto euripidi esse dicit. quod
quidem nos admodum miramur. nam scribtum eum legimus. in tragoe
dia sophocli quae inscribta est. ΑΙΑϹ ΛΟΚΡΟϹ. prior autem natus fuit
sophocles. quam euripedes. sed etiam ille uersus non minus notus. ΓΕΡΩΝ
ΓΕΡΟΝΤΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΗϹΩ ϹΕ ΕΓΩ. & in tragoedia sophocli scrib
tum est. cui titulus est. ΦΙΛΟΚΤΗΤΗϹ. & in bacchis euripidi id quoq: ani
maduertimus. apud aeschylum ΕΝ ΤΩ ΠΥΡΦΟΡΩ ΠΡΟΜΗΘΕΙ.

& apud euripedem in tragoedia quae inscripta est ΕΙΝΩ. eundem esse uersū
absq: paucis syllabis. aeschylus sic. ϹΙΓΩΝΘ ΟΠΟΥ ΔΕΙ ΚΑΙ ΛΕΓΩΝ
ΤΑ ΚΑΙΡΙΑ. Euripedis ita. ϹΙΓΑΝ Θ ΟΠΟΥ ΔΕΙ ΚΑΙ ΛΕΓΕΙΝ ΙΝ ΑϹ
ΦΑΛΕϹ. Fuit autem aeschylus. non breui antiquior.

·XVIII· Cum in domus tiberianae bibliothecae sederemus. ego & apollinaris sulpicius.
& quidam alii mihi aut illi familiares. prolatus forte liber est ita inscribtus.
M. catonis. nepotis. tum quaeri coeptum est quisnam is fuisset. M. cato.
nepos. atq: ibi adulescens quispiam. quod ex eius sermonibus coniectare potui
non abhorrens á litteris. hic inquit est. M. cato. non cognomento nepos. sed
M. catonis. censorii ex filio nepos. qui pater fuit. M. catonis. praetorii uiri
qui bello ciuili uticae necem sibi gladio manu sua consciuit. de cuius uita.
Liber est. M. ciceronis. qui inscribitur. Laus catonis. quem in eodem libro i
dem cicero. pronepotem fuisse dicit. M. catonis. censorii. Eius igitur. quem
cicero laudauit pater hic fuit. M. cato. cuius orationes feruntur inscriptae.
M. catonis. nepotis. Tum apollinaris. ut mos eius in reprehendendo fuit placi
de admodum leniterq:. Laudo inquit te mi fili. quod in tantula aetate.
etiam si hunc. M. catonem. de quo nunc quaeritur. quis fuerit ignoras. audi
tiuncula tamen quadam de catonis familia aspersus es. non unus autem sed
complures. M. illius. catonis. censorii. nepotes fuerunt geniti non eodem pa
tre. duos enim. M. ille cato. qui & orator & censor fuit filios habuit. & ma
tribus diuersos. & aetatibus longe dispares. Nam iam adulescente altero ma
tre eius amissa ipse quoq: iam multum senex soloni clientis sui filiam uirginē
duxit in matrimonium. Ex qua natus est ei. M. cato. salonianus. hoc enim
illi cognomentum fuit á salonio patre matris datum. Ex maiore autem cato
nis filio qui praetor designatus patre uiuo mortuus est. & egregios de iuris di
sciplina libros reliquit. nascitur hic de quo quaeritur. M. cato. M. filius. M.
nepos. is satis uehemens orator fuit. multasq: orationes ad exemplū aui scrib
tas reliquit. & consul cum. q. marcio. rege fuit. inq: eo consulatu in africam

profectus in ea provincia mortem obiit. sed is non ita ut dixisti. M. catonis
praetorii viri qui se uticae occidit. & quem cicero laudavit pater fuit. nec quia
hic nepos catonis censorii. ille autem pronepos fuit. propterea necessum est pa
trem hunc ei fuisse. hic enim nepos cuius haec modo prolata oratio est. filium
quidem maiorem catonem habuit. sed non eum qui uticae periit. sed qui cum
aedilis curulis & praetor fuisset. in galliam narbonensem profectus. ibi vita
functus est. ex altero autem viro censorii filio longe natu minore. quem sa
lonianum esse appellatum dixi duo nati sunt. L. cato. & M. cato. is M.
cato tribunus plebis fuit. & praeturam petens mortem obiit. ex eoque na
tus est M. cato praetorius. qui se bello civili uticae interemit. de cuius vita
laudibusque cum M. tullius scriberet. pronepotem eum catonis censorii
dixit fuisse. Videtis igitur hanc partem familiae quae ex minore catonis
filio progenita est. non solum generis ipsius tramitibus sed temporum quoque
spatio differre. nam quia ille salonianus in extrema patris aetate sicuti
dixi natus fuit. prognati quoque ab eo. aliquanto posteriores fuerunt. Nam
qui a maiore fratre eius geniti erant. hanc temporum differentiam faci
le animadvertetis ex hac ipsa oratione cum eam legetis. haec sulpicius
apollinaris audientibus nobis dixit. quae postea ita esse uti dixerat co
gnovimus. cum & laudationes funebres & librum comentarium de fa
milia porcia legeremus.

> ·XVIII·
>
> ⸗ dici oporteret. si autem ver
> sum inquit pangis. aut o
> rationem solutam struis
> atque ea verba tibi ·

Interrogatus est probus valerius quod ex familiari eius quodam comperi..
has ne urbis an has urbes. & hanc turrem an hanc turrim ⸗ dicenda sit.
non finitiones illas praerancidas. neque fetutinas grammaticas spectaveris.
sed aurem tuam interroga. quo quid loco conveniat dicere quod illa suase
rit. id profecto erit rectissimum. tum is qui quaesierat. quonam modo
inquit vis aurem meam interrogem. & probum ait respondisse. quo suā
virgilius percontatus est. qui diversis in locis urbis & urbes dixit. arbitrio
consilioque usus auris. nam in primo georgicon. quem ego inquit librum
manu ipsius correctum legi. urbis per. i. litteram scripsit. verba ē versib.
eius haec sunt. urbis ne invisere caesar terrarumque velis curam. ver
te enim & muta ut urbes dicas. insubidius nescio quid facies. & pinguius.
Contra in tertio aeneidis urbes dixit per. e. litteram. centum urbes
habitant magnas. hic item muta ut urbis dicas. nimis exilis vox erit &
exanguis. tanta quippe iuncturae differentia est in consonantia vocum
proximarum. praeterea idem virgilius. turrim dixit non turrem. & securi
non securem. turrim in praecipiti stantem. & incertam excussit cervice
securim. quae sunt opinor iucundioris gracilitatis. quam si suo utrumque loco
per. e. litteram dicas. At ille qui interrogaverat rudis profecto & aure
agresti homo. cur inquit aliud alio in loco potius rectiusque esse dicas non
sane intellego. tum probus iam commotior. noli igitur inquit laborare
utrum istorum debeas dicere. urbis an urbes. nam cum id genus sis quod vi
deo ut sine iactura tua pecces. nihil perdes utrum dixeris. his tum ver
bis probus & hac fini hominem dimisit. ut mos eius fuit erga indociles.
prope inclementer. nos autē aliud quoque postea consimiliter a virgilio
dupliciter modo scriptum invenimus.. nam & tres & tris posuit eodem in
loco eamdem subtilitate. ut si aliter dixeris mutaverisque. & aliquid
tamen auris habeas. sentias suavitatem sonitus claudere. Versus ex
decimo hi sunt. tres quoque threicios boreae de gente suprema. & tris quos
idas pater & patria ismara mittit. tres illic. tris hic pone sitũla utrumque
modularique reperies suo quodque in loco sonare aptissime sed in illo quoque
itidem virgilii versu. haec finis priami fatorum. simul ut & hic finis di
cas. durum atque absonum erit. respuentque aures quod mutaveris. sicut
illud contra eiusdem virgilii insuavius facias si mutes. quem das finē
rex magne laborum. nam si ita dicas quam das finem. iniucundum ne
scio quo pacto & laxiorem vocis sonum feceris. Ennius item rectos cupressos.

> securem

dixit contra receptum uocabuli genus hoc uersu. Capitibus nutantes pinos
rectosq: cupressos. firmior ei credo & uiridior sonus esse uocis uisus est. rectos dice
re cupressos quam rectas. Contra uero idem ennius in annali duodeuicensimo
aere fulua dixit non fuluo. non ob id solum quod homerus. ΗΕΡΑ ΒΑΘΕΙΑΝ.
dicit. sed quod hic sonus opinor uocabilior est uisus & amoenior. sicuti. M.
etiam Ciceroni mollius teretiusq: uisum. in quinta in uerrem. fretu scribere
quam freto. perangusto inquit fretu diuisa erat   enim crassius uetustiusq:
perangusto freto dicere. Itidem in secunda simili usus modulamine. mani
festo peccatu inquit non peccato. hoc enim scriptum in uno atq: in altero an
tiquissimae fidei Libro. tironiano repperi. Verba sunt ciceronis haec. nemo
ita uiuebat ut nulla eius uitae pars summae turpitudinis. esset expers.
nemo ita in manifesto peccatu tenebatur ut cum impudens fuisset in fa
cto. tum impudentior uideretur si negaret. huius autem uocis cum elegan
tior hoc in loco sonus est. tum ratio certa & probata est. hic enim peccatus
quasi peccatio recte Latineq: dicitur. sicut hic incestus non qui admisit sed
quod admissum est. & hic tributus quod tributum nos dicimus. a plerisq:
ueterum dicta sunt. hic quoq: adlegatus. & hic arbitratus pro arbitratione
dicuntur. qua ratione seruata. arbitratu & adlegatu meo dicimus. sic igitur
in manifesto peccatu dixit. ut in manifesto incestu ueteres dixerunt. non
quin Latinum esset peccato dicere. sed quia in loco isto positum subtilius
ad aurem molliusq: est. Lucretius aeq: auribus inseruiens. funem femi
nino genere appellauit in hisce uersibus. haud opinor enim mortalia
secla superne. aurea de caelo demisit funis in arua. cum dicere usitatius
manente numero posset. aureus e caelo dimisit funis in arua. sacerdo
tes quoq: feminas. m. cicero. antistitas dicit. non secundum grammaticam
Legem antistites. nam cum insolentias uerborum a ueteribus dictorum ple
rumq: respueret. huius tamen uerbi in ea parte sonitu delectatus. sacer

dotes inquit cereris atq: illius fani antistitae. usq: adeo in quibusdam neq:
rationem uerbi neq: consuetudinem sed solam aurem sequuti sunt. suis uerba
modulis pensitantem. quod qui non sentiunt inquit idem ipse. M. Cicero. cum
de numerosa & apta oratione dissereret. quas aures habeant aut quid in his
hominis simile sit nescio. illud uero cum primis apud homerum ueteres gram
matici adnotauerunt. quod cum dixisset quodam in loco. ΚΑΛΟΙΟΥСΤΕ
ΨΗΡΑСΤΕ. Alio in loco. non ΨΗΡΩΝΤΕ. sed ΨΑΡΩΝ dixit. ΤΩΝ
ΔΩСΤΕ ΨΑΡΩΝ ΝΕΦΟС ΕΡΧΕΤΕ ΗΕ ΚΟΛΟΙΩ. secutus non com
munem sed propriam in quoq: uocis situ iucunditatem. nam si alterum in
alterius Loco ponas. utrumq: feceris sonitu insuaue.

.XVIIII.

.T. castricius rhetoricae disciplinae doctor. qui habuit romae Locum principem
declamandi ac docendi summa uir auctoritate grauitateq: & a diuo ha
driano in mores atq: Literas spectatus. cum me presente. usus enim sum eo
magistro. discipulos quosdam suos senatores uidisset die feriato tunicis &
Lacernis indutos & gallicis calciatos. equidem inquit maluissem uos togatos.
esse pigitum est cinctos saltem esse & paenulatos. sed si hic uester huiusce mo
di uestitus de multo iam usu ignoscibilis est. soleatos tamen uos. p. r. senato
res per urbis uias ingredi nequaquam decorum est. non hercle uobis minus
quam illi tum fuit. cui hoc. M. tullius. pro turpi crimine obiectauit.
haec me audiente castricius. & quaedam alia ad eam rem conducentia ro
mane & seuere dixit. plerisq: autem ex his qui audierant requirebant.
cur soleatos dixisset. qui gallicas non soleas haberent. sed castricius profecto
scite atq: incorrupte Loquutus est. Omnia enim ferme id genus quibus plan
tarum calces tantum infimae teguntur. cetera prope nuda & teretibus
habenis uincta sunt soleas dixerunt. non nunquam uoce graeca crepidulas.
gallicas autem uerbum esse opinor nouum. non diu ante aetatem. M. cicero
nis usurpari coeptum. itaq: ab eo ipso positum est in secunda antonianarum.
cum gallicis inquit & Lacerna cucurristi. neq: in ea significatione id apud
quemquam alium scriptum lego grauioris dumtaxat auctoritatis scriptorem.

Tpr Adriani fuit A. gelli.

XXI

sed ut dixi crepidas & crepidulas prima syllaba correpta · id genus calciamentū
appellauerunt quod graeci ΚΡΗΠΕΙΔΑC · uocant · eiusq: calciamenti suto
res crepidarios dixerunt · Sempronius asellio · in libro rerum gestarum · xiiii ·
Crepidarium inquit cultellum rogauit á crepidario sutore ⸢Comprecationes deū
inmortalium quae ritu romano fiunt · expositae sunt in libris sacerdotum ·
· p · r · & in plerisq: antiquis orationibus · in his scribtum est · Luam · saturni ·
salaciam · neptuni · horam · quirini · uirites quirini · maiam · uolcani · heriem ·
iunonis · moles martis · nerienem martis · Ex quibus id quod postremum po
sui · sic plerosq: dicere audio · ut primam in eo syllabam producant · quo grae
ci modo dicunt · ΝΕΡΕΙΔΑC · sed qui probe loquuti sunt · primam correptā ·
dixerunt · tertiam produxerunt · est enim rectus casus uocabuli sicut in li
bris ueterum scriptum est · nerio · quamquā · M · uarro · in satura menip
paea quae inscribitur · CKIOMAXIANOĊ · Non nerio sed nerienes uocati
ue dicit in his uersibus · Te anna ac peranna panda te lato pales nerie
nes minerua fortuna ac ceres · Ex quo nominandi quoq: casum eundem
fieri necessum est · Sed nerio á ueteribus sic declinatur · quasi anio · nam
perinde ut anionem · sic nerienem dixerunt · tertia syllaba producta · id
autem siue nerio siue nerienes est · sabinum uerbum est · eoq: significatur
uirtus & fortitudo · Itaq: ex claudiis quos á sabinis oriundos accepimus ·
qui erat egregia atq: praestanti fortitudine nero appellatus est · sed id sa
bini accepisse á graecis uidentur · qui uincula & firmamenta membroꝝ
neura dicunt · unde nos quoq: Latine neruos appellamus · Nerio igitur · mar
tis uis & potentia & maiestas quaedam esse martis demonstratur · plaut⁹
autem in truculento · coniugem esse nerienem martis dicit · atq: id sub per
sona militis in hoc uersu · mars peregre aduenians salutat nerienem uxorē
suam · super ea re audiui non incelebrem hominem dicere · nimis comice
plautum imperito & incondito militi · falsam nouamq: opinionem tribuisse ·
ut nerienem coniugem esse martis putar& · sed id perite magis quam comi -

ce dictum intelleget · qui leget · CN · Gellii annalem tertium · in quo scribtum
est · hersiliam cum apud · T · tatium · uerba facer& · pacemq: oraret · ita precatā
esse · neria martis te obsecro pacem date uti liceat nuptiis propriis & prosperis
uti · quod de tui coniugis consilio contigit · uti nos itidem integras raperent ·
unde liberos sibi & suis posteris · patriae pararent · de tui inquit coniugis consi
lio martem scilicet significans · per quod apparet non esse id poetice á plauto di
ctum · sed eam quoq: traditionem fuisse ut nerio á quibusdam uxor esse mar
tis diceretur · inibi autem animaduertendum est · quod gellius neria dicat ·
per · a · litteram non nerio · neq: nerienes · praeter plautum etiam praeter
q: gellium · Licinius imbrex · uetus comediaꝝ scribtor in fabula quae neaera
inscripta est · ita scripsit · nolo ego neaeram te uocent sed nerienem · cum qdē
marti es in conubium data · ita autem se numerus huiuscae uersus habet ·
ut tertia in eo nomine syllaba contra quam supra dictum est corripienda
sit · cuius sonitus · quanta apud ueteres · indifferentia sit notius est · quam ut
plura in id uerba sumenda sint · Ennius autem in primo annali in hoc
uersu nerienem mauortis & herclem · si quod minime solet numerum ser
nauit · primam syllabam intendit tertiam corripuit · Ac ne id quidem prae
termittendum puto cuiusmodi est quod in cōmentario quodam seruii
claudii scribtum inuenimus · nerio dictum quasi neirio hoc est sine ira ·
& cum placiditate · ut eo nomine mitem tranquillumq: fieri martem pre
cemur · Ne enim particula ut apud graecos ita plerumq: in latina quoq:
lingua priuatina ⸢M · cato · consularis & censorius · publicis iam priua

XXII

tisq: opulentis rebus · uillas suas inexcultas & rudes · ne tectorio quidem
praelitas fuisse dicit ad annum usq: aetatis suae septuagensimū · atq:
ibi postea his uerbis utitur · Neq: mihi inquit aedificatio · neq: uasum · ne
q: uestimentum ullum est manu pretiosum · neq: pretiosus seruus · neq:
ancilla · si quid est inquit quod utar · utor · si non est ego sum cinque per
me uti atq: frui licet · Tum deinde addit · uitio uertunt quia multa

egeo. At ego illis quia nequeunt egere. Haec mera ueritas tusculani
hominis. egere se multis rebus & nihil tamen cupere dicentis. plus ~~ego~~
hercle promouet ad exhortandam parsimoniam sustinendamq: inopiã
quam graecae istorum praestigiae philosophari sese dicentium. umbrasq:
uerborum inanes fingentium. qui se nihil habere & nihil tamen egere ac
nihil cupere dicunt. cum & habendo & egendo & cupiendo ardeant.

·XX·

In fastigiis fori traiani simulachra sunt sita circumundiq: inaurata.
equorum atq: signorum militarium. subscriptumq: est. ex manubiis.
quaerebat fauorinus cum in area fori ambularet. & amicum suum
consulem opperiretur. causas pro tribunali cognoscentem. nosq: tunc
eum sectaremur. quaerebat inquam quid nobis uideretur significare
proprie manubiarum illa inscriptio. Tum quispiam qui cum eo
erat homo in studiis doctrinae multi atq: celebrati nominis. ex ma
nubiis inquit significat ex praeda. manubiae enim dicuntur preda
quae manu capta est. Etiam si inquit fauorinus opera mihi princeps
& prope omnis in literis disciplinisq: graecis sumpta est. non usq: eo tamen
infrequens sum uocum Latinarum quas subsiciuo aut tumultuario studio colo
ut hanc ignorem interpretationem uulgariam. quod esse dicantur manu
biae preda. sed quaero an. M. tullius. uerborum homo diligentissimus in
oratione quam dixit. de Lege agraria. Kalendis ianuariis contra rullum.
inani & inlepida geminatione iunxerit manubias & predam. si duo haec
uerba idem significant. neq: ulla re aliqua dissident. Atq: ut erat fauori
nus egregia uel diuina quadam memoria. uerba ipsa. M. tulli. statim dix
it. ea nos hic adscribimus. predam manubias sectionem. castra deniq: CN. po
pei. sedente imperatore decem uiri uendent. Et infra itidem duo haec
simul iuncta posita dixit. ex preda. ex manubiis. ex auro coronario. Ac
deinde ad eum conuertit. qui manubias esse predam dixerat. & uidetur

ne tibi inquit utroq: in loco. M. cicero. duobus uerbis idem sicuti tu putas
significantibus inepte & frigide esse usus. Ac tali loco dignus quali apud aristo
phanen facetissimum comicorum. euripedes aeschylum insectatus est cum ait.
ΔΙϹΤΑΥΤΟΝ ΗΜΕΙΝ ΕΙΠΕΝ Ο ϹΟΦΟϹ · ΑΙϹΧΥΛΟϹ ΗΚΩ ΓΑΡ ΕΙϹ
ΓΗΝ ΦΗϹΙ · ΚΑΙ ΚΑΤΕΡΧΟΜΑΙ ΗΚΩ ΔΕ ΤΑΥΤΟΝ ΕϹΤΙ ΤΩ ΚΑ
ΤΕΡΧΟΜΑΙ ΔΗ ΤΟΝ ΔΙ ΩϹΠΕΡ Γ · ΕΙ ΤΙϹ ΕΙΠΟΙ ΓΕΙΤΟΝΙ ΧΡΙ
ϹΟΝ ϹΥ · ΜΑΚΤΡΑΜ · ΕΙ ΔΕ ΒΟΥΛΕΙ ΚΑΡΔΟΠΟΝ · Nequaquam
uero inquit ille talia uidentur quale est. ΜΑΚΤΡΑ. & ΚΑΡΔΟΠΟϹ.
quae a poetis uel oratoribus graecis nostrisq: celebrandae & ornandae rei
gratia duobus eadem pluribusue nominibus frequentantur. quid igitur
inquit fauorinus ualet haec repetitio instauratioq: eiusdem rei sub alio no
mine. in manubiis & in preda? num ornat ut alioqui solet orationem?
num eam modulatiorem aptioremq: reddit? num onerandi uel exprobrã
di criminis causa exaggerationem aliquam speciosam facit? sicut in Libro
eiusdem. M. tulli qui de constituendo accusatore est. una eademq: res. pluri
bus uerbis uehementer atq: atrociter dicitur? Sicilia tota si una uoce loquere
tur hoc diceret. quod auri quod argenti quod ornamentorum in meis ur
bibus. sedibus delubris fuit. nam cum urbes semel totas dixisset. sedes delu
braq: addidit quae sunt ipsa quoq: in urbibus. Item in eodem Libro simili
modo. siciliam inquit prouinciam. C. uerres. per triennium depopulatus esse
siculorum ciuitates uastasse. domos exinanisse. fana spoliasse dicitur. haec
quid uidetur cum siciliam prouinciam dixerit. Atq: insuper etiam ciuitates
addiderit. domos etiam & fana quae infra posuit comprehendisset. uerba haec
item multa atq: uaria depopulatus esse. uastasse. exinanisse. spoliasse. nõne
unam & eandem uim in sese habent? sane. sed quia cum dignitate oratio
nis & cum graui uerborum copia dicuntur. quamquã eadem fere sint &
ex una sententia cooriantur. plura tamen esse existimantur. quoniam &

aures & animum saepius feriunt. Hoc ornatus genus in crimine uno uo-
cibus multis atq: saeuis extruendo ille iam tunc. M. Cato antiquissimus
in orationibus suis celebrauit. sicuti in illa quae inscripta est de decem ho-
minibus cum thermum accusauit. quod decem liberos homines eodem tē-
pore interfecisset. hisce uerbis eandem omnibus rem significantibus usus ē.
quae quoniam sunt eloquentiae latinae tunc primum exorientis lumina
quaedam sublustria. Libitum est ea mihi ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΕΙΝ. Tuum
nefarium facinus peiore facinore operire postulas: succidias humanas facis.
decem funera facis. decem capita libera interficis. decem hominibus uitam e-
ripis. indicta causa. iniudicatis. indemnatis. Item. M. Cato in orationis
principio quam dixit in senatu pro rhodiensibus. cum uellet res nimis pro-
speras dicere. tribus uocabulis idem sentientibus dix. uerba eius haec sunt.
scio solere plerisq: hominibus in rebus secundis atq: prolixis atq: prosperis.
animum excellere. atq: superbiam atq: ferociam augescere. Itidem cato.
ex originum. VII. in oratione quam contra. Ser. galbam dixit. compluri-
bus uocabulis super eadem re usus est. multa me dehortata sunt huc prodi-
re. anni. aetas uox uires. senectus. uerum enimuero cum tantam rem.
P. agier arbitrarer. sed ante omnis apud homerum eiusdem rei atq: sente-
ntiae luculenta exaggeratio est. ΕΚΤΟΡΑΔ ΕΚΒΕΛΕΩ. ΥΠΑΓΕ ΖΕΥΣ
ΕΚΤΕΚΟΝΕΙΗΣ ΕΚΤΑΝΔΡΟΚΤΑΣΙΗΣ ΕΚΘΑΙΜΑΤΟΣ ΕΚΤΕ ΚΥΔΟΙ-
ΜΟΥ. Item in alio uersu. ΥΣΜΙΝΑΙ ΤΕ ΜΑΧΑΙ ΤΕ ΦΟΝΟΙ ΤΑΝΔΡΟ-
ΚΤΑΣΙΑΙ ΤΕ. Nam cum omnia ista utrubiq: multa & continua nomina
nihil plus demonstrent quam proelium. huius tamen rei uaria facies dele-
ctabiliter ac decore multis uariisq: uerbis depicta est. neq: non illa quoq:
apud eundem poetam. una in duobus uerbis sententia cum egregia ratio-
ne repetita est. Idaeus enim cum inter aiacem & hectorem decertantes
armis intercederet. his ad eos uerbis usus est. ΜΗΚΕΤΙ ΠΑΙΔΕ ΦΙΛΩ
ΠΟΛΕΜΙΖΕΤΕ ΜΗΔΕ ΜΑΧΕΣΘΕ. in quo uersu non oportet uideri alterū

uerbum idem quod superius significans supplendi numeri causa extrinsecus ad-
ditum & consarcinatum. est enim hoc inane admodum & futile. sed cum in iu-
uenibus gloriae studio flagrantibus. pertinaciam ferociamq: & cupidinem pugnae
leniter tamen ac placide obiurgaret. atrocitatem rei & culpam perseuerandi.
bis idem dicendo alio atq: alio uerbo auxit inculcauitq:. duplex eadem compel-
latio admonitionem facit instantiorem. ne illa quidem significationis eiusdē
repetitio ignaua & frigida uideri debet. ΜΝΗΣΤΗΡΕΣ Δ ΑΡΑ ΤΗΛΕΜΑ-
ΧΩ ΘΑΝΑΤΟΝ ΤΕ ΜΟΡΟΝ ΤΕ ΗΡΤΥΟΝ. quod bis idem ΘΑΝΑΤΟ ΚΑΙ
ΜΟΡΟΝ. dixerit. indignitas enim moliendae tam acerbae tamq: iniustae
necis. miranda mortis iteratione defleta est. Ceterum quis tam obtunso
ingenio est quin intellegat. ΒΑΣΚ ΙΘΙ ΙΟΥ ΛΕΟΝΕΙΡΕ ΚΑΙ ΒΑΣΚ ΙΘΙ ΙΡΗ
ΤΑΧΕΙΑ. uerba idem duo significantia non frustra posita esse ΕΚΠΑΡΑ-
ΛΗΛΩ. ut quidam putant. sed hortamentum esse acre imperatae cele-
ritatis. Uerba quoq: illa. M. Ciceronis. in. L. pisonem trigemina etiam
si durae aures hominibus non placent. non uenustatem modo numerisque
fuerunt. sed figuram simulationemq: oris. pluribus simul uocibus uerbera-
uerunt. Uultus denique inquit totus. qui sermo quidam tacitus mentis est.
hic in fraudem homines impulit. hic eos quibus erat ignotus decepit. fefellit.
induxit. quid igitur simile est inquit apud eundem. in preda & manubus.
nihil profecto istiusmodi. nam neq: ornatus fit additis manubus. neq: ex-
aggeratius modulatiusue. sed aliud omnino preda est. ut in libris rerum
uerborumq: ueterum scribtum est. aliud manubiae. Nam preda dicitur
corpora ipsa rerum quae capta sunt. manubiae uero appellatae sunt pe-
cunia á quaestore ex uenditione praedae redacta. Utrumq: ergo dixit
. M. Tullius. cumulandae inuidiae gratia decem uiros ablaturos persequutu-
rosq: & predam quae non dum esset uenundata. & pecuniam quae ex uen-
ditione predae percepta esset. Itaq: haec inscriptio quam uidetis ex manu-
bus non res corporaq: ipsa praedae demonstrat. nihil enim captum est horū

a traiano · ex hostibus · sed facta esse haec comparataque ex manubiis · idest ex
pecunia predatitia declarat · manubiae enim sunt sicuti iam dixi non preda
sed pecunia per quaestorem · populi · r · ex preda uendita contracta · quod per
quaestorem aut dixi intellegi nunc oportet · praefectum aerario significari · nam
cura aerarii a questoribus ad praefectos tralata est · est tamen nonnusquam
inuenire ita scribsisse quosdam non ignobiles scriptores · ut aut temere aut in
curiose predam pro manubiis & manubias pro preda posuerint · aut tropi
ca quadam figura mutationem uocabuli fecerint · quod facere concessum est ·
scite id peritequae facientibus · sed enim qui proprie atque signate loquuti sunt si
cuti hoc in loco · M · tullius · manubias pecuniam dixere ·

· XXI ·

· P · Nigidius · uerba sunt ex comentariorum grammaticorum intertio quarto ho
minis in disciplinis doctrinarum omnium praecellentis · deinde inquit
uolatio qui poterit seruari si non sciemus in nominibus ut ualerii utrum
interrogandi an uocandi sint · nam interrogandi secunda syllaba supe
riore tono st · quam prima · deinde nouissima deicitur · At in casu uo
candi summo tono st prima · deinde gradatim descendunt · sic quidem
nigidius dici praecipit · sed si quis nunc ualerium appellans · in casu uoca
di secundum id praeceptum nigidii acuerit primam · non aberit quin ri
deatur · summum autem tonum ΠΡΟCΩΔΙΑΝ · acutam dicit · & quem
accentum nos dicimus · uoculationem appellat · & casum interrogandi eum
dicit · quem nunc nos genetiuum dicimus · id quoque in eodem libro nigi
diano animaduertimus · si huius inquit amici uel huius magni scribas ·
unum · i · facito extremum · sin uero hi magnii · hi amicii · casu multitu
dinis recto · tum ante · i · scribendum erit · e · Atque id ipsum facies in simili
bus · Item si huius terrae scribas · i · Littera sit extrema · si huic terrae · per
· e · scribendum est · Item mei qui scribit in casu interrogandi · uelut cum
dicimus · mei studiosus per · i · unum scribat non per · e · Ac cum mei tum
per · e · & · i · scribendum est · quia dandi casus est · haec nos auctoritate
doctissimi hominis adducti · propter eos qui harum quoque rerum scientiam quae
runt non praetermittenda existimauimus ·

· XXII ·

Parthenii poetae uersus est · ΓΛΑΥΚΩ ΚΑΙ ΝΗΡΕΙ ΚΑΙ ΕΙΝΑΛΙΩΙ ΜΕ
ΛΙΚΕΡΤΗ · eum uersum uirgil · aemulatus est · itaque fecit duobus uocabul
uenuste immutatis parem glauco & panopeae & inoo melicertae · sed illi
homerico non sane re parem neque similem fecit · esse enim uidetur homeri
simplicior & sincerior · uirgilii autem · ΝΕΩΤΕΡΙΚΩΤΕΡΟC · & quo
dam quasi ferumine immisso fucatior · ΤΑΥΡΟΝ ΑΛΦΕΙΩ ΤΑΥΡΟΝ
ΔΕ ΠΟCΕΙΔΑΩΝΙ · Neptuno taurum
tibi pulcher apollo ·

· XXIII ·

Legebatur panetii philosophi · Liber de officiis secundus · ex tribus illis inclytis
Libris quos · M · Tullius · magno cum studio · maximoque opere aemulatus est ·
ibi scriptum est cum multa alia ad bonam frugem ducentia · tum uel ma
xime quod esse herereque in animo debet · id autem est ad hanc ferme sen
tentiam · Vita inquit hominum qui aetatem in medio rerum agunt · ac si
bi suisque esse usui uolunt · negotia periculaque ex improuiso adsidua & prope
quotidiana fert · ad ea cauenda atque declinanda perinde esse oportet ·
animo prompto semper atque intento · ut sunt athletarum qui pancratiae
uocantur · nam sicut illi ad certandum uocati proiectis alte brachiis con
sistunt · caputque & os suum manibus oppositis quasi uallo praemuniunt · mem
braque eorum omnia priusquam pugna mota est · aut ad uitandos ictus cau
ta sunt aut ad faciendos parata · ita animus atque mens uiri prudentis ad
uersus uim & petulantias iniuriarum omni in loco atque in tempore prospi
ciens debet esse erecta · ardua septa solide expetita · numquam conniuens ·
nusquam aciem suam flectens · consilia cogitationesque contra fortunae uerbe
ra contraque insidias iniquorum quasi brachia & manus protendens nequa
in re aduersa & in repentina incursio imparatis improtectisque nobis oboriatur ·

·XXIIII· Verba sunt claudi quadrigarii ex annalium lib. XIII. contione dimissa metellus
in capitolium uenit cum mortalibus multis. inde domum proficiscitur. tota ciui
tas eum reduxit. cum is liber eaq: uerba. M. frontoni nobis ei ac plerisq: aliis
adsidentibus Legerentur. & cuidam haud sane uiro indocto uideretur multis
mortalibus pro hominibus multis inepte frigideq: in historia. nimisq: id poeti
ce dixisse. tum fronto illi cui hoc uidebatur. An tu inquit aliarum homo re
rum iudicii elegantissimi mortalibus multis ineptum tibi uideri & frigidum.
nil ante arbitrare causae fuisse quod uir modestus atq: puri ac prope quoti
diani sermonis mortalibus maluit quam hominibus dicere. eandemq: credis
futuram fuisse multitudinis demonstrationem si cum multis hominibus ac
non cum multis mortalibus diceret. ego quidem inquit sic existimo. nisi si
me scriptoris istius omnisq: antiq: orationis amor atq: ueneratio caeco esse
iudicio facit Longe ~~atq:~~ Lateq: esse amplius prolixius fusius in significanda
totius prope ciuitatis multitudine mortales quam homines dixisse. namq:
multorum hominum appellatio intra modicum quoq: numerum cohiberi atq:
includi potest. multi autem mortales nescio quo pacto & quodam sensu ine
narrabili omne fere genus quod in ciuitate est. & ordinum & aetatum &
sexus comprehendunt. quod scilicet quadrigarius ita ut res erat ingentem
atq: promiscam multitudinem uolens ostendere cum multis mortalibus me
tellum in capitolium uenisse dixit. ΕΜΦΑΤΙΚΩΤΕΡΟΝ. quam si cum
multis hominibus dixisset. ea nos omnia quae fronto dixit. cum ita ut
par erat non adprobantes tantum sed admirantes quoq: audiremus.
uidete tamen ne existimetis semper atq: in omni loco mortales multos
pro multis hominibus dicendum. ne plane fiat graecum illud de uarro
nis satura prouerbium ΤΟ ΕΠΙ ΤΗ ΦΑΚΗ ΜΥΡΟΝ. hoc iudicium fro
tonis etiam paruis minutisq: uocabulis non praetermittendum putaui.
ne nos forte fugeret Lateretq: subtilior huiuscemodi uerbo(rum) consideratio.

Animaduertere est. pleraq: uerborum Latino(rum) ex ea significatione ·/· ·XXV· ·/· in qua nata st
decessisse uel in aliam longe uel in proximam. eamq: decessionem factam
esse consuetudine & inscitia temere dicentium. quae cuimodi sint non
didicerint. sicuti quidam faciem esse hominis putant. os tantum &
oculos & genas. quod graeci ΠΡΟΣΩΠΟΝ. dicunt. quando facies sit
forma omnis & modus. & factura quaedam corporis totius a faciendo
dicta. ut ab aspectu species. & a fingendo figura. Itaq: pacuuius in
tragoedia quae niptra inscribitur. faciem dixit hominis pro corporis
Longitudine. aetate inquit integra. feroci ingenio. facie procera ui
rum non solum autem in hominum corporibus. sed etiam in rerum cuius
quemodi aliarum facies dicitur. Nam montis & caeli & maris facies si
tempestiue dicatur probe dicitur. sallustii uerba sunt ex historia secun
da. sardinia in africo mari facie uestigii humani in orientem quam
in occidentem Latior prominet. ecce autem id quoq: in mentem uenit
quod etiam plautus in penulo. faciem pro totius corporis coloresq: habitu di
xit. Verba plauti haec sunt. sed ea(rum) nutrix qua sit facie mihi expedi.
statura non magna. corpore aquilo st ipsa st specie uenusta ore ~~atq:~~ ocu
Lis pernigris. formam quidem hercle uerbis depinxit probe. praeterea
memini quadrigarium in undeuicensimo. faciem pro statura totius
q: corporis figura dixisse.

Laudabat uenditabatq: se nuper quispiam in Libraria sedens. homo ~~in~~ ·XXVI·
inepte gloriosus tanquam unus esset sub omni caelo saturarum. M. uar
ronis enarrator. quas partim cynicas. alii menippeas appellant.
& iaciebat inde quaedam non admodum difficilia. Ad quae conicien
da adspirare posse neminem dicebat. tum forte ego cum librum ex
isdem saturis ferebam qui ΥΔΡΟΚΥΩΝ. inscriptus est. propius q(ue)
accessi. & nosti inquam magister uerbum illud scilicet egregia uetus

musicam quae sit absondita eam esse nulli rei. oro ergo te legas hos uer
sus pauculos & prouerbiũ istius quod in his uersibus est sententias dicas mi
hi. Lege inquit tu mihi potius quae non intellegis. ut ea tibi ego enarre.
quonam inquam pacto legere ego possum quae non adsequor? indistincta
namq: fient & confusa quae legero. & tuam quoq: impedient intentione.
tunc alijs etiam qui ibi aderant compluribus idem comprobantibus deside
rantibusq:. Accipit á me librum ueterem fidei spectatae luculento scrip
tum. Accipit autem inconstantissimo uultu & maestissimo. sed quid de
inde dicam? non audeo hercle postulare ut id credatur mihi. pueri in
ludo rudes si eum librum accepissent. non hi magis in legendo deridiculi
fuissent. ita & sententias intercidebat. & uerba corrupte pronuntiabat.
reddit igitur mihi librum multis iam ridentibus. & uides inquit oculos
meos aegros. adsiduisq: lugubrationibus prope iam perditos. uix ipsos lit
terarum apices potui comprehendere. cum ualebo ab oculis reuise ad me
& librum istum tibi totum legam. recte inquam sit oculis magister tuis.
sed in quo illis nihil opus est id rogo te dicas mihi caninum prandium in
hoc loco quem legisti quid significat? Atq: ille egregius nebulo quasi difficili
quaestione proterritus exsurgit statim & abiens. non inquit parua rem
quaeris. talia ego gratis non doceo.. Eius autem loci in quo id prouerbiũ
est uerba haec sunt. Non uides apud mnestheum scribi tria genera esse
uini. nigrum. album. medium quod uocant ΚΙΡΡΟΝΕΙ. nouũ. uetus.
medium. & efficere nigrum uirus. album urinã. medium ΠΕΨΕΙΝ.
Nouum refrigerare. uetus calefacere. medium esse prandium caninum.
Quid significet prandium caninum rem leuiculam diu & anxie quaesiui
mus. prandium autem abstemium in quo nihil uini potatur caninum di
citur. quoniam canis uino caret. cum igitur medium uinum appellasset
quod neq: nouũ esset neq: uetus. & plerumq: homines ita loquantur. ut om
ne uinum aut nouum esse dicant aut uetus. nullam uim habere significa
uit. neq: noui neq: ueteris quod medium esset. idcirco pro uino non habendũ
quia neq: refrigeraret neq: calefaceret. refrigerare id dicit quod graece
dicitur.

A. GELLII. NOCTIUM. ATTICARUM. LIBER. XV. EXPLICITUS.

IN. XVI. COMMENTARIO. HAEC. INSUNT.

A. GELLII. NOCTIUM. ATTICARUM. LIBER. XVI. INCIP. FELICITER.

ADUERSUM. istos qui chaldaeos seu genethliacos appellant. ac de motu deq: .. sese
positu stellarum dicere posse quae futura sunt profitentur. Audiuimus quo
dam fauorinum philosophum romae graece disserentem. egregia atq: inlu
stri oratione. exercendi ne aut ostentandi gratia ingeniũ an quod ita serio

iudicatoq: existimarem non habeo dicere. capita autem locorum argumen
torumq: quibus usus est. quod enim eius meminisse potui. egressus ibi ex auditio
ne propere adnotaui. eaq: fuerunt ad hanc ferme sententiam. Disciplinā
istam chaldaeorum tantae uetustatis non esse quantae uideri uolunt. neq: eos
principes eius auctoresq: esse quos ipsi ferant. sed id praestigiarum atq: offuci
arum genus commentos esse homines aeruscatores. & cibum quaestumq: ex me
daciis captantes. atq: eos quoniam uiderent terrena quaedam inter homines
sita caelestium rerum sensu atq: ductu moueri. quale est quod oceanus quasi lu
nae comes cum ea simul senescit adolescitq:. hinc uidelicet sibi argumentum
ad persuadendum parauisse. ut crederemus omnia rerum humanarum &
parua & maxima tanquam stellis atq: sideribus euincta duci & regi. esse aut
nimis quam ineptum absurdumq:. ut quoniam aestus oceani cum lunae curriculo
congruit. negotium quoq: alicuius. quod ei forte de aquae ductu cum riualib'
aut de cōmuni pariete cum uicino apud iudicem est. ut existimemus id ne
gotium quasi habena quadam de caelo uinctum gubernari. quod & si ui &
ratione quapiam diuina fieri potest. nequaquam id tamen censebat in tā
breui exiguoq: uitae spatio quantouis hominis ingenio comprehendi posse &
percipi. sed coniectari pauca quaedam uerbo ipsius utar. ΠΑΧΥΜΕΡΕϹ
ΤΕΡΟΝ. nullo scientiae fundo concepta. sed fusa & uaga & arbitraria
qualis longinqua oculorum acies est. per interualla media caligantium.
tolli enim quod maxime inter deos atq: homines differt. si homines quoq:
res omnis post futuras praenoscerent. ipsam deinde siderum stellarumq:
obseruationem quam esse originem scientiae suae praedicarent. haud
quaquā putabat liquide consistere. nam si principes chaldaei qui in pate
tibus campis colebant. stellarum motus & uias. & discessiones & coetus intu
entes quid ex his efficeretur obseruauerunt. procedat inquit haec sane
disciplina. sed sub ea modo inclinatione caeli sub qua tunc chaldaei fuer.

non enim potest inquit ratio chaldaeorum obseruationis manere. si quis ea uti ue
lit sub diuersis caeli regionibus. nam quanta inquit partium circulorumq: cae
li ex deuergentia & conuexionibus mundi narietas sit quis non uidet? eae
dem igitur stellae per quas omnia diuina humanaq: fieri contendunt. sicuti
non usquequaq: pruinas aut calores cient. sed mutant & uariant: tempe
statesq: eodem in tempore alibi placidas alibi uiolentas mouent. cur non e
uenta quoq: rerum ac negotiorum alia efficiunt in chaldaeis. alia in getulis. a
lia apud danubium. alia apud nilum? per autem inquit inconsequens ipsum
quidem corpus & habitum tam profundi aeris. sub alio atq: alio caeli curua
mine non eundem manere. in hominū autem negotiis stellas istas opinari
idem semper ostendere. sic eas ex quauīq: terra conspexeris. Praeterea mi
rabatur id cuiquam pro percepto liquere. stellas istas quas a chaldaeis &
babyloniis siue aegyptiis obseruatas ferunt. quas multi erraticas. nigidius
errones uocat. non esse plures quam uolgo dicerentur. posse enim fieri exi
stimabat. ut & alii quidam planetes pari potestate essent. sine quibus recta
atq: perpetua obseruatio perfici non quiret. neq: eos tamen cernere homi
nes possint propter exsuperantiam uel splendoris uel altitudinis. nam
& quaedam inquit sidera e quibusdam terris conspiciuntur. earumq: ter
rarum hominibus nota sunt. sed eadem ipsa ex alia omni terra non uidē
tur. & sunt aliis omnino ignotissima. atq: ut uidemus inquit & has
tantūmodo stellas & ex una parte terrae obseruari debuisse. quae tan
dem finis obseruationis istius fuit. & quae tempora satis esse uisa sunt ad
percipiendum quid praemonstrarent. aut coetus stellarum aut circuitus aut
transitus. nam si isto modo coepta fieri obseruatio est ut animaduertere
tur quo habitu quaq: forma quaq: positura stellarum aliquis nasceretur. tū
deinceps ab ineunte uita fortuna eius & mores & ingenium & circunstā
tia rerum negotiorumq: & ad postremum finis etiam uitae spectaretur

eaque omnia ut usu uenerant litteris mandarentur. ac postea longis tem-
poribus, cum ipsae illae eodem in loco eodemque habitu forent, eadem cete-
ris quoque euentura existimarentur, qui eodem illo tempore nati fuissent. si
isto inquit modo obseruari coeptum est, ex ea obseruatione composita quae-
dam disciplina est, nullo id pacto potest procedere. dicant enim quot tan-
dem annis uel potius quot saeculis orbis hoc obseruationis perfici quiuerit.
constare quippe inter astrologos dicebat stellas istas quas erraticas dicerent
quae esse omnium rerum fatales dicerentur, infinito prope et innumera-
bili numero annorum ad eundem locum cum eodem habitu simul omnes profe-
ctae sunt. ut neque ullus obseruationis tenor, neque memoriae ulla effigies lit-
terarum tanto aeuo potuerint edurare. Atque illud etiam cuimodi esset
considerandum putabat quod aliud stellarum agmen foret quo primum
tempore conciperetur homo in utero matris, aliud postea cum in decem
mensibus proximis in lucem ederetur. quaerebatque qui conueniret et diuer-
sam super eodem fieri demonstrationem, si ut ipsi putarent alius atque alius
earundem stellarum situs atque ductus alias atque alias fortunas daret. sed
et nuptiarum tempore ex quibus liberi quaererentur, atque ipso etiam illo
maris atque feminae coitu iam declarari oportere dicebat certo quodam et
necessario stellarum ordine quales qualique fortuna homines gignerentur.
Ac multo etiam ante quam pater ipse atque mater nascerentur ex eorum
genitura debuisse iam tunc prospici quinam olim futuri essent quos ii
creaturi forent. et supra longe atque longe per infinitum. Ut si discipli-
na ista fundamento aliquo ueritatis nixa est, centesimo usque ab hinc sae-
culo uel magis primo caeli atque mundi exordio atque inde iam deinceps
continua significatione quotiens generis auctores eiusdem hominis nascere-
tur, stellae istae praemonstrare debuerint qualis qualique fato futurus sit
quisquis hodie natus est. quo autem inquit pacto credi potest uniuscuiusque

stellarum formae et positionis sortem atque fortunam uni omnino homi-
ni certam destinatamque esse, eamque formam post longissima saeculorum spa-
tia restitui, si uitae fortunarumque eiusdem hominis inditia in tam bre-
uibus interuallis per singulos maiorum eius gradus perque infinitum successio-
num ordinem tam saepe ac tam multipliciter eadem ipsa non eadem
stellarum facie denotantur. quod si fieri potest, eaque diuersitas atque ua-
rietas admittitur per omnis antiquitatis gradus ad significanda eorum
hominum qui post nascentur exordia, imparilitas haec turbat obserua-
tionem omnisque ratio disciplinae confunditur. Iam uero id minime
ferundum censebat quod non modo casus et euenta quae euenirent ex-
trinsecus sed consilia quoque ipsa hominum et arbitria et uarias uoluntates
adpetitionesque et declinationes et fortuitos repentinosque in leuissimis
rebus animorum impetus recessusque moueri agitarique desuper e caelo
putarent. tanquam quod forte ire in balneas uolueris ac deinde nolu-
eris, atque id rursum uolueris, non ex aliqua dispari uariaque animi a-
gitatione sed ex necessaria quadam errantium siderum reciprocatione
contigerit. ut plane homines non quod dicitur ΛΟΓΙΚΑ ΖΩΑ, sed lu-
dicra et ridenda quaedam neurospasta esse uideantur. si nihil sua
sponte, nihil arbitratu suo faciunt, sed ducentibus stellis et aurigantibus.
Ac si inquit potuisset praedici adfirmant Pyrrhusne rex an Manius
Curius proelio uicturus esset, cur tandem non de alea quoque ac de cal-
culis et alueolo audent dicere quisnam ibi ludentium uincat? An
uidelicet magna sciunt, parua nesciunt, et minora maioribus impercep-
tiora sunt? Sed si magnitudines rerum sibi uindicant, magisque esse perspi-
cuas et facilius comprehendi posse dicunt, uolo inquit mihi respondeant
quid in hac totius mundi contemplatione praestantis naturae operibus.

in tam paruis atq; breuibus negotiis fortunisq; hominum magnum putent. Atq;
id uelim etiam inquit ut respondeant si tam paruum atq; rapidum est mo
mentum temporis in quo homo nascens fatum accipit. ut in eodem illo puncto
sub eodem circulo caeli plures simul ad eandem competentiā nasci non queāt.
& si idcirco gemini quoq; non eadem uitae sorte sunt. q̄m non eodem tem
poris puncto editi sunt. peto inquit respondeant cursum illum temporis
transuolantis qui uix cogitatione animi comprehendi potest. quonam pa
cto aut consulto adsequi queant. aut ipsi perspicere & reprehendere. cum
in tam praecipiti dierum noctiumq; uertigine minima momenta ingen
tes facere dicant mutationes. Ad postremum autem & quid esset quod ad
uersum hoc dici posset requirebat. quod homines utriusq; sexus omnium ae
tatum diuersis stellarum motibus in uitam editi regionibus sub quibus ge
niti sunt Longe distantibus: omnes tamen isti aut hiantibus terris aut
Labentibus tectis. aut oppidoꝝ expugnationibus aut eadem in naui flu
ctu obruti eodem genere mortis eodemq; ictu temporis interirent. q̄d
scilicet inquit numquā euenirent. si momenta nascendi singulis adtributa
suas unumquodq; leges haberent. quod si quaedam inquit in hominū mor
te atq; uita etiam diuersis temporibus editorum per stellarum pares
quosdam postea conuentus paria nonnulla & consimilia posse dicunt op
tingere. cur non aliquando possint omnia quoq; paria usu uenire. ut
existant per huiuscemodi stellarum concursiones & similitudines. Socra
tae simul & antisthenae & platones. multi genere. forma. ingenio. mo
ribus. uita omni & morte pari. quod nequaquam inquit prorsus fieri
potest. non igitur hac causa probe uti queunt aduersum hominum im
pares ortus. interitus pares. Illud autem condonare se his dicebat. quod
non id quoq; requireret si uitae mortisq; hominū rerumq; humanarum
omnium tempus & ratio & causa in caelo & apud stellas foret. quid

de muscis aut uermiculis aut echinis. multis aliis minutissimis terra ma
riq; animantibus dicerent. An ista quoq; isdem quibus homines legibus
nascerentur. isdemq; itidem extinguerentur. ut aut ranunculis quoq;
& culicibus nascendi fata sint de caelestium siderum motibus adtributa.
aut si id non putarent. nulla ratio uideretur cur ea siderum uis in ho
minibus ualer& deficeret in ceteris. Haec nos sicca & incondita & pro
pemodum iei una oratione adtingimus. Sed fauorinus ut hominis inge
nium fuit. atq; graecae facundiae copia simul & uenustas. Latius ea
& amoenius & splendidius & profluentius. exsequebatur. Atq; identide
cōmonebat. ut caueremus ne qua nobis isti sycophantae ad faciendam
fidem inreperent. quod uiderentur quaedam interdum uera effuti
re aut spargere. non enim comprensa inquit neq; definita neq; percep
ta dicunt. sed lubrica atq; ambagiosa coniectatione nitentes. inter fal
sa atq; uera pedetemptim quasi per tenebras ingredientes eunt. & aut
multa temptando incidunt repente imprudentes in ueritatem. Aut ip
sorum qui eos consulunt multa credulitate ducente perueniunt callide
ad ea quae uera sunt. & idcirco uidentur in praeteritis rebus quam in
futuris ueritatem facilius imitari. ista tamen omnia quae aut temere
aut astute uera dicunt. praeter eis inquit quae mentiuntur. pars ea nō
sit millesima. haec autem quae dicentem fauorinū audiuimus. multa
etiam memini poetaꝝ ueterum testimonia quibus huiuscemodi amba
ges fallaciosae confutantur. Ex quibus est pacuuianum illud. nam si
quae euentura sunt prouideant. aequiperent ioui. Item accianum il
Lud. nihil inquit credo auguribus. qui aures uerbis ditant alienas. suas
ut auro locupletent domos. Idem fauorinus deterrere uolens ac depellere
adulescentes a genethliacis istis. & quibusdam aliis id genus qui prodigiosis

ieiuna

artibus futura omnia dicturos pollicentur, nullo pacto adeundos esse consu-
lendosque huiuscemodi argumentis concludebat. Aut adversa inquit eventura
dicunt aut prospera. Si dicunt prospera & fallunt, miser fies frustra expectan-
do. Si adversa dicunt & mentiuntur, miser fies frustra timendo. Si vera re-
spondent eaque sunt non prospera, iam inde ex animo miser fies antequam
e fato fias. Si felicia promittunt eaque eventura sunt, tum plane duo erunt
incommoda, & expectatio te spei suspensum fatigabit, & futurum gaudii fructum
spes tibi iam praefloraverit. Nullo igitur pacto utendum est istiusmodi homi-
nibus res futuras praesagientibus.

II. Quo primum tempore a praetoribus lectus in iudices sum, ut iudicia quae
appellantur privata susciperem, libros utriusque linguae de officio iudicis scrip-
tos conquisivi, ut homo adulescens a poetarum fabulis & a rhetorum epilogis
ad iudicandas lites vocatus rem iudiciariam quoniam vocis ut dicitur vivae penu-
ria erat ex mutis quod aiunt magistris cognoscerem. Atque in rerum quidem
diffissionibus conperendinationibusque & aliis quibusdam legitimis ritibus ex ip-
sa lege Iulia & ex Sabini Masurii & quorundam aliorum iuris peritorum com-
mentariis commoniti & adminiculati sumus. In his autem quae existere solent
negotiorum ambagibus & in ancipiti rationum diversarum circumstantia nihil
quicquam nos huiuscemodi libri iuverunt. Nam & si consilia iudicibus ex praesen-
tium causarum statu capienda sunt, generalia tamen quaedam praemonita
& praecepta sunt quibus ante causam praemuniri iudex praepararique ad incer-
tos casus futurarum difficultatum debeat. Sicut illa mihi tunc accidit inex-
plicabilis reperiendae sententiae ambiguitas. Petebatur apud me pecunia
quae dicebatur data numerataque. Sed qui petebat neque tabulis neque testibus
id factum docebat, & argumentis admodum exilibus nitebatur. Sed eum consta-
bat virum esse ferme bonum notaeque & expertae fidei & vitae inculpatis-
simae, multaque & illustria exempla probitatis sinceritatisque eius expromeba-

bantur. Illum autem unde petebatur hominem esse non bonae rei vitaque
turpi & sordida convictumque volgo in mendaciis plenumque esse perfidiarum
& fraudum ostendebatur. Is tamen cum suis multis patronis clamitabat
probari apud me debere pecuniam datam consuetis modis, expensilatio-
ne, mensae rationibus, chirographi exhibitione, tabularum obsignatione, te-
stium intercessione, ex quibus omnibus si nulla re probaretur, dimitti iam
sane oportere & adversarium de calumnia damnari. Quod de utriusque
autem vita atque factis diceretur, frustra id fieri atque dici. Rem enim de
petenda pecunia apud iudicem privatum agi, non apud censores de mori-
bus. Tunc ibi amici mei quos rogaveram in consilium, viri exercitati atque
in patrociniis & in operis fori celebres semperque se circumundique distrahen-
tibus causis festinantes, non sedendum diutius ac nihil esse dubium dice-
bant quin absolvendus foret, quem accepisse pecuniam nulla probatione sol-
lenni docebatur. Sed enim ego homines cum considerabam, alterum fidei, al-
terum probri plenum spurcissimaeque vitae ac defamatissimae, nequaquam
adduci potui ad absolvendum. Iussi igitur diem diffindi atque inde a subsel-
liis pergo ire ad Favorinum philosophum, quem in eo tempore Romae
plurimum sectabar, atque de homimibus quae apud me dicta fuerant uti res
erat narro omnia ac peto ut & ipsum illud in quo haerebam & cetera
etiam quae observanda mihi forent in officio iudicis faceret me ut earum
rerum essem prudentior. Tum Favorinus religione illa cunctationis &
sollicitudinis nostrae comprobata: Id quidem inquit super quo nunc de-
liberas videri potest specie tenui parvaque esse. Sed si de omni quoque officio
iudicis praeire tibi me vis, nequaquam est vel loci huius vel temporis. Est
enim disceptatio ista multiiugae & sinuosae quaestionis multaque & an-
xia cura & circumspicientia indigens. Namque ut pauca tibi nunc quae

stionum capita attingam. iam omnium primũ hoc de iudicis officio quaeritur.
si iudex forte id sciat super qua re apud eum litigatur. eaq; res uni ei prius
quam agi coepta aut in iudicium deducta sit ex alio quodam negotio casuq;
aliquo cognita liquido & comperta sit. neq; id tamen in agenda causa proba
tur oporteat ne eum secundum ea quae sciens uenit iudicare an secundũ
ea quae aguntur. Id etiam inquit quaeri solet an deceat atq; conueniat
iudici causa iam cognita: si facultas esse uideatur componendi negotiũ. officio
paulisper iudicis dilato. cõmunis amicitiae & quasi pacificatoris partes re
cipere. Atq; illud amplius ambigi ac dubitari scio. debeat ne iudex interco
gnoscendum ea quae dicto quaestioq; opus est dicere & quaerere etiam si cuius
ea dici quaeriq; interest. neq; dicat neq; postulet. patrocinari enim prorsus
hoc esse aiunt non iudicare. Praeter haec super ea quoq; re dissentitur an
ex usu exq; officio sit iudicis rem causamq; de qua cognoscit interloquutionib;
suis ita exprimere consignareq;. ut ante sententiae tempus ex his quae apud
eum in praesens confuse uarieq; dicuntur. proinde ut quoquo in loco ac tpre
mouetur signa & indicia faciat motus atq; sensus sui. nam qui iudices inqt
acres atq; celeres uidentur. non aliter existimant rem qua de agitur inda
gari comprendiq; posse. nisi is qui iudicat crebris interrogationibus necessa
riisq; inter loquutionibus & suos sensus aperiat & litigantium deprehendat.
Contra autem qui sedatiores & grauiores putantur. negant iudicem de
bere ante sententiam dum causa utrimq; agitatur. quotiens aliqua re pro
posita motus est totiens significare quid sentiat. euenturum enim aiunt
ut quia pro uarietate propositionum argumentorumq;. alius atq; alius mo
tus animi patiendus est aliter atq; aliter eadem in causa eodemq; in tem
pore sentire & interloqui uideatur. Sed de his inquit & ceteris huiusmodi
iudicialis officii tractatibus. & nos post hac cum erit otium dicere quid sentia
mus conabimur. & praecepta. aelii tuberonis super officio iudicis quae

nuperrime

nuperrime legi recensebimus. quod autem ad pecuniam pertinet quam.
apud iudicem peti dixisti suadeo hercle tibi utare. M. catonis. prudentis
simi uiri consilio. qui in oratione. quam. pro. L. turio, contra. CN. gelliũ
dixit. ita esse á maioribus maiorum traditum obseruatumq; ait. ut si qđ
inter duos actum est neq; tabulis neq; testibus planum fieri possit. tum apđ
iudicem qui de ea re cognosceret. uter ex his uir melior esset quaereretur.
& si pares essent. seu boni pariter seu mali. tum illi unde petitur credere
tur. ac secundum eum iudicaretur. In hac autẽ causa de qua tu ambigis.
optimus est qui petit. unde petitur deterrimus. & res est inter duos acta
sine testibus. Eas igitur & credas ei qui petit condemnesq; eum de quo peti
tur. quoniam sicuti dicis duo pares non sunt. & qui petit melior est. hoc q
dem mihi tum fauorinus ut uirum philosophum decuit suasit. Sed maius
ego altiusq; id esse existimaui quam quod meae aetati & mediocritati co
ueniret. ut cognouisse & condemnasse de moribus non de probationibus rei
gestae uiderer. Ut absoluerem tamen inducere in animum non quiui.
& propterea iuraui mihi non liquere. Atq; ita iudicatu illo solutus sum. Ver
ba ex oratione. M. catonis. cuius cõmeminit fauorinus. haec sunt. Atq; e
go á maioribus memoria sic accepi si quis quid alter ab altero peterent. si
ambo pares essent siue boni siue mali essent. quod duo res gessissent uti te
stes non interessent. illi unde petitur ei potius credendum esse. nunc si spo
sionem fecisset gellius cum tyrio. ni uir melior esset gellius quam tyrius.
nemo opinor tam insanus esset qui iudicaret meliorem esse gellium quam
tyrium. si non melior gellius est. tyrio potius oportet credi unde petitur.

Qui de xenophontis platonisq; uita & moribus pleraq; omnia exquisitissi
me scripsere. non afuisse ab eis motus quosdam tacitos & occultos simulta
tis aemulationisq; mutuae putauerunt. & eius rei argumenta quaedam
coniectatoria ex eorum scriptis protulerunt. ea sunt profecto huiuscemodi.

optimus

. III .

quod neque a platone in tot numero libris mentio usquam facta sit xenopho-
tis. neque item contra ab eo in suis libris platonis. quamquam uterque ac maxime
plato complurium socratis sectatorum in sermonibus quos scripsit commeminerit.
id etiam esse non sincerae neque amicae uoluntatis indicium crediderunt. quod
xenophon inclyto illo peri platonos quod de optimo statu rei. p. ciuitatisque
administrandae scriptum est. Lectis ex eo duobus fere libris qui primi in uol-
gus exierant. opposuit contra conscripsitque diuersum regiae administrationis
genus quod ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΥΡΟΥ inscriptum est. eo facto scriptoque eius usque
adeo permotum esse platonem ferunt. ut quodam in libro mentione cyri
regis habita retractandi leuandique eius operis gratia. uirum quidem cyrum
nauum & strenuum fuisse dixerit. ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΔΕ ΟΥΚ ΟΡΘΩΣ. ΗΦΘΑΙ
ΤΟ ΠΑΡΑΠΑΝ. haec enim uerba sunt de cyro platonis. Praeterea putant
id quoque ad ista quae dixi accedere. quod xenophon in libris quos dictorum
atque factorum socratis commentarios composuit. negat socraten de caeli atque na-
turae causis rationibusque umquam disputauisse. ac ne disciplinas quidem re-
teras quae ΜΑΘΗΜΑΤΑ graeci appellant. quae ad bene beateque uiuendum
non pergerent aut attigisse aut comprobasse. idcirco turpiter eos mentiri di-
cit qui dissertationes istius modi socrati attribuerent. hoc autem inquiunt
xenophon cum scripsit. platonem uidelicet notat in cuius libris socrates de phy-
sica & musica & geometria disserit. sed enim de uiris optimis & grauissimis
si credendum hoc aut suspicandum fuit. causam equidem esse arbitror non
obtrectationis nec inuidiae. neque de gloria maiore parienda certationis. haec
enim procul a moribus philosophiae absunt. in quibus illi duo omnium iudi-
cio excelluerunt. quae igitur est opinionis istius ratio? haec profecto est ae-
quiperatio ipsa plerumque & parilitas uirtutum inter sese consimilium. etiam
si contentionis studium & uoluntas abest. speciem tamen aemulationis creat.
nam cum ingenia quaedam magna duorum pluriumue in eiusdem rei studio
inlustrium aut pari sunt fama aut proxima. oritur apud diuersos fautores
eorum industriae laudisque aestumandae contentio. tum postea ex alieno cer-
tamine ad eos quoque ipsos contagium certationis adspirat. cursusque eorum
ad eandem uirtutis calcem pergentium quando est compar uel ambiguus in ae-
mulandi suspitiones non suo sed fauentium studio delabitur. proinde igitur
& xenophon & plato socraticae amoenitatis duo lumina. certare aemula-
rique inter sese existimati sunt. quia de his apud alios uter esset exuperantior
certabatur. & quia duae eminentiae cum simul iunctae in arduum nituntur
simulachrum quoddam contentionis aemulae pariunt.

.IIII.

Condigne mehercule & condecore chrysippus in librorum qui inscribuntur
ΠΕΡΙ ΚΑΛΟΥ ΚΑΙ ΗΔΟΝΗΣ. primo os & oculos iustitiae uultumque eius seueris atque uenerandis uerborum coloribus depin-
xit. facit quippe imaginem iustitiae fierique solitam esse dicit a pictoribus
rhetoribusque antiquioribus ad hunc ferme modum. forma atque filo uirginali.
aspectu uehementi & formidabili. luminibus oculorum acribus. neque humilis ne-
que atrocis. sed reuerendae cuiusdam tristitiae dignitate. ex imaginis autem
istius significatione. intellegi uoluit iudicem qui iustitiae antistes est. oporte-
re esse grauem. sanctum seuerum incorruptum inadulabilem contraque im-
probos nocentesque inmisericordem atque inexorabilem. erectumque & arduum
ac potentem ui & maiestate aequitatis ueritatisque terrificum. Verba ipsa chry-
sippi de iustitia haec scripta sunt. ΠΑΡΘΕΝΟΣ ΔΕ ΕΙΝΑΙ ΛΕΓΕΤΑΙ ΚΑ-
ΤΑ ΣΥΜΒΟΛΟΝ ΤΟΥ ΑΔΙΑΦΘΟΡΟΣ ΕΙΝΑΙ. ΚΑΙ ΜΗΔΑΜΩΣ.
ΕΝΔΙΔΟΝΑΙ. ΤΟΙΣ ΚΑΚΟΥΡΓΟΙΣ ΜΗΔΕ ΠΡΟΣΙΕΣΘΑΙ ΜΗΤΕ
ΤΟΥΣ ΕΠΙΕΙΚΕΙΣ ΛΟΓΟΥΣ. ΜΗΤΕ ΠΑΡΑΙΤΗΣΙΝ. ΚΑΙ ΔΕΗΣΙΝ.
ΜΗΤΕ ΚΟΛΑΚΕΙΑΝ. ΜΗΤΕ ΑΛΛΟ ΜΗΔΕΝ ΤΩΝ ΤΟΙΟΥΤΩΝ
ΟΙΣ ΑΚΟΛΟΥΘΩΣ ΚΑΙ ΣΚΥΘΡΩΠΗ ΓΡΑΦΕΤΑΙ ΚΑΙ ΣΥΝΕΣΤΗ-
ΚΟΣ ΕΧΟΥΣΑ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟΝ ΚΑΙ ΕΝΤΟΝΟΝ. ΚΑΙ ΔΕΔΟΡΚΟΣ
ΒΛΕΠΟΥΣΑ ΩΣΤΕ ΤΟΙΣ ΜΕΝ ΑΔΙΚΟΙΣ ΦΟΒΟΝ ΕΜΠΟΙΕΙΝ ΤΟΙΣ

ΔΕΔΙΚΑΙΟΙϹ ΘΑΡϹΟϹ ΤΟΙϹ ΜΕΝ ΠΡΟϹ ΦΙΛΟΥϹ ΟΝΤΟϹ ΤΟΥ ΤΟΙΟΥ
ΤΟΥ ΠΡΟϹѠΠΟΥ ΤΟΙϹ ΔΕ ΕΤΑΙΡΟΙϹ ΠΡΟϹ ΑΝΤΟΥϹ. Haec uerba
chrysippi eo etiam magis ponenda existimaui. ut prompta ad considerandũ
iudicandumq: sint. quoniam legentibus ea nobis delicatiores quidam discipli
narum philosophi. saeuitiae imaginem istam esse non iustitiae dixerunt.

.V. Defessus ego quondam diutina cõmentatione. laxandi leuandiq: animi gratia.
in agrippae campo de ambulabam. atq: ibi duos forte grammaticos conspicat
non parui in urbe roma nominis. certationi eorũ acerrimae adfui. cum alt
in casu uocatiuo uir egregi dicendum contenderet. alter uir egregie. ratio
autem eius qui egregi oportere dici censebat huiuscemodi fuit. quaecunq: inqt
nomina seu uocabula recto casu numero singulari us syllaba finiuntur inq
bus ante ultimam syllabam posita est. i. littera. ea omnia casu uocatiuo. i.
littera terminantur. ut caelius. caeli. modius. modi. tertius. terti. accius
acci. titius. titi. & similia omnia. sic igitur egregius. quoniam. us. syllaba in casu
nominandi finitur. eamq: syllabam praecedit. i. littera. habere debebit in
casu uocandi. i. litteram extremam. & idcirco egregi non egregie rectius di
cetur. nam diuus. & riuus. & cliuus. non. u. syllaba terminantur. sed ea
quae per duo. u. scribenda est. propter cuius syllabae sonum declarandum
reperta erat noua littera quae digamma appellabatur. hoc ubi ille alter
audiuit. o inquit egregie grãmatice uel si id mauis egregissime. dic oro
te inscius & impius & sobrius. & ebrius. & proprius. & propitius & anxius.
& contrarius. quae. us. syllaba finiuntur. in quibus ante ultimam syllabã
. i. littera est. quem casum uocandi habent. me enim pudor & uerecundia te
net pronuntiare ea secundum tuam definitionẽ. sed cum ille paulisper op
positu horũ uocabulorũ cõmotus reticuisset. & mox tamen se conlegisset. eam
demq: illam quam definierat regulam retineret & propugnaret. diceretq: &
proprium & propitium & anxium & contrarium itidem in casu uocatiuo di

cendum ut aduersarius & extrarius diceretur. inscium quoq: & impium &
ebrium & sobrium insolentius quidem paulo. sed rectius per. i. litterã non per
. e. in eodem casu pronuntiandum. eaq: inter eos contentio longius diceretur.
non arbitratus ego operepraetium esse eadem ista haec diutius audire. cla
mãtes compugnantesq: illos reliqui.

homo nobis familiaris in litterarum cultu non ignobilis magnamq: aetatis par .VI.
tem in libris uersatus. adiutumq: inquit ornatumq: uolo ire noctes tuas. &
simul dat mihi librum grandi uolumine doctrinis omnigenis ut ipse dicebat
praescatentem. quem sibi elaboratum esse ait ex multis & uariis & remotis
lectionibus ut ex eo sumerem quantum liberet rerum memoria dignarum.
accipio cupidus & libens. tanquam si copiae cornũ nactus essem. & recondo me
penitus ut sine arbitris legam. atq: scripta erant proh iupiter mera miracula.
quo nomine fuerit qui primus grammaticus appellatus est. & quot fuerint
pythagorae nobiles. quot hippocratae. & cuiusmodi homerus dicat in u
lixis domo ΛΑΥΡΗΝ. quam ob causam telemachus cubam iunctũ
sibi cubantem pisistratum non manu attigerit sed pedis ictu excitarit.
& eurycliа telemachum quo genere claustri incluserit. & quapropter
idem poeta rosam non norit oleum ex rosa norit. atq: illud etiam scriptũ
fuit. quae nomina fuerint sociorũ ulixis qui a scylla rapti laceratiq: sint.
utrum ΕΝ ΤΗ ΕϹѠ ΘΑΛΑϹϹΕΝ. ulixes errauerit. ΚΑΤΑ ΑΡΙϹΤΑΡ
ΧΟΝ Η ΕΝ ΤΗ ΕΞѠ ΚΑΤΑ ΚΡΑΤΗΤΑ. idem etiam istic scriptum
fuit. qui sint apud homerum uersus isopsephi. & quorum ibi nominum
ΠΑΡΑϹΤΙΧΙϹ. reperiatur. & quis adeo uersus sit qui per singula uocabu
la singulis syllabis increscat. ac deinde qua ratione dixerit singulas pe
cudes in singulos annos terna parere. & ex quinq: operimentis quibus a
chillis clipeus munitus est quod factum ex auro est summum sit an mediũ.
& praeterea quibus urbibus regionibusq: uocabula iam mutata sint. quod

boetia ante appellata fuerit aonia · quod aegyptus aeria · quod creta quoq:
eodem nomine aeria dicta est · quod attice ΑΚΤΗ · quod corinthus ephyre ·
quod macedonis ΕΜΑΘΙΑ · quod thessalia ΑΙΜΟΝΙΑ · quod tyros sarra ·
quod thracia ante sithon dicta sit · quod aestum · ΠΟϹϹΙΔΟΝΙΟΝ · haec
atq: item alia multa istiusmodi scripta in eo libro fuerunt · quae cum statim
properans redderem · ΟΝΑΙΟϹΟΥ · inquam doctissime uiror · ΤΑΥΤΗϹ ΤΗϹ
ΠΟΛΥΜΑΘΙΑϹ · & librum hunc opulentissimū recipe nil prorsus ad no-
stras paupertinas litteras congruentem · nam meae noctes · quas instructū
ornatumq: isti · de uno maxime illo uersu homeri quaerunt · quem socra-
tes prae omnibus semper rebus sibi esse cordi dicebat · ΟΤΤΙ ΤΟΙ ΕΝ ΜΕ-
ΓΑΡΟΙϹΙ ΚΑΚΟΝ ΑΓΑΘΟΝ ΤΕΤΕΥΚΤΑΙ ·

· VII ·

· CN · pompeio · consulatus primus cum · M · crasso · designatus est · cum magistra-
tum pompeius cum initurus foret · quoniam per militiae tempora senat·
habendi consulendiq: rerum expers ūrbanar̄ fuit · M · uarronem famili-
arem suum rogauit uti cōmentarium faceret · ΙϹΑΓΩΓΙΚΟΥ · sic enim uar-
ro ipse appellat · ex quo disceret quid facere dicereq: deberet · cum senatum co-
suleret · cum librum cōmentarium quem super ea re pompeio fecerat periis-
se uarro ait in litteris quas ad oppianum dedit · quae sunt in libro epistoli-
carum quaestionum quarto · in quibus litteris quoniam quae ante scripserat
non comparebant · docet rursum multa ad eam rem ducentia · Primum
ibi ponit qui fuerint per quos more maiorum senatus haberi soleret · eosq: no-
minat · dictatorem · consules · praetores · tribunos plebi · interregem · praefectū
urbi · neq: alii praeter hos ius fuisse dixit facere senatus consultum · quotiesq:
usu uenisset ut omnes isti magistratus eodem tempore romae essent · tum
quo supra ordine scripti essent qui eor̄ prior aliis esset · ei potissimū senatus
consulendi ius fuisse · Addit deinde extraordinario iure tribunos quoq: mili-
tares qui proconsulibus fuissent · item decem uiros quibus imperiū consulare

tum esset · Item triumuiros · rei · p · reconstituendae causa creatos ius consulendi
senatum habuisse · postea scribsit de intercessionibus · dixitq: intercedendi ne se-
natus consultum fieret · ius fuisse iis solis qui eadem potestate qua ii qui senat·
consultum facere uellent maioreue essent · tum adscripsit de locis in quibus
senatus consultum fieri iure posset · docuitq: confirmauitq: nisi in loco per
augures constituto · quod templum appellaretur · senatus consultum factum esset ·
iustum id non fuisse · propterea & in curia hostilia & in pompeia · & post in iu-
lia · cum profana ea loca fuissent · templa esse per augures constituta · ut in iis
senatus consulta more maiorum iusta fieri possent · Inter quae id quoq: scribtū
reliquit · non omnes aedes sacras templa esse · ac ne aedem quidem uestae tem-
plum esse · post haec deinceps dicit senatus consultum an̄ exortum aut post occa-
sum solem factum ratum nō fuisse · Opus etiam censorium fecisse existimatos ·
per quos eo tempore senatus consultum factum esset · docet deinde inibi multa · qb·
diebus haberi senatum ius non sit · immolareq: hostiam prius auspicariq: debere
qui senatum habiturus esset · de rebusq: diuinis prius quam humanis ad senatū
referendum esse · tum porro referri oportere · aut infinite de · re · p · aut de sin-
gulis rebus finite · senatusq: consultum fieri duobus modis · aut per discessionem
si consentiretur · aut si res dubia esset per singulor̄ sententias exquisitas · singulos
aut debere consuli gradatim · incipiq: a consulari gradu · ex quo gradu semper
quidem · antea primum rogari solitum qui princeps in senatum lectus esset ·
tum autē cum haec scriberet · nouum morem institutum refert · per ambitionem
gratiamq: · Ut is primus rogaretur quem rogare uellet qui haberet senatum · dū
is tamen ex gradu consulari esset · praeter haec · de pignore quoq: capiendo disserit ·
deq: multa dicenda senatori · qui cum in senatum uenire deberet non adesset ·
haec & alia quaedam id genus · in libro quo supra dixi · M · uarro · epistula ad
oppianum scripta exsecutus est · sed quod ait senatus consultum · duobus modis fi-
eri solere · aut conquisitis sententiis aut per discessionem · parum conuenire ui-
detur cum eo quod ateius capito in coniectaneis scriptum reliquit · nam in libro

. cclviii . tuberonem dicere ait . nullum . s . c . fieri posse non discessione facta . quia in omnibus senatus consultis . etiam in iis quae per relationem fierent discessio esset necessaria . idque ipse capito uerum esse adfirmat . sed de hac omni re alio in loco plenius accuratiusque nos memini scribere .

. viii . Praefectum urbi Latinarum causa relictum senatum habere posse iunius negat . quoniam ne senator quidem sit . neque ius habeat sententiae dicendae . cum ex ea aetate praefectus fiat quae non sit senatoria . M . autem uarro . in quarto epistolicarum quaestionum . & ateius capito in coniectaneorum . cclviiii . ius esse praefecto senatus habendi . dicunt . deque ea re adsensum esse capitone tuberoni contra sententiam iunii refert . nam & tribunis inquit plebis senatus habendi ius erat . quamquam senatores non essent ante atinium plebiscitum .

. A . GELLII . NOCTIUM . ATTICARUM . LIBER . XVI . EXPLICITUS .

SEPTIMO . DECIMO . COMMENTARIO . HAEC INSUNT .

.A. GELLII. NOCTIUM. ATTICARUM. LIBER. XVII.

.INCIPIT. FELICITER.

.I. DECLAMAVERAT Antonius Iulianus rhetor praeter quam semper alias tum vero nimium quantum delectabiliter et feliciter. Sunt enim ferme scholasticae istae declamationes eiusdem hominis eiusdemque facundiae, non eiusdem tamen quotidie felicitatis. Nos ergo familiares eius circumfusi undique eum prosequebamur domum. Cum deinde subeuntes montem Caspium conspicimus insulam quamdam occupatam igni multis arduisque tabulatis editam et propinqua iam omnia flagrare vasto incendio. Tum quispiam ibi ex comitibus Iuliani: Magni inquit reditus urbanorum prediorum, sed pericula sunt longe maxima. Si quid autem posset remedii fore ut ne tam adsidue domus Romae arderent, venum hercle dedissem res rusticas et urbicas emissem. Atque illi Iulianus laeta ut mos eius fuit interfabulandum venustate: Si annalem inquit undevicensimum Q. Claudi legisses optumi et sincerissimi scriptoris, docuisset te profecto Archelaus regis Mithridati praefectus qua medela quaque sollertia ignem defenderes, ut ne ulla tua aedificatio e ligno correpta atque insinuata flammis arderet. Percontatus ego sum quid esset illud mirum Quadrigarii. Repetit: In eo igitur libro scriptum inveni, cum oppugnaret L. Sulla in terra Attica Piraeum et contra Archelaus regis Mithridati praefectus ex eo oppido propugnaret, turrim ligneam defendendi gratia structam, cum ex omni latere circumplexa igni foret, ardere non quisse quod alumine ab Archelao oblita fuisset. Verba Quadrigarii ex eo libro haec sunt: Tum Sulla conatus est et tempore magno eduxit copias ut Archelai turrim unam quam ille interposuit ligneam incenderet. Venit, accessit, ligna subdidit, submovit Graecos, ignem admovit. Satis sunt diu conati, numquam quiverunt incendere. Ita Archelaus omnem materiam obleverat alumine. Quod Sulla atque milites mirabantur et postquam non succendit reduxit copias.

.II. Ex insula Creta quispiam aetatem athenis[?] agens Platonicum esse se philosophum dicebat et videri gestibat. Erat autem nihili homo et nugator atque in Graecae facundiae gloria iactabundus et praeterea vini libidine adusque ludibria ebriosus. Is in conviviis iuvenum quae agitare Athenis ebdomadibus lunae sollenne nobis fuit, simul atque modus epulis factus et utiles delectabilesque sermones coeperant, tum silentio ad audiendum petito loqui coeptabat atque id genus vili et incondita verborum caterva hortabatur omnes ad bibendum

idque se facere ex decreto platonico praedicabat. tamquam plato in libris.
quos de legibus composuit. Laudes ebrietatis copiosissime scripsisset. utilemque
esse eam bonis ac fortibus viris censuisset. Ac simul inter eiusmodi orationem
crebris & ingentibus poculis omne ingenium ingurgitabat. fomitem esse
quemdam dicens & incitabulum ingenii virtutisque. si mens & corpus homi
nis vino flagraret. Sed enim plato in primo & secundo de legibus non ut
ille nebulo opinabatur ebrietatem istam turpissimam quae labefacere &
imminuere hominum mentes solet Laudavit. sed hanc largiorem paulo
iucundioremque vini invitationem quae fieret sub quibusdam quasi arbi
tris & magistris conviviorum sobriis non improbavit. nam & modicis hone
stisque inter bibendum remissionibus refici integrarique animos ad instauran
da sobrietatis officia existumavit. reddique eos sensim Laetiores. atque ad in
tentiones rursum capiendas fieri habiliores. & simul si qui penitus in his ad
fectionum cupiditatumque errores inessent quos aliquis pudor reverens con
celaret. ea omnia sine gravi periculo Libertate per vinum data detegi & ad
corrigendum medendumque fieri oportuniora. Atque hoc etiam plato ibidem
dicit. non defugiendas esse neque respuendas huiuscemodi exercitationes adver
sum propulsandam vini violentiam. neque ullum umquam continentem pror
sum ac temperantem satis fideliter visum esse. cuius vita victusque non inter
ipsa errorum pericula & in mediis voluptatum inlecebris explorata sit. nam
cui libentiae gratiaeque omnes conviviorum incognitae sint. quique illarum
omnino expers sit. si eum forte ad participandas eiusmodi voluptates aut
voluntas tulerit. aut casus induxerit. aut necessitas compulerit. deleniri
plerumque & capi. neque mentem animumque eius consistere. sed vi quadam no
va ictum labascere. congrediendum igitur censuit. & tamquam in acie quadam
cum voluptariis rebus. cumque ista vini licentia cominus decernendum. ut
adversum eas non fuga simus tuti. nec absentia. sed vigore animi & constanti

presentia moderatoque usu temperantiam continentiamque tueamur. & cale
facto simul refotoque animo. si quid in eo vel frigidae tristitiae vel torpentis ve
recundiae fuerit. deluamur.

Legimus librum ciceronis. qui inscriptus est orator. in eo libro cicero cum dixis · III ·
set verba haec. aufugio & aufero. composita quidem esse. ex praepositione. ab. &
ex verbis. fugio & fero. sed eam praepositionem. quo fieret vox pronuntiatu audi
tuque Lenior. versam mutatamque esse in au. syllabam. coeptumque esse dici aufu
gio & aufero pro abfugio & abfero. Cum haec inquam ita dixisset. tum postea
ibidem super eadem particula ita scripsit. haec inquit praepositio praeter haec
duo verba. nullo alio in verbo reperietur. invenimus autem in commentario nigi
diano verbum autumo compositum. ex eam praepositione & verbo aestumo.
dictumque intercise autumo quasi ab aestumo. quod significaret totum aestumo.
tamquam ab numero. sed quod sit eum honore multo dictum. p. nigidii hominis
eruditissimi. audacius hoc argutiusque esse videtur quam verius. Autumo enim non
id solum significat. sed & dico & opinor & censeo. cum quibus verbis praepositio ista
neque cohaerentia vocis neque significatione sententiae convenit. Praeterea vir
acerrimae in studio Literarum diligentiae. M. Tullius. non sola esse haec duo verba dixis
set. si reperiri posset ullum tertium. sed illud magis inspici quaerique dignum est ver
sane sit & mutata ab praepositio in au. syllabam propter lenitatem vocis. an po
tius. au. particula sua sit propria origine. & proinde ut pleraeque aliae praepositi
ones a graecis. ita haec quoque inde accepta sit. sicuti est in illo versu homeri. αὐ
ΕΡΥCΑΝ ΜΕΝ ΠΡΩΤΑ ΚΑΙ ΕCΦΑΞΑΝ ΚΑΙ ΕΔΕΙΡΑΝ. ΚΑΙ ΑΒΡΟΜΟΙ
ΑΥΙΑΧΟΙ.

In sermonibus nuper fuit seniorum hominum & eruditorum. multos in vetere memo · IIII ·
ria altissimum dignitatis gradum ascendisse ignobilissimos ⁼ tantae admirationi fu
it. quantae fuerunt quae de ventidio basso scripta sunt. eum picentem fuisse
genere & loco humili. & matrem eius a pompeio strabone. pompei magni patre
bello sociali quo asculanos subegit. captam cum ipso esse. mox triumphante pompeio

⁼ prius homines & despicatissimos. nihil adeo de quoquam

strabone. cum quoque puerum inter ceteros ante currum imperatoris sinu matris vectum esse. post cum edolescent victum sibi egre quaesisse. cumque sordide invenisse comparandis mulis & vehiculis. magistratibus qui sortiti provincias forent. prebenda publice conduxisset. in isto quaestu notum esse coepisse. C. Caesari. & cum eo profectum esse in gallias. tum quia in ea provincia satis naviter versatus esset. & deinceps civili bello. mandata sibi pleraque impigre & strenue fecisset. non modo in amicitiam caesaris. sed ex ea in amplissimum quoque ordinem pervenisse. mox tribunum quoque plebi. ac deinde praetorem creatum. atque in eo tempore iudicatum esse a senatu hostem cum. M. Antonio. post vero conjunctis patribus. non pristinam tantum dignitatem reciperasse. sed pontificatum ac deinde consulatum quoque adeptum esse. Eamque rem tam intolleranter tulisse. p. r. qui ventidium bassum meminerat curandis mulis victitasse. ut vulgo per vias urbis. versiculi proscriberentur. Concurrite omnes augures. haruspices. portentum inusitatum conflatum est. recens nam mulos qui fricabat consul factus est. Eundem bassum suetonius tranquillus praepositum esse. a. M. Antonio. provinciis orientalibus. parthosque in syriam introrumpentis. tribus ab eo proeliis fusos scribit. eumque primum omnium de parthis triumphasse. & morte obita publico funere sepultum esse.

.V.

Sicut alia verba pleraque ignoratione & inscitia improbe dicentium quae non intellegant. deflexa ac depravata sunt a ratione recta. & consuetudine. ita huius quoque verbi quod est profligo. significatio versa & corrupta est. nam cum ab adfligendo & ad perniciem interitumque deducendo. inclinatum id tractumque sit. semperque eo verbo qui diligenter loquuti sunt ita usi sint. ut profligare dicerent prodigere & deperdere. profligatasque res quasi profligatas & perditas appellarint. nunc audio aedificia & templa & alia fere multa. quae prope absoluta adfectaque sunt in profligato esse dici. ipsaque esse iam profligata. Quapropter urbanissime respondisse praetorem non indoctum virum barvasculo cuidam ex advocatorum turba sulpicius apollinaris. in quadam epistula scribtum reliquit. nam cum ille inquit rabula audaculus ita postulasset. verbaque ita fecisset. omnia vir clarissime negotia de quibus te cogniturum esse hodie dixisti. diligentia & velocitate tua profligata sunt. unum id solum relictum est. de quo rogo audias. Tum praetor satis ridicule. An illa negotia de quibus iam cognovisse me dicis profligata sint. equidem nescio. hoc autem negotium quod in te incidit. proculdubio sive id audiam sive non audiam profligatum est. quod significare autem volunt qui profligatum dicunt. hi qui latine loquuti sunt non profligatum sed adfectum dixerunt. sicuti. M. cicero in oratione quam habuit de provinciis consularibus. Cuius verba haec sunt. bellum adfectum videmus. & vere ut dicam pene confectum. Item infra. nam ipse caesar quid est quod in ea provincia commorari velit. nisi ut ea quae per eum adfecta sunt. perfecta. r. p. tradat. Idem cicero. in oeconomico. cum vero adfecta iam prope aetate. vasa sole mitescere tempus est.

.VI.

In libro. M. Tullii qui est secundus de gloria. manifestus error est non magnae rei. quem errorem esse possit cognoscere non aliquis eruditorum. sed qui tantum legerit ΟΜΗΡΟΥ ΤΟΝ. quam ob rem non tam id mirabamur errasse in ea re. M. Tullium. quam non esse animadversum hoc postea. correptumque vel ab ipso vel a tirone liberto eius diligentissimo homine. & librorum patroni sui studiosissimo. Ita enim scriptum in eo libro est apud eundem poetam. aiax cum hectore congrediens depugnandi causa agit ut sepeliatur sic sit forte victus. declaratque se velle. ut suum tumulum. multis etiam post seculis. praetereuntes. hic situs est vitae iam pridem lumina linquens. qui quondam hectoreo perculsus concidit ense. fabitur haec aliquis. mea semper gloria vivet. Huius autem sententiae versus. quos cicero in linguam latinam vertit. non aiax apud homerum dicit. neque aiax agit ut sepeliatur sed hector dicit. & hector de sepultura agit. prius quam sciat an aiax secum depugnandi causa congressurus sit.

·VII· Obseruatum in multa hominum memoria expertumque est senioribus plerisque
omnibus sexagensimum tertium uitae annum cum periculo & clade aliqua
uenire aut corporis morbique grauioris aut uitae interitus aut animi
aegritudinis. propterea qui rerum uerborumque istiusmodi studio tenentur
eum aetatis annum appellant ΚΛΕΙΜΑΚΤΗΡΙΚΟΝ. nocte quoque ista
proxima superiore cum librum epistolarum diui Augusti quas ad C. Ne
potem suum scripsit legeremus. duceremurque elegantia orationis neque
morosa neque anxia. sed facili hercle & simplici id ipsum in quadam e
pistola super eodem anno scriptum offendimus. cuiusque epistolae exemplum
hoc est. VIIII. Kl. octobres. haue mi Gai meus asellus iucundissimus quem
semper medius fidius desidero cum a me abes. sed praecipue diebus talibus.
qualis est hodiernus. oculi mei requirunt meum Gaium. quem ubicumque
hoc die fuisti. spero laetum & bene ualentem celebrasse. quartum & sexa
gensimum natalem meum. nam ut uides ΚΛΕΙΜΑΚΤΗΡΑ. communem
seniorum omnium. tertium & sexagensimum annum euasimus. deos autem
oro. ut mihi quantumcumque superest temporis. id saluis nobis traducere liceat
in statu rei p. felicissimo. ΑΝΔΡΑΓΑΘΟΥΝΤΩ ΥΜΩΝ ΚΑΙ ΔΙΑΔΕΧΟ
ΜΕΝΩΝ. stationem meam.

·VIII· Cum legeremus orationem ueterem Fauorini non indiserti uiri. qua oratione
totum ut meminisse possemus. odio esse hercle istiusmodi sumptus sad posui
mus. Fauorini sunt. Praefecti popinae atque luxuriae negant cenam la
utam esse nisi cum lubentissime edis. tum auferatur. & alia esca melior
atque amplior succenturietur. is nunc flos caenae habetur inter istos quibus
sumptus & fastidium pro facetiis procedit. qui negant ullam auem praeter
ficedulam totam comesse oportere. ceterarum auium atque altilium nisi tan
tum apponatur ut a cluniculis inferiori parte saturi fiant. conuiuium pu
tant inopia sordere. superiorem partem auium atque altilium qui edunt eos pa
latum habere. si proportione crescit luxuria crescere quid relinquitur nisi

[margin note: atque ructus polidiciemus uerbaque]

uti delibrari sibi caenas iubeant ne edendo defetigentur. quando stratus auro
argento. purpura amplior aliquot hominibus quam dis immortalibus adornatur.

·VIIII· Vere ac diserte caecilius hoc subditiuo scripsit. nam hi sunt inimici pessumi. fron
te hilaro. corde tristi quos neque ut adprehendas neque ut mittas scias. hos ego uer
sus. cum de quodam istiusmodi homine sermones essent. in circulo forte iuuenum
eruditiorum dixi. tum de grammaticorum uolgo quispiam nobiscum ibi adsistens non
sane ignobilis. quanta inquit licentia audaciaque caecilius hic fuit. cum fronte
hilaro non fronte hilara dixit. & tam immanem solecismum nihil ueritus est.
immo inquam potius nos & quam audaces. & quam licentes sumus qui frontem
improbe indocteque non uirili genere dicimus. cum & ratio proportionis quae ana
logia appellatur. & ueterum auctoritas non hanc sed hunc frontem debere dici
suadeant. quippe M. cato. in quinta originum. ita scripsit. postridie signis conla
tis aequo fronte. peditatu. equitibus. atque alis cum hostium legionibus pugna
uit. recto quoque fronte idem cato in libro eodem dicit. At ille semidoctus gram
maticus. missas inquit auctoritates facias. quas quidem ut habeas posse fieri pu
to. sed rationem dic quam non habes. Atque ego his eius uerbis ut tum ferebat ae
tas irritatior. audi inquam mi magister rationem falsam quidem sed quam
redarguere falsam esse tu non queas. Omnia inquam uocabula tribus lit
teris finita quibus frons finitur. generis masculini sunt si in genetiuo quoque
casu eadem syllaba finiantur. ut mons. pons. frons. At ille contra renidens.
audi inquit discipule plura alia consimilia quae non sit generis masculini.
petebant ibi omnes ut uel unum statim diceret. sed cum homo uoltum intor
queret. & non hisceret & colores mutaret. tum ego intercessi. & uade inquam
nunc & habeto ad requirendum. XXX. dies. postquam inueneris repetes nos
atque ita hominem nulli rei ad indagandum uocabulum quo rescinderet fini
tionem fictam dimisimus.

·X· Plutarchus in librorum quos ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ inscripsit. primo cum de mor
bis dissereret in animos hominum incidentibus. uirgines dixit milesiorum nomi-

nis fere quot tum in ea ciuitate erant repente sine ulla euidenti causa
uoluntatem coepisse obeundae mortis. Ac deinde plurimas uitam suspendio
amisisse. id cum accideret & in dies crebrius. neq: animus earum mori perseueran
tium medicina adhiberi quiret. decreuisse milesios ut uirgines quae corpori
bus suspensis demortuae forent ut hae omnes nudae cum eodem laqueo qui es
sent praeuinctae efferrentur. Post id decretum uirgines uoluntariam morte
non petisse pudore solo deterritas tam inhonesti funeris.

·XI· C·fannio·strabone·M·ualerio·messala·coss· senatus consultum de philosophis &
de rhetoribus latinis factum est. M·pomponius·praetor·senatum consuluit
quod uerba facta sunt de philosophis & de rhetoribus. de ea re ita censuerunt.
ut·M·pomponius praetor animaduerteret curaretq: uti ei e re p· fideq:
sua uideretur. uti romae ne essent. Aliquot deinde annis. post id senatus cō
sultum·CN·domitius·ahenobarbus·&·L·licinius·crassus·censores·de coer
cendis rhetoribus latinis ita edixerunt. renuntiatum est nobis esse hoīes
qui nouum genus disciplinae instituerunt. ad quos iuuentus in ludum con
ueniat. eos sibi nomen imposuisse latinos rhetoras. ibi homines adulescentu
los dies totos desidere. maiores nostri quae liberos suos discere. & quos in ludos
itare uellent instituerunt.

·XII· haec noua quae praeter consuetudinem ac morem maiorum fiunt. neq: pla
cent neq: recta uidentur. quapropter & his qui eos ludos habent. & his qui
eo uenire consuerunt uisum est faciundum ut ostenderemus nostram sen
tentiam. nobis non placere neq: illis solum temporibus nimis rudibus. nec
dum graeca disciplina expolitis. philosophi ex urbe roma pulsi sunt. uerum
etiam domitiano imperante senatus consulto eiecti atq: urbe & italia in
terdicti sunt. qua tempestate epictetus quoq: philosophus propter id senatus
consultum nicopolim roma decessit.

·XIII· C·gracchus. cum ex sardinia rediit. orationem ad populum in contione habuit.
ea uerba haec sunt. uersatus sum inquit in prouincia quomodo ex usu uestro
existimabam esse. non quomodo ambitioni meae conducere arbitrabar. nulla

apud me fuit popina. neq: pueri eximia facie stabant. sed in conuiuio liberi
uestri modestius erant quam apud principia. Post deinde haec dicit. Ita uersa
tus sum in prouincia uti nemo posset uere dicere. assem aut eo plus in mune
ribus me accepisse. aut mea opera quemquam sumptum fecisse. biennium fui in
prouincia. si ulla meretrix domum meam introiuit. aut cuiusquam seruulus
propter me sollicitatus est. omnium nationum postremissimum nequissimumq: exi
stimatote. cum a seruis eorum tam caste me habuerim. inde poteritis considerare
quomodo me putetis cum liberis uestris uixisse. Atq: ibi ex interuallo. itaq: in
quit quirites. cum romā profectus sum. zonas quas plenas argenti extuli. eas
ex prouincia inanes retuli. Alii uini amphoras quas plenas tulerunt. eas ar
gento plenas domum reportauerunt.

V tor & uereor & hortor & consolor cōmunia uerba sunt. ac dici utroq: uersus pos ·XIIII·
sunt. uereor te & uereor abs te. id est tu me uereris. utor te & utor abs te. id fa
ctum. hortor te & hortor abs te. id est tu me hortaris. consolor te & consolor abs te
idest tu me consolaris. testor quoq: & interpretor significatione reciproca dicū
tur. sunt autē uerba haec omnia ex altera parte inusitata & an dicta sint in
eam quoq: partem quaeri solet. Afrannius in eo solo bruttis. hem isto parentumē
uitabiles liberis ubi malunt metui quam uereri se ab suis. hic uereri ex ea par
te dictum est qua est non usitatior. nouius in ligātarca. uerbum quod est u- ·· Licinaria
titur. ex contraria parte dixit. quia supellex multa quae non utitur. emitur
tamen. idest quae usui non est. M·Cato. in quinta origine. exercitum inq̄t
suum pransum paratum cohortatum. eduxit foras atq: instruxit. consolor
quoq: in partem alteram praeter quam dici solitum est. in epistula·q·metelli.
quam cum in exilio esset. ad·CN·& ad·L· domitios dedit. At cum animū
inquit uestrum erga me uideo uehementer consolor. & fides uirtusq: uestra
mihi ante oculos uersatur. testata itidem & interpretata. eadem ratione
dix. M·tullius. in primo libro de diuinatione. Ut testor interpretorq: uer
ba cōmunia uideri debeant. sallustius quoq: eodem modo dilargitis proscrip-

torum bonis dicit · tamquam uerbum largior sit ex uerbis cōmunibus. Veritū autem sicut puditum & pigitum non personaliter per infinitum modum di-
ctam esse non a uetustioribus tantum uidemus. sed a. M. quoq: tullio. in se-
cundo de finibus. primum inquit aristippi cyrenaicorumq: omnium quos
non est ueritū in ea uoluptate quae maxima dulcedine sensum moueret.
summum bonum ponere. dignor quoq: & ueneror & confiteor & testor habi-
ta sunt in uerbis cōmunibus. sic illa in uirgilio dicta sunt. coniugio anchisa
ueneris dignate superbo. & cursusq: dabit uenerata secundos. Confessi autē
aeris de quo facta confessio est. in. xii. tabulis scriptum est his uerbis. aeris
confessi rebusq: iudicatis. xxx. dies iusti sunto. Item ex hisdem tabul. id q
q: est. qui se sierit testarier libripens ue fuerit: ni testimonium fariatur.
improbus intestabilisq: esto.

·XV· Apud. q. metellum numidicum in libro accusationis. in ualerium messalam
tertio noue dictum esse adnotauimus. Verba ex oratione eius haec sunt. cum
sese sciret in tantum crimen uenisse. atq: socios ad senatum quaestum flen-
tes uenisse. sese pecunias maximas exactas esse. pecunias a se maximas ex-
actas. id nobis uidebatur graeca figura dictum. graeci enim dicunt. ΕΙCΕ
ΠΡΑΞΑΤΟ ΜΕ ΑΡΓΥΡΙΟΝ. id significat exigit me pecuniam. quod si id
dici potest. etiam exactus esse aliqui pecuniam dici potest. Caeciliusq: eadē
figura in hypobolimeo aeschino usus uidetur. ego illud minus nihilo ex-
igor portorium. id est nihilominus exigitur de me portoriū.

·XVI· Ab eo quod est pando. passum ueteres dixerunt non pansum. & cum praepo-
sitione expassum non expansum. Caecilius. in synaristosis. heri uero pro-
spexisse eum se ex tegulis haec nuntiasset. flammeum expassum domi. capil-
lo quoq: esse mulier passo dicitur quasi porrecto & expanso. & passis manibus
& uelis passis dicimus. quod significat diductis atq: distentis. Itaq: plautus.
in milite glorioso. a. littera in. e. mutata. per compositi uocabuli morē dis-

passis dicit. pro eo quod est dispassis. Credo ego istoc exemplo tibi esse eundū:
extra portam dispessis manibus. patibulum cum habebis.

·XVII· Milo crotoniensis athleta inlustris. quem in chronicis scriptum est olympiade
prima coronatum esse. exitum habuit uitae miserandum & mirandum.
cum iam natu grandis artem athleticam desisset. iterq: faceret forte solus
in locis italiae siluestribus. quercum uidit proxime uiam patulis in parte
media ramis hiantem. tum experiri credo etiam tunc uolens an ullae
sibi reliquae uires adessent. inmissis in cauernas arboris digitis. diduce-
re & rescindere quercum conatus est. ac mediam quidem partem di-
scidit diuellitq:. quercus autem in duas diducta partes. cum ille qua-
si perfecto quod erat conixus manus laxasset cessante ui rediit in na-
turam manibusq: eius retentis inclusisq: stricta denuo & cohaesa di-
lacerandum hominē feris praebuit.

·XVIII· Alcibiades atheniensis. cum apud auunculum periclen puer artibus ac
disciplinis liberalibus erudiretur. & arcessi pericles antigenidam tibicinem [marg.: nidam] tum ui-
de tibicinem: iussisset ut eum canere tibiis quod honestissimum tum uide-
batur doceret. traditas sibi tibias cum ad os adhibuisset inflassetq:. pude-
factus oris deformitate abiecit infregitq:. ea res cum percrebruisset. om-
nium tum atheniensium consensu disciplina tibiis canendi desitast.
scriptum hoc est in cōmentario pamphilae nono & uicesimo.

·XVIIII· Quo. C. caesar. & CN. pompeius. die per ciuile bellum signis conlatis in thes-
salia conflixerunt. res accidit patauii in transpadana italia memoria di-
gna. Cornelius quidam sacerdos & loco nobilis. & sacerdotii religionibus
uenerandus. & castitatae uitae sanctus. repente mota mente conspice-
re se procul dixit pugnam acerrimam pugnari. ac deinde alios cedere
alios urgere. caedem fugam. tela uolantia instaurationem pugnae.
impressionem. gemitus. uulnera. proinde ut si ipse in proelio uersaretur.

coram uidere sese uociferatus est. Ac postea subito exclamauit. caesare uicisse. At cornelii sacerdotis ariolatio leuis tum quidem uisa est & uecors. magnae mox admirationi fuit. quo non modo pugnae dies quae in thessalia pugnata est. neq: proelii exitus qui erat praedictus idem fuit. sed omnes quoq: pugnandi reciprocae uices. & ipsa exercituum duoru conflictatio uaticinantis motu atq: uerbis repraesentata est.

.XX. Non paucissimi sunt in quos potest conuenire id quod. M. uarro. dicit in satura quae inscribitur ΠΕΡΙ ΕΔΕCΜΑΤΩΝ. Verba haec sunt. si quantum operae sumpsisti. ut tuus pistor bonum faceret panem. eius duodecimam philosophiae dedisses. ipse bonus iampridem esses factus. nunc illum qui norunt uolunt emere milibus centum. te qui nouit nemo centussis.

.XXI. Euripidi poetae matrem. theopompus agrestia olera uendentem uictum quaesisse dicit. patri autem eius. nato illo. responsum ē á chaldaeis cum puerum cum adoleuisset uictorem in certaminibus fore. id ei puero fatum esse pater interpretatus athletam debere esse. roborato exercitatoq: filii sui corpore olympiam certaturum cum inter athletas pueros deduxit. Ac primo quidem in certamen per ambiguam aetatem receptus non est. Post eleusino & theseo certamine pugnauit & coronatus est. mox á corporis cura ad excolendi animi studium transgressus. auditor fuit physici anaxagorae & prodici rhetoris. in morali autē philosophia socratis. tragoediam scribere natus annos duodeuiginti adortus est. philocrus refert in insula salamine speluncam esse tetram & horridam quam nos uidimus. in qua euripedes tragoedias scriptitarit. mulieres fere omnes in maiorem modū exosus fuisse dicitur. siue quod natura abhorruit á mulierum cetu. siue quod duas simul uxores habuerat. cum decreto ab atheniensibus facto ius esset. quarum matrimonii pertaedebat. eius odii in mulieres. aristophanes quoq: meminit. ΕΝ ΤΑΙC ΠΡΟΤΕΡΑΙC ΘΕCΜΟΦΟΡΙΑΖΟΥCΑΙC. in his uersibus. ΝΥΝ ΟΥΝ ΑΠΑCΑΙCΙΝ ΠΑΡΑΙΝΩ ΚΑΙ ΛΕΓΩ ΤΟΥΤΟΝ ΚΟΛΑCΑΙ ΤΟΝ ΑΝΔΡΑ ΠΟΛΛΩΝ ΟΥΝΕΚΑ ΑΓΡΙΑ ΓΑΡ. ΤΙ ΗΜΑC Ω ΓΥΝΑΙΚΕC ΔΡΑ ΚΑΚΑ ΜΑΓΕ. ΕΝ ΑΓΙΟΙC ΤΟΙC ΛΑΧΑΝΟΙC ΑΥΤΟC ΓΡΑΦΕΙC. Alexander autem aetolus. hos de euripide uersus composuit. Ο Δ ΕΑΝΑΞΑΓΟΡΟΥ ΤΡΟΦΙΜΟC ΑΡΧΑΙΟΥ CΤΡΕΙΦΝΟC ΜΕΝ ΕΜΟΙΓΕ ΠΡΟCΕΙΠΕΙΝ. ΚΑΙ ΜΕΙCΟΓΕΛΩC. ΚΑΙ ΤΩ ΘΑΖΕΙΝ ΟΥΔΕ ΠΑΡ ΟΙΝΟΝ ΜΕΜΑΘΗΚΩC ΑΛΛ ΟΤΙ ΓΡΑΨΑΙ ΤΟΥΤ ΑΝ ΜΕΛΙΤΟC ΚΑΙ CΕΙΡΗΝΩΝ ΕΤΕΤΕΥΧΕΙ. Is cum macedonia apud archelaum regem esset. uteretur q: eo rex familiariter. rediens nocte ab eius cena. canibus á quodam aemulo inmissis dilaceratus est. & ex his uulneribus mors sequuta est. sepulchrum autē eius & memoriam macedones eo dignati sunt honore. ut in gloriae quoq: loco praedicarent. ΟΥ ΠΟΤΕ CΟΝ ΜΝΗΜΑ ΕΥΡΕΙΠΙΔΕC ΟΛΟΙΤΟ ΠΟΥ quod egregius poeta morte obita sepultus in eorū terra foret. quam ob rem cū legati ad eos ab atheniensibus missi petissent ut ossa athenas in terram illē patriam permitterent transferri. maximo consensu macedones in ea re denegando perstiterunt.

.XXII. Praestantissimos uirtute. prudentia. uiribus. iouis filios poetae appellauerūt. ut eacum & minoa & sarpedona ferocissimos filios dixerunt cyclopa & cercyona & laestrygonas.

∴ & immanes. & alienos ab omni humanitate tanquam é mari genitos. neptuni

.XXIII. Sertorius uir acer egregiusq: dux. & utendi regendiq: exercitus peritus fuit. is in temporibus difficillimis & mentiebatur ad milites si mendacium prodesset. & litteras compositas pro ueris legebat. & somnium simulabat. & falsas religiones conferebat. si quid istae res eum apud militum animos adiutabant. Illud adeo sertorii nobile est. cerua alba eximiae pulchritudinis & uiuacissimae celeritatis á lusitano ei quodam dono data est. hanc sibi oblatam diuinitus & instinctam dianae numine conloqui secum monereq: & docere quae utilia factu essent persuadere omnibus instituit. ac si quid durius uidebatur quod imperandum militibus foret. á cerua sese monitum praedicabat. id cū dixerat. uniuersi tamquam si deo libentes parebant. ea cerua quodam die

cum incursio esset hostium nuntiata. festinatione ac tumultu consternata
in fugam se prorupit. Atq: in palude proxima delituit. & postea requisita
perisse credita est. neq: multis diebus post inuentam esse ceruam sertorio nun
tiatur. tum qui nuntiauerat iussit tacere. Ac ne cui palam diceret inter
minatus est. praecepitq: ut eam postero die repente in eum locum in quo
ipse cum amicis esset immitteret. Admissis deinde amicis. postridie insum
sibi esse ait in quiete. ceruam quae perisset ad se reuerti. & ut prius consue
rat quod opus esset facto praedicare. tum sertorio quod imperauerat signi
ficante. cerua emissa in cubiculum sertorii introrupit. Clamor factus &
orta admiratio est. eaq: hominum barbarorum credulitas. sertorio in magnis
rebus magno usui fuit. memoriae proditum est ex his nationibus quae cum
sertorio faciebant cum multis proeliis superatus esset. neminem umquam ab
eo desciuisse. quamquam id genus hominum esset mobilissimum.

·XXIIII· Hellanicus. herodotus. thucydides. historiae scriptores. in hisdem temporibus
fere laude ingenti floruerunt. & non nimis longe distantibus fuerunt ae
tatibus. nam hellanicus in initio belli peloponnesiaci fuisse. quinq: & .LXX.
annos natus uidetur. herodotus. tres & .L. thucydides. XL. scriptum hoc
est in in libro. XI. pamphylae.

·XXV· Sedigitus. in libro quem scripsit. de poetis. quid de his sentiat qui comoedias fe
cerunt. & quem praestare ex omnibus ceteris putet. ac deinceps. quo quem in
loco & honore ponat his uersibus suis demonstrat. Multos incertos certare hanc
rem uidemus. Palmam poetae comico cui deferant. eum meo iudicio errorem
dissoluam tibi. ut contra si quis sentiat nihil sentiat. caecilio palmam statio
do comico. plautus secundus facile exsuperat ceteros. dein neuius qui seruet
pretio. in tertio est. si erit quod quarto detur. dabitur licinio. post insequi
licium facio atilium. in sexto consequitur hos terentius. turpilius septimum
trabea octauum optinet. nono loco esse facile facio luscium. decimum addo
antiquitatis causa ennium.

·XXVI· Gn. matius uir eruditus in mimiambis suis. non absurde neq: absone finxit.
recentatur pro eo quod graeci dicunt. ΑΝΑΝΕΟΥΤΑΙ. id est denuo na
scitur. atq: iterum fit recens. uersus in quibus hoc uerbum est hi sunt. iam
iam albicascit phoebus & recentatur. commune lumen hominibus & uolup
tatis. Idem matius in hisdem mimiambis edulcare dicit quod est dulcem
reddere in his uersibus. quapropter edulcare conuenit uitam. curasq: acerbas
sensibus gubernare.

·XXVII· Aristoteles quid syllogismus esset his uersibus definiuit. ΛΟΓΟϹ ΕΝ Ω ΤΕ
ΘΕΝΤΩΝ. ΚΑΙ ΜΕΝΩΝ ΕΞ ΑΝΑΝΚΗϹ. ϹΥΜΒΑΙΝΕΙ ΔΙΑ ΤΩΝ
ΚΑΙ ΜΕΝΩΝ. cuius definitionis. non uidebatur habere incommode inter
pretatio facta. hoc modo. syllogismus est oratio in qua consensis quibusdam
& concessis. aliud quidquam quae concessa sunt per ea quae concessa sunt
necessario conficitur.

·XXVIII· In libro. laelii felicis. ad. q. mucium. primo scriptum est. Labeonem scri
bere. calata comitia esse. quae pro conlegio pontificum habentur. aut re
gis aut flaminum inaugurandorum causa. eorum autem alia esse curiata. alia
centuriata. curiata per lictorem curiatum calari. id est conuocari. centuri
ata per cornicinem. hisdem comitiis quae calata appellari diximus. & sa
crorum distestatio. & testamenta fieri solebant. tria enim genera testamen
torum fuisse accepimus. unum quod calatis comitiis in populi contione fieret.
alterum in procinctu cum uiri ad proelium faciendum in aciem uocabantur.
tertium per familiae emancipationem. cui aes & libra adhiberetur. In eo
dem laelii felicis libro haec scripta sunt. is qui non uniuersum populum
sed partem aliquam adesse iubet. non comitia sed concilium edicere debet.
tribuni autem neq: aduocant patricios. neq: ad eos referre ulla de re
possunt. ita ne leges quidem proprie sed plebiscita appellantur. quae
tribunis plebis ferentibus accepta sunt. quibus rogationibus ante patricii
non tenebantur. donec. q. hortensius. dictator eam legem tulit. ut eo iure

quod plebs statuisset omnesq: quirites tenerentur. Item in eodem libro.
hoc scriptum est. cum ex generibus hominū suffragium feratur. curiata
comitia esse. cum ex censu & aetate. centuriata. cum ex regionibus &
Locis tributa. centuriata. aut comitia intra pomerium fieri. nefas esse
qui exercitum extra urbem imperari oporteat. intra urbem imperari
ius non sit. propterea centuriata in campo martio haberi. exercitumq:
imperari praesidiū causa solitum. quoniam populus esset in suffragiis fe
rendis occupatus.

·XXVIIII· C ornelius nepos. & rerum memoriae non indiligens. & M. ciceronis.
ut qui maxime amicus familiarisq: fuit. Atq: cum enim ei scripsit.
tres & XX. annos natum. primam causam iudicii publici egisse. sextū
q: roscium parricidii reum defendisse. dinumeratis quippe annis. a
q. caepione. & q. serrano. quibus consulibus. ante diem. tertio. nonas.
ianuariarum. M. Cicero. natus est. ad. M. Tullium. & CN. dolabel
Lam. quibus consulibus. causam priuatā. pro quinctio. apud aquilium
gallum iudicem dixit. sex. & XX. anni reperiuntur. neq: dubiū
est quin post annum quam pro quinctio dixerat. sex. roscium reum parri
cidii defenderit. annos iam septem atq: XX. natus. L. sulla felice. qnto
metello. pio. coss. in qua re etiam fenestellam errasse. pedianus asconius.
animaduertit. quod eum scripserit. VI^{to}. uicensimo aetatis anno. pro. sex.
roscio dixisse. Longior autem nepotis quam fenestellae error est. nisi qs
uelit in animū inducere studio amoris & amicitiae adductum. amplifi
candae admirationis grā. quadriennium suppressisse. ut. M. Cicero. ora-
tionem florentem dixisse pro roscio admodum adulescens uideretur.
Illud eq adeo ab utriusq: oratoris studiosis. animaduersum & scriptum
est. quod demosthenes & cicero. pari aetate inlustrissimas orationes in ca-
usis dixerint. Item. ΚΑΤΑ ΑΝΔΡΟΤΙΩΝΟΣ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΤΕΙΜΟΚΡΑ

i. is in primo librorum: quos de uita illius composuit: errasse uidetur.

ΤΟΥΣ. septem & XX. annos natus. alter anno minor. pro. P. quinctio. septi
mo & uicesimo. pro. sex. roscio. uixerunt quoq: non nimis numerum annorum
diuersum. alter. tres & LX. annos. demosthenes. LX.

·XXX· Q uae istae in Loquendo figurae notae satis usitataeq: sunt. mihi nomen est
iulio. tertiam figuram nouam hercle repperi apud pisonem in secundo anna
Lium. uerba pisonis haec sunt. L. tarquinium. conlegam suum. quia tarqui
nio nomen esset metuere. eumq: orat uti sua uoluntate romam contendat.
quia tarquinio inquit nomen esset. hoc proinde est tamquam si ego dicam mi
hi nomen est iulium

·XXXI· Q ui ab alio genere uitae detriti iam & retorridi ad Litterarum disciplinas seri
adeunt. si forte idem sunt garruli natura & subargutuli oppido quam fiut
in Litterarum ostentatione inepti & friuoli. quod genus profecto ille homo est
qui de petorritis nuper argutissimas nugas dixit. nam cum quaereretur pe
torritum quali forma uehiculum cuiatisq: Linguae uocabulum esset. & faciē
uehiculi ementitus est Longe alienam falsamq: & uocabulum graecum esse
dixit. atq: id significare uolucres rotas interpretatus est. cōmutataq: una
Littera petorritum esse dictum uolebat quasi petorotum scriptum etiam hoc
esse a ualerio probo contendit. ego cum probi multos admodum cōmenta
tionum Libros adquisierim. neq: scriptum in his inueni. nec usquam alioqui
probum scripsisse credo. petorritum enim est. non ex graecia dimidiatum.
sed totum transalpibus. nam est uox gallica. inscriptum est in libro. M. var
ronis. XIIII. rerum diuinarum. quo in loco uarro cum de petorrito dixisset
esse id uerbum gallicū. Lanceam quoq: dixit non Latinum sed hispanicum
uerbum esse.

cōmentariorum

·XXXII· R hodum insulam celebritatis antiquissimae. oppidumq: in ea pulcherrimum
ornatissimumq: obsidebat obpugnabatq: demetrius dux aetatis suae inclu-
tus. cui a peritia disciplinaq: faciendi obsidiū machinarumq: sollertia ad ca
pienda oppida repertarum cognomentum. ΠΟΛΙΟΡΚΗΤΗΣ. fuit. tum

· ibi in obsidione illa aedes quasdam publice factas quae extra urbis muros cum par
uo praesidio erant · adgredi & vastare atq: absumere igni parabat · in his aedibus
erat memoratissima illa imago imago ialysi protogenis manu facta · illustris pi
ctoris · cuius operis pulchritudinem praestantiamq: ira percitus rhodiis inuidebat ·
mittunt rhodii · ad demetrium legatos · cum his uerbis · quae malum inquiunt ra
tio est ut tu imaginem istam uelis incendio aedium facto disperdere · nam si nos
omnes superaueris & oppidum hoc totum ceperis · imagine quoq: illa integra &
incolumi per uictoriam potieris : sin uero nos uincere obsidendo nequiueris · pe
timus consideres ne turpe tibi sit quia non potueris bello rhodios uincere · bellū
cum protogene mortuo gessisse · hoc ubi ex legatis audiuit · obpugnatione desi
ta · & imagini & ciuitati pepercit ·

. A · GELLII · NOCTIVM · ATTICARVM · LIBER · XVII · EXPLICITVS ·

. XVIII · COMMENTARIO · HAEC · INSVNT ·

. A · GELLII · NOCTIVM · ATTICARVM · LIBER · XVIII · INCIP̄ · FELICITER ·

· I · A DVLESCENTVLI · CVM · ETIAM · TVM · IN SCHOLIS · essemus · ΕΝΘΥ
ΜΗΜΑΤΙΟΝ · hoc graecum quod adposui dictum esse á musonio philosopho
audiebamus · & quoniam uere atq: luculente dictum uerbisq: est breuibus &

rutundis vinctum perquam libenter meminerimus. ΑΝΤΙΠΡΑΖΗϹ.
ΚΑΛΟΝ ΜΕΤΑ ΠΟΝΟΥ ΟΜΕΝ ΠΟΝΟϹ ΟΙΧΕΤΑΙ ΤΟ ΔΕ ΚΑΛΟΝ ΜΕΝΕΙ
ΑΝ ΤΙ ΠΟΙΗϹΗϹ ΑΙϹΧΡΟΝ ΜΕΤΑ ΗΔΟΝΗϹ. ΤΟ ΜΕΝ ΗΔΥ ΟΙΧΕ
ΤΑΙ ΤΟ ΔΕ ΑΙϹΧΡΟΝ ΜΑΙΝΕΙ. Postea istam sententiam in catonis oratio — ipsam
ne quam dixit numantiae apud equites positam legimus. quae et si laxi
oribus paulo longioribusque verbis comprehensa est. prae quam illud grae
cum quod diximus. quoniam tamen priore tempore antiquiorque est. vene
rabilior videri debet. Verba ex oratione haec sunt. Cogitate cum animis ve
stris. si quid vos per laborem recte feceritis. Labor ille a vobis cito recedet.
benefactum a vobis dum vivitis non abscedet. Sed si qua per voluptatem neq
ter feceritis. voluptas cito abibit. nequiter factum illud apud vos semper
manebit.

.II. Legem esse aiunt disciplinae dialecticae si de quapiam re quaeratur dispute
turque. atque ibi quod rogere ut respondeas tum ne amplius quid dicas quam
id solum quod es rogatus. aut aias aut neges. eamque legem qui non servet.
et aut plus aut aliter quam sunt rogati respondeant. existimantur in — rudes
doctique esse. disputandique morem atque rationem non tenere. hoc quidem quod
dicunt in plerisque disputationibus procul dubio fieri oportet. indefinitus
namque inexplicabilisque sermo fiet. nisi interrogationibus responsionibusque
simplicibus fuerit determinatus. Sed enim esse quaedam videntur in qui
bus si breviter et ad id quod rogatus fueris respondeas capiare. nam si
quis his verbis interroget postulo uti respondeas desieris ne facere adulte
rium an non. utrumcumque dialectica lege responderis. sive aias seu ne
ges herebis in captione. tamquam si te dicas adulterum negent. nam
qui facere non desinit. non id necessario etiam fecit. falsa igitur est spe
cies istius captionis. et nequaquam procedere ad id potest. ut colligi co
cludique possit eum facere adulterium. qui se negaverit facere desisse. quid
autem legis istius propugnatores in illa captiuncula facient in qua he

rere eos necessum est. si nihil amplius quam quod interrogati erunt respon
derint. nam si ita ego istorum aliquem rogem. quicquid non perdidisti habeas ne
an non habeas postulo ut aias aut neges. utrumcumque breviter responderit capi
etur. nam si non habere se negaverit quod non perdidit. colligetur oculos eum
non habere quos non perdidit. sin vero habere se dixerit. colligetur habere eum
cornua quae non perdidit. rectius igitur cautiusque ita respondebitur. quic
id — quid habui id habeo si non perdidi. Sed huiuscemodi responsio non fit ex ea lege
quam diximus. plus enim quam quod rogatus est respondet. et propterea id
quoque ad eam legem addi solet non esse captiosis interrogationibus respondendum.

.III. Cum favorino romae dies plerumque totos eramus. tenebatque animos nostros homo
ille fandi dulcissimus. atque eum quoquo iret quasi ex lingua prorsum eius
capti prosequebamur. ita sermonibus usquequaque amoenissimis demulcebat.
tum ad quendam aegrum cum isset visere. nosque cum eo una introissemus.
multaque ad medicos qui tum forte istic erant. valetudinis eius gratia oratione
graeca dixisset. Ac ne hoc quidem mirum inquit videri debet. quod cum ante
hac semper edundi fuerit adpetens. nunc post imperatam inediam tridui om
nis eius adpetitio pristina elanguerit. nam quod erasistratus scriptum inquit
reliquit propemodum verum est. Esuritionem faciunt inanes patentesque inte
stinorum fibrae et cava intus ventris ac stomachi vacua et hiantia. quae ubi
aut cibo complentur aut inanitate diutina contrahuntur. et conivent. tunc
loco in quem cibus capitur vel stipato vel adducto voluntas capiendi eius deside
randique restinguitur. Scythas quoque ait eundem erasistratum dicere cum sit
usus ut famem longius tolerent. fasceis ventrem strictissime circumligare. ea ve
tris compressione esuritionem posse depelli creditum est. Haec tum favorinus
multaque istiusmodi alia adfabilissime dicebat. nos autem postea cum librum for
te erasistrati legeremus. ΔΙΑΙΡΕϹΕΩΝ. primum. id ipsum in eo libro quod
favorinum audiebamus dicere scriptum offendimus. verba erasistrati ad eam
rem pertinentia. haec sunt. ΕΛΟΓΙΖΟΜΕΘΑ ΟΥΝ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΙϹΧΥ

ΡΑΝ CΥΝΠΤΟCΙΝ · ΤΗC ΚΟΙΛΙΑC ΕΙΝΑΙ ΤΗΝ CΦΟΔΡΑ · ΑCΕΙ ΤΕΙΑΝ ·
ΚΑΙ ΓΑΡ ΤΟΙC ΕΠΙ ΠΛΕΟΝ ΑCΕΙ ΤΟΥCΙΝ ΚΑΤΑ ΠΡΟΑΙΡΕCΙΝ · ΕΝ
ΤΟΙC ΠΡΩΤΟΙC · ΧΡΟΝΟΙC Η ΠΕΙΝΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΕΙ ΥCΤΕΡΟΝ
ΔΕ ΟΥΚΕΤΙ · Deinde paulum infra · ΕΙΘΙCΜΕΝΟΙ ΔΕ ΕΙCΙΝ · ΚΑΙ ΟΙ CΚΙ
ΘΑΙ ΟΤΑΝ ΔΙΑ ΤΙΝΑ ΚΑΙΡΟΝ ΑΝΑΓΡΑΖΟΝΤΑΙ · ΑCΕΙΤΙΝ ΖΩΝΑΙC ·
ΠΛΑΤΕΙΑΙC ΤΗΝ ΚΟΙΛΙΑΝ ΔΙΑCΦΙΝΤΙΝ ΩC ΤΗC ΠΕΙΝΗC ΑΥ
ΤΟΥC ΗΤΤΟΝ ΕΝΟΧΛΟΥCΗC CΧΕΔΟΝ ΔΕ ΚΑΙ ΟΤΑΝ ΠΛΗΡΗC
ΚΟΙΛΙΑ Η ΔΙΑ ΤΟ ΚΑΙΝΩΜΑ ΕΝ ΑΥΤΗ ΜΗΔΕΝ ΕΙΝ ΛΙΔΙΑ ΤΟΥ
ΤΟ · ΟΥ ΠΕΙΝΩCΙΝ ΟΤΑΝ ΔΕ CΦΟΔΡΑ CΥΝΠΕΠΤΩΚΥΙΑ · Η
ΚΑΙΝΩΜΑ ΟΥΚ ΕΧΕΙ ·

In eodem libro erasistratus · uim quandam famis non tolerabilem quam grae
ci · ΒΟΥΛΕΙΜΟΝ · appellant in diebus frigidissimis · multo facilius accidere
ait quam cum serenum atq; placidum est · atq; eius rei causas cur is morbus
in eo plerumq; tempore oriatur · nondum sibi esse compertas dicit · Verba q(uae)
id dicit haec sunt · ΑΠΟΡΟΝ ΔΕ ΚΑΙ ΔΕΟΜΕΝΟ(Ν) ΕΠΙCΚΕΨΕΩC · ΚΑΙ Ε
ΠΙ ΤΟΥΤΟΥ ΚΑΙ ΕΠΙ ΓΩΝ ΛΟΙΠΩΝ ΒΟΥΛΕΙΜΙΩΝ ΤΩΝ · ΔΙΑ ΤΙ
ΕΝ ΤΟΙC ΨΥΧΕCΙΝ ΜΑΛΛΟΝ ΤΟ CΥΜΠΤΩΜΑ · ΤΟΥΤΟ ΓΕΙΝΕΤΑΙ Η
ΕΝ ΤΑΙC ΕΥΔΕΙΑΙC ·

· IIII · Cincius · in libro · tertio de re · militari fecialem populi · r · bellum indicente(m)
hostibus · telumq; in agrum eor(um) iacientem · hisce uerbis uti scripsit · quod po
pulus hermundulus hominesq; populi hermunduli · aduersus populum roma
num bellum fecere deliqueruntq; · quodq; populus · r · cum populo hermun
dulo bellum iussit · ob eam rem ego pop · que · rom · populo hermundulo ho
minibusq; hermundulis bellum dico facioq; · Item in libro eiusdem cinciu(s) de
re · militari · quinto · ita scriptum est · cum dilectus antiquitus fieret · & mili
tes scriberentur · iusiurandum eos tribunus militaris adigebat in uerba haec ·
In magistratu uerba · C · Laelii · c · filii · consulis · L · cornelii · p · filii · consulis
in exercitu · decemq; milia passuu(m) prope furtum non facies dolo malo solus · neq;

cum pluribus pluris nummi argentei in dies singulos extra hastam hastile · li
gna · pompabulum · utrem · follem · faculam · si quid ibi inueneris sustulerisue
quod tuum non erit · quod pluris nummi argenti erit · uti tu ad · c · Laelium ·
· c · filium · consulem · Lucium ue cornelium · p · filium · consulem · siue quem
ad utrum eor(um) iusserit proferes · aut profitebere in triduo proximo · quod q(ui)d
de(m) ineris sustulerisue in dolo malo aut domino suo · cuiium id censebis esse
reddes · uti quod recte factum esse uoles · militibus aute(m) scriptis dies praefini
ebatur : quo die adessent · & citanti consuli responderent · deinde ita con
cipiebatur iusiurandum ut adessent · his additis exceptionibus · nisi haru(m)
ce quae causae erit · funus familiare · feriae ue deinicales quae non ei(us)
rei causa in eum diem conlatae sint · quo is eo die minus ibi esset · morbus
sonticus · auspicium ue quod sine piaculo praeterire non liceat · sacrificium ue
anniuersarium · quod recte fieri non posset nisi ipsus eo die ibi sint uis hostes ue
status condictus ue dies cum hoste · si cui eor(um) harunce · quae causa erit tum
se postridie · quam per eas causas licebit eo die uenturum aditurumq; eu(m)
qui eum pagum · uicum · oppidum ue delegerit · Item in eodem libro · uerba
haec sunt · miles cum die qui praedictus est aberat neq; excusatus erat infre
quens dabatur · Item in libro sexto · hoc scriptum est · Alae dictae exercitus
equitum ordines quod circum legiones dextra sinistraq; · tamqua(m) alae in a
uium corporibus locabantur : In legione sunt centuriae · LX · manipuli ·
· XXX · cohortes · X ·

· V · Pleraq; sunt uocabula quibus uulgo utimur · neq; tamen liquido scimus quid ea
proprie atq; uere significent · sed incompertam & uolgariam traditionem rei
non exploratae sequuti · uidemur magis dicere quod uolumus quam dicim(us) ·
sicuti est uestibulum · uerbum in sermonibus celebre atq; obuium · non omni
bus tamen qui illo facile utuntur satis spectatum · Animaduerti enim quos
dam haudquaqua(m) indoctos uiros · opinari uestibulum esse partem domus
primorem quam uulgus atrium uocat · Caecilius gallus · in libro de signifi

·· inueneris

cattione uerborum quae ad ius ciuile pertinent . II . uestibulum esse dicit non in ipsis aedibus neque partem aedium . sed locum ante ianuam domus uacuum . per quem a uia aditus accessusque ad aedis est . cum dextra sinistraque ianuam tecta quae sunt uiae iuncta . Atque ipsa ianua procul a uia est area uacanti intersita . quae porro huic uocabulo ratio sit . quaeri multum solet . Sed quae scripta legi . ea ferme omnia inconcinna atque absurda uisa sunt . quod Sulpitium autem Apollinarem memini dicere . uirum eleganti scientia ornatum . huiuscemodi est . Ve particula sicuti quaedam alia . tum intentionem significat . tum minutionem . Nam uetus & uehemens . alterum ab aetatis magnitudine compositum elisumque est . alterum a mentis ui atque impetu dicitur . Vescum ante quod ex ue particula & esca copulatum est . utriusque diuersae significationis uim capit . Alter enim Lucretius uescum salem dixit . ex edendi intentione . Alter Lucilius uescum appellat cum edendi fastidio . qui domos igitur amplas antiquitus faciebant . Locum ante ianuam relinquebant qui inter fores domus & uiam medius esset . in eo loco . qui dominum eius domus salutatum uenerant . priusquam admitterentur consistebant . & neque in uia stabant . neque intra aedis erant . Ab illa ergo grandis loci consistione & quasi quadam stabulatione uestibula appellata sunt . spatia sicuti diximus grandia ante fores aedium relicta in quibus starent qui uenissent . priusquam in domum intromitterentur . meminisse autem debebimus id uocabulum non semper a ueteribus proprie sed per quasdam translationes esse dictum . quae tamen ita sunt factae . ut ab ista de qua diximus proprietate non longe desciuerint . sicut illud . in . VI . Virgilii . uestibulum ante ipsum primisque in faucibus orci Luctus & ultrices posuere cubilia curae . Non enim uestibulum priorem partem domus infernae esse dicit quod obrepere potest tamquam si ita dicatur . sed loca duo demonstrat extra orci fores . uestibulum & fauces . ex quibus & uestibulum appellat ante ipsam domum . & ante ipsa orci penetralia . fauces autem uocat iter angustum per quod ad uestibulum adiretur .

Redeuntes graecia brundisium nauem aduertimus . ibi quispiam Linguae Latinae Litterator roma a brundisinis accersitus experiundum sese uulgo dabat . imus ad eum nos quoque oblectamenti gratia . erat enim fessus atque languens animus de aestu maris . Legebat barbare insciteque Virgilii septimum . in quo Libro hic uersus est . centum lanigeras mactabat rite bidentis . & iubebat rogare se si quis quid omnium rerum uellet discere . tum ego indocti hominis confidentiam demiratus . docesne inquam nos magister . cur bidentes dicantur . bidentes inquit oues appellatae . idcircoque lanigeras dixit . ut oues planius demonstraret . posthac inquam uidebimus . an oues solae ut tu ais bidentes dicantur . & an Pomponius atellanarum poeta in gallis transalpinis errauerit cum hoc scripsit . mars tibi uoueo facturum si umquam redierit bidenti uerre . sed nunc ego a te rogaui . & quam scias esse huiusce uocabuli rationem . Atque ille nihil cunctatus . sed nimium quantum audacter . oues inquit bidentes dictae quod duos tantum dentes habeant . Vbi terrarum quaeso te inquam duos solos per naturam dentes habere ouem uidisti ? ostentum enim est & piaculis factis procurandum . tum ille permotus mihi & inritatus . quaere inquit ea potius . quae grammatico quaerenda sunt . nam de ouium dentibus upiliones percontantur . facetias nebulonis hominis risi & reliqui . .VI.

.P. autem nigidius . in Libro quem de extis composuit . bidentes appellari ait non oues solas sed omnes bimas hostias . neque tamen dixit apertius cur bidentes sed quod ultro existumabamus id scriptum inuenimus in commentariis quibusdam ad ius pontificum pertinentibus . bidennes primo dictas . d . Litera immissa quasi biennes . tum longo usu loquendi corruptam uocem esse . & ex bidennibus bidentes factum . quoniam id ita uidebatur esse dictu facilius . hyginus tamen uir qui ius pontificum non uidetur ignorasse . in . quarto Librorum . quos de Virgilio fecit . bidentes appellari scripsit hostias quae per aetatem duos dentes altiores haberent . Verba illius ipsa posui . quae bidens est inquit hostia oportet habeat dentes octo . sed ex iis duo ceteris altiores . per quos appareat ex mi- .VII.

nore aetate in maiorem transcendisse. haec hygini opinio an uera sit
non argumentis sed oculis iudicari potest.

.VIII. Laberius in mimis quos scriptitauit. oppido quam uerba finxit praelicē
ter. nam & mendicimonium dicit & moechimonium. & adulterionem.
adulteritatemq: pro adulterio. & depudicauit pro stuprauit. & abluuiū
pro diluuio. & quod in mimo ponit quem cophinum scripsit. manuatus
est pro furatus est. & item in fullone. furem manuarium appellat. manu
ari inquit pudorem perdidisti. multaq: alia huiusmodi nouat. neq: non
obsoleta quoq: & maculantia. ex sordidiore uulgi usu ponit. quale est. in
staminari is tollet bona fide uos ortus nudas. in catonium & elutria re
Lintea. & Labandria dicit quae ad Lauandum sint data. & coctior inqt
in fullonicam. & quid properas quid praecurris caldonia. Item restione.
talabarriunculos dicit quos uulgus talabarriones. Item in compitalibus.
malas malaxaui. Item in cacomommone. hic est ille gurdus. quem ego me
abhinc dues menses ex africa uenientem excepisse tibi narraui. Item in
mimo qui inscribitur natalcippum dicit & obbam & camellam & pitta
cium & capitium induis inquit capitium tunicae pittacium. praeterea
in anna peranna gubernium pro gubernatore. & planum pro sycophan
ta & nanum pro pumilione dicit. quamquā planū pro sycophanta. M.
quoq: Cicero in oratione scriptum reliquit quam pro cluentio dix. Atq: itē
in mimo qui saturnalia inscriptus est. botulum pro farcimine appellat.
& hominem Lenennam pro Leni. Item in necromantia cotionem peruul
gate dicit quem ueteres arillatorem dixerunt. Verba Laberi haec sunt.
duas uxores hoc hercule plus negoti est inquit cocio sex aediles uiderat.
Sed enim in mimo quem inscripsit alexandream. eodem quidem modo quo
uulgus se probe Latineq: usus est graeco uocabulo. emplastrum enim dixit
ΟΥΘΕΤΕΡΩϹ. non genere feminino ut isti nouitū semidocti. Verba ex
eo mimo adposui. quid est iusiurandum emplastrum aeris alieni.

Cum in disciplinas dialecticas induci atq: imbui uellemus necessus fuit adire .VIIII.
atq: cognoscere quas uocant dialectici. ΕΙϹΑΓΩΓΑϹ. tum quia in primo ΠΕ
ΡΙ ΑΞΙΩΜΑΤΩΝ. discendum. quae. M. uarro. alias profata alias proloquia
appellat commentarium de proloquiis. L. aelii docti hominis. qui magister uar
ronis fuit studiose quaesiuimus. eumq: in pacis bibliotheca repertum Legimus.
Sed in eo nihil edocenter neq: ad instituendum explanate scribtum est. fecis
seq: uidetur eum Librum aelius sibi magis admonendi quam aliorū docendi gra
tia. redimus igitur necessario ad graecos Libros. ex quibus accepimus ΑΞΙΩ
ΜΑ. esse his uerbis. ΛΕΚΤΟΝ ΑΥΤΟΤΕΛΕϹ ΑΠΟΦΑΝΤΟΝ ΟϹΟΝ ΕΦ ΑΥΤΩ.
hoc ego supersedi uertere. quia nouis & inconditis uocibus. utendum fuit. q̄s
pati aures per insolentiam uix possent. Sed. M. uarro. in Libro de lingua
Latina ad ciceronem quarto. & uicesimo. expeditissime ita finit. proloquium
est sententia in qua nihil desideratur. Erit autem planius quid istud sit. si
exemplum eius dixerimus. ΑΞΙΩΜΑ. igitur. siue id proloquiū dicere pla
cet. huiusmodi est. hannibal poenus fuit. Scipio numantiam deleuit. milo
caedis damnatus est. neq: bonum est uoluptas neq: malum. & omnino quicqd
ita dicitur. plena atq: perfecta uerborū sententia. ut id necesse sit aut uerum
aut falsum esse id á dialecticis ΑΞΙΩΜΑ. appellatum est. á. M. uarrone
sicuti dixi proloquium. á. M. autē. cicerone. pronuntiatū. quo ille tamen uo-
cabulo tantisper uti se attestatus est. quoad melius inquit inuenero. Sed quod
graeci ϹΥΝΗΜΜΕΝΟΝ ΑΞΙΩΜΑ. dicunt. id alii nostrorum adiunctum
alii conexum dixerunt. id conexum tale est. si plato ambulat. plato moue
tur. si dies est. sol super terras est. Item quod illi ϹΥΜΠΕΠΛΕΓΜΕΝΟΝ.
nos uel coniunctum uel copulatum dicimus. quod est eiusdem modi. p. Scipio.
pauli. filius. & bis consul fuit. & triumphauit & censura functus est. & cō-
Lega in censura. L. mummii. fuit. in omni autē coniuncto si unum est menda

cium: etiam si cetera uera sunt totum esse mendacium dicitur. Nam si ad ea
omnia quae de scipione illo uera dixi. addidero & hannibalem in africa su
perauit quod est falsum. uniuersa quoq: illa quae coniuncte dicta sunt. prop
ter hoc unum quod falsum accesserit. quia simul dicentur uera non erunt.
Est item aliud quod graeci. ΔΙΕΖΕΥΓΜΕΝΟ̄ ΑΞΙΩΜΑ. nos disiunctu
dicimus. id huiuscemodi est. Aut malum est uoluptas aut bonum. aut neq:
bonum neq: malum est. Omnia autem quae disiunguntur pugnantia esse
inter sese oportet. eorumq: opposita ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ. graeci dicunt. ea
quoq: ipsa inter se aduersa esse. ex omnibus quae disiunguntur. unum esse
uerum debet falsa cetera. quod si aut nihil omnium uerum. aut omnia
pluraue quam unum uera erunt. aut quae disiuncta sunt non pugnabut.
aut quae opposita eoꝝ sunt contraria inter sese non erunt. tunc id di
iunctum mendacium est. & appellatur: ΠΑΡΑΔΙΕΖΕΥΓΜΕΝΟΝ. sicuti
hoc est. in quo quae opposita non sunt contraria. aut curris aut ambulas
aut stas. nam ipsa quidem inter se aduersa sunt. sed opposita eoꝝ non pu-
gnant. Non ambulare enim & non stare & non currere contraria inter
sese non sunt. quoniam contraria ea dicuntur quae simul uera esse non
queunt. possis enim simul eodemq: tempore neq: ambulare neq: stare.
neq: currere. sed hoc iam breue ex dialectica libamentum dedisse nunc
satis erit. atq: id solum addendum admonendumq: est quod huius discipli-
nae studium atq: cognitio in principiis quidem tetra & aspernabilis insua
uisq: esse & inutilis uideri solet. sed ubi aliquantum processeris tum deniq:
& emolumentum eius in animo tuo dilucebit. & sequetur quaedam discē
di uoluptas insatiabilis. Cui sane si modum feceris periculum non medi
ocre erit. ne ut pleriq: alii tu quoq: in illis dialecticae giris atq: meandris.
tamquā apud Syrenios scopulos consenescas.

Susq: deq: fero aut susq: deq: habeo his enim omnibus modis dicitur. uerbū · X ·
est. ex hominum doctorum sermonibus in poematis quoq: & in epistulis ue
terum scriptum est plurifariam. sed facilius reperias qui id uerbum osten
tent quam qui intellegant. ita pleriq: nostrum quae remotiora uerba in
uenimus dicere ea properamus. non discere. significat autē. susq: deq: fer
re animo aequo esse. & quod accidit non magnipendere atq: interdum
neglegere & contemnere. & propemodum id ualet quod dicitur graece.
ΑΔΙΑΦΟΡΕΙΝ. Laberius in compitalibus. nunc tu lentus es nun tu sus
q: deq: fers mater familias tua in lecto aduerso sed & seruos sextantis
uerbis nefariis utitur. M. uarro. in sisenna uel de historia. quod si non
hoꝝ omnium similia essent principia ac post principia susq: deq: esset. Lu
cilius in tertio. uerum haec ludus ibi susq: omnia deq: fuerunt. susq: & de
q: fuere inquam omnia ludus iocusq: illud opus durum ut setinum acces
simus finem. ΑΙΓΙΛΙΠΟΙ. aut montes aetnae omnes asperi athones.

Otium erat quodam die romae in foro a negotiis. & laeta quaedam celebri · XI ·
tas feriarum. legebaturq: in consessu forte complurium enni liber ex an
nalibus. in eo libro uersus hi fuere. proletarius publicitus scutisq: fero
q: ornatur ferro muros urbemq: forumq: excubiis curant. tum ibi q
quaeri coeptum est quid esset proletarius. atq: ego aspiciens quempiam
in eo circulo ius ciuile callentem familiarem meum. rogabam ut id uerbū
nobis enarraret. & cum ille se iuris non rei grammaticae peritum esse
respondisset. eo maxime inquam te dicere hoc oportet. quando ut prae
dicas peritus iuris es. namq: ennius uerbum hoc ex. XII. tabul. uestris
accepit. in quibus si recte commemini ita scriptum ē. Adsiduo uindex adsi-
duus esto proletario cui quis uolet uindex esto. petimus igitur ne anna
lem nunc. q. ennii. sed. XII. tabulas legi arbitrere. & quid sit in ea lege

prolaetarius ciuis interpretere. Ego uero inquit dicere atque interpreta
ri hoc deberem. si ius faunorum & aboriginum didicissem. Sed enim quam pro
laetarii & adsidui & sanates & uades & subuades. & XXV. asses. & talio
nes furtorum. quae quaestio cum lance & licio euanuerint. omnisque illa. XII.
tabularum antiquitas nisi in legis actionibus centumuiralium causarum. Lege aebu
tia lata consopita sit. studium scientiamque ego praestare debeo iuris & le
gum uocumque earum quibus utimur. tum forte quadam. iulium paulum po
etam memoriae nostrae doctissimum praetereuntem conspeximus. Is a nobis
salutatur. rogatusque uti de sententia deque ratione istius uocabuli nos doce
ret. qui in plebe inquit romana tenuissimi pauperrimique erant. neque am
plius quam mille quingentum aeris in censum deferebant. prolaetarii ap
pellati sunt. qui uero nullo aut perquam paruo aere censebantur. capite cen
si uocabantur. Extremus autem census capite censorum. aeris fuit. trecen
tis. LXXV. Sed quoniam res pecuniaque familiaris obsidis uicem pignerisque
esse apud. rem. p. uidebatur. amorisque in patriam fides quaedam in ea
firmamentumque erat. neque prolaetarii neque capite censi milites. nisi in
tumulto maximo scribebantur. quia familia quaebis aut tenuis aut nul
la esset. prolaetariorum tamen ordo honestior aliquanto & re & nomine quam
capite censorum fuit. Nam & asperis. rei. p. temporibus. cum iuuentutis inopia
esset. in militiam tumultuariam legebantur. armaque iis sumptu publi
co praebebantur. & non capitis censione. sed prosperiore uocabulo. a mune
re officioque prolis edendae appellati sunt. quod cum re familiari parua
minus possent. rem. p. iuuare. subolis tamen gignendae copia ciuitatem
frequentarent. Capite censos autem primus. C. marius. ut quidam fer
bello cimbrico difficillimis. rei. p. temporibus. uel potius. ut sallustius ait
bello iugurthino milites scripsisse traditur. cum id factum ante in nulla

memoria extaret. Adsiduus. in. XII. tabulis. pro locuplete & facile facien
ti dictus aut ab adsiduis. idest aere dando. cum id tempora. rei. p. postula
rent. aut a muneris pro familiari copia faciendi adsiduitate. Verba autem
sallustii. in historia iugurthina. de. C. mario consule. & de capite censis haec
sunt. Ipse interea milites scribere non more maiorum. nec ex classibus. sed
ut libido cuiusque erat. capite censos plerosque. id factum. alii inopia bonorum.
alii per ambitionem consulis memorabant. quod ab eo genere celebratus
auctus erat. & homini potentiam quaerenti egentissimus quisque oportu
nissimus.

Gens in italia marsorum orta esse fertur. a circae filio. propterea marsis ho
minibus. quorum dumtaxat familiae cum externis cognationibus nondum
etiam permixtae corruptaeque sunt ui quadam genitali datum est. ut ser
pentium uirulentorum domitores sint. & incentionibus herbarumque sucis.
faciant medelarum miracula. hac eadem ui praeditos esse quosdam uidemus.
qui psylli uocantur. quorum super nomine & genere. cum in ueteribus litte
ris quaesissem. in quarto denique herodoti libro. fabulam de psyllis hanc inue
nimus. psyllos quondam fuisse in terra africa conterminos nasamonibus.
austrumque in finibus eorum quodam in tempore perquam ualidum ac diuti
num flauisse. eo flatu aquam omnem in locis in quibus colebant exaruis
se. psyllos re aquaria defectos eam iniuriam grauiter austro succensuisse
decretumque fecisse. uti armis sumptis ad austrum proinde quasi ad hostem
iure belli res petitum proficiscerentur. Atque ita profectis. uentum austrum
magno spiritus agmine uenisse obuiam. eosque uniuersos cum omnibus copiis
armisque cumulis montibusque harenarum superuectis operuisse. eo facto psyl
los ad unum omnes interisse. itaque eorum fines a nasamonibus occupatos.

Cloatius uerus in libris. quos inscripsit uerborum a graecis tractorum non pauca
hercle dicit curiose & sagaciter conquisita. neque non tamen quaedam futilia & fri-

Marginal notes: ·XII· — incantationibus· — ·XIII·

uoli · errare inquit dictum est · ΑΠΟΤΟΥ ΕΡΡΕΙΝ · uersumq; infert homeri
in quo id uerbum est · ΕΡΡΕ ΕΚ ΝΗΣΟΥ ΘΑΣΣΟΝ ΕΛΕΓΧΙΣΤΕ ΖΩΟΝ
ΤΩΝ · Item alucinari factum scripsit ex eo quod dicitur graece · ΑΛΥΕΙΝ · un
de Lucam quoq; esse dictum putat · d · Littera in · c · uersa · tarditatem
quandam animi & stuporem qui alucinantibus plerumq; usu uenit · Item
fascinum appellat quasi bascanum · & fascinare esse quasi uascinare (b) con
mode haec sane omnia & conducenter · sed in Libro · iiii · fenerator inquit
appellatus est quasi ΦΑΙΝΕΡΑΤΟΡ ΑΠΟ ΤΟΥ ΦΑΙΝΕΣΘΑΙ ΕΠΙ ΤΟ ΧΡΗ
ΣΤΟΤΕΡΟΝ · Quoniam id genus hominum speciem ostentent humanitatis
& commodi esse uideantur inopibus nummos desiderantibus · idq; dixisse
ait hysicraten · quempiam grammaticum · cuius libri sane nobiles sunt super
his quae a graecis accepta sunt · siue hoc autem ipse cloatius · siue nescio qui
alius nebulo effutiuit · nil potest dici insulsius · fenerator enim · sicuti · M ·
uarro · in Libro tertio de sermone Latino scripsit a fenore est nominatus ·
fenus autem dictum a fetu & quasi a fetura quadam pecuniae parientis
atq; increscentis · idcirco · & · M · catonem · & ceteros aetatis eius · feneratorem
sine · a · Littera pronuntiasse tradit · sicuti fetus ipse & fecunditas appellata ·

· XIIII ·

Municipes & municipia · uerba sunt dictu facilia & usu obuia & neutiquam
reperias qui haec dicit quin scire se plane putet quid dicat · sed profecto a
liud est · aliud dicitur · quotus enim fere nostrum est qui cum ex colonia po
puli romani sit · non & se municipem esse & populares suos municipes esse
dicat · quod est a ratione & a ueritate Longe auersum · sic adeo & municipia
quid & quo iure sint · quantumq; a colonia differant ignoramus · existima
musq; meliore conditione esse colonias quam municipia · de cuius opinionis
tam promiscae erroribus diuus hadrianus · in oratione quam de italicensibus
unde ipse ortus fuit in senatu habuit · peritissime disseruit · mirariq; se osten

dit · quod & ipsi italicenses & quaedam item alia municipia antiqua in quibus
uticenses nominat cum suis moribus Legibusq; uti possent in ius coloniarum mu
tari gestiuerint · praenestinos autem refert maximo opere a tiberio impera
tore petisse orasseq; ut ex colonia in municipii statum redigerentur · idq; illis
tiberium pro referenda gratia tribuisse · quod in eorum finibus sub ipso oppido ex
capitali morbo reualuisset · municipes ergo sunt ciues romani ex municipiis · (ciues)
Legibus suis & suo iure utentes · muneris tantum cum populo · r · honorari parti
cipes · A quo munere capessendo appellati uidentur · nullis aliis necessitatibus
neq; ulla · populi · r · lege adstricti · numquam · populus romanus eorum fundus factus est ·
primos autem municipes sine suffragii iure caerites esse factos accepimus · conces
sumq; illis ut ciuitatis romanae honorem quidem caperent · sed negotiis tamen
atq; oneribus uacarent pro sacris bello gallico receptis custoditisq; · hinc tabulae
caerites appellatae uersa uice in quas censores referri iubebant · quos notae ca
usa suffragiis priuabant · sed coloniarum alia necessitudo est · Non enim ueniunt
extrinsecus in ciuitatem nec suis radicibus nituntur · sed ex ciuitate quasi pro
pagatae sunt · & iura institutaq; omnia populi · r · non sui arbitrii habent · quae
tamen conditio cum sit magis obnoxia & minus libera · potior tamen & prae
stabilior existimatur propter amplitudinem maiestatemq; populi · r · cuius
istae coloniae quasi effigies paruae simulachraq; esse quaedam uidentur · & si
mul quia obscura oblitterataq; sunt municipiorum iura · quibus uti iam per i
gnorantiam non queunt

· XV ·

Festinare & properare idem significare atq; in eamdem rem dici uidentur · sed
· M · cato · id differre existimat · eaq; hoc modo diuisa uerba sunt ipsius ex ora
tione quam de suis uirtutibus habuit · Aliud est properare aliud festinare qui
unum quid mature transigit · is properat · qui multa simul incipit neq; per
ficit · is festinat · Uerrius flaccus rationem dicere uolens differentiae huius ·

festinat inquit a fando dicitur. quoniam isti ignaviores qui nihil perficere pos
sunt. plus verborum quam operae habento. sed id nimis coactum atque absurdum vi
detur. neque tanti momenti esse potest. prima in utroque verbo littera. ut propter
eam unam tam diversa verba festinare et fari eadem videri debeant. Com
modius autem propiusque visum est. festinare esse quasi fessum esse. nam qui
multis simul rebus properandis defessus est. is iam non properat sed festinat.

.XVI. Theophrastus philosophorum peritissimus omnes in paphlagonia perdices bina corda
habere dicit. theopompus in bisaltia lepores bina iecora.

.XVII. Quorum in nascendo non caput sed pedes primi extiterant qui partus difficil
limus aegerrimusque habetur. agrippae appellati. vocabulo ab aegritudine et
pedibus. conflexos esse autem pueros in utero varro dicit. capite infimo ni
xos. sursum pedibus elatis non ut hominis natura est sed ut arboris. nam pedes
crurave arboris ramos appellat. caput stirpem atque caudicem. quando igitur
inquit contra naturam forte conversi in pedes brachiis plerumque diductis reti
neri solent. aegriusque tunc mulieres enituntur. huius periculi deprecan
di gratia arae statutae sunt romae duabus carmentibus quarum post versa
nominata est. prorsa altera. a recti perversique partus et potestate et nomi
ne.

.XVIII. Et agrum vaticanum et eiusdem agri deum praesidem appellatum accepe
ramus. a vaticiniis quae vi atque instinctu eius dei in eo agro fieri solita es
sent. sed praeter hanc causam. M. varro in libris divinarum aliam esse
tradit istius nominis rationem. nam sicut aius inquit deus appellatus
araque ei statuta est. quae est infima nova via. quod eo in loco divinitus
vox edita est erat. ita vaticanus deus nominatus penes quem essent vo
cis humanae initia. quoniam pueri simul atque parti sunt. eam primam
vocem edunt. quae prima in vaticano syllaba est. idcircoque vagire dicitur
exprimente verbo sonum vocis recentis.

Pars quaedam geometriae. ΟΠΤΙΚΗ. appellatur. quae ad oculos pertinet. .XVIIII.
pars altera quae ad aures. ΚΑΝΟΝΙΚΗ. vocatur. qua musici ut funda
mento artis suae utuntur. utraque harum spatiis et intervallis linearum
et ratione numerorum constat. ΟΠΤΙΚΗ. facit multa demiranda id genus.
ut in speculo uno imagines unius rei plures appareant. Item ut spe
culum in loco certo positum nihil imaginet. aliorsum translatum faciat ima
gines. Item si rectus speculum spectes imago fiat tua eiusmodi ut caput
deorsum videatur. pedes sursum. reddit etiam causas ea disciplina. cur
istae quoque visiones fallant. ut quae in aqua conspiciuntur maiora ad
oculos fiant quae procul ab oculis sunt minora. ΚΑΝΟΝΙΚΗ. autem lon
gitudines et altitudines vocis emetitur. longior mensura vocis. ΡΥΘΜΟΣ.
dicitur. altior. ΜΕΛΟΣ. est et alia species. ΚΑΝΟΝΙΚΗ. quae appellatur
ΜΕΤΡΙΚΗ. per quam syllabarum longarum et brevium et mediocrium
iunctura et modus congruens cum principiis geometriae. aurium mensura
examinatur. sed haec inquit. M. varro. aut omnino non discimus. aut
prius desistimus quam intellegamus cur discenda sint. voluptas autem in
quit vel utilitas talium disciplinarum in post principiis existit. cum perfe
ctae absolutaeque sunt. in principiis vero ipsis ineptae et insuaves videntur.

Celeri admodum et cohibili oratione vocumque filo tereti et candido. fabu .XX.
lam scripsit herodotus. super fidicine illo arione. Vetus inquit et nobi
lis ario. cantator fidibus fuit. is loco et oppido methymnaeus. terra atque
insula omni lesbius fuit. Eum arionem rex corinthi periander amicum
amatumque habuit artis gratia. is inde a rege proficiscitur terras inclutas.
siciliam atque italiam visere. ubi eo venit. auresque omnium mentesque in u
triusque terrae urbibus demulsit. in quaestibus istic et voluptatibus amo
ribusque hominum fuit. is tum postea grandi pecunia et re bona multa co
piosus. corinthum instituit redire. navem igitur et navitas ut notiores

amiciores q; sibi corinthios delegit. sed eo corinthios homine accepto. navi q; in altum provecta. predae pecuniae q; cupidos coepisse consilium de necando arione. tum illum ibi pernicie intellecta pecunia cetera q; sua. ut haberent dedisse. vitam modo sibi ut parcerent orauisse. navitas precum eius harum commiseritum esse illactenus ut ei necem adferre per vim suis manibus temperarent. sed imperauisse ut iam statim coram desiliret preceps in mare. homo inquit ibi territus spe omni vitae perdita. id unum postea orauit. ut prius quam mortem oppeteret induere permitterent sua sibi omnia indumenta. & fides capere & canere carmen casus illius sui consolabile. feros & immanes nauitas prolubium tamen audiendi subit. quod orauerat impetrat. Atq; ibi mox de more cinctus amictus ornatus. stans q; in summae puppis foro carmen quod orthium dicitur voce sublatissima cantauit. Ad postrema cantus cum fidibus ornatu q; omni sicut stabat canebat q; iecit sese procul in profundum. nauitae haudquaquam dubitantes quin perisset. cursum quem facere coeperant tenuerunt. sed novum & mirum & pium facinus contigit. delphinum repente inter undas adnauisse. & dorso super fluctus edito uectauisse. incolumi q; eum corpore & ornatu taenarum in terram laconicam deuexisse. tum arionem prorsus ex eo loco corinthum petiuisse. talem q; periandro regi qualis delphino uectus fuerat sese obtulisse. ei q; rem sicuti acciderat narrauisse. regem istaec parum credidisse. arionem quasi falleret custodiri iussisse. nauitas requisitos. ablegato arione dissimulanter interrogasse. & quid audissent in his locis unde venissent super arione. eos dixisse hominem cum inde irent in terra italia fuisse. eum q; illic bene agitare. & studiis delectationibus q; urbium florere. atq; in gratia pecuniae q; magna fortunatum q; esse. tum inter haec eorum verba arionem cum fidibus & indumentis cum quibus se in salum eiaculauerat extitisse. nautas stupefactos conuictos q; ire infitias non quisse. eam fabulam dicere lesbios & corinthios. atq; esse fabulae argumentum. quod simulachra duo ahenea ad taenarum uiserentur. delphinus uehens. & homo insidens.

. A. GELLII. NOCTIUM. ATTICARUM. LIBER. XVIII. EXPLICITUS.

UNDEVICESIMO. COMMENTARIO. HAEC. INSUNT.

. I. Quod gallus asinius. & largius licinius. sententiam. M. ciceronis. reprehenderunt: ex oratione quam dixit pro. M. caelio. & quid aduersus homines stolidissimos pro eadem sententia uere digne q; dici possit.

. II. Verba quaedam. ex. q. claudii. annalium primo cursim in legendo notata.

. III. Verba. M. varronis. ex libro. quinto & vicesimo humanarum. quibus contra opinionem vulgariam. interpretatus est. homeri uersum.

. IIII. Nequaquam esse uerum quod minutis quibusdam rhetoricae artificibus videatur. M. ciceronem. in libro quem de amicitia scripsit vitioso argumento usum. ΑΜΦΙΣΒΗΤΟΥΜΕΝΟΝ ΑΝΤΙ ΟΜΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥ. posuisse totum q; id consideratius tractatum. exploratum q;

. V. Quid menander poeta. philemoni poetae dixerit. a quo saepe indigne in certaminibus comoediarum superatus est. & saepissime euripedes in tragoedia ab ignobilibus poetis victus est.

. VI. Falsum esse. quod uerrius flaccus. in libro. II. quod de obscuris. M. catonis composuit. de seruo recepticio scriptum reliquit.

. VII. Verba haec ex atinia lege. quod subruptum erit. eius rei aeterna auctoritas esto. p. nigidio. & q. scevolae visa esse non minus de preterito furto quam de futuro cauisse.

. A . GELLI . NOCTIUM . ATTICARUM . LIBER . XVIIII . INCIP̄ . FELICIT̄ .

VT . QUIDAM . FUERUNT . MONSTRA HOMINUM . QUOD DE DIIS IMMOR .I.
talibus impias falsasq: opiniones prodiderunt . ita nonnulli tam prodigiosi tamq:
uecordes extiterunt . in quibus sunt . gallus asinius . & largius licinius . cuius
liber etiam fertur infando titulo . ciceromastix . ut scribere ausi sint . M . Ci
ceronem parum integre atq: improprie atq: inconsiderate loquutũ . Atq: a
lia quidem quae reprehenderunt . neq: dictu neq: auditu digna sunt . scelestũ
in hoc quod sibi metipsis praeter cetera esse uisi sunt uerborum pensitatores
subtilissimi . cedo quale id sit consideremus . M . Cicero . pro . M . caelio . ita sc
scribsit . nam quod obiectum esse de pudicitia . quodq: omnium accusatorũ
non criminibus sed uocibus maledictisq: celebratum est . id numquam tam
acerbe feret . M . caelius . ut eum paeniteat non deformem esse natum . nõ
existumant uerbo proprio esse usum quod ait paeniteat . atq: id prope inep
tum etiam esse dicunt . nam penitere inquiunt tum dicere solemus . cumq: .. quae
ipsi fecimus . aut quae de nostra uoluntate nostroq: consilio facta sunt . ea
nobis post incipiunt displicere . sententiamq: in iis nostram demutamus .
neminem autem recte ita loqui . penitere sese quod natus sit . aut penite
re quod mortalis sit . aut quod ex offenso forte uulneratoq: corpore dolore
sentiat . quando istiusmodi rerum . nec consilium sit nostrum nec arbitri
um . sed ea ingratis in nostris . ui ac necessitate naturae nobis accidant .
sicut hercle inquiunt non uoluntarium fuit . M . caelio . quali forma
nasceretur . cuius eum dix̄ non penitere . tanquam in ea causa res esset
ut rationem caperet penitendi . est haec quidem quam dicunt uerbi hu-

sce sententia. & penitere nisi in voluntariis rebus non probe dicitur. tam & si antiquiores uerbo ipso alio quoq: modo usitati sunt. & penitet ab eo q(uo)d est pene & a penuria dixerunt. sed id aliorsum penitet atq: alio in loco dicetur. nunc autem sub hac eadem significatione quae uulgo nota est non modo ineptum hoc non est. quod. M. cicero. dixit. sed festiuissimũ adeo & facetissimum est. nam cum aduersariĩ & obtrectatores. M. caeli. quoniam erat pulchro corpore. formam eius & faciem in suspiciones impudicitiae accerserent. inludens cicero tam absurdam criminatione. quod formam quã natura fecerat uitio darent. eodem ipso errore quem inludebat sciens usus est. & non penitet inquit. M. caelium. non deformem esse natum. ut uel hac ipsa re quod ita dicebat obprobrãret aduersariis. ac per facetias ostentaret facere eos deridiculum. quod proinde caelio formam crimini darent. quasi arbitrium eius fuisset quali forma nasceretur.

.II. Cum librum ueteris scriptoris legebamus. conabamur postea memoriae uegetandae gratia indipisci animo ac recensere quae in eo libro scripta esset. in utrasq: existimationes laudis aut culpae adnotamentis digna. erat hac sane quam utile exercitium ad conciliandas nobis ubi uenisset usus uerboꝝ sententiarumq: elegantium recordationes. uelut haec uerba. ex. q. claudi. primo annali. quae meminisse potui notaui. quem librum legimus biduo proximo superiore. Arma inquit plerisq: abiciunt atq: inermi inlatebrant sese. inlatebrant uerbum poeticum uisum est. sed non absurdum. neq: asperum. ea inquit dum fiunt. latini subnixo animo. quasi sublimi & supranixo uerbum bene significans & non fortuitum. demonstratq: animi fortitudinem fiduciamq:. quoniã quibus innitimur. iis quasi erigimur attollimurq:. domus inquit suas quemq: ire iubet. & sua omnia frunisci. rarius quidem fuit in aetate. M. Tulli. ac deinceps infra rarissimũ. dubitatumq: est ab imperitis antiquitatis an latinum foret. non modo autem

Latinum sed iucundius amoeniusq: etiam uerbum frunisscor quam fruor. & ut fatiscor a fateor. ita frunisscor factum est a fruor. Q. metellus. numidicus. qui caste pureq: lingua usus latina uidetur. in epistula quam exul ad domitios misit. ita scripsit. illi uero omni iure atq: honestate interdicti. ego neq: aqua neq: igni careo. & summa gloria frunisscor. Nonius in atellania quae parcus inscripta est. hoc uerbo ita utitur. quod magno opere quaesiuerunt. id frunisci non queunt qui non parsit. ap(u)d se frunitus est. & romani inquit multis armis & magno comeatu predaq: ingenti copiantur. uerbum castrense est. nec facile id reperias apud ciuilium causarum oratores. ex eademq: figura est qua lignantur & pabulantur & aquantur. sole inquit occaso. sole occaso. non insuaui uenustate est. si quis aũt

habeat non sordidam nec proculcatam. in. xii. aute tabul. uerbum hoc ita scriptum est. Ante meridiem causam coniciunt cum perorant. ambo presentes. post meridiem presenti litem addicito. si ambo presentes. sol occasus suppremа tempestas esto. nos inquit in medium relinquemus. uulgus in medio dicit. nam uitium istuc putat. & si dicas in medium ponere. id quoq: esse soloe computant. & probabilius significantiusq: sic dici uidebitur. si quis ea uerba non incuriose introspiciat. graece quoq: ΘΕΙΝΑΙ ΕΙΣ ΜΕΣΟΝ. uitium id non est. Postquam nuntiatum est inquit ut pugnatum esset in gallos. id ciuitas grauiter tulit. in gallos mundius subtiliusq: est. quam cum gallis aut contra gallos. nam pinguiora haec absolutioraq: sunt. simul inquit forma factis eloquentia dignitate. acrimonia confidentia pariter praecellebat. ut facile intellegeretur magnum uiaticum pro magna facultate & paratu magno noue positum est. uideturq: graecos sequutus qui ΕΦΟΔΙΟΝ. sumptu inde ad aliarum quoq: rerum apparatus traducunt ac saepe ΕΦΟΔΙΣΟΝ. pro eo dicunt quod est institue & instrue. nam. M. inquit manlius. quem capitolium seruasse a gallis.

supra ostendi · cuiusq: operam cum · M · furio dictatore · apud gallos cum prime
fortem atq: exsuperabilem res · p · sensit · is & genere & ui · & uirtute bellica
nemini concedebat · Adprime crebrius est · cum prime · rarius · traductumq:
ex eo est quod cum primis dicebant · pro quod est in primis · nihil sibi inquit di-
uitias opus esse · nos diuitiis dicimus · & uitium hoc orationis nullum est ·
Ac ne id quidem est quod figura dici solet · recta enim istaec oratio est · & ue-
teres complusculi ita dixerunt · nec ratio dici potest cur rectius sit diui-
tiis opus esse quam diuitias · nisi qui grammaticorum noua instituta ut ·
ΘΕΜΕΝΩΝ ΙΕΡΑ · obseruant · nam haec inquit maxime uersatur deo-
rum iniquitas quod deteriores sunt incolumiores · neq: optimum quemquam
inter nos sinunt diurnare · inusitate dixit · pro diu uiuere · sed ex ea fi-
gura est qua dicimus perennare · cum his inquit consermonabatur · sermo-
nari rusticius uidetur sed rectius · sermocinari rectius est sed corruptius ·
sese inquit ne id quoq: quod tum suaderet facturum esse · ne id quoq: dixit ·
pro ne id quidem · infrequens nunc in loquendo · sed in libris ueterum cre-
berrimum · Tanta inquit sanctitudo fani est · ut numquam quisquam uiola-
re sit ausus · sanctitas quoq: & sanctimonia non minus Latine dicuntur ·
sed nescio quid maioris dignitatis est uerbum sanctitudo · sicuti · M · cato · in
· L · ueturium · duritudinem quam duritiam dicere grauius putauit · qui
illius inquit impudentiam norat & duritudinem · Cum tantus inquit
arrabo penes samnites · p · r · esset · Arrabonem dixit sescentos obsides · &
id maluit quam pignus dicere · quoniam uis huius uocabuli in ea sententia
grauior acriorq: est · sed nunc arrabo in sordidis uerbis haberi coeptus · Ac
multo uidetur arra · quamquam arra quoq: ueteres saepe dixerint & complu-
riens · Laberius · miserrimas inquit uitas exegerunt · & hic mimus in
otiis inquit consumptus est · elegantia utrubiq: ex multitudine numeri
quaesita est · Cominius inquit · qua ascenderat descendit · Atq: uerba gallis

·· diurnare

dedit · Verba cominium dedisse gallis dicas qui nihil quicquam cuiquam ·
dixerat · neq: cum galli qui capitolium obsidebant ascendentem uiderant · sed
uerba haud secus posuit · quam si tu dicas Latuit atq: obrepsit · Conualles inquit
& arboreta magna erant · Arboreta ignobilius uerbum est · Arbusta celebratius ·
putabant inquit eos qui foris atq: qui in arce erant · inter se commutationes
& consilia facere · commutationes · id est conlationes communicationesq: non u-
sitate dixit · sed non hercle inscite nec ineleganter · haec ego pauca interim
super eo libro quorum memoria post lectionem suppetierat mihi notaui ·
in sermonibus forte · quos de temporibus rerum ad usus hominum reper-
tarum agitabamus ·

· III ·

Adulescens quispiam non indoctus · sparti quoq: usum in terra graecia diu incogni-
tum fuisse dixit · multisq: post ilium captum tempestatibus · ex terra hispania
aduectum · riserunt hoc ad inludendum ex iis qui ibi aderant · unus atq:
alter male homines literati · quod genus · ΑΓΟΡΑΙΟΥC · graeci appellant
atq: eum qui id dixerat · librum legisse homeri aiebant · cui uersus hic for-
te deesset · ΚΑΙ ΔΗ ΔΟΥΡΑ CΕCΗΠΕ ΝΕΩΝ ΚΑΙ CΠΑΡΤΑ ΛΕΛΥΝΤΑΙ ·
Tum ille prorsum irritatus · non inquit meo libro uersus sed uobis plane ma-
gister defuit · si creditis in eo uersu sparta id significare quod nos spartum
dicimus · maiorem illi risum subiciunt · neq: id destiterunt · nisi liber ab eo
prolatus esset · M · uarronis · XXV · humanarum · in quo de isto homeri uerbo
a uarrone ita scriptum est · ego sparta apud homerum non plus spartum signi-
ficare puto · quam CΠΑΡΤΟΥC · qui dicuntur in agro thebano nati · in grae-
cia sparti copia modo coepit esse ex hispania · neq: ea ipsa facultate usi Li-
burni · sed hi plerasq: naues loris suebant · graeci magis cannabo & stuppa
ceterisq: satiuis rebus a quibus CΠΑΡΤΑ · appellabant · quod cum ita uarro
dicat · dubito hercle an posterior syllaba in eo uerbo quod apud homerum
est acuenda sit · nisi quia uoces huiusmodi · cum ex communi significatione

in rei certae proprietatem concedunt · diversitate accentuum separantur ·

·IIII· Menander a philemone nequaquam pari scriptore · in certaminibus comoediarum · ambitu gratiaq: & factionibus saepenumero vincebatur · eu cum forte habuisset obviam · quaeso inquit philemo bona venia dic mihi · cum me vincis non erubescis ? Euripedem quoq: · M · varro ait · cum · V · & · LXX · tragoedias scripserit · in · V · solis · vicisse · cum eum saepe vincerent aliquot poetae ignavissimi · menandrum autem alii · C · VIII · partim · C VIIII · reliquisse comoedias ferunt · sed apollodori scriptoris celebratissimi · hos de menandro versus legimus in libro qui chronica inscriptus est · ΚΙΦΙΣΙΕΥΣΙΩΝ ΕΚΔΙΟΠΙΘΟΥΣ ΠΑΤΡΟΣ ΠΡΟΣΤΟΙΣ ΕΚΑΤΟΝ ΠΕΝΤΕ ΓΡΑΨΑΣ ΔΡΑΜΑΤ ΕΞΕΛΕΙ ΠΕΠΕΝΤΗ ΚΑΝΤΑ · ΚΑΙΔΥΕΙΝΕΤΩΝ · Ex istis tamen · C · & quinque omnibus · solis · eum · VIII · vicisse · idem apollodorus · eodem in libro scripsit ·

·V· M · Cicero in dialogo · cui titulus est Laelius · vel de amicitia · docere volens amicitiam non spe expectationeq: utilitatis · neq: pretii mercedisq: causa colendam · sed quod ipsa per sese plena virtutis honestatisq: sit expetendam diligendamq: esse · etiam si nihil opis nihilq: emolumenti ex ea percipi queat · hac sententia atq: his verbis usus est · eaq: dicere facit · C · Laelium sapientem virum · qui · P · africani fuerat amicissimus · quid enim africanus indigens mei ? ne ego quidem illius · sed ego admiratione quadam virtutis eius · ille vicissim opinione fortasse nonnulla quam de meis moribus habebat me dilexit · auxit benivolentiam consuetudo · sed quamquam utilitates multae & magnae consequutae sunt · non sunt tamen ab earum spe causae diligendi profectae · ut enim benefici liberalesq: sumus non ut exigamus gratiam neq: enim beneficium feneramur · sed natura

propensi ad liberalitatem sumus · sic amicitiam non spe mercedis adducti · sed quod omnis eius fructus in ipso amore inest expetendam putamus · hoc cum legeretur in coetu forte hominum doctorum · rhetoricus quidam sophista · utriusq: linguae callens haud sane ignobilis ex istis acutulis & minutis doctoribus qui ΤΕΧΝΙΚΕΙ appellantur · atq: in disserendo tamen non impiger · usum esse existimabat argumento · M · Tullium · non probo neq: apodictico · sed eiusdem quaestionis cuius esset ea ipsa res de qua quaereretur · verbisq: id vitium graecis appellat quod accepisset · ΑΜΦΙΣΒΗΤΟΥΜΕΝ ΟΥΝ ΑΝΤΙΟΜΟΛΟΓΟΥΜΕΝΟΥ · Nam beneficos inquit & liberales sumpsit ad confirmandum id quod de amicitia dicebat · cum ipsum illud & soleat quaeri & debeat · quisquis liberaliter & benigne facit · qua mente quove consilio benignus liberalisq: sit · utrum quia mutuam gratiam speret · & eum in quem benignus sit ad parem curam sui provocet · quod facere plerique omnes videntur · an quia natura sit benivolus benignitasq: eum per sese ipsa & liberalitas delectet · sine ulla recipiendae gratiae procuratione · quod est omnium ferme rarissimum · Argumenta autem censebat aut probabilia esse debere aut perspicua & minime controversa · idq: apodixin vocari dicebat · cum ea quae dubia aut obscura sunt · per ea quae ambigua non sunt inlustrantur · atq: ut ostenderet beneficos liberalesq: ad id quod de amicitia quaereretur quasi argumentum exemplum ve sumi non oportere · eodem inquit simulachro · & eadem rationis imagine amicitia invicem pro argumento sumi potest · si quis adfirmet homines beneficos liberalesq: esse debere · non spe aliqua compendii · sed amore & studio honestatis · poterit enim consimiliter ita dicere · nam q: ut amicitiam non spe utilitatis amplectimur · sic benefici liberalesq: non gratiae recipiendae studio esse debemus · poterit sane inquit ita dicere · sed neq: amicitia

Liberalitati. neq; Liberalitas amicitiae prebere argumentum potest cum de-
utroq; pariter quaeratur. haec ille rhetoricus artifex dicere quibusdam vide
batur perite & scienter. sed videlicet enim vocabula rerum vera ignora
visse. nam beneficum & liberalem cicero appellat. ita ut philosophi appel-
landum esse censent. non enim qui ut ipse ait beneficia feneratur sed qui
benigne facit nulla tacita ratione ad utilitates suas redundante. non e
obscuro neq; ambiguo argumento usus est. sed certo atq; perspicuo. siquidem
qui vere beneficus liberalisq; est. qua mente bene aut liberaliter faciat no
quaeritur. alius enim longe nominibus appellandus est. si cum talia facit
sui potius quam alterius iuvandi causa facit. processisset aut argutatori
isti fortasse an reprehensio. si cicero ita dixisset. ut enim benefice liberali-
terq; facimus. non ut exigamus gratiam. videretur enim benefice facere. e-
tiam in non beneficum cadere posse. sed per aliquam circumstantiam fieret.
non per ipsam perpetuae benignitatis constantiam. sed cum beneficos libera-
lesq; dixerit neq; alius modi isti sint quam cuius esse eos supra diximus.
inlutis quod aiunt pedibus & verbis. reprehendit doctissimi hominis ora
tionem

.VI. M. cato. voconiam legem suadens. verbis hisce usus est. Principio vobis mu
lier magnam dotem adtulit. tum magnam pecuniam recipit quam in viri
potestatem non committit. eam pecuniam viro mutuam dat. postea ubi irata
facta est. servum recepticium sectari atq; flagitare virum iubet. quaere
batur servus recepticius quid esset. Libri statim quaesiti allatiq; sunt ver
rii flacci de obscuris catonis. in libro secundo scriptum inventum est. recep
ticium servum dici nequam & nulli pretii. qui cum venum esset datus red
hibitus ob aliquod vitium receptusq; sit. propterea inquit servus eiusmodi
sectari maritum & flagitare pecuniam videbatur. ut eo ipso dolor maior
& contumelia gravior viro fieret. quod eum servus nihili petendae pecuni-
ae causa compellaret. cum pace autem cumq; venia istorum si qui sunt qui ver
rii flacci auctoritate capiuntur dictum hoc sit. recepticius enim servus in ea

re quam dicit cato. aliud omnino est quam verrius scripsit. atq; id cuivis faci-
le intellectu est. res enim procul dubio sic est. quando mulier dotem marito
dabat. tum quae ex suis bonis retinebat neq; ad virum tramittebat ea re
ciperare dicebatur. sicuti nunc quoq; in venditionibus quae excipiuntur.
neq; veneunt. quo verbo plautus quoq; in trinummo usus est. in hoc versu.
posticulum hoc recipit cum aedis vendidit. id est cum aedis vendidit. par-
ticulam quandam quae post eas aedis erat non vendidit sed retinuit. ipse
etiam cato mulierem demonstrare locupletem volens. mulier inquit. & ma
gnam dotem dat. & magnam pecuniam recipit. hoc est & magnam dotem
dat & magnam pecuniam retinet. ex ea igitur re familiari quam sibi do-
te data retinuit. pecuniam viro mutuam dat. eam pecuniam cum viro
forte irata repetere instituit. adponit flagitatorem servum recepticium hoc
est proprium servum suum quem cum pecunia reliqua receperat neq; de
derat doti sed retinuerat. non enim servo mariti imperare hoc muli-
erem fas erat. sed proprio suo. plura dicere quibus hoc nostrum tuear sup
sedeo. ipsa enim sunt per sese evidentia & quod a verrio dicitur & a
nobis quod utrum ergo videbitur cuiq; verius eo utatur.

Legis veteris atiniae verba sunt. quod subruptum erit. eius rei aeterna .VII.
auctoritas esto. quis alius putet in hisce verbis quam de tempore tantum
futuro legem loqui. sed quae scaevola patrem suum & brutum & manili-
um viros adprime doctos quaesisse ait dubitasseq; utrumne in post facta
modo furta lex valeret. an etiam in ante facta quoniam subruptum e
rit. utrumq; tempus videretur ostendere tam preteritum quam futurum.
Itaq; p. nigidius. civitatis romanae doctissimus. super dubitatione haec
eorum scripsit. in. III. vicesimo comaticorum comentariorum. Atq; ipse quoq;
idem putat incertam esse temporis demonstrationem. sed anguste per quam
& obscure disserit. ut signa rerum ponere videas. ad subsidium magis me-

moriae suae quam ad legentium disciplinam. uidebatur tamen hoc
dicere uerbum esse. & erit quando per sese ponuntur. habent atq; re
tinent tempus suum. cum uero preterito iunguntur. uim temporis
sui amittunt. & in preteritum contendunt. cum enim dico in capo
est. in comitio est. tempus instans significo. item cum dico in campo e
rit. tempus futurum demonstro. At cum dico factum est. scriptum est.
subruptum est. quamquam est uerbum tēporis sit presentis confunditur.
tamen cum preterito & presens esse desinit. sic igitur inquit etiam i
stud quod in lege est. si diuidas separesq; duo uerba haec subruptum &
erit. ut sic audias subruptum tamquam certamen erit. aut sacrifi
cium erit. tum uidebitur lex in postfuturum loqui. si uero copulate
permixteq; dictum intellegas. ut subruptum erit non duo sed unum
uerbum sit idq; unita patiendi declinatione sit. tum hoc uerbo non
minus preteritum tempus ostenditur quam futurum.

. VIII .

Philosophus taurus accipiebat nos athenis. cena plerumq; ad id diei.
ubi iam uesperauerat. id enim est tempus istic cenandi. frequens est cae
nae fundus & fundamentum omne erat. aula una lentis aegyptiae
& cucurbitae inibi minutim caesae. Ea quodam die ubi paratis & expe
ctantibus nobis adlata atq; imposita mensae est. puerum iubet taurus
oleum in aulam indere. erat is puer genere atticus. ad annos maxime
natus octo festiuissimis aetatis & gentis argutiis scatens. Gutum samium
oretenus imprudens inanem tamquam si inesset oleum adfert. conuer
titq; eum & ut solitum est circumegit per omnem partem aulae manū.
nullum inde ibat oleum. Aspicit puer gutum atrocibus oculis stomachabū
dus. & concussum uehementius iterum in aulam uertit. idq; cum omnes
sensim atq; summussim rideremus. tum puer graece. & id quidem perquā
attice. ΜΗ ΓΕΛΑΤΕ. inquit. ΕΝΙ ΤΟΥ ΛΕΟΝ ΑΛΛΟΥ ΚΙΣΤΕ ΟΙΑ ΦΡΕΙ
ΚΗ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΟΡΘΡΟΝ ΓΕΓΟΝΕ ΤΗΜΕΡΟΝ ΚΕΚΡΥΣΤΑΛΛΩΤΑΙ.
Verbero inquit taurus non e is curriculo atq; oleum petis. sed cum puer
foras emptum isset. nihil ipse ista mora offensior. aula inquit oleo indi
get. & ut uideo intolerandum feruit cohibeamus manus. Atq; interea
quoniam puer nunc admonuit solere oleum congelascere. consideremus
cur oleum quidem saepe & facile stet: uina rarenter congelascant. atq;
aspicit me & iubet quod sentiam dicere. tum ego respondi coniectare me
uinum idcirco minus cito coalescere quod semina quaedam caldoris in sese
haberet. essetq; natura ignitius. ob eamq; rem dictum esse ab homero. ΑΙΘΟ
ΠΑ ΟΙΝΟΝ. non ut alii putarent propter colorem. Est quidem inquit ta
urus ita ut dicis: nam ferme conuenit uinum ubi potum est calefacere
corpora: sed non secus quoq; oleum calorificum est. neq; minorem uim in
corporibus calefaciendis habet. Ad hoc si istaec quae caldiora sunt difficili
gelu coguntur. congruens est ut quae frigidiora sunt facile cogantur. Acetū
autem omnium maxime frigorificū est. atq; id numquam tamen cōcrescit.
num igitur magis causa oleo coaguli celerioris in leuitate est. faciliora enī
ad coeundum uidentur quae leuatiora leuioraq; sunt. praeterea id quoq;
ait quaeri dignum. cur fluuiorum & fontium aquae gelu durentur. ma
re omne incongelabile sit. tam & si herodotus inquit historiae scriptor con
tra omnium ferme qui haec quaesiuerunt opinionem scribit. mare bospho
ricum quod cimmirium appellatur. earumq; partium mare omne quod
scythicum dicitur gelu stringi & consistere. dum haec taurus: interea puer
uenerat & aula deferbuerat. tempusq; esse coeperat edendi & tacendi.

. VIIII .

Libri sunt epistularum. C. caesaris. ad. C. oppium. & balbum corneliū. qui res
eius absentis curabant. in his epistulis quibusdam in locis inueniuntur lit
terae singulariae sine coagmentis syllabarum quas tu putes positas inco -

.. ridens

in ā
.. subderetur
in ā
.: est autem

dite. nam uerba ex his litteris confici nulla possunt. Erat autem conuentu
inter eos clandestinum de cōmutando situ litterarum. ut in scripto quidē
alia aliae locum & nomen teneret. sed in legendo locus cuiq; suus & pote
stas restitueretur. quaenam uero littera pro qua scriberetur. ante ijs. sicuti
dixi complacebat qui hanc scribendi latebram parabant. est adeo probi
grammatici cōmentarius satis curiose factus. de occulta litterarum si
gnificatione epistularum. C. caesaris scriptarum. Lacedemonii autē ueteres.
cum dissimulare & occultare litteras publice ad imperatores suos missas
uolebant. ne si ab hostibus eae captae forent consilia sua noscerentur. e
pistulas id genus factas mittebant. singuli duo erant teretes oblonguli.
pari crassamento eiusdemq; longitudinis. derasi atq; ornati consimilit.
unus imperatori in bellum proficiscenti dabatur. alterum domi ma
gistratus cum iure atq; cum signo habebant. quando usus uenerat litte
rarum secretiorum. circū eum surculum lorum modicē tenuitatis. lo
gum autem quātum rei satis erat. complicabant uolumine rotundo
& simplici. ita uti orē adiunctae undiq; & cohaerentes lori quod plica
batur coirent. litteras deinde in eo loro per transuersas iuncturarū
oris uersibus á summo ad imum proficiscentibus inscribebant. id lorū
litteris ita perscriptis reuolutum ex surculo imperatori commenti illius
conscio mittebant. resolutio autem lori litteras truncas atq; mutilas red
debat. membraq; earum & apices in partis diuersissimas spargebat. prop
terea si id lorum in manus hostium inciderat. nihil quicquam cōiectari
ex eo scripto quibat. sed ubi ille ad quem erat missum acceperat surculo
compari quem habebat. capite ad finem proinde ut debere fieri sciebat
circumplicabat. atq; ita litterae per ambitum eundem surculi coalescē
tes rursum coibant. integramq; & incorruptā epistolam & facilem le

gi praestabant. hoc genus epistulae Lacedemonii CKYTAΛHN. appel
lant. Legebamus id quoq; in uetere historia rerum poenicarum uirum
indidem quempiam inlustrem. siue ille hasdrubal siue quis alius est nō
retineo epistulam scriptam super rebus arcanis. hoc modo abscondisse.
pugillaria noua nondum etiam cera inlita accepisse. litteras in lignū
incidisse. postea tabulas uti solitum est cera conleuisse. easq; tabulas tā
quam non scriptas cui facturum id praedixerat misisse. eum deinde
ceram derasisse. litterasq; incolumes ligno incisas legisse. Est & alia in mo
numentis rerum graecarum profunda quaedam & inopinabilis latebra
barbarico astu excogitata. histiaeus nomine fuit loco natus in terra asia
non ignobili. Asiam tunc tenebat imperio rex darius. is histiaeus cū
in persis apud darium esset. aristagorae cuipiam res quasdam occultas
nuntiare furtiuo scripto uolebat. Cōminiscitur opertum hoc litterarū
admirandum seruo suo diu oculos aegros habenti capillum ex capite omnī
tamquam medendi gratia deradit. caputq; eius leue in litterarum for
mas compungit. his litteris quae uoluerat perscripsit. hominē postea quo
ad capillus adulesceret domo continuit. Ubi id factum est. ire ad arista
goran iubet. & cum ad eum inquit ueneris mandasse me dicito ut ca
put tuum sicut nuper egomet feci deradat. seruus ut imperatum erat
ad aristagoran uenit. mandatumq; domini adfert. atq; ille id non esse
frustra ratus. quod erat mandatum fecit. ita litterē perlatae sunt.

F auorinum philosophum cum in hospitiis suis antiatem uillam aestu anni .X.
concessisset. nosq; ad eum uidendum roma uenissemus. memini super pin
daro poeta & uirgilio in hunc fere modum disserere. Amici inquit fa
miliaresq;. p. uirgilii. in his quae de ingenio moribusq; eius memoriae
tradiderunt. dicere eum solitum ferunt. parere se uersus more atq;

ritu ursino. Namq: ut illa bestia fetum ederet ineffigiatum informemq:
Lambendoq: id postea quod ita edidisset conformaret & fingeret. proinde
ingenii quoq: sui partus recentes rudi esse facie & imperfecta. sed deinceps
tractando colendoq: reddere iis se oris & uultus Liniamenta. hoc uerum
iudicii subtilissimi ingenue atq: uere dixisse. res inquit iudicium facit.
Nam quae reliquit perfecta expolitaq: quibusq: imposuit. census atq: dilecti
sui suppremam manum. omni poeticae uenustatis Laude florent. sed quae
procrastinata sunt ab eo ut post recenserentur. & absolui quoniã mors prae
uerterat nequiuerunt. nequaquam poetarum elegantissimi nomine atq:
iudicio digna sunt. Itaq: cum morbo oppressus aduentare mortem uideret.
petiuit orauitq: á suis amicissimis impense. ut aeneida quam nondum sa
tis elimauisset adolerent. In his autem inquit quae uidentur retractari
& corrigi debuisse. is maxime locus est qui de monte aetna factus est. Nam
cum pindari ueteris poetae carmen quod de natura atq: flagrantia mon
tis eius compositum est aemulari uellet eiusmodi sententias & uerba mo
Litus est. ut pindaro quoq: ipso qui nimis opima pinguiq: esse facundia
existimatus est. insolentior hoc quidem in loco tumidiorq: sit. Atq: uti uos
metipsos inquit eius quod dico arbitros faciam. Carmen pindari quod est
super monte aetna quantulum est mihi memoriae dicam. ΤΑϹ ΕΡΕΥΓΟΝ
ΤΑΙ ΜΕΝ ΑΠΛΑΤΟΥ ΠΥΡΟϹ ΑΓΝΟΤΑΤΑΙ ΕΚ ΜΥΧΩΝ ΠΑΓΑΙ ΠΟ
ΤΑΜΟΙ ΔΕ ΑΜΕΡΑΙϹΙΝ ΜΕΝ ΠΡΟΧΕΟΝΤΙ ΡΟΟΝ ΚΑΠΝΟΥ ΕΘΩΝΑ
ΑΛΛ ΕΝ ΟΡΦΝΑΙϹΙΝ ΦΟΙΝΙϹϹΑ ΚΥΛΙΝΔΟΜΕΝΑ. ΦΛΟΞ ΕϹ ΒΑ
ΘΕΙΑΝ ΦΕΡΕΙ ΠΟΝΤΟΥ ΠΛΑΚΑ ϹΥΝ ΠΑΤΑΓΩ ΚΕΙΝΟ Α. ΑΦΑΙϹ·
ΤΟΙΟ ΚΡΟΥΝΟΥϹ· ΕΡΠΕΤΟΝ ΔΕΙΝΟΤΑΤΟΥϹ· ΑΝΑΠΕΜΠΕΙ ΤΕΡΑϹ
ΜΕΝ ΘΑΥΜΑϹΙΟΝ· ΠΡΟΕΙΔΕϹΘΑΙ ΘΑΥΜΑ ΔΕ· ΚΑΙ ΠΑΡΕΝΤΩΝ Α
ΚΟΥϹΑΙ·

Audite nunc inquit uirgilii uersus quos inchoasse eum uerius dixerim quam
fecisse. Portus ab accessu uentorum immotus & ingens. ipse sed horrificis iu-
xta tonat aetna ruinis. Interdumq: atram prorũpit ad aethera nubem.
turbine fumantẽ piceo & candente fauilla. Attollitq: globos flammarũ
& sidera lambit. interdum scopulos auulsaq: uiscera montis. Erigit eru-
ctans. Liquefactaq: saxa sub auras cum gemitu glomerat fundoq: exaestuat
imo. Iam principio inquit pindarus ueritati magis obsequutus. id dixit
quod res erat. quodq: istic usu ueniebat. quodq: oculis uidebatur. Interdiu
fumare aetnam. noctu flammigare. Virgilius autẽ dum in strepitu so
nituq: uerbo*r*um conquirendo Laborat. utrumq: tempus nulla discretione fa
cta confudit. Atq: ille graecus quidem fontes imitatus ignis eructari & flu
ere omnes fumi & flammarum fulua & tortuosa uolumina in plagas ma
ris ferre quasi quosdam igneos angues. Luculente dixit. At hic noster atrã
nubem turbineo piceo & fauilla fumantẽ ΡΟΟΝ ΚΑΠΝΟΥ ΑΙΘΩΝΑ·
interpretari uolens. crasse & immodice congessit globos quoq: flammarum quos
ille ΚΡΟΥΝΟΥϹ· dixerat. duriter. & ΑΚΥΡΩϹ· transtulit. Item quod
ait sidera lambit. uacanter hoc etiã inquit accumulauit. & inaniter. Neq:
non id quoq: inenarrabile esse ait & propemodum insensibile. quod nubem
atram fumare dixit turbine piceo & fauilla candente. Non enim fumare
inquit solent neq: atra esse quae sunt candentia. nisi si candenti dixit per
uulgate & improprie pro feruenti fauilla. non pro ignea & relucenti. Nã
candens scilicet. & á candore dictum non á colore. quod saxa autẽ & scopu
Los eructari & erigi. eosdemq: ipsos statim liquefieri & gemere atq: glome
rari sub auras dixit. hoc inquit nec á pindaro scriptum nec umquam
fando auditum. & omnium quae monstra dicuntur monstruosissimũ est.

·XI·

Et plutarchus & alii quidam docti uiri reprehensum esse ab erasistrato no

bili medico platonem scripsere quod potum dixit defluere ad pulmonem ·
eoq: satis umectato dimanare per eum quia sit rimosior · & confluere
inde in uesicam · errorisq: istius fuisse alceum ducem qui in poematis suis
scriber& · ΤΕΝΓΕΠΝΕΥΜΟΝΑΟΙΝΩΤΟ ΓΑΡΑϹΤΡΟΝ ΠΕΡΙΤΕΛ
ΛΕΤΑΙ · ipsum autem erasistratum dicere duas esse quasi canaliculas quas
dam uel fistulas · easq: ab oris faucibus proficisci deorsum · per earumq:
alteram deduci delabiq: in stomachum esculenta omnia & potulenta ·
ex eoq: ferri in uentriculum qui graece appellatur · Η ΚΑΤΩ ΚΟΙΛΙΑ ·
atq: ibi subigi degeriq: · Ac deinde aridiora ex his retreamenta in al
uum conuenire quod graece · ΚΟΛΟΝ · dicitur · umidiora per rennes
in uesicam · per alteram autem fistulam quae graece nominatur thra
chia · ΑΡΤΗΡΙΑ · spiritum á summo ore in pulmonem atq: inde
rursum in os · & in naris cōmeare · perq: eandem uiam uocis quoq:
fieri meatum · ac ne potus cibusq: aridior quem oporteret in stomachū
ire procider& ex ore labereturq: in eam fistulam per quam spiritus
reciprocatur · eaq: offensione intercluderetur animae uia · imposita
esse arte quadam & ope naturae · inde apud duo ista foramina quae
dicitur ΕΠΙΓΛΩΤΤΙϹ · quasi claustra quaedam mobilia coniuentia
uicissim & resurgentia · eamq: ΕΠΙΓΛΩΤΤΕΙΔΑ · inter edendum
bibendumq: operire atq: protegere · ΤΗΝ ΤΡΑΧΙΑΝ ΑΡΤΗΡΙΑΝ ·
ne quid ex esca potu ne incider& in illud quasi aestuantis animae i-
ter · Ac propterea nihil umoris influere in pulmonem ore ipso arteri-
ae cōmunito · haec erasistratus medicus aduersum platonem · Sed plu-
tarchus in libro symposiacoꝝ auctorem platonis sententiae hipporaten
dicit fuisse · idemq: esse opinatos & philistiona locrum & dioxippum
hippocraticum ueteres medicos & nobiles · atq: illam de qua erasistratus

dixerit ΕΠΙΓΛΩΤΤΙΔΑ · non idcirco in eo libro constitutam ne quid
ex potu influer& in arteriam · nam pulmoni quoq: fouendo rigandoq:
necessarios umores uideri · sed adpositam quasi moderatricem quan-
dam arbitram prohibendi admiscendiue quod ex salutis usu fore& ·
uti edulia quidem omnia defender& ab arteria depelleretq: in sto
machum · potum autem partiretur inter stomachum & pulmonem ·
& quod ex eo admitti in pulmonē per arteriam deber& · non rapidū
id neq: uniuersum · sed quadam quasi obice sustentatum ac repressū
sensim paulatimq: transmitter& · atq: omnem reliquū in alteram sto
machi fistulam deriuaret ·

·XII·

Infames materias · siue quis mauult dicere inopinabiles · quas graeci
ΑΔΟΞΟΥϹ ΥΠΟΘΕϹΕΙϹ · appellant · & ueteres adorti sunt · non so-
phistae solum sed philosophi quoq: · & noster fauorinus oppido quam
libens in eas materias decrebat · uel ingenio expergificando ratus
idoneas · uel exercendis argutiis · uel edomandis usu difficultatibus ·
sicuti cum thersitae laudes quaesiuit · & cum febrim quartis diebus
recurrentem laudauit · Lepida sane multa & non facilia inuen-
tu in utramq: causam dixit · eaq: scripta in libris reliquit · sed in fe-
bris laudibus testem etiam platonem produxit · quem scripsisse ait
qui quartanam passus conualuerit uiresq: integras recuperauerit
fidelius constantiusq: ualiturum · Atq: inibi isdem laudibus non hercle
hac sententiola inuenuste lusit · Versus inquit est longo hominum aeuo
probatus · ΑΜΟΓΕΜΗΤΡΥΙΝ ΠΕΛΕΙ ΗΜΕΡΗ ΑΜΟΓΕΜΗΤΗΡΙ ·
eo uersu significatur non omni die bene esse posse · sed isto bene atq:
alio male · quod cum ita sit inquit ut in rebus humanis bene aut ma
le uice alterna sit · haec biduo medio internallata febris · quanto est

fortunatior in qua est ΜΙΑ ΜΗΤΡ ΥΙΑ ΔΥΟ ΜΗΤΕΡΕC.

. XIII . Quin particula quam grammatici coniunctionem appellant . variis mo
dis sententiisq; conectere orationem videtur . Aliter enim dici putatur
cum quasi increpantes uel interrogantes uel exhortantes dicimus . qn
uenis ? quin legis ? quin fugis ? Aliter cum ita confirmamus non dubi
um est quin . M . tullius . omnium sit eloquentissimus . Aliter autem cũ
sic componimus quod quasi priori videtur contrarium . non idcirco cau
sas isocrates non defendit . quin id utile esse & honestum existumarit .
a quo illa significatio non abhorr& . quae est in tertia origine . M . Ca
tonis . haud eos inquit eo postremum scribo quin populi & boni & stre
nui sient . in secunda quoq; origine . M . cato . non longe secus hac parti
cula usus est . neq; satis inquit habuit quod eum in occulto vitiauerat .
quin eius famam prostitueret . Praeterea animaduertimus quadriga
rium . in . VIII . annalium . particula ista usum esse obscurissime . Verba
ipsius posuimus . romam uenit vix superat quin triumphus decernatur .
Item in . VI . annali . eiusdem uerba haec sunt . pene factum est quin castra
relinquerent atq; cederent hosti . non me autem praeterit dicere aliquẽ
posse de summo pectore nil esse in his uerbis negotiũ . nam quin utrubi
q; positum pro ut planissimumq; esse si ita dicas romam uenit . vix
superat ut triumphus decernatur . Item alio in loco . pene factum est ut
castra relinquerent atq; cederent hosti . sed utantur sane qui tam ex
pediti sunt perfugii cõmutationum in uerbis quae non intelleguntur .
utantur tamen ubi id facere poterunt uerecundius . hanc uero parti
culam de qua dicimus nisi quis didicerit compositam copulatamq; esse .
neq; uim tantum coniungendi habere . sed certa quadam significatione
factam . numquam profecto rationes ac uarietates istius comprẽhensurus
est . quod quia longioris dissertationis est . poterit cui otium est reperire
hoc . in . p . nigidii . cõmentariis . quos grammaticos inscripsit .

. Publius mimos scriptitauit . dignusq; habitus est qui suppar Laberio iudica . XIIII .
retur . C . autem . caesarem . ita Laberii maledicentia & adrogantia offen
debat . ut acceptiores & probatiores sibi esse publii quam Laberii mimos prae
dicar& . huius . publii sententiae feruntur pleraeq; Lepidae & ad com
munem sermonum usum cõmendatissimae . Ex quibus sunt istae singu
lis uersibus circũscriptae . quas libitum hercle est adscribere . Malum est co
silium quod mutari non potest . Beneficium dando accepit qui digno dedit .
Feras non culpes quod mutari non potest . Cui plus licet quam par est . plus
uult quam licet . Comes facundus in uia pro uehiculo est . Frugalitas in
serta est rumoris boni . Heredis fletus sub persona risus est . Furor fit
laesa saepius patientia . Improbe neptunum accusat . qui iterum nau
fragium facit . Ita amicum habeas posse ut fieri hunc inimicum putes . Ve
terem ferendo iniuriam inuites nouam . Numquã periculum sine pericu
lo uincitur . Nimium altercando ueritas amittitur . Pars beneficii est
quod petitur si uelle neges .

Carneades academicus scripturus aduersum stoici Zenonis . Libros . superiora . XV .
corporis elleboro candido purgauit . ne quid ex corruptis in stomacho umo
ribus . ad domicilia usq; animi redundar& . & instantiam uigoremq; mẽtis
Labefacer& . tanta cura tantoq; apparatu summi uir ingenio praestanti .
ad refellenda quae scripserat Zeno adgressus . id cum in historia graeca
Legissem . quod elleboro candido scriptum erat . quid esset quaesiui . tum cõ
peri duas species ellebori esse discerniculo coloris insignes . candidi & nigri .
eos autem colores non in semine ellebori neq; in uirgultis sed in radice di
nosci . candido stomachum & uentrem superiorem uomitionibus purgari .

nigro alvum quae inferior vocatur eluviem. Veriusque esse hanc vim ut humores noxios in quibus causae morborum sunt extrahant. esse autem periculum ne inter causas morborum omni corporum via patefacta ea quoque ipsa in quibus causa vivendi est amissoque omni naturalis alimoniae fundamento homo exhaustus intereat. Sed helleborum sumi posse tutissime in insula anticyra plinius secundus in libris naturalis historiae scripsit. propterea livium drusum qui tribunus plebi fuit cum morbum qui comitialis dicitur pateretur anticyram navigasse. et in ea insula helleborum bibisse ait. atque ita morbo liberatum. praeterea scriptum legimus gallos in venatibus tinguere helleboro sagittas quod his ictae exanimatae ferae teneriores ad epulas fiant. Sed propter hellebori contagium vulnera ex sagittis facta circumcidere latius dicuntur.

.XVI. Anates ponticas dicitur edundis vulgo venenis victitare. Scriptum etiam a Laeneo. CN. pompeii liberto. mithridatem illum genus sollertem fuisse. solitumque earum sanguinem miscere medicamentis quae digerendis venenis valent. eumque sanguinem vel potentissimum esse in ea confectione. ipsum autem regem adsiduo talium medelarum usu a clandestinis epularum insidiis cavisse. quin et scientem quoque ultro et ostentandi gratia venenum rapidum et velox saepenumero hausisse. atque id tamen sine noxa fuisse. quamobrem postea cum proelio victus in ultima regni refugisset. et mori decrevisset. venena violentissima festinandae necis causa frustra expertus suo se ipse gladio transegit. huius regis antidotus celeberrima est quae mithridatios vocatur.

i. illum ponti regem medicinae rei et remediorum id est

.XVII. Q. ennius tria corda habere sese dicebat. quod loqui graece et osce et latine sciret. mithridates autem ponti atque bythiniae rex inclutus qui a CN. pompeio bello superatus est. V. et XX. gentium quas sub ditione habuit linguas percalluit. earumque omnium gentium viris haud umquam per interpretem conloquutus est. sed ut quemque ab eo appellari usus fuit. proinde lingua et oratione ipsius non minus scite quamsi gentilis ei esset

loquutus est.

.XVIII. M. varro in litteris atque vita fide homo multa et gravis in libro quem scripsit pius aut de pace. C. sallustium scriptorem seriae illius et severae orationis in cuius historia notiones censorias fieri atque exerceri videmus in adulterio deprensum ab annio milone loris bene caesum dicit. et cum dedisset pecuniam dimissum.

.XVIIII. Favorinum ego audivi dicere epictetum philosophum dixisse plerosque istos qui philosophari viderentur philosophos esse huiuscemodi. ΑΝΕΥ ΤΟΥ ΠΡΑΤΤΕΙΝ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ ΛΕΓΕΙΝ. id significat factis procul verbis tenus. iam illud est vehementius quod arrianus solitum eum dictitare in libris quos de dissertationibus eius composuit scriptum reliquit. nam cum inquit animadverterat hominem pudore amisso importuna industria corruptis moribus audacem confidentem linguam ceteraque omnia preter quam animum procurantem istiusmodi inquit hominem cum viderat studia quoque et disciplinas philosophiae contrectare et physica adire et meditari dialectica multaque id genus theoremata suspicari sciscitarique inclamabat deum atque hominum fidem. ac plerumque inter clamandum his eum verbis increpabat ΑΝΘΡΩΠΕ ΠΟΥ ΒΑΛΛΕΙΣ CΚΕΨΑΙ ΕΙ ΚΕΚΑΘΑΡΤΑΙ ΤΟ ΑΓΓΕΙΟΝ ΑΝ ΓΑΡ ΕΙC ΤΗΝ ΟΙΗCΙΝ ΑΥΤΑ ΒΑΛΛΗC ΑΠΩΛΕΤΟ ΗC ΑΠ ΗΟΥΡΟΝ Η ΟΞΟC ΓΕΝΟΙΤΟ Η ΕΙ ΤΙ ΤΟΥΤΩΝ ΧΕΙΡΟΝ. nil profecto his verbis gravius nil verius. quibus declarabat maximus philosophorum litteras atque doctrinas philosophiae cum in hominem falsum atque degenerem tamquam in vas spurcum atque pollutum influxissent. verti mutari corrumpi et quod ipse ΚΥΝΙΚΩΤΕΡΟΝ urinam fieri aut siquid est urina spurcius. Praeterea idem ille epictetus quod ex eodem

favorino audiuimus. solitus dicere est. duo esse uitia multo omnium grauis-
sima ac teterrima. intollerantiam & incontinentiam. cum aut iniurias
quae sunt ferendae non toleramus. neq: ferimus. aut á quibus rebus uolup-
tatibusq: nos tenere debemus non tenemus. Itaq: inquit si quis haec duo uer
ba cordi habeat. eaq: sibi imperando atq: obseruando curet. is erit pleraq: in
peccabilis. uitamq: uiuet tranquillissimam. uerba duo haec dicebat. ΑΝΕ
ΧΟΥ ΚΑΙ ΑΠΕΧΟΥ

·XX· Symposium platonis. apud philosophum taurum legebatur. uerba illa pausa
niae inter conuiuas. amorem uice sua laudantis. ea uerba ita rursum a
mauimus. ut meminisse etiam studuerimus. sunt adeo quae meminimus
uerba haec. ΠΑϹΑ ΓΑΡ ΠΡΑΞΙϹ ΩΔΕ ΕΧΕΙ. ΑΥΤΗ ΕΦ ΑΥΤΗϹ ΠΡΑΤ
ΤΟΜΕΝΗ. ΟΥΤΕ ΚΑΛΗ ΟΥΤΕ ΑΙϹΧΡΑ ΟΙΟΝ ΝΥΝ ΗΜΕΙϹ ΠΟΙΟΥ
ΜΕΝ ΗΠΕΙΝΕΙΝ ΗΛΑΛΕΙΝ. ΗΔΙΑ. ΛΕΓΕϹΘΑΙ ΟΥΚΕϹΤΙ ΤΟΥ
ΤΩΝ ΑΥΤΟ ΚΑΛΟΝ ΟΥΔΕΝ. ΑΛΛ ΕΝ ΤΗ ΠΑΞΕΙ. ΩϹ ΑΝ ΠΡΑΞ
ΘΗ ΤΟΙΟΥΤΟΝ ΑΠΕΒΗ. ΚΑΛΩϹ ΜΕΝ ΓΑΡ ΠΡΑΤΤΟΜΕΝΟΝ
ΚΑΙ ΟΡΘΩϹ ΚΑΛΟΝ ΓΙΓΝΕΤΑΙ ΜΗ ΟΡΘΟϹ ΔΕ ΑΙϹΧΡΟΝ ΟΥ
ΤΩ ΔΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΑΝ. ΚΑΙ Ο ΕΡΩϹ ΟΥ ΠΑϹ ΕϹΤΙΝ ΚΑΛΟϹ
ΟΥΔΕ ΑΞΙΟϹ. ΕΓΚΩΜΙΑΖΕϹΘΑΙ ΑΛΛ Ο ΚΑΛΩϹ ΠΡΟΤΡΕ
ΠΩΝ ΕΡΑΝ.

Haec uerba ubi lecta sunt. atq: ibi taurus mihi. heus inquit tu rhetori
sce. sic enim me in principio recens. in diatribam acceptum appellita
bat. existimans eloquentiae unius extundendae gratia athenas uenisse.
uides ne inquit. ΕΝΘΥΜΗΜΑ. crebrum & coruscum & conuexum bre
uibusq: & rutundis numeris cum quadam aequabili circumactione deui-
nctum. habes ne nobis dicere in libris rhetorum uestrorum tam apte tamq:
modulate compositam orationem? Sed hos inquit tamen numeros cen
seo uideas. ΟΔΟΥ ΠΑΡΕΡΓΟΝ. ad ipsa enim platonis penetralia. ipsarumq:

rerum pondera & dignitates pergendum est. non ad uocularum eius amoe
nitatem. nec ad uerborum uenustates deuersitandum. haec admonitio ta-
uri de orationis platonicae modulis non modo non repressit sed instrin- .. deuersit
xit etiam nos ad elegantiam graecae orationis uerbis latinis adfectandam.
Atq: uti quaedam animalium parua & uilia ad imitandum sunt quas
res cumq: audierint uiderint ue petulantia. proinde nos ea quae in pla
tonis oratione demiramur. non aemulari quidem sed lineas umbrasq: face
re ausi sumus. Velut ipsum hoc est quod ex illis isdem uerbis eius effinximus.
Omne inquit omnino factum sic sese habet. neq: turpe est. quantum in eo
est. neq: honestum. uelut est quas nunc facimus ipsi res. bibere. cantare.
disserere. nihil namq: horum ipsum ex sese honestum est. quale cum fieret.
modo factum est. tale extitit. si recte honesteq: factum est. tum honestum
fit. sin parum recte. turpe fit. sic amare sic amor non honestus omnis.
neq: omnis laude dignus. sed qui facit nos ut honeste amemus.

·XXI· Ut conspectum quendam aetatum antiquissimarum. item uirorum inlu
strium qui in his aetatibus nati fuissent haberemus. ne in sermonibus
forte in conspectum aliquid super aetate atq: uita clarorum hominum te
mere diceremus. sicuti sophista ille. ΑΠΑΙΔΕΥΤΟϹ. qui publice nuper
disserens carneadem philosophum á rege alexandro philippi filio pe
cunia donatum. & panaetium stoicum cum superiore africano uixisse
dixit. ut ab istiusmodi inquam temporum aetatumq: erroribus cauerem.
excerpebamus ex libris qui chronici appellantur. quibus temporibus floruissent
graeci simul atq: romani uiri. qui uel ingenio uel imperio nobiles insignesq:
post conditam romam fuissent ante secundum bellum carthaginiensium. easq:
nunc excerptiones nostras uariis diuersisq: in locis factas cursim digessimus.
neq: enim id nobis negotium fuit. ut acri atq: subtili cura excellentium in
utraq: gente hominum. ϹΥΝΧΡΟΝΙϹΜΟΥϹ. componeremus. sed ut noctes.

istae quadam tenus his quoq; historiae flosculis leniter iniectis aspergerentur.
satis autem uisum est in hoc comentario de temporibus paucoꝝ hominū dicere
ex quorum aetatibus de pluribus quoq; quos non nominaremus haud difficilis
coniectura fieri posset. Incipiemus igitur a solone claro. quoniā de homero
& hesiodo inter omnes fere scriptores constitit aetatem eos egisse uel isdem fe
re temporibus. uel homerum aliquanto antiquiorem. utrumq; tamen an
romam conditam uixisse. siluiis albae regnantibus. annis post bellum troia
num ut cassius in primo annalium de homero atq; hesiodo scriptum reli
quit. plus. centum atq;. LX. ante romam autē conditam ut cornelius ne
pos in primo chronicoꝝ de homero dixit. annis circiter. C. & LX. solonē
ergo accepimus. unum ex illo nobili numero sapientū leges scripsisse athe
niensium. tarquinio prisco romae regnante. anno regni eius tricesimo ter
tio. seruilio autē tullio regnante. pisistratus athenis tyrannus fuit. solone
ante in exilium uoluntarium profecto. quoniam id ei praedicenti non
creditum est. postea pythagoras samius in italiam uenit tarquinii filio re
gnum optinente. cui cognomentum superbus fuit. isdemq; temporibus oc
cisus est athenis ab armodio & aristogitone. hipparchus. pisistrati filius hyp
piae tyranni frater. archilocum autē nepos cornelius tradit tullo hostilio
romae regnante iam tunc fuisse poematis clarum & nobilem. ducentesi
mo deinde & LX. anno post romam conditam aut non longe amplius.
uictos esse ab atheniensibus persas memoriae traditum est pugnam illam
inclutam marathoniam miltiade duce. qui post eam uictoriam damna
tus a populo atheniensi in uinculis publicis mortem obiit. tum aeschylus
athenis tragoediaꝝ poeta celebris fuit. romae autem istis ferme temporib;
tribunos & aediles tum primum per seditionem sibi plebes creauit. Ac nō
diu post. CN. marcius. coriolanus. exagitatus uexatusq; a tribunis. plebis.

ad uulscos qui tum hostes erant. a re. p. desciuit. bellumq; populo. r. fe
cit. Post deinde paucis annis. xerxes rex ab atheniensibus. & pleraq;
graecia. themistocle duce nauali proelio quod ad salamina factum est ui
ctus fugatusq; est. Atq; inde anno fere quarto. menennio agrippa. M.
horatio puluillo. cos. bello ueiente apud fluuium cremeram ab his. ex
trecenti patricii cum familiis suis uniuersi ab hostibus circumuenti pe
rierant. iuxta ea tempora empedocles agrigentinus. in philosophiae
naturalis studio floruit. romae autem per eas tempestates decemuiros.
legibus scribundis creatos constitit. tabulasq; ab his primo decem conscrip
tas. mox alias duas additas. bellum deinde in terra graecia maximum
peloponnesiacum quod thucydides memoriae mandauit coeptum est. cir
ca annum fere post conditam romam trecentesimū. XX. tertiū. qua tē
pestate olus postumius tubertus dictator romae fuit. qui filium suum co
tra suum dictum in hostem pugnauerat securi necauit. hostes tum po
puli romani fuerant fidenates. Itaq; qui inter haec tempora nobiles
celebresq; erant. sophocles ac deinde euripedes tragici poetae. & hip
pocrates medicus. & philosophus democritus. quibus socrates atheniensis
natu quidem posterior fuit. sed quibusdam temporibus isdem uixerat.
Iam deinde tribunis militaribus. consulari imperio. rem. p. romae
regentibus. ad annum fere conditae urbis trecentesimum quadra
gensimum septimū. triginta illi tyranni praepositi sunt a Lacede
moniis atheniensibus. & in sicilia dionysius superior tyrannidē
tenuit. paucisq; annis post. socrates athenis capitis damnatus est. & in
carcere ueneno necatur. ea fere tempestate romae. M. furius. camil
lus dictator fuit. & ueios coepit. ac post non longo tempore bellum
senonicum fuit. tum galli romam praeter capitolium coeperunt.

.. quod

neq: multo postea Eudoxus astrologus in terra graecia nobilitatus est. Lace
demoniiq: ab atheniensibus apud corinthum superati duce phormione. &
. M. manlius. romae. qui gallos in obsidione capitolii obrepentis per ardua
depulerat conuictus est. consilium de regno occupando inisse. damnatusq:
capitis. saxto tarpeio ut. M. uarro ait. preceps datus. ut cornelius aut
nepos scriptum reliquit. uerberando necatus est. Eoq: ipso anno qui erat post
reciperatam urbem septimus. Aristotelem philosophum natum esse memo-
riae mandatum est. Aliquot deinde annis. post bellum senonicū. thebani
Lacedemonios duce epaminonda apud Leuctra superauerunt. Ac breui
post tempore in urbe roma Lege Licinii stolonis. consules creari etiam ex
plebe coepti. cum antea ius non esset nisi ex patriciis gentibus fieri consulem.
circa annum deinde urbis conditae quadringentesimum. philippus amyn
tae filius alexandri pater. regnum macedoniae adeptus est. inq: eo tē-
pore alexander natus est. paucisq: inde annis post. plato philosophus ad
dionysium siciliae tyrannum posteriorem profectus est. post deinde aliq̄
to tempore philippus apud cheroneam proelio magno athenienses uicit. tū
demosthenes orator ex eo proelio salutem fuga quaesiuit. cumq: id ei quod
fugerat probrose obiceretur. uersu illo notissimo elusit. ΑΝΗΡ. inquit.
ΟΦΕΥΓΩΝ ΚΑΙ ΠΑΛΙΝ ΜΑΧΗΣΕΤΑΙ. Postea philippus ex insidiis oc
ciditur. & alexander regnum adeptus. ad subigendos persas in asiam atq:
in orientem transgressus est. Alter autem alexander cui cognomentum
molosso fuit in italiam uenit bellum populo. r. facturus. iam enim famae
uirtutisq: felicitatis romanae apud exteras gentes enitescere inceptabat.
sed prius quam bellum faceret uita decessit. Eum molossum cum in ita
liam transiret dixisse accepimus. se quidem ad romanos ire quasi in an
dronitin. macedonem isse ad persas quasi in gynecōnitin. Postea ma

cedo alexander. pleraq: parte orientali subacta. cum annos. xi. regna
uisset obiit mortis diem. neq: ita longe post aristoteles philosophus. & post ali
quanto demosthenes uita functi sunt. hisdemq: ferme tempestatibus. popu
lus. r. graui ac diutino samnitum bello conflictatus est. consulesq: tibe
rius ueturius. & spurius postumius. in locis iniquis apud caudium a samni-
tibus circumuallati ac sub iugum missi. turpi foedere facto discesserunt.
ob eamq: causam populi iussu samnitibus per feciales dediti. recepti nō sunt.
post annum deinde urbis conditae. cccc^{mu}. fere. & Lxx^{mu}. bellum cum rege
pyrrho sumptum est. Ea tempestate epicurus atheniensis & Zeno citiensis
philosophi celebres erant. Eodemq: tempore. C. fabricius Luscinus. & q. ae
milius papus. censores romae fuerunt. & p. cornelium. rufinum. qui bis
consul & dictator fuerat senatu mouerunt. causamq: isti notae subscripser.
quod eum comperissent argenti facti caenae gratia decem pondo libras ha
bere. Anno deinde post romam conditā. cccc^{mo}. ferme. & xc^{mo}. consulibus
appio. claudio. cui cognomentum caudex fuit. appii illius caeci fratre. &
. M. fuluio. flacco. bellum aduersum poenos primum coeptum est. neq: diu post
callimachus poeta cyrenensis. alexandriae apud ptolemaeum regem celebra
tus est. Annis deinde postea paulo pluribus quam. xx. pace cum poenis fa-
cta. consulibus. claudio centone. appii caeci filio. & M. sempronio tudi
tano. primus omnium. L. Liuius. poeta. fabulas docere romae coepit. post
sophoclis & euripidis mortem. annis plus fere. c. & Lx. post menandri.
annis circiter. L. ii$^{b:}$. claudium & tuditanum consules sequuntur. q. ua-
lerius. & C. manlius. quibus natum esse. q. ennium poetam. M. uarro in
primo de poetis libro scripsit. Eumq: cum septimum & s   agesimū annū
ager&. xii^{mū}. annalem scripsisse. idq: ipsum ennium in eodem libro dicere.
Anno deinde post romam conditam. d^{mo}. undeuicesimo. sp. caruilius. ruga

primus romae de amicorum sententia divortium cum uxore fecit quod sterila
esset iurassetq; apud censores: uxorem se liberum quaerendorum causa habere.
eodemq; anno · C · naevius · poeta · fabulas apud populum dedit · quem · M · var
ro in libris de poetis primo · stipendia fecisse ait bello poenico primo · idq; ip
sum naevium dicere in eo carmine quod eodem bello scripsit · Porcium aut
Licinium servius poeticam romae coepisse dicit in his versibus · Poenico bel
lo secundo musa pinnato gradu intulit sese bellicosam in romuli gentem fe
ram · · Ac deinde annis fere post quindecim · bellum adversum poenos sumptum
est · Atq; non nimium longe · M · cato · orator in civitate · & plautus poeta
in scena floruerunt · hisdemq; temporibus · diogenes stoicus · & carneades acade
micus · & critolaus peripateticus · ab atheniensibus · ad senatum · p · r · ne
gotii publici gratia legati sunt · neq; magno intervallo postea · q · ennius · &
iuxta caecilius & terentius · ac subinde & pacuvius · & pacuvio iam sene acci?
clariorq; tunc in poematis eorum obtrectandis · Lucilius fuit · sed progressi lo
gius sumus · cum finem proposuerimus adnotatiunculis istis · bellum poenorum Secundum.

. A . GELLII . NOCTIUM . ATTICARUM . LIBER . XVIIII . EXPLICITUS .

VICENSIMO · COMMENTARIO · HAEC · INSUNT ·

. A . GELLI . NOCTIUM . ATTICARUM . LIBER . XX . INCIP . FELICITER .

· I · FAMILIARES · FAVORINI · ERANT · DUO · QUIDAM · non incelebres in urbe roma philosophi · eorum fuit unus · peripateticae disciplinae sectator · alter stoicae · his quondam ego acriter atq; contente pro suis utrinq; decretis propugnantibus · cum essemus una omnes ostiae cum favorino interfui · Ambula -

bamus autem in litore · cum iam aduesperascer& · aestate anni noui · Atq; ibi
stoicus censebat & uitam beatam hominum uirtute animi sola · & miseriam
summam malitia sola posse effici · etiam si cetera bona omnia quae corporalia
& externa appellarentur · uirtuti deessent malitiae adessent · ille cōtra
peripateticus miseram quidem uitam uitiis animi & malitia sola fieri
concedebat · sed ad complendos omnes uitae beatae numeros · uirtutem so-
lam nequaquam satis esse existimabat · quoniam & corporis integritas sa-
nitasq; & honestus modus formae & pecunia familiaris · & bona existimatio ·
ceteraq; omnia corporis & fortunae bona necessaria uiderentur perficiendae
beatae uitae · Reclamabat hoc in loco stoicus · & tamquā duas ille res diuer-
sas poner& mirabatur · quod cum essent malitia & uirtus duo contraria ·
uita misera & beata quoq; aeque contraria non seruaret in utrisq; uim &
naturam contrariī · & ad miseriam quidem uitae conficiendam satis ua-
lere malitiam solam putaret · ad praestandam uero uitam beatam non
satis solam esse uirtutem dicer& · Atq; id maxime dissidere · neq; conue-
nire dicebat · quod qui profiteretur uitam nullo pacto beatam effici pos-
se si uirtus sola abesset · idem contra negar& beatam fieri uitam cum sola
uirtus adesset · & quem daret haberetq; uirtuti absenti honorem · eundē
petenti atq; praesenti adimer& · Tum peripateticus · perquam hercle festi-
ue · rogo te inquit cum bona uenia respondeas · An existimes esse uini am-
phoram cum abest ab ea unus congius · hoc ubi accepit peripateticus · minime

·· stoicus ·

inquit uini amphora dici potest · ex qua abest congius · hoc ubi accepit peri-
pateticus · unus igitur congius amphoram facere dici debebit · quoniam cum
deest ille unus non fit uini amphora · & cum accessit fit amphora · quod si id
dicere absurdum est uno congio solo fieri amphoram · itidem absurdum est u-
na sola uirtute uitam fieri beatam dicere · quoniam cum uirtus abest · beata
esse uita numquā potest · Tum fauorinus aspiciens peripateticum · est qdē

inquit argutiola haec qua de congio uini usus es · exposita in libris · sed ut
scis captio magis lepida quam probum aut simile argumentum uideri deb& ·
Congius enim cum deest efficit quidem ne sit iustae mensurae amphora · sed
cum accedit & additur · non ille unus facit amphoram sed supplet · uirtus
autem ut isti dicunt · non accessio neq; supplementum · sed sola ipsa uitae beatae
instar est · & propterea beatam uitam sola una cum adest facit · Haec atq; alia
quaedam minuta magis & nodosa · tamquam apud arbitrum fauorinū in
suam uterq; sententiam conferebant · Sed cum iam prima fax noctis & den-
siores esse tenebrae coepissent · prosequuti fauorinum · in domum ad quā
deuertebat discessimus ·

·II·

Saturnalia athenis agitabamus · hilare prorsum ac modeste · non ut dicitur
remittentes animum · nam remittere inquit musonius · animum quasi a-
mittere est · sed demulcentes eum paulum atq; laxantes · iucundis honestis-
q; sermonum inlectationibus · Conueniebamus autem ad eandem caenam ·
complusculi · qui romani in graeciam ueneramus · quiq; easdem auditiones
eosdemq; doctores colebamus · tum qui & caenulam ordine suo curabat · pre-
mium soluendae quaestionis ponebat · Librum ueteris scriptoris uel graecū
uel latinum · & coronam ē lauro plexam · totidemq; res quaerebat · quot
homines istic eramus · cumq; eas omnis exposuerat · rem locumq; dicendi
sors dabat · quaestio igitur soluta corona & premio donabatur · non soluta
autem · transmittebatur ad eum qui sortito successerat · idq; in orbem uice
pari seruabatur · si nemo dissoluebat · quaestionis eius deo cuius id festum
erat dicabatur · quaerebantur autem res huiuscemodi · aut sententia po-
etae ueteris lepide obscura non anxie · aut historiae antiquioris requisitio ·
aut decreti cuiuspiam ex philosophia perperam inuulgati purgatio · aut
captionis sophisticae solutio · aut inopinati rariorisq; uerbi indagatio aut
tempus · item in uerbo perspicuo obscurissimum · itaq; nuper quaesita esse

memini numero septem. quorum prima fuit enarratio horum uersuum qui sunt
in saturis .q. ennii. uno multifariam uerbo concinniter implicati. quorum
exemplum hoc est. Nam qui lepide postulat alterum frustrari quem frustratur.
frustra eum dicit frustra esse. nam qui sese frustrari quem frustra sentit qui
frustratur: is frustrast. si non ille est frustra. Secunda quaestio fuit. quonam
modo audiri atque accipi deberet. quod plato in ciuitate quam in libris suis
condidit. ΚΟΙΝΑΣ ΤΑΣ. ΓΥΝΑΙΚΑΣ. id est communes esse mulieres cen
suit. & premia uiris fortibus summisque bellatoribus posuit sauiationes pu
erorum & puellarum. tertio in loco hoc quaesitum est. in quibus uerbis cap
tionum istarum fraus esset. & quo pacto distingui resoluique possent. Quod non
perdidisti habes. cornua ‥ perdidisti. habes igitur cornua. Item altera captio.
quod ego sum id tu non es. homo igitur tu non es. Quaesitum ibi est quae esset
huiusque sophismatis resolutio. Cum mentior & mentiri me dico mentior.
an uerum dico. postea quaestio ista haec fuit. quam ob causam patricii me
galensibus motitare soliti sint. plebes cerealibus. secundum ea hoc quaesi
tum est uerbum uerant. quod significat uera dicunt. quisnam poetarum
ueterum dixerit. sexta quaestio fuit. asphodelum. cuiusmodi herba sit.
quod hesiodus in isto uersu posuerit. ΝΗΠΙΟΙ ΟΥΔΕ ΙΣΑΣΙΝ ΟΣΩ ΠΛΕ
ΟΝ ΗΜΙΣΥ ΠΑΝΤΟΣ ΟΥΔ᾽ ΟΣΟΝ ΕΝ ΜΑΛΑΧΗ ΤΕ ΚΑΙ ΑΣΦΟΔΕ
ΛΩ ΜΕΓ ΟΝΕΙΑΡ. & quid item hesiodus se dicere sentiat. cum dimidium
plus esse toto dicit. Postrema quaestionum omnium haec fuit. scripserim
Legerim. uenerim. cuius temporis uerba sint. preteriti an futuri an utri
usque. haec ubi ordine quo dixi proposita. atque singulis sorte ductis dispu
tata explanataque sunt. Libris. coronisque omnes donati sumus. nisi ob unam
quaestionem quae fuit de uerbo. uerant. nemo enim tum commeminerat
dictum esse. a. q. ennio id uerbum. in. xiii. annalium in isto uersu.

.. non

satin uates uerant.

satin uates uerant. aetate in agunda. Corona igitur huius quaestionis
deo feriarum istarum saturno data est.

Aeschines uel acerrimus prudentissimusque oratorum qui apud contiones
atheniensium floruerunt. in oratione illa saeua criminosaque & uirulenta
qua timarchum de impudicitia grauiter insigniterque accusauit. nobile
& inlustre consilium Lacedemoniis dedisse dicit. uirum inibidem ciuita
tis eiusdem principem uirtute atque aetate magna praeditum. populus in
quit Lacedemonius. de summa. re. p. sua. quidnam esset utile & hone
stum deliberabat. tum exsurgit sententiae dicendae gratia homo quispiam
turpitudine pristinae uitae. defamatissimus. sed lingua tunc atque fa
cundia nimium quanto praestabilis. consilium quod dabat quodque opor
tere fieri suadebat. Acceptum ab uniuersis. & complacitum est. futu
rumque erat ex eius sententia populi decretum. ibi unus ex illo principum
ordine quos Lacedemonii aetatis dignitatisque maiestate. tamquam arbi
tros & magistros disciplinae publicae publicae uerebantur. Commo
to iratoque animo exilit. & quaenam inquit Lacedemonii ratio aut
quae tandem spes erit. urbem hanc & hanc. rem. p. saluam inexpu
gnabilemque esse diutius posse. si huiuscemodi ante actae uitae homini
bus consiliariis utemur. quod si proba istec & honesta sententia est. quae
so nos non sinamus eamdem dehonestari turpissimi auctoris contagio.
Atque ubi hoc dixit. eligit uirum fortitudine atque iustitia praeter ali
os praestantem sed inopi lingua & infacundum. iussitque eum consen
su petituque omnium eandem illam sententiam diserti uiri. cuiusmodi
posset uerbis dicere. ut nulla prioris mentione habita scitum atque de
cretum populi ex eius unius nomine fieret. quod ipsum denuo dixerat.

. III .

atque ita ut suaserat prudentissimus senex factum est. sic bona sententia
mansit. turpis auctor mutatus est.

. IIII. Cum iam adulescentuli romae praetextam & puerilem togam mutassemus.
magistrosque tunc nobismetipsi exploratiores quaereremus. in sandalia
rio forte apud librarios fuimus. cum ibi in multorum hominum coetu
apollinaris sulpicius uir in memoria nostra preter alios doctus. iactatorem
quempiam & uenditatorem sallustianae lectionis inrisit inlusitque genere
re illo facetissimae dissimulationis. qua socrates ad sophistas utebatur. nam
cum ille se unum & unicum lectorem esse narratoremque sallustii dice
ret. neque primam tantum cutem ac speciem sententiarum. sed sanguinem
quoque ipsum ac medullam uerborum eius eruere atque introspicere peni
tus praedicaret. tum apollinaris amplecti uenerarique se doctrinas il
lius dicens. per inquit magister optume exoptatus mihi nunc uenis cum
sanguine & medulla sallustii uerborum. hesterno enim die quaerebatur
ex me quidnam uerba haec eius. in IIII. historiarum libro. CN. Lentulo scrip
ta significent. de quo incertum fuisse ait stolidior ne esset an uanior.
eaque ipsa uerba uti sunt a sallustio scripta dixit. At CN. Lentulus patri
ciae gentis conlega eius. cui cognomentum clodiano fuit. per incertum
stolidior an uanior. legem de pecunia quam sulla emptoribus bonorum
remiserat exigenda promulgauit. quaesitum ergo ex se apollinaris neque
id se dissoluere potuisse adseuerabat. quid esset uanior & quid stolidior.
quoniam sallustius sic ea separasse atque opposuisse inter se uideretur.
tamquam diuersa ac dissimilia. nec eiusdem utraque uitii forent. ac propte
rea petebat uti se doceret significationes utriusque uocis & origines. tum
ille rictu oris labearumque ductu contemni a se ostendens & rem de

qua quaereretur & hominem ipsum qui quaereret. priscorum inquit
& remotorum ego uerborum medullas & sanguinem sicuti dixi perspice
re & elicere soleo non istorum quae proculcata uulgo & protrita sunt. ipso
illo quippe. CN. Lentulo stolidior est & uanior. qui ignorat eiusdem stulti
tiae esse uanitatem & stoliditatem. sed ubi hoc dixit. media ipsa ser
monum reliquit & abire coepit. nos deinde cum tenebamus urgebamus
que. & cum primis apollinaris. ut de uocabulorum istorum uel differentia
uel si ei ita uideretur similitudine plenius apertiusque dissereret. & ut
ne sibi inuideret discere uolenti orabat. Atque ille se iam plane inludi
ratus. negotium sibi esse causatur & digreditur. Nos autem postea ex a
pollinari didicimus. uanos proprie dici non ut uulgus diceret desipientis
aut hebetes aut ineptos. sed ut ueterum doctissimi dixissent mendaces &
infidos. & leuia inaniaque pro grauibus & ueris astutissime componentes.
stolidos autem uocari non tam stultos & excordes. quam tetros & molestos &
inlepidos quos graeci ΜΟΧΘΗΡΟΥϹ ΚΑΙ ΦΟΡΤΙΚΟΥϹ. dicerent.
Etyma quoque earum uocum & origines scriptas esse dicebat in libris nigidi
anis. quos requisitos ego & repertos cum primarum significationum exem
plis ut commentariis harum noctium inferrem notaui. & intulisse iam
me aliquo in loco commentationibus istis existumo.

Cum antonio iuliano rhetore uiro hercle bono & facundiae florentis. com . V.
plures adulescentuli familiares eius puteolis aestiuarum ludum & iocum
in litteris amoenioribus. & in uoluptatibus pudicis honestisque agitabamus.
Atque ibi tunc iuliano nuntiatur ΑΝΑΓΝΩϹΤΗΝ. quendam non indo
ctum hominem. uoce admodum scita & canora ennii annales legere ad
populum in theatro. eamus inquit auditum nescio quem istum ennia
nistam. hoc enim se ille nomine appellari uolebat. quem cum iam inter

ingentes clamores legentem invenissemus. Legebat autem librum ex an
nalibus ennii. vii. hos cum primum versus perperam pronuntiantem audi
vimus. Denique: vi magna quadrupes eqves atque: elephanti proiciunt sese. ne
que: multis postea versibus additis celebrantibus eum laudantibusque: omni
bus discessit. tum iulianus egrediens e theatro: quid vobis inquit de hoc
anagnosta. & de quadrupe equo videtur. sic enim profecto legit. denique:
vi magna quadrupes equus. atque: elephanti proiciunt sese. & quid puta
tis si magistrum praelectoremque: habuisset alicuius aeris quadrupes equus.
dicturum fuisse. ac non quadrupes eques. quod ab ennio ita scriptum re
lictumque: esse nemo unus litterarum veterum diligens dubitavit. Cum
que: aliquot eorum qui aderant quadrupes equus. apud suum quisque: gramma
ticum legisse se dicerent. & mirarentur quidnam esset quadrupes eques.
Vellem vos inquit optimi iuvenes tam accurate. q. ennium. legisse. quam
. p. virgilium legerat: qui hunc eius versum secutus in georgicis suis equitem
pro equo posuit his in versibus. Frena pelethronii lapithae. gyrosque: dedere.
impositi dorso equitem docuere sub armis. insultare solo. & gressus glome
rare superbos. in quo loco equitem si quis modo non insite ineptequae: arguti
or sit. nihil potest accipi aliud nisi equum. pleraque: enim veterum aetas
& hominem equo insidentem & equum qui insideretur equitem dixer.
propterea equitare etiam. quod verbum e vocabulo equitis inclinatum e.
& homo equo utens & equus sub homine gradiens dicebatur. Lucilius adeo
vir adprime linguae latinae sciens. equum equitare dicit his versibus.
quis hinc currere equum nos atque: equitare videmus. his equitat curritque:
oculis equitare videmus. Ergo oculis equitat. sed enim contentus in
quit ego his non fui. & ut non turbidae fidei nec ambiguae sed ut purae
liquentisque: esset. equus ne an eques scriptum ennius reliquisset. Librum

summae atque: reverendae vetustatis quem fere constabat lampadionis.
manu emendatum studio pretioque: multo unius versus inspiciendi gratia
conduxi. & eques non equus scriptum in eo versu inveni. haec tum no
bis iulianus & multa alia erudite simul & adfabiliter dixit. sed eadem
ipsa post etiam in pervulgatis commentariis scripta offendimus.

A elius melissus in nostra memoria fuit romae summi quidem loci inter gra · VI ·
maticos & temporis. sed maiore in litteris erat iactantia & ϲοφιϲτεια.
quam opera. is praeter alia quae scripsit compluria. librum composuit ut
tum videbatur cum est editus doctrinae inclutae. eo libro titulus est in
gentis cuiusdam inlecebrae ad legendum. scriptus quippe est de loquen
di proprietate. quis adeo existimet loqui se recte atque: proprie posse. nisi illas
melissi proprietates perdidicerit. Ex eo libro verba sunt. matrona est.
quae semel peperit. quae saepius. mater familias. sicuti sus. quae semel pe
perit porcetra. quae saepius. scrofa. Utrum autem hoc de matrona ac de
matre familias melissus excogitaverit ipse & coniectaverit. an scriptum
ab alioquo legerit. hariolis profecto est opus. nam de porcetra habet sane
auctorem pomponium in atellania. quae hoc eodem vocabulo inscripta
est. sed matronam non esse appellatam nisi quae semel peperit. neque:
matrem familias nisi quae saepius. nullius veterum scriptorum aucto
ritatibus confirmari potest. Enimvero illud impendio probabilius est.
quod idonei vocum antiquarum enarratores tradiderunt. matronam
dictam esse proprie. quae in matrimonium cum viro convenisset. quoad
in eo matrimonio maneret. etiamsi liberi nondum nati forent. dictamque:
ita esse a matris nomine non adepto iam sed cum spe & omine mox adi
piscendo. unde ipsum quoque: matrimonium dicitur. matrem autem familias
appellatam esse eam solam quae in mariti manu mancipioque: aut in eius

in cuius maritus manum mancipioq: esset. quoniam non in matrimo
nium tantum sed in familiam quoq: mariti & in sui heredis locum uenis [set.]

·VII·

Domitio homini docto celebriq: in urbe roma grammatico. cui cogno
mentum insano factum est. quoniam erat natura intractabilior & mo
rosior. ei domitio fauorinus noster. cum forte apud fanum carmentis ob
uiam uenisset atq: ego cum fauorino essem. quaeso inquit te magister di
cas mihi num erraui quod cum uellem ΔΗΜΗΓΟΡΙΑC. Latine dicere
contiones dixi. dubito quippe & requiro an ueterum eorum qui electius loquuti
sunt pro uerbis & oratione dixerit. quis contionem. tum domitius. uoce at
q: uultu atrociore. nulla inquit prorsus bonae salutis spes reliqua est. cum uos
quoq: philosophorum illustrissimi nihil iam aliud quam uerba auctoritatesq: uer
borum cordi habeatis. mittam autem librum tibi in quo id reperias quod quae
ris. ego enim grammaticus uitae iam atq: morum disciplinas quaero. uos
philosophi meraciis ut. M. Cato ait. mortuaria glosaria. namque con
legistis & lexidia res tetras. & inanes & friuolas tamquam mulierum uo
ces praeficarum. Atq: utinam inquit muti omnes homines essemus. minus
improbitas instrumenti haberet. Cumq: digressi essemus. non tempestiue in
quit fauorinus hunc hominem accessimus. uidetur enim mihi. ΕΠΙCΗΜΑ
ΙΝΕCΘΑΙ. scitote inquit tamen intemperiem istam quae. ΜΕΛΑΝΧΟΛΙ
ΑΝ. dicitur. non paruis nec abiectis ingeniis accidere. ΑΛΛΑ ΕΙΝΑΙ CΧΕ
ΔΟΝ ΤΙ ΤΟ ΠΑΘΟC ΤΟΥΤΟ ΗΡΩΙΚΟΝ. & ueritates plerumq: fortiter
dicere. sed respectum non habere. ΜΗΤΕ ΚΑΙΡΟΥ ΜΗΤΕ ΜΕΤΡΟΥ.
uel ipsum hoc quale existimatis quod nunc de philosophis dixit. nonne si
id antisthenes aut diogenes dixisset. dignum memoria uisum esset. misit
autem paulo fauorino librum quem promiserat. uerri nisi opinor flacci
erat. in quo scripta ad hoc genus quaestionis pertinentia haec fuerunt.
senatum dici. & pro loco & pro hominibus. ciuitatem & pro loco & oppido
& pro iure quoq: omnium. & pro hominum multitudine. tribus quoq: & decuri
as dici. & pro loco & pro iure & pro hominibus. contionem autem tria signifi
care. locum suggestumq: unde uerba fierent.

Sicut. M. Tullius in oratione quae inscripta est. contra
contionem. q. metelli. escendi inquit in contionem. concursus est populi fa
ctus. sicuti idem. M. tullius. in oratione ait. contiones saepe exclamare uidi cum
apte uerba cecidissent. & enim expectant aures ut uerbis colligetur sententia.
Item significare coetum populi adsistentis. Item orationem ipsam quae ad po
pulum diceretur. exempla in eo libro scripta non erant. sed nos postea fauorino
desideranti harum omnium significationum monumenta & apud ciceronem.
sicut supra scripsi. & apud elegantissimos ueterum reperta exhibuimus. id autem
quod potissimum expetebat. contionem esse dictam. pro uerbis & orationem do
cuit titulo tulliani libri. qui a. M. cicerone. inscriptus est. contra contionem
. q. metelli. quo nihil profecto significatur aliud quam ipsa quae a metello di
cta est oratio.

·VIII·

ΟΜΟΙΟΤΕΛΕΥΤΑ. ΚΑΙ ΙCΟΚΑΤΑΛΗΚΤΑ ΚΑΙ ΠΑΡΙCΑ ΚΑΙ ΟΜΟΙΟΠ
ΤΩΤΑ. ceteraq: huiusmodi scitamenta quae isti apirocali qui se isocratios ui
deri uolunt in conlocandis uerbis inmodice faciunt. & rancide. quam sint
insubida & inertia & puerilia facetissime hercle significat in quinto satu
rarum lucilius. Nam ubi est cum amico conquestus. quod ad se aegrotum non
uiseret. haec ibidem addit festiuiter. Quo me habeam pacto tam & si non
quaeris docebo. quando in eo numero mansi quo in maxima non est pars ho
minum ut perisse uelis quem uisere noluerit cum debueris hoc no
lueris & debueris te si minus delectat quod atexnon & eisocratium est.
ΟΧΛΗΡΩΔΕC. que simul totum ac symmiraciodes non operam perdo

·VIIII·

Et sequor & item secta. & secutio consuetudine loquendi diffe [situ hic.]
runt. sed qui penitus inspexerit origo & ratio utriusq: una est. doctores quoq:

& interpretes uocum graecarum. ΑΝΔΡΑΜΟΙ ΕΝΝΕΠΕΜΟΥϹΑ ΚΑΙ Ε.
ΠΕΤΕΝΥΝΜΟΙ ΜΟΥϹΑ.
dictum putant quod latine insequae dicitur. Namque in altero .n. ge
minum in altero .q. esse tralatum dicunt. sed etiam ipsum illud.
ΕΠΗ. quod significat uerba aut uersus. non aliunde esse dictum tradunt.
quam ΑΠΟ ΤΟΥ ΕΠΕϹΘΑΙ ΚΑΙ ΤΟΥ ΕΙΡΕΙΝ. Eadem ergo ratione
antiqui nostri narrationes sermonesque insectiones appellitauerunt.

.X.

In herodis. c. u. uillam quae est in agro attico loco qui appellatur ce
phisiae aquis & lucis nemoribus frequentem aestu anni medio con
cesseram. ibi aluo mihi cita. & accedente mihi febri rapida decubu
eram. eo caluisius taurus philosophus. & alii quidam sectatores eius.
cum athenis uisendi mei gratia uenissent. medicus qui tum in his locis
repertus assidebat mihi. narrare tauro coeperat quid incommodi paterer.
& quibus modulis quibusque interuallis accederet & febris. decederetque. tum
in eo sermone. cum iam me sinceriore corpusculo factum diceret. potes
inquit tauro tu quoque idipsum comprehendere. ΕΑΝ ΑΨΗ ΑΥΤΟΥ ΤΗϹ
ΦΛΕΒΟϹ. quod nostris uerbis profecto ita dicitur. si attigeris uenam
illius. hanc loquendi imperitiam quod uenam pro arteria dixisset. cum
in eo docti homines qui cum tauro erant tamquam in minime utili medi
co offendissent. atque id murmure & uultu ostenderent. tum ibi taurus.
ut mos eius fuit satis leniter. certi inquit sumus uir bone non ignorare
te quid uena appelletur. & quid arteria. quod uenae quidem suapte ui
immobiles sint. & sanguinis tantum demittendi gratia explorentur.
arteriae autem motu atque pulsu suo habitum & modum febrium demon
strent. sed ut uideo peruulgate magis quam inscite locutus es. non enim
te solum. sed alios quoque itidem errantes audiui uenam pro arteria di
cere. fac igitur ut experiamur elegantiorem esse te in medendo quam

in dicendo. & cum diis bene uolentibus opera tua sistas hunc nobis sanum atque
ualidum quam citissime. hoc ego postea cum in medico reprensum esse me
minissem. existimaui non medico soli. sed omnibus quoque hominibus liberis
liberaliterque institutis turpe esse ne ea quidem cognouisse ad notitiam cor
poris nostri pertinentia quae non altius occultiusque remota sunt. & quae
natura nobis tuendae ualetudinis causa. & in promptu esse & in propa
tulo uoluerit. Ac propterea quantum habui temporis subsiciui. medicinae
quoque disciplinae libros attigi quos arbitrabar esse idoneos ad docendum.
& ex his cum alia pleraque ab isto humanitatis usu non aliena. tum de ue
nis quoque & arteriis didicisse uideor ad hunc ferme modum. Vena est con
ceptaculum sanguinis quod ΑΝΤΕΙΟΝ. medici uocant. mixti confusique
cum spiritu naturali. in quo plus sanguinis est minus spiritus. Arteria est
conceptaculum spiritus naturalis mixti confusique cum sanguine in quo plus
spiritus est. minus sanguinis. ϹΦΥΓΜΟϹ. autem est intentio motus &
remissio in corde & in arteria naturalis non arbitrari. A medicis autem
ueteribus oratione graeca ita ita definitus est. ϹΦΥΓΜΟϹ ΕϹΤΙΝ.
ΔΙΑϹΤΟΛΗ ΤΕ ΚΑΙ ϹΥϹΤΟΛΗ ΑΠΟΔΙΑΙΡΕΤΟϹ ΑΡΤΗΡΙΑϹ ΚΑΙ
ΚΑΡΔΙΑϹ.

.XI.

Non hercle idem sentio cum cesellio uindice grammatico ut mea opinio est.
haudquaquam inerudito. uerum hoc tamen petulanter insciteque. quod fu
rium ueterem poetam dedecorasse linguam latinam scripsit. huiuscemo
di uocum fictionibus quae mihi quidem neque abhorrere a poetica faculta
te uisae sunt. neque dictu profatuque ipso taetrae aut insuaues esse. si
cuti sunt quaedam alia ab inlustribus poetis ficta dure & rancide. quae
reprendit autem cesellius furiana haec sunt. quod terram in lutum
uersam lutescere dixerit. & tenebras in noctis modum factas nocte-

scere. & pristinas reciperare vires. virescere. & quod ventus mare ceru
lum crispicans nitefacit. purpurat dixerit. & opulentum fieri opulesce
re. Versus autem ipsos ex poematis furianis. in quibus haec verba sunt sub
didi. Sanguine diluitur tellus cava terra lutescit. omnia noctescunt.
tenebris caliginis atrae. increscunt animi virescunt vulnere virtus.
sicut fulica levis volitat super aequora classis. spiritus eurorum viridis
cum purpurat undas. quo magis in patriis possint opulescere campis.

·XII· I d quoq: habitum est in oratione facienda elegantiae genus. ut pro verb
habentibus patiendi figuram agentia ponerent. ac deinde haec vice in
ter sese mutua verterent. terentius. in comoedia pallium inquit flocci
ut splendeat. nonne hoc impendio venustius gratiusq: est quam si dice
ret maculetur. plautus etiam non dissimiliter. quid est hoc rugat pal
lium amictus non sum co͠mode. Itidem plautus pulveret dicit quod no͠
pulvere impleat. sed ipsum pulveris plenum sit. exi tu dave age sparge
mundum esse hosti vestibulum volo. venus ventura est vestra non hoc pul
veret. in asinaria quoq: contemples dicit pro contempleris. metum ca
put conte͠ples siquidem ere consultas tua. CN. vellius in annalibus.
postquam tempestas sedavit. atherbal taurum immolavit. M. cato.
in originibus. eodem convenae complures ex agro accessitavere. eo res
eorum auxit. Varro in libris quos ad marcellum de lingua latina fecit.
In priore verbo graves prosodiae quae fuerunt manent. reliquae mutat
inquit. elegantissime promutantur. Potest etiam id quoq: ab eodem
varrone in. vii. divinarum. similiter dictum videri. inter duas filias
regum quid mutet. inter antigonam & tulliam est enim advertere.
Verba autem patiendi pro agentibus. in omnibus ferme veterum scriptis
repperiuntur. ex quibus sunt pauca ista quae nunc meminimus. mune
ror te pro munero. & significor pro significo. & sacrificor pro sacrifico. &

adsentior pro adsentio. & feneror pro fenero. & pigneror pro pignero. &
alia istiusmodi pleraq: proinde ut in legendo fuerint obvia notabuntur.

S aturnalibus. athenis. alea quadam festiva & honesta lusitabamus huiusce
modi. ubi convenerámus complusculi eiusdem studii homines ad lavandi te͠
pus captiones quae sophismata appellantur mente agitabamus. casq: q͠ᵃsi
talos aut tesserulas in medium vice sua quisq: iaciebamus. captionis solutae
aut parum intellectae. premium poenave erat nu͠mus unus sestertius.
hoc aere conlecto quasi mannario cenula curabatur. omnibus qui eum lusu͠
luseramus. erant autem captiones ad hoc fere exemplu͠. tam & si latina
oratione non satis scite ac pene etiam inlepide exponuntur. quod nix est.
hoc grando non est. nix autem alba est. grando igitur alba non est. Item aliud
non dissimile. quod homo est non est hoc equus. homo autem animal est. equus
igitur animal non est. dicere ergo debebat qui ad sophisma diluendum ac refel
lendum ritu aleatorio vocatus erat. in qua parte quoq: in verbo captio foret.
quid dari concediq: non oporteret. nisi dixerat nummo singulo multabitur.
ea multa cenam iuvabat. Libet autem dicere quam facete diogenes sophis
ma id genus quod supra dixi a quodam dialectico ex platonis diatriba per co͠
tumeliam propositum remuneratus sit. nam cum ita rogasset dialecticus. quod
ego sum id tu non es. & diogenes adnuisset. atq: ille addidisset. homo autem e
go sum cum id quoq: adsensus esset. & contra dialecticus ita conclusisset. ho
igitur tu non es. hoc quidem inquit diogenes falsum est. & si verum id fieri
vis a me incipe.

F igurae quaedam numerorum quas graeci certis nominibus appellant vo ·XIIII·
cabula in lingua latina non habent. sed qui de numeris latine scripser
graeca ipsa dixerunt. fingere autem nostra. quoniam id absurde futurum
erat noluerunt. Quale enim fieri nomen posset. hemiolio numero. aut e
pitrito. est autem hemiolios. qui numerum aliquem totum in sese habet.

dimidiumq: eius. ut tres ad duo. XV. ad. X. XXX. ad. XX. Epitritos est
qui habet totum aliquem numerum. & eiusdem partem tertiam. ut quat
tuor ad tres. XII. ad. VIII. XL. ad. XXX. haec autem notare meminisseq:
non esse ab re usum est. quoniam uocabula ista numerorum nisi intellegun
tur. rationes quaedam subtilissimae. in libris philosophorum scriptae per
cipi non queunt.

.XV. In longis uersibus qui exametri uocantur. item in senariis animaduerter.
metrici primos duos pedes. item extremos duo habere singulos posse integras
partes orationis. medios haud umquam posse. sed constare eos semper ex
uerbis aut diuisis aut mixtis. atq: confusis. M. etiam uarro. in libris disci
plinarum scripsit obseruasse se in uersu exametro. quod omnimodo quint
semipes uerbum finiret. & quod priores quinq: semipedes aeque magnam
uim haberent in efficiendo uersu. atq: alii posteriores septem. idq: ipsum
ratione quadam geometrica fieri disserit.

.A. GELLII. NOCTIUM. ATTICARUM. LIBER. XX. EXPLICITUS.

. A. GELLII . NOCTIVM . ATTICARVM . LIBER . XXI . INCIP . FELICIT .

.I.

NAVIGABAMVS A CASSIOP AD BRVNDISIVM MARE . IONIVM .
uiolentum & uastum . & iactabundum . nox deinde quae diem primū sequuta
est . in ea fere tota : uentus a latere saeuiens . nauem undis compleuerat . tum
postea complorantibus nostris omnibus . atq: in sentina satis agentibus . dies
quidem tandem inluxit . sed nihil de periculo neq: de saeuitia uenti missum .
quin turbines etiam crebriores . & caelum atrum . & fumigantes globi . & fi-
gurae quaedam nubium metuendae . quos typhonas uocabant . impendere
immínereq: ac depressurae nauem uidebantur . In eadem fuit philosophus
in disciplina stoica celebratus . quem ego athenis cognoueram non parua ui-
rum auctoritate . satisq: attente discipulos iuuenes continentem . eum tūc
in tantis periculis . inq: illo tumultu caeli marisq: requirebam oculis . scire
cupiens quonam statu animi . & an interritus intrepidusq: esset . Atq: ibi ho
minem conspicimus impauidum & extrilidum ploratus quidem nullos sicuti
ceteri omnes . nec ullas eiusmodi uoces cientem . sed coloris & uultus turbatio-
ne non multum a ceteris differentem . At ubi caelum enituit & deferbuit
mare . & ardor ille periculi deflagrauit . Accedit ad stoicum graecus quispiam

diues ex asia magno ut uidebamus cultu paratuq: rerum & familiae . Atq: ipse
erat multis corporis animiq: delitiis diffluens . is quasi inludens . quid hoc est
inquit o philosophe quod cum in periclis essemus . timuisti tu & palluisti . ego
neq: timui neq: pallui . & philosophus aliquantum cunctatus an respondere
ei conueniret . si quid ego inquit in tanta uiolentia tempestatum uideor pa
ulum pauefactus . non tu istius rei ratione audienda dignus es . sed tibi sane a
ristippus ille discipulus pro me responderit . qui cum in simili tempore a simil
limo tui homine interrogatus quare philosophus timeret . cum ille contra nihil
metueret . non eandem esse causam sibi atq: illi respondit . quoniam is quidem
esset non magno opere sollicitus pro anima nequissimi nebulonis . ipsum autē
pro aristippi anima timere . iis tunc uerbis stoicus diuitem illum asiaticum
a sese amolitus est . sed postea cum brundisium aduentaremus . mollitiaeq: es
sent uenti maris . percontatus eum sum . quaenam illa ratio esset pauoris sui .
quam dicere ei supersedisset . a quo fuerat non satis digne compellatus . Atq:
ille mihi placide & comiter . quoniam inquit audiendi cupidus es . audi qd
super isto breui quidem sed necessario & naturali pauore . maiores nostri cō
ditores sectae stoicae senserint . uel potius inquit lege . nam & facilius credide
ris si legas . & memineris magis . Atq: ibi coram ex sarcinula sua librum pro
tulit epicteti philosophi quintum ΔΙΑΛΕΞΕΩΝ . quas ab ariano digestas
congruere scriptis ΖΗΝΩΝΙϹ & chrysippi non dubiū est . in eo libro graec
ca scilicet oratione scriptum ad hanc sententiam legimus . Visa animi quas
ΦΑΝΤΑϹΙΑϹ . philosophi appellant . quibus mens hominis prima statim specie
accidentis ad animum rei pellitur . non uoluntatis sunt neq: arbitriae . sed
ui quadam sua inferunt sese hominibus noscitandae . probationes autem
quas ϹΥΝΚΑΤΑΘΕϹΙϹ . uocant . quibus eadem uisa noscuntur ac diiudi-
cantur uoluntariae sunt fiuntq: hominum arbitratu . propterea cū sonus a
liquis formidabilis . aut caelo aut ex ruina aut repentinus . nescius periculi

nuntius uel quid aliud eiusmodi factum · sapientis quoque animum paulisper · moueri & contrahi & pallescere necessum est · non opinione alicuius mali · praecepta · sed quibusdam motibus rapidis & inconsultis officium mentis atque rationis praeuertentibus · mox tamen ille sapiens ibidem · ΤΑΣ ΤΟΙΑΥΤΑΣ ΦΑΝΤΑΣΙΑΣ · uisa istaec animi sui terrifica non adprobat · hoc est · ΟΥ ΣΥΝ ΚΑΤΑΤΙΘΕΤΑΙ ΟΥΔΕ ΠΡΟΣ ΕΠΙΔΟΞΑΖΕΙ · sed abicit respuitque · nec ei metuendum esse in his quicquam uidetur · Atque hoc inter insipientis sapientisque animum differre dicunt · quod insipiens qualia sibi esse primo animi sui pulsu uisa sunt saeua & aspera · talia esse uero putat · & eadem incepta quamquam si iure metuenda sint · sua quoque adsensione adprobat · ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΕΠΙΔΟΞΑΖΕΙ · hoc enim uerbo stoici cum super ista re disserunt utuntur · sapiens autem cum breuiter & strictim colore atque uultu motus est · ΟΥ ΣΥΝ ΚΑΤΑΤΙΘΕΤΑΙ · sed statum uigoremque sententiae suae retinet · quam de huiuscemodi uisis semper habuit · ut de minime metuendis · sed fronte falsa & formidine inani territantibus · Haec epictetum philosophum ex decretis stoicorum sensisse atque dixisse in eo quo dixi libro legimus · Adnotandaque esse idcirco existimauimus · ut rebus forte id genus quibus dixi obortis · pauescere sensim & quasi albescere non insipientis esse hominis · neque ignaui putemus · & in eo tamen breui motu naturali magis infirmitati cedamus quam quod esse ea qualia uisa sunt censeamus ·

Quinque sunt hominum sensus · quos graeci ΑΙΣΘΗΣΕΙΣ · appellant · per quos uoluptas animo aut corpori quaeri uidetur · gustus · tactus · odoratus · uisus · auditus · Ex his omnibus quae inmodice uoluptas capitur · ea turpis atque improba existimatur · sed enim quae nimia ex gustu atque tactu est · ea uoluptas sicuti sapientes uiri censuerunt · omnium rerum foedissima est · eosque maxime qui duabus istis beluinis uoluptatibus sese dediderunt · grauissimi uitii uocabulis graeci appellant · uel ΑΚΟΛΑΣΤΟΥΣ · nos eos uel incontinentes dicimus · uel intemperantes · ΑΚΟΛΑΣΤΟΥΣ · enim si interpretari coactius uelis · nimis id uerbum insolens erit · istae autem uoluptates duae · gustus atque tactus · id est libidines in cibos atque in uenerem prodigae solae sunt hominibus communes cum bestiis · & idcirco in pecudum ferorumque animalium numero habentur quisquis est his ferinis uoluptatibus praeuinctus · ceterae ex tribus aliis sensibus proficiscentes · hominum esse tantum propriae uidentur · Verba super hac re aristotelis philosophi adscripsi · ut ut auctoritas clari atque incluti uiri tam infamibus nos uoluptatibus deterre ret

ΔΙΑΤΙ ΟΙ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΗΣ ΑΦΗΣ Η ΓΕΥΣΕΩΣ ΗΔΟΝΗΝ ΓΙΓΝΟΜΕΝΗΝ ΑΝ ΥΠΕΡΒΑΛΛΩΣΙΝ ΑΚΡΑΤΕΙΣ · ΛΕΓΟΝΤΑΙ ΟΙ ΤΕ ΓΑΡ ΠΕΡΙ ΤΑ ΑΦΡΟΔΕΙΣΙΑ · ΑΚΟΛΑΣΤΟΙ ΤΟΙΟΥΤΟΙ ΟΙ ΤΕ · ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΤΗΣ ΤΡΟΦΗΣ · ΑΠΟΛΑΥΣΕΙΣ ΤΩ ΔΕ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΤΡΟΦΗΝ ΑΠΕΝΙΩΝ ΜΕΝ ΕΝ ΤΗ ΓΛΩΤΤΙ · ΤΟΝ ΔΥ ΑΠΕΝΙΩΝ ΔΕ · ΕΝ ΤΩ ΛΑΡΥΓΓΕΙ ΔΙΟ · ΚΑΙ ΦΙΛΟΞΕΝΟΣ · ΓΕΡΑΝΟΥ ΛΑΡΥΓΓΑ ΕΥΧΕΤΟ · ΕΧΕΙΝ Η ΔΙΑ ΤΟ ΤΑΣ ΑΠΟ ΤΟΥΤΩΝ ΓΙΓΝΟΜΕΝΑΣ ΗΔΟΝΑΣ ΚΟΙΝΑΣ · ΕΙΝΑΙ ΗΜΕΙΝ · ΚΑΙ ΤΟΙΣ ΑΛΛΟΙΣ ΖΩΟΙΣ · ΑΤΕ ΟΥΣΩΝ ΚΟΙΝΩΝ ΟΤΙΜΟΙΡΑΤΑ ΕΙΣΙ ΚΑΙ ΜΑΛΙΣΤΑ · ΗΜΩΝ ΑΙΤΙΩΝ Η ΑΙΣΤΟΙ ΩΣΤΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥΤΩΝ ΗΤΤΩΜΕΝΟΝ · ΨΕΓΟΜΕΝ · ΚΑΙ ΑΚΡΑΤΗ · ΚΑΙ ΑΚΟΛΑΣΤΟΝ ΛΕΓΟΜΕΝ · ΔΙΑ ΤΟ ΠΟ ΤΩ̄ ΧΕΙΡΙΣΤ ΩΝ ΗΔΟΝΩΝ ΗΤΤΑΣΘΑΙ ΟΥΣΩΝ ΔΕ ΤΩΝ ΑΙΣΘΗΣΕΩΝ ΠΕΝΤΕ ΤΑ ΑΛΛΑ ΖΩΑ ΑΠΟ ΔΥΟ ΜΕΝΟΝ · ΤΩΝ ΗΔΕΤΑΙ ΚΑΤΑ ΔΕ ΤΑΣ ΑΛΛΑΣ Η ΟΛΩΣ ΟΥΧ ΗΔΕΤΑΙ Η ΚΑΤΑ ΣΥΜΒΕΒΗΚΟΣ ΤΟΥΤΟ ΠΑΣΧΕΙ ·

Quis igitur habens aliquid humani pudoris uoluptatibus istis duabus coeundi atque comedendi · quae sunt homini cum sue atque asino communes gaudeat · Socrates quidem dicebat multos homines propterea uelle uiue-

re ut ederent & biberent. se bibere atq: esse ut uiuer&. hippocrates aut diuina uir scientia de coitu uenerio ita existimabat. partem esse quandam morbi teterrimi: quem nostri comitialem dixerunt. namq: ipsius uerba haec traduntur. ΤΗΝ CΥΝΟΥCΙΑΝ ΕΙΝΑΙ ΜΙΚΡΑΝ ΕΠΙΛΗΨΙΑΝ.

Turpius esse dicebat fauorinus philosophus. exigue atq: frigide laudari. quã insectanter & grauiter uituperari. quoniã inquit qui maledicit & uitupe rat. quanto id acerbius facit. tam maxime ille pro iniquo & inimico duci tur. & plerumq: propterea fidem non capit. sed qui infecunde atq: ieiune laudat destitui ã causa uidetur. & amicus quidem creditur eius quem lau dare uult. sed nihil posse reperire quod iure laudet.

Aristotelis libri sunt. qui problemata physica inscribuntur lepidissimi & elegantiarum omnigenus referti. in his rei magnae timor plerumq: aluo statim cita fiant. Item quaerit cur accidat. ut eum qui propter ignem di utius stetit libido urinae lacessat. Ac de aluo quidem intertimendum pro na atq: praecipiti causam esse dicit. quod timor omnis sit algificus quem ille appellat. ΨΙΧΡΟΠΟΙΟΝ ΕΑ. quae ui frigoris sanguinem caloremq: omnem de summa corporis cute cogat penitus & depellat. faciatq: simul uti qui timent sanguine ex ore decedente pallescant. is autem inquit sa guis & calor in intima coactus mouet plerumq: aluom & incitat. de uri na celebri ex igni proximo facta uerba haec posuit. ΤΟ ΔΕ ΠΥΡ ΔΙΑΧΑ ΛΑΤΟ ΠΕΠΗΓΟC ΩCΠΕΡ Η ΔΙΟC ΤΗΝ ΧΙΟΝΑ.

1. In his quaerit quã ob cãm eueniat: ut qbus i uasit repet 1.

x

In tiburte rus concesseramus hominis amici diuitis aestate anni flagrantis sima. ego & quidam alii aequales & familiares mei. eloquentiae aut phi losophiae sectatores. erat nobiscum uir bonus ex peripatetica disciplina bene doctus. & aristotelis unice studiosissimus. is nos aquam multam ex diluta niue bibentis coercebat seuerius q: increpabat. adhibebat nobis auctoritates nobilium medicorum. & cum primis aristotelis philosophi rei omnis humanae peritissimi. qui aquam niualem frugibus sane & arboribus fecundam dicer&. sed hominibus potu nimio insalubrem esse. tabemq: & morbos sensim atq: in diem longam uisceribus inseminare. haec quidem ille ad nos prudenter & beniuole. & adsidue dictitabat. sed cum bibendae niuis pausa fieret nulla. promit e bibliotheca tiburti quae tunc in herculis templo satis commode in structa libris erat. aristotelis librum eumq: ad nos adfert. & huius saltem in quit sapientissimi uiri uerbis credite. ac desinite ualetudinem uestram pro fligare. in eo libro scriptum fuit deterrimam esse potu aquam e niue. Ite q: solidius latiusq: concretam esse eam quam crystallon graeci appellant. causaq: ibi adscripta est huiuscemodi quoniam cum aqua frigore aeris du ratur & coit. necessum est fieri uaporationem & quandam quasi auram tenuissimam exprimi ex ea & emanare. id autem inquit in ea leuissi mum est quod euaporatur. manet autem quod est grauius & sordidius. & insalubrius. atq: id pulsu aeris uerberatum in modum coloremq: spu mae candide oriuntur. sed aliquantum quod est salubrius difflari atq: euaporari ex niue indicium illud est quod minor fit illo qui ante fuerat quam concrescer&. Verba ipsa aristotelis ex eo libro pauca sumpsi & adscripsi.

ΔΙΑ ΤΙ ΤΑ ΑΠΟ ΧΙΟΝΟC ΚΑΙ ΚΡΥCΤΑΜΩΝ. ΥΔΑΤΑ ΦΑΥΛΑ ΕC ΤΙΝ ΟΤΙ ΠΑΝΤΟC ΥΔΑΤΟC ΠΗΓΗΥΜΕΝΟΥ ΤΟ ΛΕΠΤΟΤΑΤΟΝ. ΚΑΙ ΚΟΥΦΟΤΑΤΟΝ. ΕΞΑΤΜΙΖΕΙ CΗΜΙΟΝ ΔΕ ΟΤΙ ΕΛΑΤΤΟΝ. ΓΙΝΕΤΑΙ Η ΠΡΟΤΕΡΟΝ ΟΤΑΝ ΤΑΚΗ ΠΑΓΕΝ ΑΠΕΛΗΛΥΘΟΤΟC ΟΥΝ ΤΟΥ ΥΓΕΙΝΟΤΑΤΟΥ ΑΝΑΓΚΗ ΑΕΙ ΤΟ ΚΑΤΑΛΕΙΠΟΜΕΝΟ̄ ΧΕΙΡΟΝ ΕΙΝΑΙ.

hoc ubi legimus. placuit hono rem doctissimo uiro haberi aristoteli. atq: ita postea ego bellum & odium ni ui indixi. alii indutias cum ea uarie factitabant.

In problematis aristotelis philosophi ita scriptum est. ΔΙΑ ΤΙ ΟΙ ΜΕΝ ΑΙϹΧΥ-
ΝΟΜΕΝΟΙ ΕΡΥΘΡΙΩϹΙΝ· ΟΙ ΔΕ ΦΟΒΟΥΜΕΝΟΙ ΩΧΡΙΩϹΙΝ ΠΑΡΑ-
ΠΛΗϹΙΩΝ ΤΩΝ ΠΑΘΩΝ ΟΝΤΩΝ ΟΤΙ ΤΩΝ ΜΕΝ ΑΙϹΧΥΝΟΜΕ-
ΝΩΝ ΔΙΑΧΕΙΤΑΙ ΤΟ ΑΙΜΑ ΕΚ ΤΗϹ ΚΑΡΔΙΑϹ ΕΙϹ ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΜΕ-
ΡΗ ΤΟΥ ϹΩΜΑΤΟϹ ΩϹΤΕ ΕΠΙΠΟΛΑΖΕΙΝ ΤΟΙϹ ΔΕ ΦΟΒΗΘΕΙϹΙΝ ϹΥΝ-
ΤΡΕΧΕΙ ΕΙϹ ΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑΝ ΩϹΤΕ ΕΚΛΕΙΠΕΙΝ ΕΚ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ
ΜΕΡΩΝ. hoc ego athenis cum tauro nostro legissem. percontatusq; essem
quid de ratione ista reddita sentiret. dixit quidem inquit probe & uere.
quid acciderit diffuso sanguine aut contracto. sed cur ita fieret non dixit. Ad-
huc enim quaeri potest quam ob causam pudor sanguinem diffundat. timor
contrahat. cum sit pudor species timoris. Atq; ita definiatur timor iustae re-
prehensionis. ita enim philosophi definiunt. ΑΙϹΧΥΝΗ ΕϹΤΙΝ ΦΟΒΟϹ
ΔΙΚΑΙΟΥ ΨΟΓΟΥ.

In agro uaticano iulius paulus poeta uir bonus. & rerum litterarumq; ue-
terum impense doctus. herediolum tenue possidebat. Eo saepe nos ad sese
uocabat. & olusculis pomisq; satis comiter copioseq; inuitabat. Atq; ita mol-
li quodam tempestatis autumnae die. ego & iulius celsinus cum ad eum
cenassemus. & apud mensam eius audissemus legi leuii alcestin rediremusq;
in urbem sole iam fere occiduo. figuras habitusq; uerborum noue aut in-
signiter dictorum in leuiano illo carmine ruminabamur. & ut quaeq;
uox indidem digna animaduerti subuenerat qua nos quoq; possemus uti.
memoriae mandabamus. Erant autem uerba quae tunc suppetebant huius-
cemodi corpore inquit pectoreq; undiq; obeso ac mente exsensa tardigeni-
nulo senio oppressum. obesum hic notauimus proprie magis quam usitate
dictum pro exili atq; gracilento. ΑΚΥΡΩϹ. uel. ΚΑΤΑ ΑΝΤΙΦΡΑϹΙΝ.
obesum pro uberi atq; pingui dicit. Item notauimus. quod oblitteram
gentem pro oblitterata dixit. Item quod hostis qui foedera frangerent.

foedifragos

foedifragos non foederifragos dixit. Item quod rubentem auroram pudori-
colorem appellauit. & memnonem nocticolorem. Item quod fonte dubitan-
ter. & ab eo quod est sileo silenta loca dixit. & puluerulenta & pestilenta.
& quod carendum tui est pro te. quodq; magno impete pro impetu. Item
quod fortescere posuit pro fortem fieri. quodq; dolentiam pro dolore. & auens
pro libens. Item cur intolerantibus pro intolerandis. quodq; manciolis inquit
tenellis pro manibus. & quis tam siliceo. Item fiere inquit impendio in-
fit. idest fieri impense incipit. quodq; accipit rei posuit pro iaceret. his
nos inter uiam uerborum leuianorum adnotatiunculis oblectabamus. ce-
tera enim quae uidebantur nimium poetica & ex prosae orationis usu alie-
niora praetermisimus. ueluti quod fuit de nestore aut trisecli senex &
dulcioreloquus. Item quod tumidis magnisq; fluctibus inquit multigrumis.
& flumina gelu concreta tegmine esse onychino dixit. & quae multipli-
ca ludens composuit. quale illud est quod uituperones suos subducti super-
cilii carptores appellauit.

Adulescentuli[a] romae priusquam athenas concederem quando erat a magi-
stris auditionibusq; obeundis otium. ad frontonem cornelium uisendi
gratia pergebam sermonibusq; eius purissimis bonarumq; doctrinarum
plenis fruebar. nec umquam factum est quotiens eum uidimus loquen-
temq; audiuimus. quin rediremus fere cultiores doctioresq;. Veluti fuit
illa quodam die sermocinatio illius leui quidem de re. sed a latinae ta-
men linguae studio non abhorrens. nam cum quispiam familiaris eius.
bene eruditus homo. & tum poeta inlustris. liberatum esse se aquae inter-
cutis morbo diceret. quod harenis calentibus esset usus. tum alludens fron-
to. morbo quidem inquit cares. sed uerbi uitio non cares. C. enim Caesar.
ille perpetuus dictator. CN. pompei socer. a quo familia & appellatio cae-
sarum deinceps propagata est. uir ingenii praecellentis sermonis praeter

alios suae aetatis castissimi. in libris quos ad M. Ciceronem de analogia
conscripsit. harenas uitiose dici existimat. quod harena numquã multitu
dinis numero appellanda sit. sicuti neq: caelum neq: triticum. Contra aũt
quadrigas etiam si currus unus equorum quattuor iunctorum agmen unũ
sit. pluratiuo semper numero dicendas putat. sicut arma & moenia &
comitia & inimicitias. ni quid contra ea dicis poetarum pulcherrime.
quod & te purges & non esse id uitium demonstres. de caelo inquit ille
& tritico. non infitias eo quin singulo semper numero dicenda sint. neq: de
armis & moeniis & comitiis quin figura multitudinis perpetua censeantur.
Uidebimus autem post. de inimicitiis & quadrigis. Ac fortasse an de quadrigis
ueterum auctoritati concessero. inimicitiam tamen sicuti inscientiam & im
potentiam & iniuriam. quae ratio est quamobrem. C. Caesar. uel dictam
esse á ueteribus uel dicendam á nobis non putat. quando plautus Linguae
Latinae decus delitiam quoq: enuos dixerit pro delitiis. mea inquit uo
Luptas mea delicia. inimicitiam autem. Q. ennius. in illo memoratissimo
Libro. dixit. eo inquit ingenio natus sum: amicitiam atq: inimicitiam in
fronte promptam gero. sed enim harenas parum Latine dici. quaeso te
alius aut scripsit aut dixit. Ac propterea peto ut si. C. Caesaris Liber prae
manibus est. promi iubeas. ut quam confidenter hoc dicat aestimari á te
possit. Tunc prolato Libro de analogia primo. uerba haec ex eo pauca me
moriae mandaui. nam cum supra dixisset. neq: caelum triticum ue.
neq: harenam multitudinis significationem pati. num tu inquit harũ
rerum natura accidere arbitraris. quod unam terram & plures terras.
& urbem & urbes & imperium & imperia dicamus. neq: quadrigas in u-
nam nominis figuram redigere. neq: harenam in multitudinis appel-
Lationem conuertere possimus. his deinde uerbis Lectis sibi fronto ad il-
Lum poetam. Uidetur ne tibi inquit. C. Caesar. de statu uerbi contra te

satis aperte satisq: constanter pronuntiasse. tunc permotus auctoritate
Libri poeta. si á caesare inquit ius prouocandi foret. ego nunc ab hoc caesa
ris Libro prouocassem. sed quoniam ipse rationem sententiae suae reddere
supersedit. nos te nunc rogamus. ut dicas quam esse causam uitii putes &
in quadriga dicenda & in harena. tum fronto ita respondit. quadrigae
semper & si multiiugae non sunt. multitudinis tamen numero tenentur.
quoniam quattuor simul equi iuncti quadrigae quasi quadriiugae uocan
tur. neq: debet prorsus appellatio equorum plurium includi in singularis nu-
meri unitatem. eandemq: rationem habendam sed in specie dispari.
Nam cum harena singulari numero dicta. multitudinem tamen & copiam
significet minimarum ex quibus constat partium. indocte & inscite hare
nae dici uidentur. tamquã id uocabulum indigeat numeri amplitudine.
cum ei singulariter dicti ingenita sit naturalis sui multitudo. sed haec
ego inquit dixi non ut huius sententiae legisq: fundus subscriptorq: fierẽ.
sed ut ne caesaris uiri docti opinionem ΑΠΑΡΑΜΥΘΗΤΟΝ. destitue
rem. Nam cum caelum semper. ЄΝΙΚωC. dicatur. mare & terra nõ
semper. & puluis uentus & fumus non semper. Cur indutias & cerimoni-
as scriptores ueteres nonnumquam singulari numero appellauerint. ferias
& nundinas & inferias. & exsequias numquam. Cur mel & uinũ. atq:
id genus cetera. numerum multitudinis capiunt. lac non capiat. quae
re inquam ista omnia & enucleari & extudi ab hominibus negotiosis in ci-
uitate tam occupata non queunt. quin his quoq: ipsis quae iam dixi demo
ratus uos esse uideo. alicui opinor negotio destinatos. Ite ergo nunc. & quã
do forte erit otium quaerite. an quadrigam & harenas dixerit. é cohorte
illa dumtaxat antiquiore. uel oratorum aliquis uel poetarum. id est clas
sicus adsiduusq: aliquis scriptor non proletarius. haec quidem fronto requi
rere nos iussit uocabula non ea re opinor quod scripta esse in ullis ueterũ

libris existimaret. Sed ut nobis studium lectitandi in quaerendis rario-
ribus uerbis exerceret. quod unum ergo rarissimū uidebatur. inue-
nimus quadrigam numero singulari dictam. in libro saturarum. M.
uarronis qui inscriptus est exdemetrius. harenas autem ΠΛΗΘΥΝ-
ΤΙΚѠϹ. dictas minore studio quaerimus. quia praeter. C. caesarem
quod equidem meminerim nemo id doctorum hominū dedit.

Adulescens é terra asia. de equestri loco laetae indolis moribusq; & fortu-
na bene ornatus. & ad rem musicam facili ingenio ac lubenti cenam da-
bat amicis ac magistris in tusculo celebrandae. lucis annuae quam pri-
cipem sibi uitae habuerat. Venerat tum nobiscum ad eandem cenam
antonius iulianus rhetor docendis publice iuuenibus magister hispa-
no ore florentisq; homo facundiae & rerum litterarumq; ueterum
peritus. is ubi edulis finis & poculis mox sermonibusq; tempus fuit.
desiderauit exhiberi quos habere eum adulescentem sciebat scitissimos u-
triusq; sexus qui canerent uoce & qui psallerent. Ac postea quam intro
ducti pueri puellaeq; sunt iucundum in modum ΑΝΑΚΡΕΟΝΤΙΑ. ple-
raq; & sapphica. & poetarum quoq; recentium ΕΛΕΓΕΙΑ. quaedam
erotica dulcia & uenusta cecinerunt. Oblectati autem sumus praeter
multa alia uersiculis lepidissimis anacreontis senis. quos & quidem scrip-
si. ut interea labor hic uigiliarum & inquies suauitate paulisper uocū
atq; modulorum adquiesceret. ΤΟΝ ΑΡΓΥΡΟΝ ΤΟΡΕΥϹΑϹ ΗΦΑΙϹΤΕ
ΜΟΙ ΠΟΙΗϹΟΝ ΠΑΝΟΠΛΙΑϹ ΜΕΝ ΟΥΧΙ ΤΙ ΓΑΡ ΜΑΧΑΙϹΙ ΚΑ
ΜΟΙ ΠΟΤΗΡΙΟΝ ΔΕ ΚΟΙΛΟΝ ΟϹΟΝ ΔΥΝΗ. ΒΑΘΥΝΟΝ ΚΑΙ
ΜΗ ΠΟΙΕΙ ΚΑΤ ΑΥΤΟ ΜΗΤΕ. ΑϹΤΡΑ. ΜΗΤΑΜΑΞΑϹ ΤΙ ΠΛΙΑΔѠΝ
ΜΕΛΕΙ ΜΟΙ ΤΙ Δ'. ΑϹΤΕΡΟϹ ΒΟѠΤΕѠ ΠΟΙΗϹΟΝ ΑΜΠΕΛΟΥϹ ΜΟΙ
ΚΑΙ ΒΟΤΡΥΑϹ ΚΑΤ ΑΥΤΟΝ ΚΑΙ ΧΡΥϹΕΟΥϹ. ΠΑΤΟΥΝΤΑϹ ΟΜΟΥ
ΚΑΛѠϹ ΛΥΑΙѠ ΕΡѠΤΑ. ΚΑΙ ΒΑΘΥΛΛΟΝ.

Tum graeci plusculi qui in eo conuiuio erant homines amoeni. & nostras.
quoq; litteras haud incuriose docti. iulianum rhetorem lacessere inse-
ctariq; adorti sunt tamquā prorsus barbarum & agrestem. qui ortus ter-
ra hispania foret. clamatorq; tantum & facundia rabida iurgiosaq; es-
set. eiusq; linguae exercitationes doceret. quae nullas uoluptates nullā
q; mulcedinem ueneris atq; musae haberet. saepeq; eum percontaban-
tur quid de anacreonte. ceterisq; id genus poetis sentiret. & ecquis nostro-
rum poetarum tam fluentes carminum delitias fecisset. nisi catullus
inquiunt forte pauca. & caluus itidem pauca. nam laeuius implicata &
hortensius inuenusta. & cinna illepida. & memmius dura. ac deinceps
omnes rudia fecerunt atq; absona. Tum ille pro lingua patria tanquā
pro aris & focis animo inritato indignabundus cedere equidem inqt
uobis debui. ut in tali asotia atq; nequitia alcinnum uinceretis. &
sicut in uoluptatibus cultus atq; uictus. ita in cantilenarum quoq; multis
anteiretis. sed ne nos id est nomen latinum tamquā profecto uastos quos-
dam & insubidos. ΑΝΑΦΡΟΔΕΙϹΙΑϹ. condemnetis. permittite mi
quaeso operire pallio caput. quod in quadam parum pudica oratione so-
craten fecisse aiunt. & audite ac discite nostros quoq; antiquiores ante
eos quos nominastis poetas amasios ac uenerios fuisse. tum resupinus capite
conuelato. uoce admodum quam suaui. uersus cecinit ualeri aeditui uete-
ris poetae. Item porcii licinii. & q. catulli. quibus mundius uenustius li-
matius. pressius. graecum latinumue nihil quicquā reperiri puto. VERSUS
EDITUI. Dicere cum conor curam tibi pamphila cordis. quid mihi abs te
quaeram. membra labris abeunt. perpectus manat mihi subito sudor.
si tacitus subidus dupli deo pereo. Atq; item alios uersus eiusdem addidi.
non hercle minus dulcis quam priores. Quid faculam praefers phileros
qua nihil est opus. nobis ibimus sic lucet pectore flamma satis istam non po-

tis est uis saeua extinguere. uenti aut imber caelo candidus praecipitans.
ad contra hunc ignem ueneris nisi uenus ipsa nullast. quae possit uis alia
opprimere. Item dixit. uersus porcii licinii hosce. quotiens custodes ouium
uendere propaginis agnum quaeritis ignem. Item huc quaeritis. homo est
si digito attigero incendam siluam simul omnem. omne pecus flammast.
omnia quae uideo. Q. catuli. uersus illi fuerunt. Aufugit mihi animus.
credo ut solet ad theotimum deuenit sic est perfugium illud habet. quid
si non interdixem ne illunc fugitiuum mitteret ad se intro sed magis
eicere ibimus quaesitum uerbum ne ipsi teneamur formido quid a-
go da uenus consilium.

Memini me quondam & celsinum iulianum numidam ad frontonem cor-
nelium pedes tunc grauiter aegrum ire & uisere. atq; ibi qm introducti
sumus. offendimus eum cubantem in scimpodio graeciensi. circumundiq;
sedentibus multis doctrina aut genere aut fortuna nobilibus uiris. Adsi-
stebant fabri aedium complures. balneis nouis moliendis adhibiti. ostende-
bantq; depictas in membranulis uarias species balnearum. ex quibus cu
elegisset unam formam speciemq; uoris. interrogauit quantus esset pe-
cuniae conspectus. ad id totum opus absoluendum. Cumq; architect?
dixisset. necessaria uideri esse sestertia ferme trecenta. unus ex amicis.
frontonis. & praeter propter inquit alia quinquaginta. tum fronto dila-
tis sermonibus. quos habere de balnearum sumptu instituerat. aspiciens
ad eum amicum qui dixerat. quinquaginta esse alia praeter propter. At-
q; ille amicus non meum inquit hoc uerbum est. sed multorum hominum
quos loquentis id audias. quid autem id uerbum significet. non ex me sed
ex grammatico quaerendum est. Ac simul digito demonstrat grammaticu
haud incelebri nomine romae docentem sedentem. tum grammaticus u-

sitati peruulgatiq; uerbi obscuritate motus. quaerimus inquit. quod honore
quaestionis minime dignum est. Nam nescio quid hoc pnimis prebeium est. &
in opificum sermonibus quam notius. At enim fronto iam uoce atq; uultu in-
tentiore. itane inquit magister. dehonestum tibi deculpatumq; hoc uerbum
uidetur. quo & M. cato. & M. uarro. & pleraq; aetas superior. ut necessa-
rio & latino usi sunt. Atq; ibi iulius celsinus admonuit in tragoedia q. q;
enni quae iphigenia inscripta est. id ipsum de quo quaerebatur scriptum es-
se. & a grammaticis contaminari magis solitum quam enarrari. quocir-
ca statim proferri iphigeniam. q. enni iubet. in eius tragoediae choro in-
scriptos esse hos uersus legimus. Otio qui nescit uti plus negotii habet. quam
cum est negotium in negotio. nam cui quod agat institutum est in illo negotiu
id agit studet ibi mentem atq; animum delectat suum. otioso initio anim?
nescit quid uelit. hoc idem est enneq; domi nunc nos de militiae sumus. im?
huc hinc illuc. cum illuc uentum est. ire inlinc iubet incerte errat animus.
praeter propter uitam uiuitur. hoc ubi lectum est. tum deinde fronto ad
grammaticum iam labentem. Audistine inquit magister optime. ennium
tuum dixisse praeter propter. & cum sententia quidem tali quali seuerissi-
mae philosophorum esse obiurgationes solent. petimus igitur dicas. qm de en-
niano iam uerbo quaeritur. quid sit motus huiusce uersus sensus. incerte
errat animus. praeter propter uitam uiuitur. & grammaticus sudans multu
ac rubens multum. cum id pleriq; prolixius riderent. exsurgit. & abiens
tibi inquit fronto postea uni dicam. ne insciciores audiant ac discant. atq;
ita omnes relicta ibi quaestione uerbi consurreximus.

Celebrantur duo isti graeci uersiculi. multorumq; doctorum hominum memoria
dignantur. quod sint lepidissimi & uenustissimae breuitatis. neq; adeo pauci
sunt ueteres scriptores. qui eos platonis esse philosophi adfirmant. quibus ille
adulescens luserit. cum tragoediis quoq; eodem tempore faciendis praeluderet.

ΤΗΝ ΨΥΧΗΝ. ΑΓΑΘΩΝ ΦΙΛΩΝ ΕΠΕΧΕΙΝ ΕCΧΟΝ ΗΛΘΕ ΓΑΡ
ΗΤΛΗΜΩΝ ΩCΔΙΑΒΗCΟΜΕΝΗ. hoc. ΔΙCΤΙΧΟΝ. amicus meus.
ΟΥΚ ΑΜΟΥCΟC. adulescens in plures versiculos licentius liberiusq; vertit.
qui quoniam mihi quidem visi sunt non esse memoratu indigni subdidi. Du̅
semiulco savio meum puellum suavior. dulcemq; florem spiritus duco. ex
aperto tramite. anima aegra & saucia. cucurrit ad labeas mihi rictumq;
in oris pervium. & labra pueri mollia rimata itineri transitus ut trãsi-
liret nititur. tum si morae quid plusculae fuisset in coetu osculi amoris i-
gni percita transisset & me linqueret. & mira prorsum res foret. ut
ad me fierem mortuus. ad puerum intus viverem.

Herodem atticum consularem virum athenis disserentem audivi graeca ora-
tione in qua fere omnes memoriae nostrae longe praestitit. disseruit autem
contra ΑΠΑΘΙΑΜ. stoicorum. lacessitus á quodam stoico tanquam minus
sapienter & parum viriliter dolorem ferr& ex morte pueri quem amave-
rit. In ea dissertione quantulum memini. huiuscemodi sensus est. quod
nullus usquam homo qui secundum naturam sentir& & saper&. adfectio-
nibus istis animi quas ΠΑΘΗ. appellabat. aegritudinis. cupiditatis. ti-
moris. irae. voluptatis. carere & vacare totus posset. rhetor non dole-
re. atq; si posset ut iam obniti ut totis carer&. non ex re id melius quo-
niam langueret animus & torperet adfectionum quarundam admini-
culis ut necessario plurum periet primatus dicebat eam sensus istos motus-
q; animi qui cum inmoderatiores sunt vitia fiunt. innexos implicatosq;
esse vigoribus quibusdam mentium & alacritatibus. Ac propterea si omni-
no omnis eos imperitius convellamus periculum esse necis adherentes bonas
quoq; & utiles animi indoles amittamus. moderandos esse igitur & scite
considerateq; purgandos censebat. ut ea tantum quae aliena sunt. contra-
q; naturam viderentur. & cum pernitie adgnata sunt detrahantur.
ne profecto id accidat quod cuipiam thraco insipienti & rudi in agro quem
emerat procurando venisse usus fabula est. homo thracus inquit ex ultima
barbaria rudis colendi insolens. cum in terras cultioris humanioris vitae cu-
pidine commigrasset. fundum mercatus est oleo atq; vino constitutum. qui
nihil admodum super vite aut arbore colenda scir&. Videt forte vicinum
rubo alte atq; late obortas excidentem. fraxinos ad summum prope ver-
ticem deputantem. suboles vitium é radicibus caudicum super terrã
fusas revellentem. stolones in pomis aut in oleis proceros atq; derectos am-
putantem. Accedit q; prope. & cur tantam lignorum atq; frondum cae-
dem facer& percontatus est. & vicinus ita respondit. ut ager inquit
mundus purusq; fiat. eius arbor atq; vitis fecundior. discedit ille á vicino
gratias agens & laetus tamquam adeptus rei rusticae disciplinam. tum fal-
cem ibi ac securim capit. atq; ibi homo miser imperitus vites suas sibi omnis
& oleas detruncat. comasq; arborum laetissimas. uberrimosq; vitium palmi-
tes decidit. & frutecta atq; virgulta simul omnia pomis frugibusq; gigne-
dis felicia. cum sentibus & rubis purificandi agri gratia convellit. mala
mercede doctus. audaciam fiduciamq; peccandi imitatione falsa eruditus.
Sic inquit isti apathiae sectatores qui videri se esse tranquillos & intrepidos
& immobiles volunt. dum nihil cupiunt. nihil dolent. nihil irascuntur
nihil gaudent. omnibus vehementioris animi officiis amputatis. in cor-
pore ignavae & quasi enervatae vitae consenescunt.

Stabant forte una in vestibulo palatii fabulantes. fronto cornelius. & festus
postumius. & apollinaris sulpicius. atq; ego ibi adsistens cum quibusdam
aliis sermones eorum quos de litterarum disciplinis habebant curiosius
captabam. tum fronto. apollinari. fac me inquit oro magister ut sim
certus an recte supersederim. nanos dicere parva nimis statura homi-
nes. maluerimq; eos pumiliones appellare. quoniam hoc scriptum esse
in libris veterum memineram. nanos aute̅ sordidum esse verbum &

i. universos gravitate ac copia & elegantia vocum i.

barbarum credebam. Est quidem inquit hoc apollinaris in consuetudine
imperiti uulgi frequens. sed barbarum non est. censeturq: Linguae graecae
origine ΝΑΝΟΥϹ. enim graece uocauerunt breui atq: humili corpore
homines. paulum supra terram extantes. ideq: ita dixerunt adhibita qua
dam ratione etymologiae cum sententia uocabuli competente. & si me
moria inquit mihi non labat. scriptum hoc est in comoedia aristophanis.
cui nomen est ΑΚΑΛΕϹ. fuisset autem uerbum hoc a te ciuitate donatum.
aut in Latinam coloniam deductum. si tu eo uti dignatus fores. essetq: ad
impendio probabilius quam quae a Laberio ignobilia nimis & sordentia
in usum Linguae Latinae intromissa sunt. Tum festus postumius. gramma
tico cuipiam latino frontonis familiari. docuit inquit nos apollinaris. nanos
uerbum graecum esse. tu nos doce in quo de mulis aut eculeis humilioribus
uulgo dicatur anne Latinum sit. & apud quem scriptum reperiatur. Atq:
ille grammaticus homo sane perquam in noscendis ueteribus scriptis exer
citus. si piaculum inquit non committitur presente apollinare quid de uoce
ulla graeca Latina ue sentiam. dicere audeo tibi forte quaerenti respon
dere. esse hoc uerbum Latinum. scriptumq: inueniri in poematis heluici
inae non ignobilis neq: indocti poetae. Versusq: eius ipsos dixit. quos qm
memoriae mihi forte aderant adscripsi. At nunc me genumana per sa
licta bigis raeda rapit citata nanis.

Aetas. M. ciceronis. & C. caesaris. praestanti facundia uiros paucos habuit.
doctrinarum aute multiformium uariarumq: artium quibus huma
nitas erudita est. columina habuit. M. uarronem. & p. nigidium. sed
uarronis quidem monumenta rerum ac disciplinarum quae per litteras
condidit in propatulo frequentiq: usu feruntur. nigidianae autem com
mentationes non proinde in uulgus exeunt. & obscuritas subtilitasq: earu

tamquam parum utilis derelicta est. sicuti sunt quae paulo ante legimus in
comentariis eius. quos grammaticos inscripsit. & quibus quaedam ad demo
strandum scripturae genus exempli gratia sumpsi. nam cum de natura atq:
ordine Litterarum dissereret. quas grammatici uocales appellant. uerba haec
scripsit quae relequimus inenarrata ad exercendam Legentium intentionē.
A. & O. semper principes sunt. I. & V. semper subditae. E. & subdit &
praeit. in eum po subite naemilio. si quis putat praeire. V. in his uerbis.
ualerius uennonius uolusius. Aut. I. in his iampridem iecur. iocum. iucun-
dum errabit. quod hae Litterae cum praeeunt ne uocales quidem sunt. Itē
ex eodem libro uerba haec sunt. inter Litteram. N. & G. est alia uis. ut in
nomine. anguis. & angari. & ancorae. & increpat. & incurrit. & ingenuus.
in omnibus enim his. non uerum. N. sed adulterinum ponitur. Nam. N.
non esse lingua indicio est. Nam si ea Littera esset. Lingua palatum tangeret.
Alio deinde in loco ita scriptum graecos non tantae inscitiae arcesso qui. OY.
ex. O. et. Y. scripserunt. qui. EI. ex. E. & I. Illud enim inopia fecerunt. hoc
nulla re subacti.

A. GELLII. NOCTIVM. ATTICARVM. LIBER. XXII. EXPLICITVS.

VICENSIMO. TERTIO. COMMENTARIO. HAEC. INSVNT.

.I. Disceptatio. sex. caecilii iure consulti. & fauorini philosophi de legib. XII. tabular.
.II. Vocabulum siticinum. in. M. catonis. oratione. quid significet.
.III. Quam ob causam. L. accius. poeta. in grammaticis. sicinistas nebuloso nomine esse dixit.
IIII. Artificum scenicor. studium amoremq: inhonestum probrosumq: esse. & super eare
uerba aristotelis philosophi adscripta. eaq: in linguam Latinam uersa.
V. Exempla epistularum alexandri regis & aristotelis philosophi. ita uti sunt edita.
VI. Quaesitum atq: tractatum utrum siet rectius dicere habeo curam uestrum.

ac senescente .

.VII. De his quae habere . CYΠΔΟCIAH . uidentur cum lunam anuescente .

..positis .VIII. Qualibus uerbis delectari solitus sit antonius iulianus post ius in mimiambis scripsit de innocentia sua cum ita dictitat nunquā uestimenta apoplo posci .

. A . GELLII . NOCTIUM . ATTICARUM . LIBER . XXIII . INCIP . FELICIT .

SEX . CAECILIUS . IN DISCIPLINA . IURIS . ATQUE . LEGIBUS .
populi . r . noscendis interpretandisq: scientia usus : auctoritateq: inlustri fuit .
ad eum forte in area palatina cum salutationem caesaris opperiremur .
philosophus fauorinus accessit . conlocutusq: est nobis multisq: aliis presentibus .
in illis tunc eorum sermonibus . orta mentio est legum decemuiralium quas
decemuiri eius rei gratia a populo creati . composuerunt in . XII . tabulas . con
scripserunt . eas leges . cum sex . caecilius . inquisitas exploratasq: multarum
urbium legibus . eleganti atq: absoluta breuitate uerborum scriptas diceret .
sed inquit hoc fauorinus . in pleraq: earum legum parte ita uti dicis . non
enim minus cupide tabulas istas . XII . legi . quam illos . X . libros platonis
de legibus . sed quaedam istic esse animaduertuntur . aut obscurissima aut
lenia contra nimis & remissa . aut nequaquā ita ut scriptum est cōsistentia .
Obscuritates inquit sex . caecilius . non adsignemus culpae scribentium . sed in
scitiae non adsequentium . quamquā hi quoq: ipsi qui quae scripta sunt .
minus percipiunt . culpa uacant . nam longa aetas . uerba atq: mores ue
teres oblitterauit . quibus uerbis moribusq: sententia legum comprehensa ē .
trecentesimo quoq: anno post romam conditam . tabulae compositae scriptae
q: sunt . a quo tempore ad hunc diem . anni esse non longe minus . DCC[ti] .
uidentur . dure autem scriptum esse in istis legibus quid existimari potest .
nisi duram esse legem putas . quae iudicem arbitrum ue iure datum qui
ob rem dicendam pecuniam accepisse conuictus est capite poenitur . aut quae

furem manifestum ei cui furtum factum est in seruitutem tradit . noctur
num autem furem ius occidendi ~~tribuendi~~ tribuit . dic enim quaeso . dic uir
sapientiae studiosissime . an aut iudicis illius perfidiam . contra omnia iura
diuina atq: humana . iusiurandum suum pecunia uendentis . aut furis ma
nifesti intolerandam audaciam aut nocturni grassatoris insidiosam uiolen
tiam non dignam esse capitis poenae existumes . Noli inquit fauorinus ex
me quaerere quid ego existumem . scis enim solitum esse me pro disciplina se
ctae . quam colo inquirere potius quam decernere . sed non leuis existuma
tor . neq: aspernabilis est populus . r . cui delicta quidem istaec uindican
da . poenae tamen huiuscemodi nimis durae esse uisae sunt . passus enim est
leges istas de tam immodico supplicio situ atq: senio emori . sicut illud quoq:
non humaniter scriptum improbauit . quod si homo in ius uocatus . morbo
aut aetate aeger ad ingrediendum inualidus est . arcera non sternitur .
sed ipse aufertur & iumento imponitur . atq: ex domo sua ad praetorem .
in comitium noua funeris facie effertur . quam enim ob causam morbo ad
fectus . & ad respondendum pro sese non idoneus . iumento adherens . in ius
aduersario deportatur . Quod uero dixi uideri quaedam esse impendio
molliora . nonne tibi quoq: uidetur nimis esse dilutum . quod ita de in
iuria poenienda scriptum est si iniuria alteri faxit . XXV . aeris poenae
sunto . quis enim erit tam inops . quem ab iniuriae faciendae libidine .
. XXV . asses . deterreantur . Itaq: cum eam legem cum labeo quoq: uester in
libris quos . ad . XII . tabulas . conscripsit non probaret inquit . L . ueratius
fuit egregie homo improbus atq: immani uecordia . is pro delectamento
habebat os hominis liberi manus suae palma uerberare . eum seruus seque
batur . cruminam plenam assium . & quemcumq: depalmauerat . nume
rari statim secundum . XII . tabulas . V . et . XX . asses . iubebat . propterea
inquit praetores postea hanc abolescere . & relinqui censuerunt . iniuriisq:

portitans

aestumandis recuperatores se daturos edixerunt. nonnulla autem in istis
Legibus nec consistere quidem sicut dixi visa sunt. velut illa lex talionis. cuius
verba nisi memoria me fallit haec sunt. si membrum rupit ni cum eo pacto
talio esto. preter enim ulciscendi acerbitatem ne procedere quoq: exsecutio
iustae talionis potest. nam cui membrum ab alio ruptum est. si ipsi itidē
rumpere per talionem velit. quaero an efficere possit rumpendi partem me-
bri aequilibrium. in qua re primum ea difficultas est inexplicabilis. quid
sin membrum inquit alter imprudens ruperit. quod enim per impru-
dentiam factum est. retaliari per imprudentiam debet. Ictus quippe for-
tuitus. & consultus non cadunt sub eiusdem talionis similitudinem. quonā
igitur modo imprudentem poterit imitari. qui in exsequenda talione nō
Licentiae ius habet. sed imprudentiae. sed & si prudens ruperit nequāquā
patietur aut altius se Laedi aut Latius. quod cuiusmodi libra atq: men-
sura caveri possit non reperio. quin etiam si quid plus erit aliterve com-
missum. res fiet ridiculae atrocitatis. ut contraria actio mutuae talio-
nis oriatur. & adolescat infinita quaedam reciprocatio talionum. nā
de immanitate illa secandi patiendiq: humani corporis. si unus ob pecuniā
debitam iudicatus addictusq: sit pluribus. non libet meminisse & piget
dicere. quid enim videri potest efferatius. quid ab hominis ingenio diver-
sius. quam quod membra & artus inopis debitoris brevissimo laniatu dis-
trahebantur. sic nunc bona venum distrahuntur. tum sex. caecilius.
amplexus utraq: manu favorinum. tu es inquit unus profecto in nostra me-
moria non graecae modo sed romanae rei peritissimus. quis enim philoso-
phorum disciplinae suae leges tam scite atq: docte callet quam leges tu
nostras decemvirales percalluisti. sed quaeso te cum tamen digrediare pa-
ulisper e curriculis istis disputationum vestrarum academicās. omissoq:
studio: quicquid lubitum est arguendi tuendi consideres gravius cuiusmodi

sint ea quae reprehendisti. nec ideo contemnas legum istarum antiquitates.
quod plerisq: ipsis iam populus r. uti desierit. non enim profecto ignoras Le-
gum oportunitates & medelas. pro temporum moribus. & pro rerum publicarū
generibus. ac pro utilitatum praesentium rationibus. proq: vitiorum quibus me-
dendum est fervoribus mutari atq: flecti. neq: uno statu consistere. quin ut faci-
es caeli & maris. ita rerum atq: fortunae tempestatibus varientur. Quid sa-
Lubrius visum est. rogatione illa stolonis iugerum de numero praefinito. quid
utilius plebiscito voconio de coercendis mulierum hereditatibus. Quid tam ne-
cessarium existimatum est propulsandae civium luxuriae. quam lex Licinia
& fannia aliaeq: item leges sumptuariae. Omnia tamen haec oblitterata
& operta sunt civitatis opulentia. quasi quibusdam fluctibus exaestuantis. sed
cur tibi esse visa est inhumana omnium mea quidem sententia humanissima.
quae iumentum dari iubet aegro aut seni in ius vocato. Verba sunt haec de
Lege. si in ius vocat. si morbus aevitasve vitium escit. qui in ius vocabit
iumentum dato. si nolet. arceram ne sternito. An tu forte morbum appella-
ri hic putas aegrotationem gravem cum febri rapida. & quercera iumentū
q: dici potius aliquod unius tergo vehens. ac propterea minus fuisse huma-
num existimas. aegrotum domi suae cubantem iumento impositum in ius
rapi. hoc mi favorine nequaquā ita est. nam morbus in lege ista non fe-
briculosus neq: nimium gravis. sed vitium aliquod inbecillitatis atq: in-
valentiae demonstratur. non periculum vitae ostenditur. Cetero qui mor-
bum vehementiorem vim graviter nocendi habentem Legum istarum scrip-
tores alio in loco non per se morbum sed morbum sonticum appellant. iumen-
tum quoq: non id solum significat quod nunc dicitur. sed vectabulum etiam
quod adiunctis pectoribus trahebatur. veteres nostri iumentum a iungen-
do dixerunt. Arcera autem vocabatur plostrum tectum undiq: & munitū
quasi arca quaedam magna vestimentis instrata qua nimis aegri aut senes

portari cubantes solebant. quaenam tibi igitur acerbitas esse visa est quod in ius vocato paupertino homini vel inopi. qui aut pedibus forte aegris esset: aut quo alio casu ingredi non quiret. plostrum esse dandum censuerunt. neq; insterni tamen delicate arceram iusserunt. quoniam satis esset invalido cuimodi vectaculum. Atq; id fecerunt. ne causatio ista aegri corporis perpetuam vacationem daret. fidem detractantibus iurisq; actiones declinantibus. Sed enim ipsum vide iniurias factas. v. & xx. assibus sanxerunt. Non omnino omnes mi Favorine iniurias aere isto pauco diluerunt. tam & si haec ipsa paucitas assium grave pondus aeris fuit. nā Librariis assibus in ea tempestate populus usus est. Sed iniurias atrociores. ut de osse fracto. non liberis modo verum etiam servis factas inpensiore damno vindicaverunt: quibusdam autem iniuriis talionem quoq; adposuerunt. quam quidē tu talionem vir optime iniquius paulo insectatus es. ac ne consistere quidem dixisti lepida quadam sollertia verborum. qum talioni par non sit talio. neq; rumpi membrum facile possit id alterius ruptae ut ais tu aequilibrium. Verum ē mi Favorine talionem rarissimum fieri difficillime. Sed x. viri minuere atq; extinguere volentes huiuscemodi violentiam pulsandi atq; laedendi talione eo quoq; metu coercendos esse homines putaverunt. neq; eius qui membrum alteri rupisset & pacisci tamen de talione redimenda nollet. tantam esse habendam rationem arbitrati sunt. ut an prudens inprudensve rupisset spectandum putarent. aut talionem in eo vel adamussim aequipararēt. vel in libella perpenderent. Sed potius eundem animū eundemq; impetum in eadem parte corporis rumpendi. non eundem quoq; casum exigi voluerunt. qum modus voluntatis praestare posset casus ictus non posset. quod si ita est ut dico. ut & ipse aequitatis habitus demonstrat. taliones illae tuae reciprocae argutiores profecto quam veriores fuerunt. Sed qum acerbum quoq; esse hoc genus poenae putas. quae obsecro te ita acerbitas est? si idem fiat in te quod tute in alio feceris: presertim cum habeas facultatem paciscendi. & non necesse sit pati talionem. nisi eam tu elegeris? quod edictum aū praetorum

de aestimandis iniuriis probabilius esse existimas nolo hoc ignores. hanc quoq; ipsam talionem ad aestimationem iudicis redigi necessario solitam. nam si reus qui depecisci noluerat iudici talionem imperanti non parebat. aestimata lite iudex hominem pecuniae damnabat. atq; ita si reo & pactio gravis et acerba talio visa fuerat. severitas legis ad pecuniae multam redibat. restat ut ei quod de sectione partitioneq; corporis immanissimum esse tibi visum est. respondeā. Omnibus quidem virtutum generibus exercendis colendisq; pop. r. ē parva origine ad tantae amplitudinis instar emicuit. Sed omnium maxime atq; praecipue fidem coluit sanctamq; habuit tam privatim quam publice. sic consules clarissimos viros hostibus confirmandae fidei publicae causa dedit. sic clientem in fidem acceptum cariorem haberi quam propinquos tuendumq; esse contra cognatos censuit. neq; peius ullum facinus existimatum est quam si cui probaretur clientem divisui habuisse. hanc autem fidem maiores nostri nō modo in officiorum vicibus sed in negotiorum quoq; contractibus sanxerunt. maximeq; in pecuniae mutuaticiae usu atq; commercio. Adimi enim putaverunt subsidium hoc inopiae temporariae quo communis omnium vita indiget. si perfidia debitorum sine gravi poena eluderet. Confessis igitur aeris ac debiti iudicatis. xxx. dies. sunt dati conquirendae pecuniae causa quam dissolverent. eosq; dies. x. viri iustos appellaverunt. velut quoddam iustitium. idest iuris inter eos quasi interstitionem quandam & cessationem. quibus diebus nihil cum his agi iure posset. post deinde nisi dissolverant. ad praetorē vocabantur. & ab eo quibus erant iudicati addicebantur. nervo quoq; aut compedibus vinciebantur. sic enim sunt opinor verba legis. Aeris confessi rebusq; iure iudicatis. xxx. dies. iusti sunto. post deinde manus iniectio esto. in ius ducito. ni iudicatum facit aut quis endo eo in iure vindicit. secum ducito. vincito. aut nervo aut compedibus. quindecim pondo ne minore. aut si volet maiore vincito. si volet suo vivito. ni suo vivit. qui

eum uinctum habebit libras farris endo dies dato. si uolet plus dato. Erat au
ius interea paciscendi. ac nisi pacti forent. habebantur in uinculis dies. LX.
inter eos dies. trinis nundinis continuis ad praetorem in comitium produ-
cebantur. quantaeque pecuniae iudicati essent praedicabatur. tertiis aut
nundinis. capite poenas dabant. aut trans tiberim peregre uenum ibant. sed
eam capitis poenam sanciendae sicuti dixi fidei gratia horrificam atrocita-
tis ostentu nouisque terroribus metuendam reddiderunt. Nam si plures forent
quibus reus esset iudicatus. secare si uellent atque partiri corpus addicti sibi
hominis permiserunt. & quidem uerba ipsa legis dicam. ne existimes inui-
diam me istam forte formidare. tertiis inquit nundinis. partis secanto
si plus minusue secuerunt se fraude esto. nihil profecto immitius nihil
immanius. nisi ut re ipsa apparet eo consilio tanta immanitas poenae
denuntiata est. ne ad eam umquam perueniretur. Addici namque nunc &
uinciri multos uidemus quia uinculorum poenam deterrimi homines conte-
nunt. dissectum esse antiquitus neminem equidem neque legi neque audiui.
quoniam saeuitia ista poenae contemni non quita est. An putas fauorine
si non illa etiam ex. xii. tabulis. de testimoniis falsis poena aboleuisset.
& si nunc quoque ut antea qui falsum testimonium dixisse conuictus esset.
e saxo tarpeio deiceretur mentituros fuisse pro testimonio tam multos
quam uidemus? Acerbitas plerumque ulciscendi maleficii. bene atque caute
uiuendi disciplina est. Historia de meto fufetio albano nobis quoque non
admodum numero istiusmodi libros lectitantibus ignota non est. qui quoniam
pactum atque condictum cum rege populi. r. perfide ruperat. binis qua-
drigis euinctus in diuersa nitentibus laceratus est. nouum atque asperum
supplicium quis negat. sed quid elegantissimus poeta dicat uide. At tu
dictis albane maneres. haec taliaque alia. ubi sex. caecilius. omnibus qui ade-
rant. ipso quoque fauorino approbante atque laudante disseruit. nuntiatum
est caesarem iam salutari. & separati sumus.

Siticines scriptum est in oratione. M. catonis. quae scribitur. ne imperium sit ue-
teri. ubi nouus uenerit. siticines inquit. & liticines. & tubicines. sed caesel-
lius uindex in commentariis lectionum antiquarum. scire quidem se ait liti-
cines. lituo cantare. & tubicines tuba. quid istuc autem sit quod siticines
cantant. homo ingenuae ueritatis scire sese negat. nos autem in capitonis
atei coniectaneis inuenimus siticines appellatos qui apud sitos canere soliti
essent. hoc est uita functos. & furitos & sepultos. eosque habuisse proprium ge-
nus tubae qua canerent a ceterorum tubicinum differens.

Quos sicinistas uulgus dicit. qui rectius locuti sunt sicinnistas littera gemi-
na dixerunt. sicinnium enim genus ueteris saltationis fuit. saltabun-
di autem canebant. quae nunc stantes canunt. posuit hoc uerbum. L.
accius poeta in pragmaticis. appellarique sicinistas ait. nebuloso nomi-
ne credo propterea nebuloso quod sicinnium cur diceretur obscurum esset.

Comoedos quispiam & tragoedos. & tibicines diues adulescens. tauri philo-
sophi discipulus. liberos homines in deliciis atque in delectamentis habebat.
id genus autem artifices graece appellantur. ΟΙ ΠΕΡΙ ΤΟΝ ΔΙΟΝ ΥΣΟΝ
ΤΕΧΝΕΙΤΑΙ. Eum adulescentem taurus a sodalitatibus conuictuque homi-
num scenicorum abducere uolens. misit ei uerba haec. ex aristotelis libro
exscripta. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΝ ΚΥΚΛΙΑ. inscriptus est. iussitque uti ea
quotidie lectitaret. ΔΙΑ ΤΙ ΟΙ ΔΙΟΝ ΥΣΙΑΚΟΙ ΤΕΧΝΕΙΤΑΙ ΩΣ Ε
ΠΙ ΤΟ ΠΟΛΥ ΠΟΝΗΡΟΙ ΕΙΣΙΝ ΟΤΙ ΗΚΙΣΤΑ. ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΦΙΛΟ
ΣΟΦΙΑΣ ΚΟΙΝΩΝΟΥΣΙ ΔΙΑ ΤΟ ΠΕΡΙ ΤΑΣ ΑΝΑΓΚΑΙΑΣ ΤΕΧΝΑΣ
ΤΟ ΠΟΛΙ ΜΕΡΟΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ. ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΟΤΙ ΕΝ ΑΚΡΑΣΙΑΙΣ. ΤΟΝ
ΠΟΛΥΝ ΧΡΟΝΟΝ ΕΙΣΙΝ ΟΤΕ ΔΕ ΕΝ ΑΠΟΡΙΑΙΣ. ΑΜΦΟΤΕΡΑ ΔΕ
ΦΑΥΛΟΤΗΤΟΣ. ΠΕΡΙ ΣΚΕΥΑΣΤΙΚΑ.

Commentationum suarum artiumque quas discipulis tradebat aristoteles phi
losophus regis alexandri magister: duas species habuisse dicitur. Alia erant
quae nominabat ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ. Alia quae appellabat. ΑΚΡΟΑΤΙΚΑ.
ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ. dicebantur quae ad rhetoricas meditationes facultate
argutiarum civiliumque rerum notitiam conducebant. ΑΚΡΟΑΤΙΚΑ.
autem vocabantur in quibus philosophia remotior subtiliorque agitabatur.
quaeque ad naturae contemplationes. disceptationesve dialecticas pertine
bant. huic disciplinae quam dixi. ΑΚΡΟΑΤΙΚΑΙ. tempus exercendae
dabat in Lycio matutinum. nec ad eam quemquam temere mittebat.
nisi quorum ante ingenium & eruditionis elementa atque in discendo stu
dium Laboremque explorasset. illas vero exotericas auditiones. exercitiu
que dicendi eodem in loco vesperi faciebat. easque vulgo iuvenibus sine dile
ctu praebebat. atque eum ΔΕΙΛΙΝΟΝ ΠΕΡΙΠΑΤΟΝ. appellabat. illum
alterum supra ΕΩΘΙΝΟΝ. utroque enim tempore ambulans disserebat.
ΠΕΡΙΠΑΤ. Librosque suos earum omnium rerum comentarios seorsu
divisit. ut alii exoterici dicerentur. partim acroatici. cum in vulgus
ab eo editos rex alexander cognovisset. atque ea tempestate armis exer
citum omnem prope asiam teneret. regemque ipsum darium proeliis
& victoriis urgeret. in illis tamen tantis negotiis. Litteras ad aristotelem
misit. non eum recte fecisse quod disciplinas acroaticas. quibus ab eo ip
se eruditus foret. Libris foras editis invulgasset. nam qua inquit
alia re praestare ceteris poterimus. si ea quae ex te accepimus omni
um prorsus fient comunia. Quippe ego doctrina anteire malim quam
copiis atque opulentiis. rescripsit ei aristoteles ad hanc sententiam. Acro
aticos Libros quos editos quereris. & non proinde ut arcana abscon
ditos neque editos scito esse. neque non editos. quoniam his solis cognobiles
erunt. Exempla utrarumque Litterarum sumpta ex andronici philo

sophi libro subdidi. an autem prorsus in utriusque epistula brevitatis elegan.
tissimae filum tenuissimum.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ. ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙ. ΕΥΠΡΑΤΤΕΙΝ. ΟΥΚ ΟΡΘΩΣ Ε
ΠΟΙΗΣΑΣ ΕΚΔΟΥΣ ΤΟΥΣ ΑΚΡΟΑΤΙΚΟΥΣ. ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΤΙΝΙ
ΓΑΡ ΔΗ ΔΙΟΙΣΟΜΕΝ. ΗΜΕΙΣ ΤΩΝ ΑΛΛΩΝ ΕΙ ΚΑΘΟΥΣ ΕΠΑΙ
ΔΕΥΘΗΜΕΝ ΛΟΓΟΥΣ. ΟΥΤΟΙ ΠΑΤΩΝ ΕΣΟΝΤΑΙ. ΚΟΙΝΟΙ Ε
ΓΩ ΔΕ. ΒΟΥΛΟΙΜΗΝ. ΑΝ ΤΑΙΣ. ΠΕΡΙ ΤΑ ΑΡΙΣΤΑ. ΕΜΠΙΡΙΑΙΣ
Η ΤΑΙΣ ΔΥΝΑΜΕΣΙΝ. ΔΙΑΦΕΡΕΙΝ ΕΡΡΩΣΟ. Ἀ. ΑΡΙΣΤΟΤΕ
ΛΗΣ. ΒΑΣΙΛΕΙ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ. ΕΥΠΡΑΤΤΕΙΝ. ΕΓΡΑΨΑΣ ΜΟΙ.
ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΑΚΡΟΑΤΙΚΩΝ. ΛΟΓΩΝ. ΟΙΟΜΕΝΟΣ. ΔΕΙΝ ΑΥ
ΤΟΥΣ ΦΙΛΑΤΤΕΙΝ. ΕΝ ΑΠΟΡΡΗΤΟΙΣ. ΙΣΘΙ ΟΥΝ ΑΥΤΟΥΣ.
ΚΑΙ ΕΚΔΕΔΟΜΕΝΟΥΣ. ΚΑΙ ΜΗ ΕΚΔΕΔΟΜΕΝΟΥΣ ΞΥΝΕ
ΤΟΙ ΓΑΡ ΕΙΣΙΝ. ΜΟΝΟΙΣ ΤΟΙΣ ΗΜΩΝ ΑΚΟΥΣΑΣΙΝ. ΕΡΡΩΣΟ.

.Ᾱ. B̄. hoc ego verbum. ΞΥΝΕΤΟΙ ΓΑΡ ΕΙΣΙΝ. quaerens uno itidem
verbo dicere. aliud non repperi. quam quod est scriptum. á. M. catone
in. VI. origine. Itaque ego inquit cognobiliorem cognitionem esse arbitror.

Percuntabar apollinarem sulpicium. cum eum romae adulescentulus se
ctarer. qua ratione diceretur. habeo curam vestri. aut misereor vestri.
& iste casus vestri eo in loco quem videretur habere casum rectum. is hic
mihi ita respondit. quaeris inquit ex me quod mihi quoque est iamdiu in
perpetua quaestione. videtur enim non vestri oportere dici sed vestrum.
sicuti graeci loquuntur. ΕΠΙΜΕΛΟΥΜΑΙ ΥΜΩΝ ΚΗΔΑΙ ΥΜΩΝ.
In quo loco. ΥΜΩΝ. aptius vestrum dicitur quam vestri. & habet ca
sum nominandi quem tu rectum appellasti. invenio tamen inquit
non paucis in locis nostri atque vestri dictum non nostrum aut vestrum.
. L. sulla. rerum gestarum Libro. ii. quo si fieri potest ut etiam nunc

nostri nobis in mentem ueniat. nosque magis dignos creditis quibus ciuibus
quam hostibus utamini. quique pro nobis potius quam contra nos pugnemus.
neque nostro neque maiorum nostrorum merito nobis id continget. terentius in
phormione. ita plerique ingenio sumus. omnes nostri nosmet penitet.
afranius in togata. nescio qui nostri miseritus tandem deus. & Laberi
us in necromantia. dum diutius detinetur nostri oblitus est. dubium
porro inquit non est quin eodem haec omnia casu dicantur. nostri obli-
tus est. nostri miseritus est. quod dicitur mei penitet. mei misertus
est. mei oblitus est. mei autem casus interrogandi est. quem genetiuum
grammatici uocant. & ab eo declinatur quod est ego. huius deinde
pluratiuum est nos. tui aeque declinatur ab eo quod est tu. huius iti-
dem pluratiuum est uos. sic namque plautus declinauit in pseudulo.
in hisce uersibus. si ex te tacente fieri possem certior ere. quae mi-
seriae te tam misere macerent. duorum liberi ego hominum par-
sissem lubens mei te rogandi & tui tis respondendi mihi. mei enim
plautus hoc in loco. non ab eo dixit quod est meus. sed ab eo quod
est ego. itaque si dicere uelis patrem mei pro patrem meum. quod
graeci modo. ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ ΜΟΥ. dicunt. inusitate quidem sed re-
cte profecto. eaque ratione dices qua plautus dixit. Labori mei pro
Labori meo. haec autem ipsa ratio est in numero pluratiuo. qua grac-
chus misereri uestrum dixit. & qua. M. cicero. contentio uestrum
& contentione nostrum dixit. quaque item ratione. quadrigarius in
annali undeuicensimo uerba haec posuit. C. marii. & quando te
nostrum & rei p. miserebitur. cur igitur terentius. penitet no-
stri non nostrum. & afranius nostri miseritus est non nostrum.

nihil hercle inquit mihi de ista re in mentem uenit. nisi auctoritas
quaedam uetustatis non nimis anxie neque superstitiose loquentis.
nam sicuti multifariam scriptum est uestrorum pro uestrum ut in pla-
uti mustellaria in hoc uersu. Verum illuc esse maxima pars uestrorum
intellegit. cum uellet maxima pars dicere uestrum. ita non numquam
uestri quoque dictum est uestrum. sed proculdubio qui rectissime loqui uo-
let. uestrum potius dixerit quam uestri. & idcirco importunissime
inquit fecerunt. qui in plerisque sallusti exemplaribus scripturam istam
sincerissimam corruperunt. nam cum ita in catilina scriptum esset.
saepe maiores uestrum misériti plebis romanae. uestrum obleuerunt
& uestri superscripserunt. ex quo in plures libros mendae istius indo-
les manauit. haec memini mihi apollinarem dicere. eaque tunc ipsa
ita ut dicta fuerant notaui.

Mira & prope adeo ridicula diuersitas fabulae apud graecos poetas de-
prenditur. super numero niobae filiorum. Nam homerus pueros puel-
lasque eius senos dicit fuisse. euripedes bis septenos. sappho bis nouenos.
bacchyllides & pindarus bis denos. quidam alii scriptores tres fuisse so-
los dixerunt. Annianus poeta in fundo suo quem in agro falisco possi-
debat. agitare erat solitus uindemiam hilare atque amoeniter. Ad eos
dies me & quosdam item alios familiaris uocauit. ibi tum cenantibus
nobis. magnus ostrearum numerus roma missus est. quae cum adposi-
te fuissent. & multae quidem sed inuberes macrae quaeque essent. Luna
inquit annianus nunc uidelicet senescit. ea re ostrea quoque sicuti quae-
dam alia tenuis exsuctaque est. cum quaereremus quae alia item sene-
scente luna tabescerent. nonne lucilium inquit nostrum meministis di-
cere. luna alit ostrea. implet & echinos muribus fibras. & pecu addit

eadem autem ipsa quae crescente luna gliscunt. deficiente contra luna defiunt. aelurorum quoq; oculi ad easdem uices lunae aut ampliores fiunt aut minores. id etiam inquit multo mirandum est magis quod apud plutarchum in. iiii. in hesiodum commentario legi. cepe tum revirescit & congerminat decedente luna. contra autem inarescit adolescente. Eam causam esse dicunt sacerdotes aegyptii. cur pelusiotae cepe non edant. quia solum holerum omnium contra lunae aucta atq; damna uices minuendi & augendi habeat contrarias.

.VIII. Delectari mulcerique aures suas. dicebat antonius iulianus figmentis uerborum nouis. CN. matii. hominis eruditi. qualia haec quoq; essent quae scripta ab eo in mimiambis memorabat. simulq; amicam refieri frigidam caldo columbatim labra conserens labris. Item id quoq; iucunde lepideq; fictũ dictitabat. iam tonsiles tapetes ebrii fuco quos concha purpura imbues. uenenauit.

.VIIII. Ex iure manum consertum. uerba sunt ex antiquis actionibus. quae cum lege agitur. & uindiciae contenduntur. dici nunc quoq; apud praetorem solent. rogaui ego romae grãmaticum celebri hominẽ fama & multo nomine quid haec uerba essent. tum ille me despiciens. aut erras inquit adulescens aut ludis. rem enim doceo grãmaticã non ius respondeo. si quid igitur ex uirgilio. plauto. ennio. quaerere habes quaeras licet. ex ennio ergo inquam est magister quod quaero. ennius enim uerbis hisce usus est. cumq; ille demiratus aliena haec esse a poetis. & haud usquam inueniri in carminibus ennii diceret. tum ego hos uersus ex .VIII. annali absentes dixi. nam forte eos tamquã insigniter praeter alios factos memineram. Pellitur e medio sapientia. ui geritur res. spernitur orator bonus. horridus miles amatur. haud doctis dictis certantes. nec maledictis miscent inter sese inimicitiam agitantes. nõ ex iure manu consertum sed magis ferro rem repetunt. regnumq; petunt. uadunt solida ui. Cum hos ego uersus ennianos dixissem. credo inquit grammaticus iam tibi. sed tu uelim credas mihi. q. ennium didicisse hoc non ex poeticae litteris. sed ex iuris aliquo perito. eas igitur tu quoq; inquit. & discas unde ennius didicit. Usus consilio sum magistri. quod docere ipse debuerat a quo discerem preter monstrantis. Itaq; id quod ex iure consultis. ex libris quoq; eorum didici. inferendum his comentariis existimaui. qm in medio rerum & hominum uitam qui colunt ignorare nõ oportet. Verba actionum ciuilium celebriora. manum conserere. Nã de qua disceptatur in iure praesenti. siue ager siue quid aliud ẽ. cũ aduersario simul manu prenderet. In ea re omnibus uerbis uindicare. id est uindicia correptio manus. In re atq; in loco presenti apud praetorem ex. XII. tabulis fiebat. In quibus ita scriptum est. si cui in iure manum conserunt. Sed postquam praetores. propagatis italiae finibus. datis iurisdictionibus. Negotiis occupati. proficisci uindiciarum dicendarum causa longinquas res grauabantur. institutum est contra. XII. tabulas. tacito sensu. ut litigantes. non in iure apud praetorem. manum consererent. sed ex iure. manu consertum uocarent. id est alter alterum ex iure ad conferendam manũ in rem de qua ageretur uocaret. atq; profecti simul in agrum de quo litigabatur. terrae aliquid ex eo uti unam glebam in ius in urbem ad praetorem deferrent. & in ea gleba tamquam in toto agro uindicarent. Idcirco ennius significare uolens bellum. non ut ad praetorem solitum est legitimis actionibus. neq; ex iure manu consertum. sed bello ferroq; & uera ui atq; solida. quod uidetur dixisse. conferens uim illam ciuilem & festucariam quae uerbo diceretur. non quae manu fieret. cum ui bellica & cruenta.

P. plauti liber est non incuriose factus. is inscriptus est de uerbis sordidis.
in eo scripsit sculnam. uolgo dici quasi seculnam. quem qui elegantius
inquit loquuntur. sequestrem appellant. utrumque uocabulum a sequen-
do factum est. quod eius qui electus sit. utraque pars fidem sequatur.
sculnam autem scriptum esse. in historico. M. uarronis. qui inscribitur
catus. idem lauinius. in eodem libro admonet. Sed quod apud seque-
strem depositum erat. sequestro. positum per aduerbium dicebant. Cato
de ptolemaeo contra thermum. per deos immortales. nolite uos atque
iocundiora alia reperiri queunt ad hoc. ut liberisque in eis paratae isti-
usmodi remissiones essent. quando animus eorum interstitione aliqua
negociorum data laxari indulgerique potuissent.

Usi autem sumus ordine rerum fortuito. quem antea in excerpendo feceramus.
Nam proinde ut librum quemque in manus ceperam, seu grecum seu latinum,
uel quid memoratu dignum audieram. ita quod libitum erat. cuius generis
cumque erant, indistincte atque promiscue annotabam. eaque mihi ad subsidium
memorie, quasi quoddam literarum penus recondebam. ut quando usus uenisset
aut rei aut uerbi cuius repens forte obliuio tenuisset. et libri ex quibus ea
sumpseram, non adessent. facile inde nobis inuentu atque depromptu foret.
Facta igitur est in his quoque commentariis eadem rerum disparilitas. que fuit in illis
annotationibus pristinis quas breuiter et indigeste et incondite annotatio-
nibus tractationibus lectionibus que uariis feceramus. Sed quoniam longinquis
per hiemem noctibus in agro sicuti dixi terre attice commentationes hasce ludere
ac facere exorsi sumus. idcirco eas inscripsimus noctium esse atticarum
nihil imitati festiuitates inscriptionum. quas plerique alii utriusque lingue
scriptores in id genus libris fecerunt. Nam quia uariam et mistellam et
quasi confusaneam doctrinam conquisiuerant. eo titulosquoque ad eam sententiam
exquisitissimos indiderunt. Namque alii musarum inscripserunt. alii siluarum.
Ille g. alius. g. partim g. quidam lectionis sue. alius antiquarum
lectionum. Atque alius g. Et item alius g. Sunt etiam qui. g. inscripsere.

Sunt autem qui. g. Sunt adeo qui. g. et. g. et. g. et g. et. g. est qui
memoriales titulos fecerit. Est qui. g. et. g. et. g. Est item qui hi-
storie naturalis est. g. est preterea qui pratum. Est itidem qui. g.
Est qui. g. scripsit. Sunt item multi. qui coniectanea. neque item
non sunt. qui indices libris suis fecerint aut epistolarum moralium. aut
epistolarum questionum aut confusarum. et quedam alia inscripta
nimis lepida, multasque prorsus concinnitates redolentia. Nos uero
ut captus noster est, incuriose et immediate ac prope etiam subrustice ex
ipso loco ac tempore hibernarum uigiliarum atticas noctes inscripsimus
tantum ceteris omnibus in ipsius quoque scriptionis laude cedentes. quan-
tum cessimus in cura et elegantia scriptionis. Sed ne consilium quidem
in excerpendis notandisque rebus idem mihi. quod plerisque illis fuit.
Namque illi omnes et eorum maxime greci multa et uaria lectitantes
in quas res cumque inciderant, alba ut dicitur linea sine cura discri-
minis solam copiam sectati conuertebant. Quibus in legendis ante
somno ac animus tedio languebit. quam unum alterumue repperit. quod
sit aut uoluptati legere. aut cultui legisse. aut usui meminisse.
Ego uero cum illud heracliti ephesii, uiri summe nobilis uerum cordi
haberem. quod profecto ita est. ipse quidem uoluendis transeun-
disque admodum multis uoluminibus per omnia semper negociorum
interualla in quibus furari ocium potui. exercitus defessusque sum.
Sed modica ex his eaque sola accepi. que aut ingenia prompta
expeditaque ad honeste eruditionis cupidinem, utiliumque artium
contemplationem celeri, facilique compendio ducerent. aut homi-
nes aliis iam uite negociis occupatos a turpi certe, agrestique rerum
atque uerborum imperitia uindicarent. Quod erunt autem in his com-
mentariis pauca quedam scrupulosa et anxia. uel ex grammatica
uel ex dialectica uel etiam ex geometria. quodque erunt item paucula
remotiora super augurio iure et pontificio. non oportet ea defugere,

quasi aut cognitu non utilia, aut perceptu dessimilia. Non enim feci
mus altos nimis et obscuros in his rebus questionum sinus. Sed pri
mitias quasdam et quasi libamenta ingenuarum artium dedimus:
que uirum ciuiliter eruditum neque audisse unquam neque attigisse: si non
utile, at quidem certe indecorum est. Ab his igitur siqui forte non
unquam tempus uoluptasque erit: lucubraciunculas istas cognoscere,
petitum impetratumque uolumus: ut in legendo que pridem scie
rint, non aspernentur, quasi nota, inuulgata. Nam et quid tam
remotum in literis est: quin id tamen, complusculi sciant. et satis
hoc blandum est, non esse hec neque in scholis decantata: neque in com
mentariis protrita. Que porro noua sibi ignotaque offenderint,
equum esse puto, ut sine uano obtrectatu considerent, an minu
te iste admonitiones pauxillule: nequaquam tamen sint uel ad alen
dum studium uesce: uel ad oblectandum, fouendumque animum
frigide: sed eius seminis generisque sint: ex quo facile adolescant
aut ingenia hominum uegetiora: aut memoria adminiculatior: aut
oratio solertior: aut sermo incorruptior, aut delectatior motio, aut
in ludo liberalior. Que autem parum plana uidebuntur: aut minus
plena instructaque, petimus inquam: ut ea non docendi magis quam admo
nendi gratia scripta existiment: et quasi demonstratione uestigio
rum contenti prosequantur: ea post si libebit uel libris repertis:
uel magistris: que uero putauerint reprehendenda: his si audebunt
succenseant: unde ea nos accepimus. Sed enim que aliter apud alium
scripta legerint, ne iam statim tempore obstrepant: sed rationes
rerum et auctoritates hominum pensitent: quos illi: quosque nos secuti
sumus. Erit autem id longe optimum: ut qui in lectitando scribendo
commentando nunquam uoluptates nunquam labores ceperunt: nullas hoc
genus uigilias uigilarunt: neque ullis inter eiusdem muse emu
los certaminibus disceptationibusque elimati sunt: sed intempiarum,

negociorumque pleni sunt abeant procontando scribendo a noctibus his
procul, atque alia sibi oblectamenta querant. Vetus adagium est, nihil
cum fidibus graculos: nihil cum amaricino sui. Atque etiam quo fit quorun
dam male doctorum hominum scaeuitas et inuidentia irritatior: mutuabor
ex Aristophane corona pesta pauca: et quae ille homo festiuissimus
fabule sue spectande legem dedit: eandem ego commentariis his le
gendis dabo: ut ea ne attingat: neue adeat profestum et pro
fanum uulgus a ludo musico diuersum. Versus legis date hi sunt g.
Volumina commentariorum ad hunc diem .xx. iam facta sunt. Quantum
autem uite mihi deinceps deum uoluntate erit: quantumque a curanda re
familiari procurandoque cultu liberorum meorum dabitur ocium: ea
omnia subsiciua: et subsecundaria tempora, ad colligendas huius
cemodi memoriarum delectatiunculas conferam. Progreditur igitur
numerus librorum diis bene iuuantibus: cum ipsius uite quantuli quique
fuerint progressibus: neque longiora mihi dari spatia uiuendi uo
lo: quam dum ero ad hancque facultatem scribendi commentandique ido
neus. Capita rerum que cuique commentario insunt exposuimus
hic uniuersa: ut iam statim declaretur, quid quod in libro que
ri, inuenirique possit:~

quoquo

A GELLII NOCTIUM ACTICARUM LIBER ULTIMUS EXPLICIT:~

·:· θεῶ δόξα ·:·

